

समाधिं पारयित्वेन्द्रं ऋगवानूचिवानिति । नापेक्षां चक्रिरेऽहन्तः परसाहायिकं क्वचित् ॥ ३९ ॥
नैतद्भूतं ऋवति वा ऋविव्यति च जातुचित् । यदर्हन्तोऽन्यसाहाय्यादर्जयन्ति हि केवलम् ॥ ३० ॥
केवलं केवलज्ञानं प्राप्नुवन्ति स्ववीर्यतः । स्ववीर्यैव गच्छन्ति जिनेन्द्राः परमं पदम् ॥ ३१ ॥
बालेन तपसोत्पन्नं व्यन्तरेषु तदामरम् । नाथस्य मातृश्वस्त्रीयं सिद्धार्थं सर्ववादिशत् ॥ ३२ ॥
विदधात्युपसर्गं यः स्वामिनो मारणात्मकम् । प्रतिषेध्यः स ऋवता स्वामिनः पार्श्ववर्तिना ॥ ३३ ॥
इत्युक्त्वागात्ररिस्तथौ सिद्धार्थः प्रतिपद्य तत् । स्वामी षष्ठपारणाय कोट्वाकेऽगान्निवेशने ॥ ३४ ॥
तत्र विजातेर्बहुवाग्निधस्य सद्ने प्रभुः । चक्रे सिंतादिमिश्रेण परमान्नेन पारणम् ॥ ३५ ॥
वसुधाराप्रच्युतीनि विजातेस्तस्य सद्धानि । पञ्चदिव्यान्याविरासन् कृतानि दिविषजणैः ॥ ३६ ॥
ततो जगजुरुः शीतलेश्यः शीतमयूखवत् । तपस्तेजोऽुरालोकोऽर्धिपतिस्तेजसामिव ॥ ३७ ॥
शौण्डीर्यवान् गज इव सुमेरुखिव निश्चलः । सर्वैर्यशसहिष्णुश्च यथैव हि वसुन्धरा ॥ ३८ ॥
अंभोधिखिव गंजीरो मृगेन्द्र इव निर्भयः । सिध्यादशां डुरालोकः सुहृतो ह्यव्यवान्निव ॥ ३९ ॥
खड्गिशृंगमिवैकाकी जातस्थामा सहोद्ववत् । गुप्तेन्द्रियः कूर्म इवाहि^१ रिवैकान्तदतदृक् ॥ ४० ॥
निरङ्गनः शंख इव जातरूपः सुवर्णवत् । विप्रमुकः खर्ग इव जीव इवारखलजतिः ॥ ४१ ॥
चारुं इवाप्रमत्तो व्योभेव च निराश्रयः । अंभोजिनीदलसिवोपलेपपरिवर्जितः ॥ ४२ ॥

१ मातुः स्वसुः पुत्रम् । २ इन्द्रः । ३ शर्करादिमिश्रेण । ४ देवसमूहैः । ५ चन्द्रवत् । ६ तेजसामधिपतिः सूर्यः । ७ सर्वेषां
सर्पसं सहत इतिशीलः । ८ समुद्रः । ९ अग्निः । १० लक्ष्मी आपदविशेषः गेडो इति लोके । ११ जाततेजाः । १२ सर्पः । १३ निर्मलः । १४ पक्षी

। त्रिषष्टिशब्दाकापुरुषचरितम् ॥

॥ दशमं पर्व ॥

श्रीमहावीरचरितम् ॥

॥ प्रथमः सर्गः ॥

नमो दुर्वाररागाद्भैरिवारनिवारिणे । अहते योगिनागय महावीराय ताविने ॥ १ ॥ श्री-
अथास्य देवदेवस्य देवासुरनराचिंतम् । चरितं कीर्तयिष्यामः पुण्यवारिसरोवरम् ॥ २ ॥ श्री-
अस्यैव जंबूद्वीपस्य त्र्यम्बिवेदेहच्छूषणे । विजयेऽस्ति महाद्यप्रे जयन्ती नासतः पुरी ॥ ३ ॥ श्री-
दोर्वीर्येण समुत्पन्न इव नव्यो जनार्दनः । महासमृद्धिस्तत्रासीद्वृषतिः शत्रुमर्दनः ॥ ४ ॥ श्री-
तस्य ग्रामे तु पृथिवीप्रतिष्ठानाचिधेऽचवत् । स्वामिचक्रो नयसाराचिधानो ग्रामचिन्तकः ॥ ५ ॥ श्री-
साधुसम्बन्धवाह्योऽपि सोऽकृत्येभ्यः पराञ्जुखः । दोषान्वेषणविमुखो गुणग्रहणतत्परः ॥ ६ ॥ श्री-
सोऽब्यदा वरदारुच्यः पृथिवीपतिशासनात् । सपाशेयो महाटव्यामादाय शक्रदानगात् ॥ ७ ॥ श्री-
तस्य ह्येदयतो वृद्धान्मन्थन्दिनमुपाययौ । जवरेऽग्निरिव व्योम्नि दिदीपे तपनोऽधिक्रम् ॥ ८ ॥ श्री-
द्यूतकैर्नयसारस्य सारा रसवती तदा । समयैरूपनिन्ये संकपाचतरोरधः ॥ ९ ॥ श्री-

१ दुर्वारा ये रागादयस्त एव शत्रवस्तेषां वारस्य समूहस्य निवारिणे निवारकाय । २ रत्रिणे । ३ दुःकृत्येभ्यः । ४ मर्त्यैः । ५ मण्डपमहगण्डुशस्या

ममापि पुरतोऽत्रास्ति सर्वज्ञ इति कोऽपि किम् । पञ्चाननस्य न ह्यत्रे ऋवत्यन्यः पराक्रमी ॥ ६८ ॥
मानुषा यद्यमी मूर्खा यान्त्येनं यान्तु तन्ननु । देवाः कथमसी यान्ति दंजः कोऽप्यस्य तन्सहान् ॥ ६९ ॥
यादृशो वैष सर्वज्ञो देवा अपि हि तादृशाः । यदि वा यादृशो यद्वो जायते तादृशो बलिः ॥ ७० ॥
अस्य सर्वज्ञतादर्पमसावपहराम्यहम् । देवानां मानवानां च पश्यतामेव संप्रति ॥ ७१ ॥
सोऽहंकाराद्बुदीर्घैवं शिष्यपंचशतीवृतः । ययौ समवसरणे वीरं सुरनरावृतम् ॥ ७२ ॥
तत्रार्धि स्वामिनः प्रेक्ष्य रूपं तेजश्च तादृशम् । किमेतदिति साश्चर्यं इन्द्रच्छ्रुतिरवास्थित ॥ ७३ ॥
जो गौतमेन्द्रच्छ्रूते किं तव स्वागतमित्यथ । सुधा मधुरया वाचा तं वज्राषे जगश्रुः ॥ ७४ ॥
गौतमोऽचिन्तयन्मेऽसौ गोत्रं नाम च वेत्ति किम् । जगत्प्रसिद्धसथवा को जानाति न मामिह ॥ ७५ ॥
संशयं हृदयस्थं मे ज्ञाषते च ढिनत्ति च । यद्यसौ ज्ञानसंपत्त्या तदाश्चर्यकरः खलु ॥ ७६ ॥
इत्यन्तः संशयधरं तमूचे परमेश्वरः । अस्ति जीवो न वेत्युच्चैर्विद्यते तव संशयः ॥ ७७ ॥
अरस्येव जीवः स पुनर्ज्ञेयो गौतम लक्षणैः । चित्तचैतन्यविज्ञानसंज्ञा प्रच्युतिभिः खलु ॥ ७८ ॥
न जीवोऽवस्थितश्चेत्स्यान्नाजनं पुण्यपापयोः । यागदानादिकं तर्हि किंनिमित्तं तवाप्यहो ॥ ७९ ॥
इति स्वामिवचः श्रुत्वा मिथ्यात्वेन सहेव सः । उज्जाञ्चकार सन्देहं स्वामिनं प्रणनाम च ॥ ८० ॥
ऊचे च त्वत्परीक्षार्थं दुर्बुद्धिरहमागमम् । उतुंगवृद्धमुद्युक्तः प्रमातुमिव वामनः ॥ ८१ ॥
बोधितोऽस्मि त्वया साधु बुद्धोऽप्येषोऽहमद्य तत् । ज्वाघ्निरक्तं प्रब्रज्यादानेनानुगृह्णाण माम् ॥ ८२ ॥

ह्युधितस्तृपितो वापि यदि स्यादतिरिर्मम । तं भोजयामीति नयसारोऽपश्यदितस्ततः ॥ १० ॥
 ह्युधितास्तृपिताः श्रान्ताः सार्थान्वेषणतत्पराः । वर्मान्नःप्लुतसर्वांगाः साधवश्चाययुस्तदा ॥ ११ ॥
 साधवमी साधवो मेऽत्रातिशयः समुपस्थिताः । चिन्तयन्निति नत्वा तान् सोऽब्रवीद्भ्रामचिन्तकः ॥ १२ ॥
 जगवन्तो ब्रवन्तोऽस्यासद्व्यां कथसागताः । एकाकिनः शस्त्रिणोऽपि पर्यटन्ति न खड्गिह ॥ १३ ॥
 तेऽप्यन्यधुर्वयं स्थानात् सार्धेन प्रस्थिताः पुरा । ग्रामे प्रविष्टा चिद्वाथै यथौ सार्थस्तदैव हि ॥ १४ ॥
 अनात्तचिद्वाश्चलितः सार्थस्यानुपदं वयम् । आगच्छन्तो महादव्यामस्यां निपतितास्ततः ॥ १५ ॥
 नयसारोऽब्रवीदेवमहो सार्थोऽतिनिष्कृपः । अहो पापादप्यत्रीरुरहो विश्वस्तघातकः ॥ १६ ॥
 यत्सह प्रस्थितान् साधून् सार्धप्रत्याशया स्थितान् । अनागमथ्य प्रययौ निजकार्यैकनिपुरः ॥ १७ ॥
 मत्पुण्यैर्युयमायाता वनेऽत्रातिथयो मम । इत्युक्त्वा भोजनस्थानं स निन्धे तान्महामुनीन् ॥ १८ ॥
 स्वार्थोपनीतैः पानान्नैः स मुनीन् प्रत्यलाभयत् । अन्यत्र गत्वा विधिना तेऽप्यद्युञ्जन्त साधवः ॥ १९ ॥
 ग्रामायुकोऽपि हि युक्त्वा गत्वा नत्वावदन्मुनीन् । चलन्तु जगवन्तोऽद्य पूसार्गं दर्शयामि वः ॥ २० ॥
 ते तेन सह चेलुश्च प्रापुश्च नगरीपथम् । तरोरधश्चोपविश्य धर्मं तस्याचचक्षिरे ॥ २१ ॥
 स प्रत्यपादि सम्यक्त्वं धन्यमन्यः प्रणम्य तान् । वलित्वा दारुणि राङ्गे प्रैषीद्भ्रामे स्वयं त्वगात् ॥ २२ ॥
 अत्रान्यस्यन् सदा धर्मं सप्ततत्त्वानि चिन्तयन् । सम्यक्त्वं पादयन् कालमनैषीत् स महासनाः ॥ २३ ॥
 विहिताराधनः सोऽन्ते स्मृतपञ्चनमस्कृतिः । मृत्वा बभूव सौधर्मे सुरः पट्योपमस्थितिः ॥ २४ ॥

इतश्चात्रैव ऋरते विनीतेत्यस्ति पूर्वरा । पुरा युगादिनाथस्य कृते सुरवैरैः कृता ॥ ३५ ॥
 तत्र श्रीऋषयस्वामिसूनुर्नवनिधीश्वरः । चतुर्दशरत्नपतिर्नरतश्चक्रवर्त्यञ्जुत् ॥ ३६ ॥
 ग्रामचिन्तकजीवः स न्युत्वाञ्जुत्तस्य नन्दनः । मरीचीन् विकिरंस्तेन मरीचिरिति विश्रुतः ॥ ३७ ॥
 आद्ये समवसरणे ऋषयस्वामिनः प्रभोः । पितृत्रात्रादिभिः सार्धं मरीचिः कृत्रियो ययौ ॥ ३८ ॥
 महिमानं प्रभोः प्रेक्ष्य क्रियमाणं स नौकिभिः । धर्मं चाकर्ण्य सम्यक्त्वलब्धधीर्ब्रतमाददे ॥ ३९ ॥
 सम्यग्ज्ञातयतिधर्मः स्वशरीरेऽपि निःस्पृहः । त्रिगुप्तिः पञ्चसमितिर्निष्कपायो महाव्रती ॥ ३० ॥
 स्थविराणां पुरोऽङ्गानि पठन्नेकादशापि हि । ऋषयस्वामिना सार्धं मरीचिर्व्यह्वरच्चिरम् ॥ ३१ ॥
 ॥ युग्मम् ॥

सोऽपरेद्युग्मीभ्यः कृता बुष्णैः शुक्रदारुणे । प्रतिमार्गे पान्थपादनखंपचरजश्चये ॥ ३२ ॥
 स्वेदार्थीभूतसर्वाङ्गमद्वलिसांशुकध्वजः । तृष्णार्तोऽचिन्तयदिति चारिन्नावरणोदयात् ॥ ३३ ॥
 ॥ युग्मम् ॥
 न श्रामण्यगुणान्मेरुसनञ्चारान् पुरुषहान् । निर्गुणोऽहं जवाक्रांही वोढुं प्रचुरतः परम् ॥ ३४ ॥
 किं त्यजामि व्रतं लोके तत्त्यागे लज्ज्येते खलु । लब्धो वायं मयोपायो व्रतं येन ह्कमो न च ॥ ३५ ॥
 श्रमणा जगवन्तोऽमी त्रिदंडविरताः सदा । अस्तु दंडैर्निर्जितस्य त्रिदंती मम लांडनम् ॥ ३६ ॥

१ किरणान् । २ देवैः । ३ सूर्यकिरणैर्दारुणे । ४ पांथचरणानां नखानि पचति, एतादृशोरजसां धूलिना समूहो यस्मिन्तस्मिन् ।
 ५ मया लज्ज्यत इत्यर्थः । ६ येनोपायेन व्रतं भवेदिति शेषः ऋमश्च न भवेदित्यर्थः । ७ मनोदंड कायदंड वचनदंड रहिताः ।

केशलोचादमी मुंडाः क्षुरसुंफः शिखी त्वहम् । महाव्रतधराश्रामी स्वामणुव्रतचृत्वहम् ॥ ३७ ॥
 निष्कचर्चना मुनयोऽमी श्रूयान्मे मुञ्जिकादि तु । अमी विमोहा मोहेन ब्रह्मस्य उन्नमस्तु मे ॥ ३८ ॥
 उपानञ्जहिताश्रामी सञ्चरन्ति महर्षयः । पादत्राणनिमित्तं मे अब्रतान्प्युपानहौ ॥ ३९ ॥
 सुगन्धयोऽमी शीलेन दुर्गन्धः शीलतस्त्वहम् । सौगन्ध्यहेतोर्भवतु श्रावणंरुतिलकादि मे ॥ ४० ॥
 अमी शुक्लजरघ्रस्त्रा निष्कषाया महर्षयः । अबन्तु मे तु वासांसि कार्वाण्यणि कर्पायिणः ॥ ४१ ॥
 त्यजन्त्यमी जलारंजं बहुजीवोपमर्दकम् । स्नानं पानं च पयसा सितेनैव अब्रतान्च मे ॥ ४२ ॥
 एवं विकल्प्य स्वधिया लिंगनिर्वाहहेतवे । पारिव्राज्यं प्रत्यपादि मरीचिः क्लेशकातरः ॥ ४३ ॥
 तादृग्वेपं च तं दृष्ट्वापृष्ठद्वर्म्मं जनोऽखिलः । साधुधर्मं समाचख्यौ शोऽपि तेषां जिनोदितम् ॥ ४४ ॥
 किं त्वं स्वयं नाचरसीत्यनुशुकः पुनर्जनैः । मेरुन्नारं न तं बोद्धुमीशोऽस्मीति शशंस सः ॥ ४५ ॥
 धर्माख्यानप्रतिबुद्धान् स तु अब्रवानुपस्थितान् । शिष्यान् समर्पयामास स्वामिने नाञ्जिखूनेव ॥ ४६ ॥
 इदंयाचारो विजहार मरीचिः स्वामिना सह । स्वामी च समवासापार्श्विद्विनीतायां पुनः पुरि ॥ ४७ ॥
 तत्र प्रचूर्नमस्कृत्य पृष्टो जरतचक्रिणः । आविनोऽर्हच्चक्रिणुप्रतिविणुवदाञ्जगौ ॥ ४८ ॥
 पुनः प्रपन्न जरतः किं कश्चिदिह पर्षदि । नाव्यत्र जरतक्षेत्रे नाथ त्वमिव तीर्थकृत् ॥ ४९ ॥
 मरीचिं दर्शयन्नाख्यत् स्वामी सूनुवर्यं तव । पश्चिमस्तीर्थकृद्धीरो नाज्ञा ज्ञावीह चारते ॥ ५० ॥

१ शिखावान् । २ निष्परिग्रहाः । ३ क्रोधादिकषायरहिताः । ४ कषायो वर्णविशेषस्तेन रक्तानि वस्त्राणि काषयाणि । ५ क्रोधादि-
 कषायवतो मम । ६ परिमितेन जलेन । ७ इत्युक्तप्रकार आचारो यस्य सः । ८ चरमः ।

ब्राव्याद्योऽत्र त्रिपृष्ठाख्यः शार्ङ्गच्युतोत्तने पुरे । मूकपुर्णो विदेहेषु प्रियमित्रश्च चक्रचृत ॥ ५१ ॥
 तच्छ्रुत्वा नाश्रमापृह्य मरीचिं चरतो यथौ । त्रिश्च प्रदक्षिणीकृत्य बन्दित्वैवमवोचत ॥ ५२ ॥
 स्वामिनोक्तं चरसत्त्वं ब्राव्यहंनिह चारते । आदिश्च वासुदेवस्त्वं त्रिपृष्टः पोतनेश्वरः ॥ ५३ ॥
 चञ्जी विदेहमूलायां प्रियमित्रोऽभिधानतः । पारिव्राज्यं न ते बन्धं ब्राव्यहंनिहिति बन्धसे ॥ ५४ ॥
 तमित्युक्त्वा चक्रवर्ती प्रणस्य स्वामिनं पुनः । विनीतात्मा प्रविवेश विनीतां सुदितः पुरीम् ॥ ५५ ॥
 तदाकर्ण्य मरीचिस्त्रिरास्फोट्य त्रिपदीं मुदा । इत्युवाचोच्चकैर्विष्णुर्नैविष्यामि यदादिमः ॥ ५६ ॥
 मूकानगर्थो मे चक्रवर्तित्वं च न विष्यति । ब्राव्यहं चरसत्त्वाहंन् पर्याप्तमपरेण मे ॥ ५७ ॥
 आद्योऽहं वासुदेवानां पिता मे चक्रवर्तिनाम् । पितामहस्तीर्थकृतामहो मे कुलमुत्तमम् ॥ ५८ ॥
 एवं जातिमदं कुर्वन् कुजावास्फोटयन्मुहुः । नीचगोत्राञ्जिधं कर्म मरीचिः समुपार्जयत् ॥ ५९ ॥
 कृपञ्चस्वामिनिर्वाणादूर्ध्वं सार्धं स साधुञ्जिः । विहरन् प्रबोध्य चव्यान् प्राहिणोत् साधुसन्निधौ ॥ ६० ॥
 व्याधिञ्जिश्चान्यदा अस्तोऽसंयमीति स साधुञ्जिः । अपाट्यमानो ग्लानः सन्मनस्येवं व्यचिन्तयत् ॥ ६१ ॥
 अहो अमी साधवो धिद्धिर्दाक्षिण्याः कृपोञ्जिताः । स्वार्थसान्नोद्यता लोकव्यवहारपराङ्मुखाः ॥ ६२ ॥
 यन्मां परिचितं स्निग्धमध्येकगुरुदीक्षितम् । विनीतमपि नेदन्ते दूरेऽस्तु मम पालनम् ॥ ६३ ॥
 यद्वा दुश्चिन्तितं मेऽदो यदमी स्वर्तनोरपि । परिचर्यां न कुर्वन्ति त्रष्टस्य तु कथं मम ॥ ६४ ॥
 अनेन व्याधिना मुक्तस्तैत् स्वस्य प्रतिचरकम् । कञ्चिद्विष्यं करिष्यामि स्वदिगेनामुनैव हि ॥ ६५ ॥

१ सौजन्यरहिताः । २ स्वशरीरस्यापि । ३ तस्माद्धेतोः । ४ सेवकम् ।

एवं ध्यायन् विधिवशान्मरीचिरञ्चवत् पंडुः । अन्यदा मिलितश्चास्य कपिलः कुलपुत्रकः ॥ ६६ ॥
 धर्मार्थी ज्ञापितस्तेन कपिलो धर्ममार्हतम् । किं स्वयं न करोषीति सोऽपृच्छि कपिलेन च ॥ ६७ ॥
 मरीचिरवदद्भर्मं नैनं कर्तुमहं क्षमः । कपिलोऽप्यब्रवीत् किं त्वन्मार्गे धर्मो न विद्यते ॥ ६८ ॥
 जिनधर्माक्षसं ज्ञात्वा शिष्यमिह्वन् स तं जगौ । मार्गे जैनेऽपि धर्मोऽस्ति मम मार्गेऽपि विद्यते ॥ ६९ ॥
 तद्विष्यः कपिलोऽथाञ्चन्मिथ्याधर्मोपदेशनात् । मरीचिरप्यब्धिकोटिकोटीसंसारमार्जयत् ॥ ७० ॥
 मरीचिस्तदनालोच्य विहितानशनो मृतः । ब्रह्मलोके दशोर्देन्वत्प्रमितायुः सुरोऽञ्चवत् ॥ ७१ ॥
 शिष्यान् विधायसूर्यादीन् स्वाचारानुपदिश्य च । विपद्य च ब्रह्मलोके कपिलोऽप्यमरोऽञ्चवत् ॥ ७२ ॥
 स प्राग्जन्मावधेर्ज्ञात्वा मोहादन्धेत्यञ्चूतले । स्वयं कृतं सांख्यमतमासूर्यादीनबोधयत् ॥ ७३ ॥
 तदान्नाथादत्र सांख्यं प्रावर्तत च दर्शनम् । सुखसाध्ये ह्यनुष्ठाने प्रायो लोकः प्रवर्तते ॥ ७४ ॥
 च्युत्वा मरीचिजीवोऽपि कोल्लाके सन्निवेशने । कौशिकाख्यः पूर्वलक्ष्मणीत्यायुर्ब्राह्मणोऽञ्चवत् ॥ ७५ ॥
 स सदा विपयासक्तो ब्रह्मोपार्जनतत्परः । हिंसादिषु च निःशूकः कालं चूयांसमत्यागात् ॥ ७६ ॥
 सोऽन्ते त्रिदंभी चूत्वा च मृत्वा त्रान्त्वा बहून् प्रवान् । स्थूणाख्ये सन्निवेशेऽञ्चूत् पुष्पमित्रात्रिधो द्विजः ७७
 चूत्वा त्रिदंडिकः पूर्वलक्ष्मणासप्तप्रमम् । अतीत्यायुः स सौधर्मं सुरोऽञ्चून्मध्यमस्थितिः ॥ ७८ ॥
 च्युत्वा चैत्ये सन्निवेशेऽभ्युद्योतः स द्विजोऽञ्चवत् । पूर्वलक्ष्मणचतुःपद्यायुष्कः प्राग्वच्चिदंब्यञ्चूत् ॥ ७९ ॥
 मृतैशाने मध्यमायुः सोऽञ्चूद्देवस्ततश्च्युतः । मन्दिरे सन्निवेशेऽञ्चूदग्निञ्चूतिरिति द्विजः ॥ ८० ॥

३ व्याधिरहितः । २ दशसागरोपमायुः । ३ निर्देयः ।

षट्पञ्चाशत्पूर्ववल्कायुष्कः सोऽपि त्रिदंध्यञ्चूत् । मृत्वा सनकुमारे च मध्यमायुः सुरोऽञ्चवत् ॥ ८१ ॥
 च्युत्वा च श्वेतंवीपुर्यां त्रारघाजोऽञ्चवद्धिजः । चतुश्चत्वारिंशत्पूर्ववल्कायुः स त्रिदंध्यञ्चूत् ॥ ८२ ॥
 मृत्वा माहेन्द्रकदपेऽञ्चूत् स सुरो मध्यमस्थितिः । च्युत्वा त्रान्त्वा त्रवं राजगृहेऽञ्चूत्स्थावरो व्रिजः ॥ ८३ ॥
 चतुस्त्रिंशत्पूर्ववल्कायुष्कः सोऽपि त्रिदंध्यञ्चूत् । विपद्य च ब्रह्मलोके मध्यमायुः सुरोऽञ्चवत् ॥ ८४ ॥
 ब्रह्मलोकात्परिच्युत्य स बभ्राम बहून् त्रवान् । त्रवो ह्यनन्तीञ्चवति स्वकर्मपरिणामतः ॥ ८५ ॥
 इतश्चाञ्चूत्तुजगृहे विश्वनन्दी महीपतिः । पत्न्यां प्रियंगौ विशाखनन्दी तस्याञ्चवत्सुतः ॥ ८६ ॥
 विशाखञ्चूत्तियुर्वराद् राज्ञस्तस्यानुजोऽञ्चवत् । युवराजस्य तस्याञ्चूत्प्रारिणी नामतः प्रिया ॥ ८७ ॥
 मरीचिजीवः प्राग्जन्मोपाजितैः शुचकर्मभिः । विशाखञ्चूतेर्धोरिष्यां विश्वञ्चूतिः सुतोऽञ्चवत् ॥ ८८ ॥
 उद्यौवनो विश्वञ्चूतिर्वने पुष्पकरंभके । रेमे सान्तःपुरो देवकुमार इव नन्दने ॥ ८९ ॥
 विशाखनन्दी क्रीडेन्नू राद्गुप्तोऽस्थानु तद्वहिः । पुष्पाद्यर्थं गता दास्यो ददृशुस्तौ तथास्थितौ ॥ ९० ॥
 तान्द्यो ज्ञात्वा प्रियंगुस्तत् कोपौकः कुपिता ययौ । तदीप्सितार्थं राजापि यात्रात्रेरीमवादयत् ॥ ९१ ॥
 उदृत्तः पुरुषसिंहः सामन्तस्तज्जायाय तत् । यास्थामीति सत्रासध्ये मायया चावददृष्टुपः ॥ ९२ ॥
 तच्च श्रुत्वा विश्वञ्चूतिर्कजुरेत्य वनात्ततः । तत्तथा निवार्य राजानं प्रयाणमकरोत् स्वयम् ॥ ९३ ॥
 गतश्च पुरुषसिंहं दृष्ट्वाज्ञावर्तिनं पुनः । ववले तत्र च ययौ वने पुष्पकरंडके ॥ ९४ ॥
 विशाखनन्दी मध्येऽस्तीत्युक्तो वाःस्थेन तत्र सः । अचिन्तयन्माययाहं क्लृष्टः पुष्पकरंरुक्तात् ॥ ९५ ॥

क्रुद्धः कपिस्थं मुष्ट्याहंस्तफलेः पतितैर्द्युर्वम् । आदितां दर्शयन् सोऽथ जगद् द्वारपादकम् ॥ ए६ ॥
 पातयामि शिरांस्थेवं सर्वेषां जवतां पुनः । ज्यायसी ज्यायसि ताते न चेद्भक्तिर्भवेन्मम ॥ ए७ ॥
 जोगैरीहृग्वञ्चनाद्यैर्मसालमिति स ब्रुवन् । संभ्रुतिमुनिपादान्ते गत्वा व्रतमुपाददे ॥ ए८ ॥
 तं च प्रब्रजितं श्रुत्वा राजा सावैरजोऽप्यगात् । नत्वा च ह्यमयित्वा च राज्यायार्थयते स्म च ॥ ए९ ॥
 विश्वच्रुतिमनिहन्तं ज्ञात्वा चूपोऽगमनृहम् । ततो व्यहार्षोदन्यत्र स पुनर्गुरुणा सह ॥ १०० ॥
 स गुर्वनुज्ञैकाकिविहारेण तपःकृशः । विहरन्नेकदागहन्नगरीं मथुराभिधाम् ॥ १०१ ॥
 तदा विशाखनन्द्यागाडुघ्नेतुं तन्नृपात्मजाम् । विश्वच्रुतिश्च मासान्ते पारणायानिशापुरीम् ॥ १०२ ॥
 विशाखनन्दिनः सोऽथ शिविराभ्यर्णमागतः । विश्वच्रुतिः कुमारोऽसावित्यदह्यत पूरुषैः ॥ १०३ ॥
 विशाखनन्दी तं सद्यः प्रेह्य द्विषमिवाकुपत् । गवैकया विश्वच्रुतिः पर्यस्तश्च तदापतत् ॥ १०४ ॥
 कपिस्थपातनं स्थाम क्व ते चेत्यहसच्च सः । धृत्वा गां शृंगयोर्विश्वच्रुतिश्चात्रमयत्कुधा ॥ १०५ ॥
 नृधिष्ठवीर्यो न्रूयासं मृत्यवेऽस्य न्रवान्तरे । अग्नेन तपसोऽग्रेण निदानमिति सोऽकरोत् ॥ १०६ ॥
 संपूर्य कोटिवर्षायुरनालोच्य च तन्मृतः । विश्वच्रुतिर्महाशुके प्रकृष्टाशुः सुरोऽभवत् ॥ १०७ ॥
 इतश्चात्रैव न्ररते नगरे पोतनाभिधे । अच्रुद्धिप्रुप्रतिशशुर्नाम राजा महाशुजः ॥ १०८ ॥
 तस्य जज्ञेति पत्न्यासीत्स्यां सूनुरजायत । चतुर्भिः सूचितः स्वर्नैर्वत्तत्रज्ञोऽचलान्निधः ॥ १०९ ॥
 सुगावतीति नाम्नाच्रुत् पुत्री च मृगलोचना । सोद्यौवना रूपवती प्राणन्तुं पितरं ययौ ॥ ११० ॥

१ महती भक्तिः । २ ज्येष्ठे पितरि । ३ अनुजेन सहितः । ४ बलम् ।

जातानुरागस्तां ग्रेह्य निजोत्संगे न्यधत्त सः । तत्पाणिग्रहणोपायं विचिन्त्य व्यसृजच्च ताम् ॥ १११ ॥
पौरवृद्धानथाहूय पप्रहेदं महीपतिः । यदत्र जायते रत्नं तत्कस्य ब्रूत निर्णयम् ॥ ११२ ॥
तवेति ते समाचख्युस्त्रिरुपादाय तद्वचः । मृगावतीं परिणेतुं तत्र चानाययञ्चुपः ॥ ११३ ॥
जग्मुस्ते लज्जिताः सर्वे पार्श्वोऽपि मृगावतीम् । गान्धर्वेण विग्रहेन स्वयमेव ह्युपायत ॥ ११४ ॥
लज्जाक्रोधाकुला राज्ञा देवी मुक्त्वा महीपतिम् । सहाचलेन निर्गल्य प्रयचौ दक्षिणापथे ॥ ११५ ॥
पुरीं माहेश्वरीं तत्र विरचय्याचलो नवाम् । मातरं तत्र संस्थाप्य जगाम पितुरन्तिके ॥ ११६ ॥
तत्पितापि स्वंप्रजायाः पतित्वेनाखिलैर्जनैः । प्रजापतिरिति प्रोचे बलीयः कर्म नाम हि ॥ ११७ ॥
विश्वचूतिश्च्युतः शुक्रान्मृगावत्या अश्रोदरे । सप्तस्वप्नसमाख्यातविष्णुचापः सयागमत् ॥ ११८ ॥
तथा च कादे सुपुत्रे सूनुः प्रथमशार्ङ्गश्चूत् । त्रिकरंडकपृष्ठवाग्निपृष्ठ इति संज्ञितः ॥ ११९ ॥
अशीतिधनुरुचुंगो रममाणोऽचलेन सः । अधीतसक्तदकलः क्रमेण प्राप यौवनम् ॥ १२० ॥
विशाखनन्दिजीवोऽथ त्रयं ज्ञान्त्वा मृगाधिपः । जातसुंगिरौ शंखपुरदेशमुपाव्रवत् ॥ १२१ ॥
तदानीमश्वघ्रीवेण च्छुजा प्रतिविष्णुना । मम मृत्युः कुत इति पृष्टो नैमित्तिकोऽनदत् ॥ १२२ ॥
हन्ता स ते चंडवेगं यो दूतं धर्मयिष्यति । मारयिष्यति यस्तुंगनिरिसिंहं च हेलया ॥ १२३ ॥
अश्वघ्रीवस्ततः शंखपुरे शादीनवापयत् । तत्रक्षार्शं चादिदेश वारुणेण महीपतीन् ॥ १२४ ॥
सोऽश्रौषीच्च महावीर्यो पुत्रौ राज्ञः प्रजापतेः । तस्मै द्रुतं चंक्रवेगं त्रैपीत् स्वाश्वेन केनचित् ॥ १२५ ॥

प्रजापतेः कारयतः संगीतं निजपर्षदि । अकस्मात्प्रविशच्चक्रवेगः स्वामिबलोन्मदः ॥ १२६ ॥
 आगमाध्ययनस्येवाकालविद्युत्समुज्जमः । स विघ्नच्छूलो गीतस्यान्युत्तस्थे तेन च्छुजा ॥ १२७ ॥
 मंत्रिणश्च कुमारारज्यां पृथा आख्यन् पुमानयम् । प्रधानच्छूलोऽश्वघ्रीवमहाराजस्य दोष्मतः ॥ १२८ ॥
 यदा ब्रजत्ययं दूतो ज्ञापनीयस्तदा हि नौ । इति स्वकीयानचलत्रिपृष्ठावूचतुर्नरान् ॥ १२९ ॥
 स प्रजापतिनान्येद्युर्विसृष्टोऽच्यर्च्य गौरवात् । ययौ कुमारयोराशु ज्ञापितश्च निजैर्नरैः ॥ १३० ॥
 गत्वा कुमारौ मार्गर्धे तमकुट्टयतां जटैः । पदायांचक्रिरे सद्यस्तत्सहायास्तु काकवत् ॥ १३१ ॥
 तत्प्रजापतिना ज्ञात्वा त्रीतेनानायितो गृहे । सत्कृत्य चाधिकं चंडवेग एवमत्राष्यत ॥ १३२ ॥
 कुमारयोर्दुर्विनयं मा स्माख्यः स्वामिनः खलु । अज्ञानजाहुर्विनयात्त कुप्यन्ति महाशयाः ॥ १३३ ॥
 आमेत्युक्त्वा ययौ दूतस्तर्पौस्त्रात्त्वप्रतो गतात् । निदाञ्चकाराश्वघ्रीवस्तर्ज्जर्षणमशेषतः ॥ १३४ ॥
 तद्विदं च ह्यघ्रीवं ज्ञात्वा दूतो यथातथम् । स्वधर्षणं तदाचख्योवलीकाख्यान्कातरः ॥ १३५ ॥
 अश्वघ्रीवेण शिष्टान्यः प्रहितो नौ प्रजापतिम् । गत्वावोचद्ब्रह्म सिंहाह्वालीनाज्ञा प्रचोेरियम् ॥ १३६ ॥
 प्रजापतिः सुतावूचे युवाभ्यां कोपितः प्रभुः । प्रददौ यदवारेऽपि शासनं सिंहरक्षणे ॥ १३७ ॥
 इत्युक्त्वा प्रस्थितं भ्रूपं कुमारौ प्रतिविध्य तौ । प्रजगमतुः शंखपुरं सिंहयुञ्जसकौतुकौ ॥ १३८ ॥
 अन्येऽरक्षन्तुपाः सिंहं कथंकारं कियच्चिरम् । इति पृष्ठास्त्रिपृष्ठेन शंशंसुः शालिगोपकाः ॥ १३९ ॥
 चतुरंगचमूवाग्रं कृत्वारक्षन् द्यमाचुजः । आशौालिग्रहणमहो वर्षवारक्रमगताः ॥ १४० ॥

१ तस्य चडवेगस्य पुरुषसमूहात् । २ असत्यकथने भीरुः । ३ पुरुषः । ४ शालिग्रहणदिनपर्यन्तम् ।

ऊचे त्रिपुष्टानेवं स्थास्यतीयच्चिरं हि कः । तद्दर्शयत मे सिंहं यथैकाकी निहन्मि तम् ॥ १४१ ॥
 ततस्तेऽदर्शयन् सिंहं तुंगाचलगुहागतम् । जग्मतुश्च स्थारूढौ तां गुहां रामशाङ्गिणौ ॥ १४२ ॥
 चक्रुः कलकलं चोच्चैस्तुहापार्श्वयोर्जनाः । तं श्रुत्वा निर्ययौ जुंजादीर्णवक्रः स केसरी ॥ १४३ ॥
 रश्मिकोऽहमसौ पत्तिरित्याजिनं समावयोः । इति त्रिपुष्टः फलकौसिधरोऽवातरज्जयात् ॥ १४४ ॥
 दंष्ट्राकरजशस्त्रोऽयं फलकासिधरस्त्वहम् । नैतदभ्युचितपिति चर्मासी व्यमुचद्भरिः ॥ १४५ ॥
 तत्प्रेक्ष्य केसरी जातजातिस्मृतिरचिन्तयत् । एकं धार्ष्ट्यमहो एको यदागान्मद्गुहामसौ ॥ १४६ ॥
 अन्यज्जथाट्टत्तराणं तृतीयं शस्त्रमोचनम् । दुर्मदं तन्निरहन्मध्ये षदान्धमिव सिन्धुरम् ॥ १४७ ॥
 विचिन्तयैवं द्वाणं व्याप्ताननः पञ्चाननाग्रणीः । दत्त्वा फालामुत्पपानोपत्रिपुष्टं षपात च ॥ १४८ ॥
 एकेन पाणिनोर्ध्वोष्ठमपरेणाधरं पुनः । धृत्वा त्रिपुष्टस्तं सिंहं जीर्णवस्त्रमिवाह्वणात् ॥ १४९ ॥
 पुष्पाभरणवस्त्राणि ववृषुर्देवता हरौ । लोकाश्च विस्मयस्मेराः साधु साध्विति तुष्टुषुः ॥ १५० ॥
 अहो कथमनेनाहं कुमारेणाद्य सारितः । इत्यमर्षात् स्फुरंस्तस्यौ विधाचूतोऽपि केसरी ॥ १५१ ॥
 गणचूतमजीवोऽन्त्याहंजीवस्य शाङ्गिणः । तदानीं सारथिः सिंहं तं स्फुरन्तमदोऽवदत् ॥ १५२ ॥
 नृश्वेष सिंहः पशुषु त्वं तु तन्मारितोमुना । मुधापमानं किं धत्से न हीनेन हतोऽसि यत् ॥ १५३ ॥
 सुधयेव तथा वाचा प्रीतो मृत्वा स केसरी । चतुर्थी नरकावन्यां नारकः समजायत ॥ १५४ ॥

१ जुमथा व्यात्तमुखः । २ आजिर्युद्धम् । ३ फलकं चर्म भाषाया 'ढाल' । ४ दृष्ट्वा नलाश्वैव शलाणि यस्य सः । ५ सिंहेषु
 श्रेष्ठः । ६ अदारयत् ।

तच्चर्मादाय कुमारौ चक्षितौ स्वपुरं प्रति । ग्राम्यानिस्तूचतुर्वाजिग्रीवस्यैतच्चि कथ्यताम् ॥ १५१ ॥
 शालीन् खाद यथेष्टं त्वं विश्वस्तस्त्रिष्ट संप्रति । अतौ हृदयशब्दं ते केसरी यज्ञिपातितः ॥ १५६ ॥
 इत्युक्त्वा पोतनपुरे तौ कुमारानुपेयतुः । ग्रामीणस्तेऽपि गत्वाख्यन् हयग्रीवस्य तत्तथा ॥ १५७ ॥
 हयग्रीवोऽपि साशंको जिघांसुमार्थयापि तौ । अनुशिष्यादिशब्दं प्रजापतिनृपं प्रति ॥ १५८ ॥
 गत्वा स दूतस्तं स्माहोपस्वामि प्रेषयात्मजौ । राज्यं यदनयोः स्वामी प्रदास्यति पृथक् पृथक् ॥ १५९ ॥
 प्रजापतिर्वचोषेऽहं यास्यामि स्वामिनं स्वयम् । कृतं मम कुमारान्ध्यां गताभ्यां गताभ्यां तत्र सुन्दर ॥ १६० ॥
 दूतो ऋयोऽवदत्पुत्रौ न चेत्त्वं प्रेषयिष्यसि । तत्सज्जीवव युद्धाय मा वादीः कश्चितं न चैत् ॥ १६१ ॥
 इत्युक्तवन्तं तं दूतं तौ कुमारवचसि । धर्षयित्वा निजपुराच्चिरवासयतां क्षणात् ॥ १६२ ॥
 दूतो गत्वा तदाचख्यौ हयग्रीवाय धर्षणम् । हयग्रीवोऽपि कोपेन हुंताशन इवाज्वलत् ॥ १६३ ॥
 हयग्रीवः ससैन्योऽपि त्रिपृष्ठश्चाचलोऽपि च । युयुत्सवः समन्थेयू रथावर्तमहागिरौ ॥ १६४ ॥
 मिथो युयुधिरे सैन्याः पद्भ्योरुचयोरपि । सौवर्तिका इवाञ्चोदा आस्फलन्तः परस्परम् ॥ १६५ ॥
 क्षीणक्षीणेषु सैन्येषु सैन्ययुद्धं निषिध्य तौ । अश्वग्रीवस्त्रिपृष्ठश्चायुध्येतां रथिनौ स्वयम् ॥ १६६ ॥
 मोघीकृताल्बोऽश्वग्रीवोऽरिग्रीवोऽह्निद्वन्द्वं पटम् । त्रिपृष्ठायामुचच्चक्रं हाहाकारिजनेक्षितम् ॥ १६७ ॥
 त्रिपृष्ठोरःस्थले चक्रं तुंवेन निपपात तत् । शरजो रजसोऽजान्त इव पर्वतसानुनि ॥ १६८ ॥

१ मारिताः २ हन्तुमिच्छुः । ३ यन्मया न कथितं त्वमागच्छेति तत्त्वं मा वद, यद्वा पश्चात्त्वं नैवं कथ्ये; सा युद्धाय प्रथम कि
 न कथितमिति । ४ अग्निः । ५ प्रलयकालीनाः । ६ शत्रुग्रीवोच्छेदे लंपटम् ।

वीरगुहस्त्रिपुष्टोऽथ तेन चक्रेण लीलयथा । चकर्त एयकंठस्य कंठमञ्जो जनावतः ॥ १६९ ॥

अचलश्च त्रिपुष्टश्च प्रथमौ हृदिसाक्षिणौ । इत्याद्योषि सुरैर्बभूवुः पुण्यपुष्टिपुरस्सरम् ॥ १७० ॥

तयोः सर्वेऽपि राजानः सद्योऽपि प्रणतिं ययुः । तान् यान् चासाधि चारतक्षेपयाम्भार्थिगोजसा ॥ १७१ ॥

शिलां कोटिशिलां दोषैणोत्पाद्य मूर्धन्यात्पनवत् । प्रथमः पुंडरीकाक्षो धारयामास लीलयथा ॥ १७२ ॥

विक्रमाक्रान्तचक्रकः स पीतनपुरं ययौ । अत्रिभक्तशार्धचक्रिपदे देवेर्नृपेरपि ॥ १७३ ॥

यद्यजलं दूरतोऽपि त्रिपुष्टं तत्तदाश्रयत् । रलीञ्जत्वा गायनेषु तमोगुः केऽपि सुस्वराः ॥ १७४ ॥

एकदा तेषु गायत्सु शय्यापालं हरिर्निशि । लक्षे मथि शयानेऽमी निसृष्टव्यारत्वया खलु ॥ १७५ ॥

आमेत्यूचे तदपपांल आगात्रिश्च च शाक्षिणः । तज्जीतलुब्धो व्यसाक्षी जायमान् सोऽपि तान्न हि १७६ ॥

तेषु गायत्सु चोत्स्थौ विष्णुरूचे च तोद्विपकम् । त्वया विरुष्टाः किं नामी सोऽप्यूचे गीतलोचनतः ॥ १७७ ॥

तच्छ्रुत्वा कुपितो निष्णुः प्रजाते तस्य कर्णयोः । अक्षेपयत्प्रपु तसं शत्र्यापालो मृतश्च सः ॥ १७८ ॥

त्रिपुष्टः कर्मणा तेन वेद्यं कर्म न्यक्काचयत् । प्रच्युत्वादन्वदप्युत्रं कर्मावभाङ्गुरायति ॥ १७९ ॥

आहिंसादिष्वविरतो महारंजपस्त्रिहः । चतुरशीत्यब्दलक्षीं प्राजापत्योऽल्पनाद्धयत् ॥ १८० ॥

मृत्वा च सप्तमावन्ध्यामुदपद्यत नारकः । तद्वियोगाल्पत्रजितोऽचलो मृत्वा शिनं ययौ ॥ १८१ ॥

त्रिपुष्टजीवो नरकाङ्कृत्याजनि केसरी । केसर्थेपि निपिन्नः रंश्चतुर्थं नरकं ययौ ॥ १८२ ॥

सोऽथ तिर्यङ्गानुष्यादिचवान् बत्राम ऋशिशः । तवब्ध्वा च मानुषं जन्म श्रुजं कर्मैकदाजयत् ॥ १८३ ॥

१ वीर्यु श्रेष्ठः । २ हस्तोत्तम । ३ तलं शल्या । ४ तल्पपालम् । ५ दुष्टायतिः । ६ पञ्जापतिः ।

ततोऽपरविदेहेषु मूकायां पुरि चूपतेः । धनंजयस्य धारिण्याः पत्न्याः कुद्याववातरत् ॥ १८४ ॥
चतुर्दशमहास्वप्नाख्यातचक्रधरार्ञ्जिकः । काले तथा च सुषुप्ते सुनुः संपूर्णलक्षणः ॥ १८५ ॥
प्रियमित्र इति नाम पितरौ तस्य चक्रतुः । पित्रोर्मनोरथैः सार्धं क्रमेण बबुधे च सः ॥ १८६ ॥
अथ संसारनिर्विण्णो धनञ्जयमहीपतिः । प्रियमित्रं सुतं राज्ये निधाय व्रतमाददे ॥ १८७ ॥
प्रियामिव शुवं पातुः प्रियमित्रस्य चूपतेः । चतुर्दश महारत्नान्युदपद्यन्त च क्रमात् ॥ १८८ ॥
षट्खंडं विजयं जेतुं चक्रमार्गानुगोऽचलत् । गत्वा च पूर्वाञ्जिसुखं मागधं तीर्थमासदत् ॥ १८९ ॥
कृत्वाष्टमतपस्तत्र चतुरङ्गचमूहतः । चतुर्थान्ते रथारूढः किञ्चिज्जत्वाग्रहीच्छतुः ॥ १९० ॥
मागधतीर्थञ्जुमारं समुद्दिश्य महाशुजः । कंकपत्रं स्वनामाकं गरुत्मन्तमिवाह्वित् ॥ १९१ ॥
योजनानि द्वादशेषुः स ऽंधित्वा विहायसा । पुरो मागधदेवस्य पपातोत्पातवज्रवत् ॥ १९२ ॥
बाणो मुर्मूर्धणा केन ह्यिह इत्यञ्चिन्तयन् । मागधेशो रैषोत्थाय तं जग्राह शिंलीमुखम् ॥ १९३ ॥
चक्रिनामाद्वरश्रेणीं वीद्व्य शान्तीजवनं क्षणात् । उपायनान्युपादाय प्रियमित्रं स आचरौ ॥ १९४ ॥
आज्ञाधरस्तवास्मीति जटपन् व्योमस्थितो नृपम् । पूजयामास विविधोपायनेः स उपायवित् ॥ १९५ ॥
तं सत्कृत्य विसृज्याथ बलित्वा पारणं व्यधात् । चक्री मागधदेवस्य चक्रे चाष्टाह्निकोत्सवम् ॥ १९६ ॥
ततो जगाम याम्यायां कर्कस्थित इवार्यमा । वरदामानसमरं नृपः प्राग्यदसाधयत् ॥ १९७ ॥

१ बाणः । २ गर्तुमिच्छुणा । ३ क्रोधेन । ४ बाणम् । ५ अस्मान्तः शान्तो भवन् "त्विः" । ६ कर्कराशिस्थितोऽर्थमा सूर्ये
यथा याम्यायां दक्षिणस्यां गच्छति तद्वत् ।

गत्वा प्रतीच्यां प्रजासतींशमपि चक्रचृत् । विधिना साधयामास प्रति सिन्धुं जगाम च ॥ १९८ ॥
 कृताष्टमस्य प्रत्यक्षीञ्च्य सिन्धुर्महीपतेः । रत्नप्रपासने दिव्ये प्रददौ ऋषणानि च ॥ १९९ ॥
 तां विसृज्य स वैताढ्यं चक्ररत्नानुगो ययौ । वैताढ्याञ्जिह्वारं चासाधयद्विहिताष्टमः ॥ २०० ॥
 गतस्याजितमिषं चाष्टमस्थस्य महीपतेः । कृतमालः स्त्रीरत्नार्हमन्यञ्चात्ररणं ददौ ॥ २०१ ॥
 उत्तीर्णं चर्मणा सिन्धुं सेनानीश्चक्रिशसनात् । लीलया साधयामास सिन्धोः प्रथमनिष्कुटम् ॥ २०२ ॥
 ऋयोऽप्यन्येत्य सेनानीः प्रियमित्रस्य शासनात् । कृताष्टमो दंडघातात्तमिस्रासुदघाटयत् ॥ २०३ ॥
 चक्रयारूढो गजरत्नं तच्छुभ्रे न्यस्य दक्षिणे । मणिरत्नं प्रकाशाय तमिस्रां प्राविशद्गुहाम् ॥ २०४ ॥
 काकिस्या मंडलान्यर्कमंरुत्वाजानि पार्श्वयोः । लिखन् गुहायां द्योताय चक्री चक्रानुगो ययौ ॥ २०५ ॥
 पृथ्वीन्मग्नानिमग्ने नद्यौ तीर्त्वा महीपतिः । स्वयमुद्धतितेनोदरघारेण निरंयाजिरेः ॥ २०६ ॥
 आपातनाम्नः किरतानजैषीत्तत्र चक्रचृत् । असाधयच्च सेनान्या द्वितीयं सिंधुनिष्कुटम् ॥ २०७ ॥
 चक्रानुगो निवृत्त्याथ ऋषो वैताढ्यमन्यगात् । वशीचके षयोः श्रेष्ठोस्तत्र विद्याधरंश्च सः ॥ २०८ ॥
 साधयित्वा स सेनान्या गांगं प्रथमनिष्कुटम् । स्वयमष्टमत्रकेन गंगादेवीमसाधयत् ॥ २०९ ॥
 खंरुप्रपातया सेनान्युद्घाटितकपाटया । वैताढ्यान्नेनिर्जगाम स सैन्योऽपि महीपतिः ॥ २१० ॥
 अथाष्टमतपःस्थस्य प्रियमित्रस्य चक्रिणः । नवापि निधयोऽञ्चूवन्नैसर्पाद्या वरांबदाः ॥ २११ ॥

१ पाल्या । २ निराञ्छत् । ३ नैसर्प, पांडुक, पिगल, सर्वलक, महापद्म, काल, महाकाल, माणव, शंखा इति नव ।

सेनान्या साधयित्वा च द्वितीयं गांगनिष्कुटम् । जितषट्खंनविजयश्चक्री मूकां पुरीं ययौ ॥ २१२ ॥
 चक्रचृत्वात्रिषेकोऽस्य चक्रे द्वादशवार्षिकः । अमरैर्दृष्टैश्चापि महोत्सवपुरःसरम् ॥ २१३ ॥
 नीत्या पादयतस्तस्य पृथिवीं पृथिवीं पतेः । एकदा पोट्टिलाचार्यं उद्याने समवासरत् ॥ २१४ ॥
 धर्मं तदन्तिके श्रुत्वा राज्ये न्यस्य स्वमात्मजम् । स प्रवव्राज तेपे च वर्षकोटीं तपः परम् ॥ २१५ ॥
 पूर्वदक्षचतुरशीत्यायुः संन्यासपूर्वकम् । मृत्वा शुके स सर्वार्थविमाने त्रिदशोऽञ्जवत् ॥ २१६ ॥
 च्युत्वेह ऋते ब्रत्रायां पुर्यां जितशत्रुतः । ऋद्रादेव्यां सोऽज्जनिष्ट नन्दनो नाम नन्दनः ॥ २१७ ॥
 तं न्यस्योद्यौवनं राज्ये जितशत्रुर्महीपतिः । संसारवासनिर्विषः परिव्रज्यामुपाददे ॥ २१८ ॥
 लोकानां हृदयानन्दो नन्दनोऽपि वसुन्धराम् । यथाविधि शशासैनां पाकशासनशासनः ॥ २१९ ॥
 चतुर्विंशत्यब्ददक्षीं जन्मतोऽतीत्य नन्दनः । विरक्तः पोट्टिलाचार्यसमीपे व्रतमाददे ॥ २२० ॥
 मासोपवासैः सततैः श्रामण्यं स प्रकर्षयन् । व्यहारीन्द्रुणा सार्धं ग्रामाकरपुरादिषु ॥ २२१ ॥
 उन्नान्यामपध्यानाभ्यां बन्धनान्यां च वर्जितः । त्रिचिदंशैर्गौरवैश्च शैल्यैश्च रहितः सदा ॥ २२२ ॥
 प्रद्वीणचतुष्कषायश्चतुःसंज्ञाविवर्जितः । चतुर्विकथारहितश्चतुर्धर्मपरायणः ॥ २२३ ॥
 चतुर्विधैरुपसर्गैरपरिस्खलितोद्यमः । व्रतेषु पञ्चसूक्तो द्वेषी कामेषु पञ्चसु ॥ २२४ ॥
 पञ्चप्रकारस्वाध्यायप्रसक्तः प्रतिवासरम् । वित्राणः समितीः पञ्च जेता पञ्चेन्द्रियाणि च ॥ २२५ ॥

१ पुत्रः । २ इन्द्रस्थेवशासनं यस्य सः । ३ आर्तिरोद्रे अपध्याने ताम्याम् । ४ रागद्वेषरुपाभ्याम् । ५ मनोवाङ्मायजैर्दुःखैः ।
 ६ ऋद्धिरससातरूपैः । ७ मायानिदानमिथ्यादर्शनानि शल्यानि तैः । ८ पञ्चेन्द्रियविषयेषु ।

षड्जीवनिकायत्राता सप्तजीस्थानवर्जितः । विमुक्ताष्टमदस्थानः स नवब्रह्मगुप्तिकः ॥ ११६ ॥
दधद्वन्विधं धर्मं सन्धगेकादशाङ्गचतुत् । तपो द्वादशाधा कुर्वन् द्वादशाप्रतिमारुचिः ॥ ११७ ॥
दुःसहामपि सैहिणुः परीपहपरंपराम् । निरीहो नन्दनमुनिर्वर्षलब्धं तपोऽकरोत् ॥ ११८ ॥

॥ सप्तत्रिः कुलकम् ॥

अहंभक्त्यादित्रिः स्थानैर्विहात्यापि महातपाः । दुर्जर्मजयामास तीर्थकृन्नामकर्म सः ॥ ११९ ॥
स निष्कलंकं श्रामण्यं चरित्वा मूलतोऽपि हि । आयुःपर्यन्तसमये व्यधादाराधनामिति ॥ १२० ॥
ज्ञानाचारोऽष्टधा प्रोक्तो यः कालविनयादिकः । तत्र मे कोऽप्यतीचारो योऽचूञ्चिन्दामि तं त्रिधा १२१
यः प्रोक्तो दर्शनाचारोऽष्टधा निःशंकितादिकः । तत्र मे योऽतिचारोऽचूञ्चिधापि व्युत्सृजामि तम् १२२
या कृता प्राणिनां हिंसा सूहमा वा वादरापि वामोहाद्या लोभतो वापि व्युत्सृजामि त्रिधापि ताम् १२३
हास्यञ्चीलोञ्जक्रोधैर्बन्धुषा ज्ञापितं मया । तत्सर्वमपि निन्दामि प्रायश्चित्तं चरामि च ॥ १२४ ॥
अल्पं जूरि च यत्कत्रापि परद्रव्यमदत्तकम् । आत्तं रागादथ द्वेषात्तत्सर्वं व्युत्सृजाम्यहम् ॥ १२५ ॥
तैरश्वं मानुषं दिव्यं मैथुनं मैयका पुरा । यत्कृतं त्रिविधेनापि त्रिविधं व्युत्सृजामि तत् ॥ १२६ ॥
बहुधा यो धनधान्यपश्व्वादीनां परिग्रहः । लोभदोषान्मयाकारि व्युत्सृजामि त्रिधापि तम् ॥ १२७ ॥
पुत्रे कलत्रे मित्रे च वन्धौ धान्ये धने गृहे । अन्येष्वपि ममत्वं यत्तत्सर्वं व्युत्सृजाम्यहम् ॥ १२८ ॥
इन्द्रियैरभिभूतेन य आहारश्चतुर्विधः । मया रात्रावुपाज्जोति निन्दामि तमपि त्रिधा ॥ १२९ ॥

१ द्वादशशु प्रतिमालु रुचिर्यस्य सः । २ सहनशीलः । ३ दुःखेनाल्यत इति दुर्जम् । ४ गृहीतम् । ५ मया ।

क्रोधो मानो माया लोको रागो द्वेषः कलिस्तथा । पैशून्यं परनिर्वादोऽन्यात्थानमपरं च यत् ॥३४०॥
 चारित्राचारविषयं दुष्टमाचरितं मया । तदहं त्रिविधेनापि व्युत्सृजामि समन्ततः ॥ ३४१ ॥
 यस्तपःस्वतिचारोऽद्भूद्ब्रह्मैष्वान्यन्तरेषु च । त्रिविधं त्रिविधेनापि निन्दामि तमहं खलु ॥ ३४२ ॥
 धर्मानुष्ठानविषये यद्वीर्यं गोपितं मया । वीर्याचारातिचारं च निन्दामि तमपि त्रिधा ॥ ३४३ ॥
 हतो दुरुक्तश्च मया यो यस्याहारि किञ्चन । यस्यापाकारि किञ्चिद्वा मम ह्यन्यतु सोऽखिलः ॥३४४॥
 यश्च मित्रमसिन्धो वा स्वजनोऽरिजनोऽपि वा । सर्वः ह्याम्यतु मे सर्वं सर्वेष्वपि समोऽस्म्यहम् ॥३४५॥
 तिर्यक्त्वे सति तिर्यञ्चो नारक्तत्वे च नारकाः । अमरा अमरत्वे च मानुषत्वे च मानुषाः ॥ ३४६ ॥
 ये मया स्यापिता दुःखे सर्वे ह्याम्यन्तु ते मम । ह्याम्याम्यहमपि तेषां मैत्री सर्वेषु मे खलु ॥ ३४७ ॥
 जीवितं यौवनं लक्ष्मी रूपं प्रियसमागमः । चक्षं सर्वमिदं वैत्यानर्तिताब्धितरंगवत् ॥ ३४८ ॥
 व्याधिजन्मजरामृत्युग्रस्तानां प्राणिनासिह । विना जिनोदितं धर्मं शरणं कोऽपि नापरः ॥ ३४९ ॥
 सर्वेऽपि जीवाः स्वजना जाताः परजनाश्च ते । विदधीत प्रतिबन्धं तेषु को हि मनागपि ॥ ३५० ॥
 एक उत्पद्यते जन्तुरेक एव विपद्यते । सुखान्यनुभवत्येको दुःखान्यपि स एव हि ॥ ३५१ ॥
 अन्यद्वपुरिदं तावदन्यद्धान्यधनादिकम् । बन्धवोऽन्येऽन्यश्च जीवो वृथा मुह्यति बालिशः ॥ ३५२ ॥
 वसारुधिरमांसास्थियद्वृद्धिण्मूत्रपूरिते । वपुष्यशुचिनिदये मूर्खो कुर्वीत कः सुधीः ॥ ३५३ ॥

१ अपकृतम् । २ अमित्रः शत्रुः । ३ बालानां समूहो बाल्या तथा नर्तिता ये समुद्रतरंगस्तद्धत् । ४ मूर्खः ।

श्रवक्यात्तवेदमेव मोक्तव्यमचिरादपि । द्वालितं पालितं वापि विनश्वरमिदं वपुः ॥ १५४ ॥
 धीरेण कातरेणापि मर्तव्यं खलु देहिना । तन्मित्रेयत तथा धीमान्न म्रियेत यथा पुनः ॥ १५५ ॥
 अर्हन्तो मम शरणं शरणं सिद्धसाधवः । उदीरितः केवलत्रिर्धर्मः शरणमुच्चकैः ॥ १५६ ॥
 जिनधर्मो मम माता गुरुस्तातोऽथ सोदराः । साधवः साधर्मिकाश्च बन्धवोऽन्यत्तु जालवत् ॥ १५७ ॥
 कृषपादींस्तीर्थकरान्नमस्याम्यखिलानपि । ऋतैरावतविदेहाहृतोऽपि नमाम्यहम् ॥ १५८ ॥
 तीर्थकृद्भ्यो नमस्कारो देहज्जाजां ऋवह्निदे । ऋवति क्रियमाणः स बोधिलाजाय चोच्चकैः ॥ १५९ ॥
 सिद्धेभ्यश्च नमस्कारं ऋगवद्भ्यः करोम्यहम् । कर्मधोऽदाहि चैर्ध्यानाग्निना ऋवसहस्रजम् ॥ १६० ॥
 आचार्येभ्यः पञ्चविधाचारेभ्यश्च नमो नमः । चैर्ध्यायते ऋवचनं ऋवह्निदे सदोद्यतेः ॥ १६१ ॥
 श्रुतं विव्रति ये सर्वे शिष्येभ्यो व्याहरन्ति च । नमस्तेभ्यो महात्मभ्य उपाध्यायेभ्य उच्चकैः ॥ १६२ ॥
 शीलव्रतसनाथेभ्यः साधुभ्यश्च नमो नमः । ऋवलहसन्नित्वं पापं निर्नाशयन्ति ये ॥ १६३ ॥
 सावद्यं योगमुपधिं दाह्यमाच्यन्तरं तथा । यावज्जीवं त्रिविधं व्युत्सृजाम्यहम् ॥ १६४ ॥
 चतुर्विधाहारमपि यावज्जीवं त्यजाम्यहम् । उद्धृसे चरमे देहमपि हि व्युत्सृजाम्यहम् ॥ १६५ ॥
 दुष्कर्मगर्हणां जन्तुदमणां ऋवनामपि । चतुःशरणं च नमस्कारं चानशनं तथा ॥ १६६ ॥
 एवमारोधनां षोढा स कृत्वा नन्दनो मुनिः । धर्माचार्यान्क्षमयत् साधून् साध्वीश्च सर्वतः ॥ १६७ ॥

१ अथकथेण मूलेयनातं गृहीतं वेदम गृहम् । २ कर्मण्येव एधः काष्ठम् । ३ कथयन्ति । ४ शीलव्रतसहितेभ्यः । ५ दुष्कर्म-
 निन्दाम् । ६ षट्प्रकारैः ।

षष्टिं दिनान्यनशनं पालयित्वा समाहितः । पञ्चविंशत्यब्दद्वन्द्वपूर्णयुः सोऽर्ममौ मृतः ॥ १६८ ॥
 अथाधिप्राणतं पुष्पोत्तरनामनि विस्तृते । विमाने स उपपेदे शय्यायामुपपद्यत ॥ १६९ ॥
 अन्तर्मुहूर्तान्निष्पन्नः स तु देवो महर्द्धिकः । अपनीय देवदुष्प्रमुपविष्टो व्यलोकयत् ॥ १७० ॥
 विमानं देवसंपातं देवर्द्धिं च विलोक्य ताम् । दधौ स विस्मितः प्राप्तं केनेदं तपसा मया ॥ १७१ ॥
 सोऽपश्यच्चान्वधेः पूर्वञ्चवं तच्च व्रतावर्नम् । अहो प्रभावोऽर्हद्धर्मस्येति चेतस्यचिन्तयत् ॥ १७२ ॥
 अत्रान्तरे सुराः सर्वे तसुत्पन्नं सुरोत्तमम् । संभूय वद्भ्राज्जलयो जगदुर्मुदिता इति ॥ १७३ ॥
 स्वामिञ्जय जगन्नदं जगन्नदं चिरं जय । त्वं नः स्वामी जितं त्रायस्वाजितं विजयस्व च ॥ १७४ ॥
 इदं विमानं जवतो वयमाज्ञाकराः सुराः । अमन्युपवनान्युच्चैर्मूर्मजानवापयः ॥ १७५ ॥
 इदं च सिद्धायतनं सुधर्म्यं महासन्ना । मँजानौकोऽलंकुरुष्वान्निषेकं कुर्महे यथा ॥ १७६ ॥
 एवं तैरमरैरुक्तः स गत्वा मज्जनौकसि । सिंहासने सांघ्रिपीठे निषसादामराग्रणीः ॥ १७७ ॥
 दिव्येन पयसा तत्रान्निषिकः कुञ्जपाणिनिः । निन्ये च किंकरसुरैः सोऽलंकारनिकेतनम् ॥ १७८ ॥
 देवदूष्ये न्यधादंगे वाससी तत्र सोऽमरः । अंगरागं नृषणानि किरीटप्रचृतीनि च ॥ १७९ ॥
 व्यवसायसन्नां गत्वावाचयत्पुस्तकं च सः । पुष्पादिपूजामादाय सिद्धालयमिथाय च ॥ १८० ॥
 अष्टोत्तराहृत्यतिमाशतं स्थापयति स्म सः । आनर्चं च ववन्दे च तुष्टाव च समाहितः ॥ १८१ ॥

१ ममतारहितः । २ प्राणते । ३ व्रतपालनम् । ४ जगत् नदयत्यानन्दयति तत्संबुद्धौ । ५ जितं त्रायस्व, अजितं च विजयस्वे-
 त्यन्वयः । ६ स्नानवाप्यः । ७ स्नानगृहम् । ८ पादपीठसहिते ।

गत्वा सुधर्मास्थानीं संगीतकमकारयत् । विमाने तत्र जोगांश्च बुद्धानोऽस्थाद्यथारुचि ॥ २८२ ॥
 कट्याणैकेव्वहतां स विदेहादिषु चूमिषु । अगाजिनान् ववन्दे च सम्यक्त्वगुणश्रूषणः ॥ २८३ ॥
 आयुर्विंशतिसागरोपममितं सोऽपूरि देवाग्रणीः पर्यन्तेऽपि विशेषतः प्रतिकलं देदीग्यमानः श्रिया ।
 मुह्यन्ति ह्यपरे त्रिविष्टपसदः षण्मासशेषायुषः कायुच्चैर्न तु तीर्थकृद्विषदोऽत्यासन्नपुष्ट्योदयाः ॥ २८४ ॥

॥ इत्याचार्यश्रीहिमचन्द्रविरचिते त्रिपष्टिगलाकापुरुषचरिते महाकाव्ये दशमे पर्वणि श्रीमहावीरचरितेपूर्वभव
 वर्णनो नाम प्रथमः सर्गः ॥

१ सभाम् । २ देवाः ।

॥ अथ द्वितीयः सर्गः ॥

इतश्च जंबूद्वीपेऽस्मिन् क्षेत्रेऽस्ति जरतान्निधे । ब्राह्मणकुंभग्रामाख्यसंनिवेशो द्विजन्मनाम् ॥ १ ॥
तत्र चर्षजदत्तोऽचूत् कौमादसकुलो द्विजः । देवानन्दा च तन्नार्या जालन्धरकुलोद्भवा ॥ २ ॥
च्युत्वा च नन्दनो हस्तोत्तरर्क्षस्थे निशाकरे । आपाढस्य श्वेतपृथ्यां तस्याः कुक्षाववातरत् ॥ ३ ॥
देवानन्दा सुखसुप्ता महास्वप्नांश्चतुर्दश । ददर्श प्रातरख्यच्च पत्ये सोऽपि व्यचारयत् ॥ ४ ॥
चंपुणी बन्दसां पारहृश्वा परमनैष्ठिकः । सूनुर्जवत्या जविता स्वप्नैरिन्नं संशयः ॥ ५ ॥
देवानन्दागर्जगते प्रजौ तस्य द्विजन्मनः । बभूव महती कृद्धिः कटपट्टम श्वागते ॥ ६ ॥
तस्या गर्भस्थिते नाथे क्लृयशीतिदिवसात्यये । सौधर्मकटपाधिपतेः सिंहासनमकंपत ॥ ७ ॥
ज्ञात्वा चावधिना देवानन्दागर्जगतं प्रभुम् । सिंहासनात् समुत्थाय शक्रो नत्वेत्यचिन्तयत् ॥ ८ ॥
त्रिजगद्गुरवोऽर्हन्तो नोत्पद्यन्ते कदाचन । तुल्लकुले रोरकुले त्रिक्षावृत्तिकुलेऽपि वा ॥ ९ ॥
इक्ष्वाकुवंशप्रच्युतिद्वत्रवंशेषु किं त्वमी । जायन्ते पुरुषसिंहा मुक्ताः शुक्त्यादिकेऽपि ॥ १० ॥
तदसंगतमापन्नं जन्म नीचकुले प्रचोः । प्राज्यं कर्मन्यथा कर्तुं यद्गार्हन्तोऽपि नेशते ॥ ११ ॥
मरीचिजन्मनि कुलमदं नाथेन कुर्वता । अर्जितं नीचैर्गोत्रकर्माद्यापि ह्युपस्थितम् ॥ १२ ॥
कर्मवशास्त्रीचकुलेषूपज्ञानर्हतोऽन्यतः । हेमुं महाकुलेऽस्माकमधिकारोऽस्ति सर्वदा ॥ १३ ॥

१ हस्तोत्तर उत्तराषाढा तन्नाम्नि नक्षत्रे स्थिते चंद्रे । २ दीनकुले । ३ न समर्था भवन्ति ।

कोऽधुनास्ति महावंशयो राजा राज्ञी च जारते । यत्र संचार्यते स्वामी कुन्दाङ्गुग इवांबुजे ॥ १४ ॥
 ज्ञातमस्तीह जरते महीमंरुलमंरुनम् । ह्यत्रियकुंडग्रामाल्यं पुरं मत्पुरसोदरम् ॥ १५ ॥
 स्थानं विविधचैत्यानां धर्मस्यैकं निबन्धनम् । अन्यैर्यैपरिस्पृष्टं पवित्रं तच्च साधुभिः ॥ १६ ॥
 मृगयामद्यपानादिव्यसनास्पृष्टनागरम् । तदेव जरतक्षेत्रपावनं तीर्थवद्भुवः ॥ १७ ॥
 तत्रैदवाको ज्ञातवंश्यः सिद्धार्थोऽस्ति महीपतिः । धर्मैषैव हि सिद्धार्थं सदात्मानमंस्त यः ॥ १८ ॥
 जीवाजीवादितत्त्वज्ञो न्यायवत्समहाध्वगः । प्रजाः पश्चि स्थापयिता हितकामी पितेव सः ॥ १९ ॥
 दीनानाथादिलोकानां समुद्धारणवान्धवः । शरत्थः शरणेढूनां स ह्यत्रियशिरोमणिः ॥ २० ॥
 तस्यास्ति त्रिशला नाम सतीजैतसतह्विका । पुष्यचूरग्रमहिषी महनीयगुणाकृतिः ॥ २१ ॥
 निसर्गतो निर्मलया तत्तद्गुणतरंगया । तथा पवित्र्यते धात्री मन्दाकिन्येव संप्रति ॥ २२ ॥
 मायया स्त्रीजन्मसहचारिस्थायकलंकिता । सा निसर्गकुर्देवी सुंगृहीतात्रिधा युवि ॥ २३ ॥
 सा चास्ति सांप्रतं गुर्वी कार्यः संचारणाद्भुतम् । तस्या देवानन्दायाश्च गर्भयोर्व्यत्ययो मया ॥ २४ ॥
 विमृश्यैवं शतमखः समाह्वय कगित्यपि । आदिदेश तथा कर्तुं सेनान्यं नैगमेपिणम् ॥ २५ ॥
 विदधे नैगमेषी च तथैव स्वामिशासनम् । देवानन्दात्रिशलयोर्गर्भव्यत्ययलक्षणम् ॥ २६ ॥
 देवानन्दा ब्राह्मणी सा शयिता पूर्ववीक्षितान् । सुखाग्निःसर्तोऽप्राह्मीन्महास्वभांश्चतुर्दश ॥ २७ ॥
 उत्थाय वद्द आम्नाना निःस्थामा ज्वरजर्जरा । केनापि जहे मे गर्भं इति चुक्रोश सा चिरम् ॥ २८ ॥

१ प्रसिद्धम् । २ मतल्लिका श्रेष्ठा । ३ स्तवनीयगुणाकृतिः । ४ गंगा । ५ सुखेन गृहीताऽभिधा नाम यस्याः सा । ६ निस्तेजाः ।

कृष्णाश्विनत्रयोदश्यां चन्द्रे हस्तोत्तरास्थिते । स देवस्त्रिशलागर्भे स्वामिनं निचृतं न्यधात् ॥ ३९ ॥
 गजो वृषो हैरिः सात्रिषेकश्रीः स्रक् शशी रविः । महाध्वजः पूर्णकुञ्जः पद्मसरः स्रिपतिः ॥ ३० ॥
 विमानं रत्नपुञ्जश्च निर्धूमोऽग्निरिति क्रमात् । ददर्श स्वामिनी स्वमान्मुखे प्रविशतस्तदा ॥ ३१ ॥
 इन्द्रैः पत्या च तज्जैश्च तीर्थकृजन्मलद्वये । उदीरिते स्वमफले त्रिशला देव्यमोदत ॥ ३२ ॥
 दधार त्रिशलादेवी मुदिता गर्भमञ्जुतम् । अप्रमत्तं विहरन्ती लीलासदनचूष्वपि ॥ ३३ ॥
 गर्भस्थेऽथ प्रचौ शक्राक्षया जृञ्जकनाकिनः । ऋयो ऋयो निधानानि न्यधुः सिद्धार्यैवेऽमनि ॥ ३४ ॥
 सर्वं ज्ञातकुलं ऋरिधनधान्यादिरुद्रिभिः । गर्भावतीर्णैर्नगवत्प्रजावाहवृधेतराम् ॥ ३५ ॥
 सिद्धार्यस्यापि वृपतेर्दोषादप्रणताः पुरा । प्रणैर्मुञ्चुजोऽभ्येत्य स्वयं प्राचृतपाणयः ॥ ३६ ॥
 मयि पस्पन्दमानेऽत्र मातुर्मा वेदना स्म ऋत् । इत्यस्थानिञ्चृतः स्वामी गर्भवासेऽपि योगिवत् ॥ ३७ ॥
 स्वामी संवृतसर्वागव्यापारोऽस्थात्तथोदरे । नादक्ष्यत यथा मात्राप्यन्तस्तिष्ठति वा न वा ॥ ३८ ॥
 तदा च त्रिशला दध्यौ किं गर्भो गलितो मम । केनाप्यपहृतः किं वा विनष्टस्तञ्जितोऽथवा ॥ ३९ ॥
 यद्येतदपि सञ्जातं तदलं जीवितेन मे । सद्यं हि मृत्युजं दुःखं गर्भत्रंशत्रवं न तु ॥ ४० ॥
 इत्यार्त्तध्यानत्राग्देवी रुदती लुलितालका । त्यक्तंगरागा हस्ताब्जविन्यस्तमुखपंकजा ॥ ४१ ॥
 त्यक्तात्ररणसंचारा निःश्वासविधुराधरा । सबीष्वपि हि तूष्णीका नाशेत बुभुजे न च ॥ ४२ ॥
 तत्तु विज्ञाय सिद्धार्यमहीपतिरखिद्यत । तत्पुत्रचाडे च नन्दिर्वर्धनोऽथ सुदर्शना ॥ ४३ ॥

धारयामासतुर्वं तु पार्श्वयोश्चारुचामरौ । सर्वांगेहमाचरणे मेरुतव्यामिवोद्युपौ ॥ १८४ ॥
 तस्यौ वायव्यदिश्येका रूच्यचुंगारपाणिका । दिशि दक्षिणपूर्वस्यां तालवृन्तधराऽपरा ॥ १८५ ॥
 गृष्टे वैडूर्यदंनानि पौंचुब्जत्राण्यधारयन् । अष्टाग्रसहस्रस्वर्णशलाकान्यमरेश्वराः ॥ १८६ ॥
 पार्श्वयोः शिविकायास्तु सौधर्मेशानवासवौ । तोरणस्तंजसहस्रौ तस्यतुर्धृतचामरौ ॥ १८७ ॥
 सहस्रवाह्यासुदृष्टुः शिविकामादितो नराः । ततः शकेशानवद्विचमराद्या दिवौकसः ॥ १८८ ॥
 दक्षिणेनोपरिष्ठात्तु शिविकां शक्र आददे । उपरिष्ठात्तरेण त्वीशानाधिपतिः स्वयम् ॥ १८९ ॥
 दधतुश्चमरवली दक्षिणोत्तरयोरधः । अन्ये युवनपत्याद्या दध्निरे तु यश्रोचितम् ॥ १९० ॥
 तदानीं गङ्गादागङ्गादेवैरजनि संकुलम् । दिवान्ते पद्मिन्निस्वान्तैरिन्द्रिमधिकत्वैरैः ॥ १९१ ॥
 तथा शिविकया स्वामी त्रिदशैरुह्यमानया । ज्ञातखंभवनं नाम यथाबुपवनोत्तमम् ॥ १९२ ॥
 प्रियस्येव हिमकतोरगसे कौरकङ्कलात् । रोमाञ्चिताङ्गीचिरिव लवलीचिर्मनोरमम् ॥ १९३ ॥
 कुसुंजररक्तवासोचिरिव न्यस्तैर्वनश्रिया । नागरङ्गवनैः पक्कफलमालिन्निरंक्रितम् ॥ १९४ ॥
 कृष्णेक्षूणां मिथः पत्राश्लेषसांराविणैः सदा । पञ्चिकानाह्वयदिव तदुद्यानं विवेश सः ॥ १९५ ॥

॥ त्रिन्निर्विशेषकम् ॥
 शिविकायाः ससुत्तीर्थं चूषणान्यत्यजत्प्रभुः । देवदूष्यं देवरजः स्कन्धे च निदधे प्रजोः ॥ १९६ ॥

१ आशेष्यम् । २ वैडूर्यरत्नानां दंडा येषु तानि । ३ श्वेतच्छत्राणि । ४ अमराणां देवानामीश्वरा इन्द्राः । ५ आकाशः ।
 ६ अधिका त्वरा येषां तैः । ७ कलिक्रामिषात् । ८ रोमाञ्चितसंगं यासां तामिः । ९ पर्णसंपर्कजैः कोलाहलैः ।

मुष्टिभिः पञ्चभिः केशानुद्ध्रे त्रिजगद्गुरुः । प्रतीक्ष्य दूष्ये तान् शक्रश्चिद्धेप क्षीरनीरधौ ॥ १९५ ॥
तेनागत्य निषिद्धे च तुमुले त्रिजगत्प्रभुः । कृत्वा सिद्धनमस्कारं चारित्रं प्रत्यपद्यत ॥ १९८ ॥
वर्षत्रिंशति जन्मतोऽथ समतीतायां सहे मासि च इयामायां दशमीतिथौ हिमकरे हस्तोत्तरासु स्थिते
यामेऽह्नुश्चरमे तु षष्ठतपसः साक्षात्रिलोक्याः प्रज्ञोश्चारित्रेण समं तदा समन्नवज्ज्ञानं मनःपर्ययम् ॥ १९९ ॥

॥ इत्याचार्यश्रीहिमचन्द्रविरचिते त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरिते महाकाव्ये दशमे पर्वणि श्रीमहावीरजन्मप्रव्रज्या-
वर्णनो नाम द्वितीयः सर्गः । समाप्तः ॥

१ मार्गशीर्षे । २ चन्द्रे ।

पित्रोर्विज्ञाय तदुःखं ज्ञानत्रयधरः प्रभुः । अंगुलिं चालयामास गर्जज्ञापनहेतवे ॥ ४४ ॥
 मद्गर्जोऽहृत एवेति ज्ञात्वा स्वामिन्मयोदत । अमोदयच्च सिद्धान्तं गर्जस्पन्दनशंसनात् ॥ ४५ ॥
 अचिन्तयच्च जगवान्मथ्यदृष्टेऽपि कोऽप्यहो । मातापित्रोर्महान् स्नेहो जीवतोरनयोर्थदि ॥ ४६ ॥
 प्रव्रजिष्याम्यहं स्नेहमोहोदेतौ तदा भुवम् । आर्तध्यानगतौ कर्माशुभं बह्वर्जयिष्यतः ॥ ४७ ॥

॥ शुभम् ॥

अथैवं सप्तमे मासि जग्राहाजिग्रहं प्रभुः । जपादास्ये परिव्रज्यां न पित्रोर्जीवतोरहम् ॥ ४८ ॥

अथ दिक्षु प्रसन्नासु स्वोच्चस्थेषु ग्रहेषु च । प्रदक्षिणेऽनुकूले च चूमिसर्पिणि मारुते ॥ ४९ ॥

प्रमोदपूर्णे जगति शकुनेषु जयिष्वलम् । अर्धाष्टमदिनाग्नेषु मासेषु नवसूच्चकैः ॥ ५० ॥

शुक्लचैत्रत्रयोदश्यां चन्द्रे हस्तोत्तरागते । सिंहांकं काञ्चनरुचिं स्वामिनीं सुषुवे सुतम् ॥ ५१ ॥

॥ त्रिन्त्रिंशोषकम् ॥

षट्पञ्चाशद्विंशत्यौऽन्येत्य जोगंकरादयः । स्वामिनः स्वामिमातुश्च सूक्तिकर्माणि चक्रिरे ॥ ५२ ॥

शक्रोऽप्यासनकंपेन तत्कालं सपरिहृदः । विज्ञाय स्वामिनो जन्मसूतिकागृहमाययौ ॥ ५३ ॥

अर्हन्तमर्हदम्बां च दूरतोऽपि प्रणम्य सः । जपसृत्यागतो देव्याश्चावस्वापनिकां ददौ ॥ ५४ ॥

देव्याः पार्श्वे च जगवत्प्रतिरूपं निधाय सः । विचक्रे पञ्चधात्मानमतृप्तो जक्तिकर्मणि ॥ ५५ ॥

एकः शक्रः स्वपाणिभ्यां जगवन्तसुपाददे । उपरि स्वामिनश्चन्द्रं दैतीयीकस्त्वधारयत् ॥ ५६ ॥

स्वामिनः पार्श्वयोर्दोषौ तु विभ्रतुश्चारुचामरे । वज्रमुह्यालयन्नन्यो नृत्यंश्च पुरतो ययौ ॥ १७ ॥
 गत्वा मेरावतिपांकुंबलामासदह्निलाम् । तत्र सिंहासनं जेजे शक्रोऽङ्कुरोषितप्रभुः ॥ १८ ॥
 तदा स्रपथितुं नाथं त्रिषष्टिपरंऽपि हि । एयुरिन्द्वा आत्रियोग्यैस्तीर्थानाथितवारयः ॥ १९ ॥
 इयन्तं वारिसंज्ञारं कथं स्वामी सहिष्यते । इत्याशशंके शक्रेण ऋक्तिकोमलचेतसा ॥ २० ॥
 तदाशंका निरासाय लीलयया परमेश्वरः । मेरुशैलं वामपादांगुष्ठाश्रेण न्यपीडयत् ॥ २१ ॥
 शिरांसि मेरोरनमन्नमस्कर्तुमिव प्रभुम् । तदन्तिकमिवायातुमचलंश्च कुलाचलाः ॥ २२ ॥
 अतुल्यमुह्यन्ति स्म स्नात्रं कर्तुमिवाणुवाः । "विवेषे सत्वरं तत्र नर्तनान्निमुलेव नूः ॥ २३ ॥
 किमेतदिति संचिंत्यावधिज्ञानप्रयोगतः । लीलायितं जगवतो विदाञ्चक्रे विज्ञोर्जसा ॥ २४ ॥
 स्वामिन्ननयसामान्यं सामान्यो माहशो जनः । विदांकरोतु साहालयं कथंकारं तवेहशम् ॥ २५ ॥
 तन्मिथ्यादुष्कृतं न्र्याच्चिन्तितं यन्मथान्यथा । इतीन्द्रेण बुवाणेन प्रणेप्ते परमेश्वरः ॥ २६ ॥
 सातनदं वादितातोद्यं चक्रे चर्तुः सुरेश्वरैः । तीर्थगन्धोदैकैः पुष्टैरन्निषेकमहोत्सवः ॥ २७ ॥
 अन्निषेकजलं तच्च सुरासुरनरोरगाः । ववन्दिरे मुहुः सर्वोर्गीणं च परिचिह्नियुः ॥ २८ ॥
 प्रभुस्नात्रजलालीढा वन्दनीया मृदप्यभूत् । गुरूणां क्लिप्तसंसर्गाज्ञौरवं स्याद्बुधोरपि ॥ २९ ॥
 निवेश्येशाननाथांके सौधमैन्द्जोऽप्यथ प्रभुम् । स्रपथित्वार्चयित्वाथ कृत्वारात्रिकमस्तवीत् ॥ ३० ॥
 नमोऽर्हते जगवते स्वयंबुधाय वेधसे । तीर्थकरायादिकृते पुरुषेषूत्तमाय ते ॥ ३१ ॥

१ तीर्थम्य आनाथितं जलं येस्ते । २ जलसमूहम् । ३ कुलपर्वताः । ४ उच्चैः । ५ चक्रेपे । ६ इन्द्रेण । ७ संसर्वाण्यंगानि व्याप्नोतीति तथा ।

देवैः शक्रादित्रिर्नोदिवर्धनाद्यैश्च पाश्र्विभैः । दीक्षात्रिषेको विदधे श्रीवीरस्य यथाविधि ॥ १७० ॥

त्रातुर्विरहदुःखेन राहुणेन्द्ररिवाकुलः । स्वनादिदेशेति तदा कथंचिन्नदिवर्धनः ॥ १७१ ॥

सुवर्णैर्बदिकास्तंशं शंसदास्थानिकामिव । सतारिकामिव दिवं मुक्ताखस्त्रिकलाञ्जिताम् ॥ १७२ ॥

स्वर्णसिंहासनगर्शं सार्कं मेरुतटीमिव । प्रकरणिकंकिणीमादां पौलकस्यानुजामिव ॥ १७३ ॥

समुल्लवङ्कजपदां गंगामिव महोर्मिकाम् । पञ्चाशक्रनुरायामां षट्त्रिंशक्रनुरन्नताम् ॥ १७४ ॥

पञ्चाश्रविंशतिधनुर्विस्तृतां शिविकोत्तमाम् । चन्द्रप्रनाख्यां कुर्वन्तु श्रीवीरस्यासन्नोचिताम् ॥ १७५ ॥

॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥

त्वरितं कारयामासुः शिविकां तां तथैव ते । राक्षां हि वचसार्थः स्थान्मनसा श्रुसदामिव ॥ १७६ ॥

तादृशीमेव शिविकां तदा शक्रोऽप्यकारयत् । युग्मजाते द्वात्रातां ते तुल्ये तुल्यया श्रिया ॥ १७७ ॥

प्रथमायां शिविकायां द्वितीयशिविका तदा । देवशक्त्यान्तर्बन्धू नद्यामिव नदी क्णात् ॥ १७८ ॥

ततः प्रदक्षिणीकृत्य शिविकामधिरह्य च । सिंहासनमदंचक्रे सांघ्रिपीठं जगत्प्रभुः ॥ १७९ ॥

मंगदयध्वैर्तवसनः सचन्द्रिक इवोर्जुपः । विशुर्वन्नौ त्रूषणैश्च कटपट्टम द्वापरः ॥ १८० ॥

प्रन्नौ प्राङ्मुखमासीने शुचीन्मूलाः सुवाससः । विचित्ररत्नालंकाराः सर्वा दक्षिणपार्श्वगाः ॥ १८१ ॥

प्रादंबैः द्वाखिन इव शोचिता हस्तशाटकैः । निषेडुरकमनसस्तदा कुलमहत्तराः ॥ १८२ ॥ युग्मम् ॥

वन्नार मुक्तालंकारा विमलांशुकचतुर्विधोः । मूर्धन्येकाङ्गना लत्रं ज्योत्स्नेव रंजनीकरम् ॥ १८३ ॥

१ देवसभाम् । २ सूर्यसहिताम् । ३ पालकनाम्नो विमानस्य । ४ वसन वस्त्रम् । ५ चन्द्रः । ६ वृक्षाः । ७ चन्द्रम् ।

महाकुलो राजपुत्रो महर्द्धिर्नवर्षोवनः । जमादिः परिणिनायोद्यौवनां प्रियदर्शनाम् ॥ १५५ ॥
अथाविंशो जन्मतोऽब्दे स्वामिनः पितरावथ । विहितानशनौ मृत्वा जग्मतुः कष्टमच्युतम् ॥ १५६ ॥
सिन्धार्थराजत्रिशालाजीवावच्युततश्च्युतौ । क्षेत्रेऽपरविदेहाख्ये प्राप्स्यतः पदमव्ययम् ॥ १५७ ॥
पित्रोः कृतेऽङ्गसंस्कारे तत्रातीते च वासरे । सान्तःपुरं शोकमग्नं स्वाम्युत्ते नदिवर्धनम् ॥ १५८ ॥
सदा सन्निहितो मृत्युर्जीवितं नश्वरं सदा । जपस्थिते वासरेऽस्मिन्न हि शोकः प्रतिक्रिया ॥ १५९ ॥
धैर्यालंबनपूर्वं च धर्मानुष्ठानमेव हि । युज्यते न तु शोकादि ज्ञातः कौपुरुषोचितम् ॥ १६० ॥
स्वामिना बोधितश्चैवं स्वस्थोऽन्नशन्दिवर्धनः । पित्र्यं राज्यमलंकर्तुं सोऽन्यर्थयत च प्रयुम् ॥ १६१ ॥
पित्र्यं राज्यं यदा वीरो ज्वोद्भिन्नो न शिश्रिये । राजा चक्रे तदामात्यैः साग्रहैर्नदिवर्धनः ॥ १६२ ॥
चिरेभितपरिज्वज्याग्रहणायथ सादरः । व्यापग्रहे महावीरो ज्ञातरं नदिवर्धनम् ॥ १६३ ॥
शोकस्रद्धितवाग्रनदिवर्धनोऽप्यन्यथादिति । अद्यापि पितरौ ज्ञातर्गृह्यतो विस्मृतिं न हि ॥ १६४ ॥
सर्वोऽप्यहमिवाद्यापि स्वजनः शोकपूरितः । कृते क्षारं निक्षिपसि स्वविद्योगेन किं मयि ॥ १६५ ॥
एवं च ज्यायसो ज्ञातुः सशोकस्योपरोधतः । जगत्पतिर्जावयतिरत्नंकारैरलंकृतः ॥ १६६ ॥
कायोत्सर्गधरो नित्यं ब्रह्मचर्यंपरायणः । ज्ञानांगरानगरहितो विद्युद्ब्रध्यानतत्परः ॥ १६७ ॥
एषणीयप्राप्तुकान्नप्राणवृत्तिर्महामनाः । वर्षमेकं कथमपि गृहवासेऽत्यवाहयत् ॥ १६८ ॥
तीर्थं प्रवर्तयेत्युकसततो लोकांतिकामरैः । यथाकामितमर्थिन्यो दानं स्वामर्षाब्दिकं ददौ ॥ १६९ ॥

दिश्या मातस्त्वमायासीः किमागमनकारणम् । आहूतोऽप्यहमायामि सद्यो मुष्माकमाङ्ग्या ॥ १४० ॥
 तत्राच्च त्रिशलादेवी सदने नस्त्वमागमः । अस्मत्पुण्यैर्न खट्वदपैरनद्योदयकारणम् ॥ १४१ ॥
 त्रवन्तं वीक्षमाणानां न तृप्तिर्जगतामपि । त्वदर्शनमहाज्वल्यत्वनानां किमङ्ग नः ॥ १४२ ॥
 जानीमश्च सदैवेदमस्माकमनुकंपया । त्रववासविरकोऽपि गृह्वासेऽत्र तिष्ठसि ॥ १४३ ॥
 अकार्षाँडुँक्करमिदं स्वमनोवृत्तिबाधया । एतावता न तुप्यामो वयं ते विनयात्तव ॥ १४४ ॥
 त्रधूयुकं यथाथ त्वां पश्यामस्त्वं तथा कुरु । राजपुत्रीं यशोदाख्यां समायातां समुद्रह ॥ १४५ ॥
 जत्कंठितस्ते पितापि त्वद्विवाहोत्सवेक्षणे । कुरुष्व दुष्करमदोऽप्यावयोरुपरोधतः ॥ १४६ ॥
 त्रगवानप्यथो दध्यौ किमापतितमद्य मे । संप्रदेयमितो माता त्रैवत्रमण्यीरितः ॥ १४७ ॥
 गर्भेऽपि संवृताङ्गोऽस्यां मातृदुःखात्रिशंकया । स्यास्यामि गृह्वासेऽपि तन्मनोवृत्तिबाधया ॥ १४८ ॥
 कर्म त्रोगफलं चास्ति मान्यौ च पितरौ मम । एवं विचिन्त्य त्रगवांस्तन्मेने मातृशासनम् ॥ १४९ ॥
 गत्वा च त्रिशलादेवी स्वयं सिद्ध्यार्थंरञ्जने । विवाहानुमतिं सूनोरारचचहे प्रमोदनात् ॥ १५० ॥
 पुष्येऽहनि महीनाथो जन्मोत्सवसमोत्सवम् । विवाहं कारयामास महावीरयशोदयोः ॥ १५१ ॥
 त्रिशलासिद्ध्यार्थराजौ तत्पश्यन्तौ त्रधूवरम् । धन्यमन्यौ मुमुदाते पीतामृतरसाविव ॥ १५२ ॥
 समं यशोदया देव्या स्वामी वैषधिकं सुखम् । अनासक्तोऽनुवन्नैव पित्रोर्नैवनिशाकरः ॥ १५३ ॥
 कादेन गह्वता त्रतुर्थशोदायामजायत । नामतो रूपतश्चापि छदित्वा प्रियदर्शना ॥ १५४ ॥

१ अङ्ग इति कोमलमंत्रणे । २ विनयस्थालयः स्थानं तत्संदुद्धौ । ३ अप्रहसहिता । ४ भवत्रमणभयम् ।

राजा समरवीरोऽथ यशोदां कन्यकां निजाम् । प्रदातुं वर्धमानाय प्राहिणोन्मंत्रिभिः सह ॥ १२५ ॥
 ते मंत्रिणोऽथ सिद्धार्थं नत्वोचुर्नः क्षमापतिः । प्रदातुं वर्धमानाय यशोदां प्राहिणोत्सुताम् ॥ १२६ ॥
 अत्रेऽपि नवतो नृत्योऽस्मत्स्वामी स विशेषतः । सम्बन्धेनामुना नृत्यात् प्रसीदानुग्रहाण नः ॥ १२७ ॥
 ज्ञचे सिद्धार्थराजोऽपि त्रिशदाया ममापि च । मनोरथो नृशमस्ति कुमारोऽद्वाहवक्ष्णः ॥ १२८ ॥
 परं कुमारः संसारविरक्तो जन्मतोऽपि हि । न शक्यते वक्तुमपि विवाहादिप्रयोजने ॥ १२९ ॥
 तथापि ह्युपरोधावस्तत्तद्वचनत्रंगिभिः । ब्रूमस्तन्मित्रमुखेन विवाहायाद्य नन्दनम् ॥ १३० ॥
 इत्युक्त्वा त्रिशदादेवीमागृह्य च महीपतिः । प्रैषीदुपवर्धमानं तं द्रव्यस्थान् महामतीन् ॥ १३१ ॥
 तेऽपि गत्वा सक्वितथं नमस्कृत्याच्चक्षिरे । वर्धमानकुमाराय सिद्धार्थनृपशासनम् ॥ १३२ ॥
 नगवानप्युवाचैवं श्रुयं मदनुगा इति । मम न्यावं तु जानीथ गृहवासपराङ्मुखम् ॥ १३३ ॥
 तेऽप्युचुस्त्वां नवोदिसं मन्महे सर्वदापि हि । आज्ञा पित्रोरदंश्या ते विद्वाः परमदोऽपि च ॥ १३४ ॥
 किं च नः प्रणययाञ्चां कदाचिन्नावमन्यसे । कथमेकपदे सर्वानस्मानद्यावमन्यसे ॥ १३५ ॥
 अथो वन्याषे नगवान्मूढाः को वोऽयमादरः । परिग्रहो हि दारादेर्नैव न्रमणकारणम् ॥ १३६ ॥
 मा स्म न्रज्ञीवतोर्दुःखं मत्पित्रोर्मद्वियोगजम् । इति हेतोर्नाधुनैव प्रव्रजान्युत्सुकोऽपि हि ॥ १३७ ॥
 एवं प्रतौ न्याषमाणे विवाहाय नृपज्ञया । स्वामिनी त्रिशदादेवी स्वयं तत्र समाययौ ॥ १३८ ॥
 अन्युत्तस्थौ जगन्नाथो गौरक्षेण स्वमातरम् । रत्नसिंहासने चोच्चैरासयित्वेत्युवाच च ॥ १३९ ॥

जिये जगवतां तत्र कृतध्यासीदयं पणः । जयेद्य इह स ह्यन्यान् पुष्टमारुह्य वाहयेत् ॥ १११ ॥
 आरुत्यावाहयर्षाहानिव वीरः कुमारकान् । आरुशेह सुरस्यापि पुष्टं प्रष्टो महौजसाम् ॥ ११२ ॥
 ततः कैरावं वेतालरूपमाधाय छुष्टधीः । नूधरानप्यधरयन् प्रारब्धो वर्धितुं सुरः ॥ ११३ ॥
 पातालकदपे तस्यास्ये जिह्वया तँककायितम् । पिंगैस्तुंगे शिरःशैवे केशैर्दानलायितम् ॥ ११४ ॥
 तस्यातिदारुणे दंष्ट्रे अरूतां कंकचाकृती । जाल्वद्वयमाने अङ्गारशकध्याविव द्योचने ॥ ११५ ॥
 धोणारंध्रे महाधोरे महीधरगुहे इव । ऋकुटीनंगुरे त्रीमे महोरगयाविव भुवौ ॥ ११६ ॥
 स व्यरंसीवर्धनाज यावत्तावन्महौजसा । आहृत्य मुष्टिना पुष्टे स्वामिना वंमनीकृतः ॥ ११७ ॥
 एवं च जगवर्द्धैर्षं साष्टात्कुलैःकवणितम् । प्रयुं नत्वात्मरूपेण निजं धाम जगाम सः ॥ ११८ ॥
 पित्रा सात्राष्टवर्षस्वारब्धेऽध्यापने प्रजोः । सिंहासनं द्योनापि कंपते स्म विर्मौजसः ॥ ११९ ॥
 अथधिज्ञानतो क्रात्वा पित्रोरार्जवमद्भुतम् । आः सर्वज्ञस्य शिष्यत्वमितीन्द्रस्तमुपास्थित ॥ १२० ॥
 उपाध्यायासने तस्मिन् वासयेनोपवेक्षितः । प्रणय्य प्रार्थितः स्वामी शैब्यपारायणं जगौ ॥ १२१ ॥
 इदं जगवतेन्द्राय प्रोक्तं शब्दानुशासनम् । उपाध्यायेन तच्छ्रुत्वा द्योकेवैन्द्रमितीरितम् ॥ १२२ ॥
 सप्तहस्तोद्धितवपुः क्रमात्प्राप च यौवनम् । वनद्विप इव स्वामी दीवानामनच्छृणुः ॥ १२३ ॥
 रूपं जगन्नयोत्कृष्टं प्रयुत्वं त्रिजगत्पि । यौवनं च नवं यतुर्विकारोऽन्नत्थापि न ॥ १२४ ॥

१ जश्वान् । २ भयंकरम् । ३ मुखे । ४ तथको नागविशेषरतददाचरितम् । ५ करपत्राकृती । ६ नासिकारंध्रे । ७ जवानो
 शापतः मुलः पतिवः । ८ इन्द्रस्य । ९ व्याकरणम् ।

सिद्धार्थस्तानुवाचैवं गर्जस्येऽस्मिन् सुते मम । गृहे पुरे मंरुदे च व्यवधिष्ठ धनादिकम् ॥ ९८ ॥
वर्धमान इत्यत्रित्वया सूनोरस्य तदस्तु त्रोः । प्रत्यत्रापि प्रमुदितैरेवमस्त्विति तैरपि ॥ ९९ ॥

॥ शुभम् ॥

महोपसर्गोऽप्येष न कंष्य इति वज्रिणा । महावीर इत्यपरं नाम चक्रे जगतपतेः ॥ १०० ॥
सोऽहंपूर्विकथा नक्तैः सेव्यमानः सुरसुरैः । दृशा पीयूषवर्षिण्या सिञ्चन्निव वसुन्धराम् ॥ १०१ ॥
अष्टोत्तरसहस्रेण दक्ष्यणैरुपदाहितः । निसर्गेण गुणैर्वृद्ध्यो वयसा बहूधे क्रमात् ॥ १०२ ॥
राजपुत्रैः सवयोत्रिः समं न्यूनाष्टवत्सरः । वयोऽनुरूपक्रीडात्रिः सोऽन्यदा क्रीकितुं ययौ ॥ १०३ ॥
तदा ज्ञात्वावधिज्ञानान्मध्वैर्सुरसत्रं हरिः । धीरा अत्रुमहावीरमिति वीरमवर्णयत् ॥ १०४ ॥
क्षेत्राविध्यामि तं वीरमेवोऽहमिति भँत्सरी । आजागामामरः कोऽपि यत्र क्रीडन्नत्रूद्विद्युः ॥ १०५ ॥
कुर्वत्यामदकीं क्रीडां राजपुत्रैः सह प्रचौ । सोऽधस्तस्यौ विटपिनो जुजगीत्र्य मायया ॥ १०६ ॥
तत्कालं राजपुत्रेषु विन्नसेषु दिशो दिशि । स्मित्वा रङ्गमिवोद्विष्य तं चिक्षेप हितौ विद्युः ॥ १०७ ॥
सत्रीकाः क्रीडितुं तत्र कुमारः पुनराययुः । कुमारीत्र्य सोऽप्यागात् सर्वेऽप्याररुहुस्तरम् ॥ १०८ ॥
पादपात्रं कुमारेभ्यः प्राप प्रथमतः प्रद्युः । यदा कियदिदं तस्य यो दोकात्रं गमिष्यति ॥ १०९ ॥
शुशुभे जगवांस्तत्र मेरुशृंग ईवार्थया । दंबमाना बभूवुः शाखास्वन्ये शाखासृगा इव ॥ ११० ॥

१ अहं पूर्वोऽहं पूर्व इति यस्यां क्रियायां साहंपूर्विका तथा । २ सुराणां सभायामभ्ये । ३ महावीरादीना अत्रुमहावीरमिति
हीनार्थेऽव्ययीभावः । ४ गर्जवान् । ५ सुर्यः । ६ वातराः ।

नमः काठत्रयज्ञाय जिनेन्द्राय स्वयंयुवे । ज्ञानबलवीर्यतेजःशक्त्यैश्वर्यमयाय ते ॥ ८५ ॥

आदिपुंसे नमस्तुत्र्यं नमस्ते परमेषुने । नमस्तुत्र्यं महेशाय ज्योतिस्तत्वाय ते नमः ॥ ८६ ॥

तुत्र्यं सिद्धार्थराजेन्द्रकुवक्षीरोदधीन्द्रवे । महावीराय धीराय त्रिजगत्स्वामिने नमः ॥ ८७ ॥

इति स्तुत्या गृहीत्वेषं मातुः पार्श्वे निधाय च । संहृत्य तत्प्रतिष्ठं दमवस्वापनिकामपि ॥ ८८ ॥

निधायोद्दीर्घके द्यौमं कुम्भदे चोपरि प्रजोः । श्रीदामंगंस्कं शक्रः कृत्वा चागात्स्वमाश्रयम् ॥ ८९ ॥

॥ शुभम् ॥

तदेन्द्रादिद्वयनदप्रेरिता जुंनकामराः । ववुष्टुः स्वर्णमणिक्थवसुधारा नृपौकसि ॥ ९० ॥

कारान्योऽमोचयज्जन्तून् सूर्नोर्जन्मोत्सवे नृपः । अर्हज्जन्म हि मोहाय न्नवन्नाजां न्नवादिपि ॥ ९१ ॥

तृतीये दिवसे सूतोश्चन्द्रमार्तमर्बिंबयोः । दर्शनं पितरौ प्रीतौ कारयामासतुः स्वयम् ॥ ९२ ॥

षष्ठेऽहन्यविधवाग्निः कदमंगदगीतिग्निः । सकुंकुमंगरगाग्निरनदृपाकदृपचारुग्निः ॥ ९३ ॥

कंवातंबितमाद्याग्निः कुदखीत्तिरनेकशः । राजा राज्ञी चाकृषतां रात्रिजगरणोत्सवम् ॥ ९४ ॥

॥ शुभम् ॥

सिद्धार्थत्रिशदादेव्यौ प्राप्स एकादशे दिने । निवर्तयामासतुश्च जातकर्ममहोत्सवम् ॥ ९५ ॥

दिने तु द्वादशे राजा सिद्धार्थः सिद्धवांक्षितः । आजूहवत्समस्तान्स्वान्ज्जातिसंबन्धवानधवान् ॥ ९६ ॥

मांगड्योपायनकरान् सच्चक्रे तान्महीपतिः । यथोचितप्रतिदानव्यवहारपरो हि सः ॥ ९७ ॥

नमो लोकप्रदीपाय लोकप्रद्योतकारिणे । लोकोत्तमाय लोकाधीशाय लोकहिताय ते ॥ ७३ ॥
 नमस्ते पुरुषवरपुंडरीकाय शंभवे । पुरुषसिंहाय पुरुषैकगन्धर्षिपाय ते ॥ ७३ ॥
 चक्षुर्दायाभयदाय बोधिदायाध्वदायिते । धर्मदाय धर्मदेष्टे नमः शरणदायिते ॥ ७४ ॥
 धर्मसारश्रये धर्मनेत्रे धर्मैकचक्रिणे । व्यावृत्तज्ञाने सम्यग्ज्ञानदर्शनधारिणे ॥ ७५ ॥
 जित्नाय ते ज्ञापकाय तीर्णाय तारकाय च । विमुक्ताय भोचकाय नमो बुध्नाय बोधिते ॥ ७६ ॥
 सर्वज्ञाय नमस्तुभ्यं स्वामिने सर्वदर्शने । सर्वातिशयपान्नाय कर्माष्टकनिष्पदिने ॥ ७७ ॥
 तुभ्यं हेत्राय पात्राय तीर्थाय परमात्मने । स्वाहाद्वादिने वीतरागाय सुत्रये नमः ॥ ७८ ॥
 पूज्यानामपि पूज्याय महद्भयोऽपि महीयसे । आचार्याणामाचार्याय ज्येष्ठानां ज्ञायसे नमः ॥ ७९ ॥
 नमो विश्वंशुभे तुभ्यं योगिनाश्राय योगिने । पावनाय पवित्रार्थार्हुत्तरायोत्तराय च ॥ ८० ॥
 संप्रह्लादनाय योगाचार्याय भ्रंवराय च । ईश्रयाय वाचस्पतये सांगठ्याय नमोऽस्तुते ॥ ८१ ॥
 नमः परस्ताडदितार्थैकवीराय ज्ञास्त्रते । उंभूर्चुर्भःस्वरितिवाक्स्तवनीयाय ते नमः ॥ ८२ ॥
 नमः सर्वजनीनाय सर्वार्थार्थामृताय च । जदितब्रह्मचर्यायाश्चाय पारंगताय ते ॥ ८३ ॥
 नमस्ते दक्षिणीयाय निर्विकाराय ताम्बिने । वज्रकृपजनाराचवपुषे तंत्वंदृश्वने ॥ ८४ ॥

१ पुरुषेषु अद्वितीयगन्धहस्तिरूपाय । २ धर्मनायकाय । ३ जयति रागादीनिति जिनस्तस्मै । ४ जापयति रागादीनिति जा-
 पकस्तस्मै । ५ नास्ति उत्तर उत्तमो यस्मात्तस्मै । ६ सम्पृक् प्रक्षालयति पापानीति तथा तस्मै । ७ श्रेष्ठाय । ८ प्रथमाय । ९ सर्व-
 जनहिताय । १० तत्त्वानि परदतीति तत्त्वंदृश्व तस्मै ।

॥ तृतीयः सर्गः ॥

ततश्च त्रिजगन्नाथः सोदर्यं नन्दिवर्धनम् । आपप्रह्वेऽन्यतो गन्तुं ज्ञातवंश्यान् परानपि ॥ १ ॥
 चारित्र्यथमारूढं विद्वारप्रस्थितं प्रभुम् । वृजः पितृसुहृदिप्रः सोसो नत्वेत्यजाषत ॥ २ ॥
 स्वामिन् संवत्सरदानमदाः स्वान्थानपेक्षया । अदरिद्रं जगज्जज्ञे विना मां मन्दजाग्यकम् ॥ ३ ॥
 अहं हि जन्मतो नाथ महादारिद्र्यविद्धतः । परान् प्रार्थयितुं ग्रामाद्ग्रामं ग्राम्याम्यहर्निशम् ॥ ४ ॥
 सहे निर्जत्सनं कापि ग्रीवायां ग्रहणं क्वचित् । क्वचिदप्युत्तरादानं सुखमोदनकं क्वचित् ॥ ५ ॥
 धनाशया तदाप्युच्चैर्बहिर्त्रैमत एव मे । अजानतो वात्सरिकं त्वदानं निष्फलं गतम् ॥ ६ ॥
 संप्रत्यपि कृपां कुर्वन् जगन्नाथ प्रयत्न मे । निर्जत्सर्षं प्रेषितः पक्ष्या स्वामिन्नस्मि त्वदन्तिके ॥ ७ ॥
 स्वाम्यप्युवाच कारुण्यात्स्यक्तसंगोऽस्मि संप्रति । तथाप्यंसस्थितस्यास्य वाससोऽर्धं गृहाण ज्ञोः ॥ ८ ॥
 सोऽपि वासोऽर्धमादाय हृष्टो निजगृहं ययौ । दशाबन्धकृते तुर्धैवायस्यादर्शयच्च तत् ॥ ९ ॥
 त्वया क्लेदं प्राप्तमिति तुन्नवायेन ज्ञापितः । शशंस श्रीमहावीरादवाप्तमिति स क्षिजः ॥ १० ॥
 वज्राषे तुन्नवायस्तं द्वितीयमपि वाससः । अस्यार्धमानय मुनेस्तस्थानुपदसञ्चय ॥ ११ ॥
 मुनेः पर्यटतस्तस्य लगित्वा कंटकादिषु । तत्पतिष्यति वासोऽर्धं सोऽनीहो न ग्रहीष्यति ॥ १२ ॥
 तदादायान्नानयेस्त्वं योजयित्वा दले जज्ञे । अहं पूर्णैकरिष्यामि शुक्लपद्म इवोरुपम् ॥ १३ ॥

१ स्वञ्च स्वकीयोऽन्यञ्च परकीयस्तथोरनपेक्षया । २ उत्तरस्यादानम् । ३ वसत्या । ४ वत्संधानकस्य । ५ इच्छारहितः ।

दीनारत्नदं मूढ्येऽस्य न्रविष्यति विचज्य तत् । अर्थसर्धं ग्रहीष्यावो ज्ञातरौ सोदराविव ॥ १४ ॥
 आमेत्युक्त्वा प्रभुमगात् स द्विजः प्रचुरप्यथ । ईर्यासमितिमान् सायं कूर्मारग्राममासदत् ॥ १५ ॥
 नासाग्रन्यस्तनयनः प्रदीबितभुजधयः । प्रभुः प्रतिसया तत्र तस्थौ स्थाणुरिव स्थिरः ॥ १६ ॥
 तदा च गोपः कोऽप्येको वाहयित्वा दिनं वृषान् । ग्रामसीमन्युर्पस्वानि ग्राह एवमचिन्तयत् ॥ १७ ॥
 अत्रैव मे चरन्वेते वृषजा ग्रामसीमनि । अहं करिष्ये ग्रामान्तर्गत्वा दोहं पुनर्गन्वाम् ॥ १८ ॥
 ध्यात्वैवं सोऽविशङ्कामं चरन्तस्तृषाः पुनः । अटवीं विविशुर्गोपं विना तिष्ठन्ति ते न हि ॥ १९ ॥
 स ग्रामास्वागतो गोपो मम क्व वृषजा इति । पप्रह स्वामिनं स्वान्यप्यवोचन्न हि किंचन ॥ २० ॥
 तूर्ण्यीके तु प्रचौ नैष किंचिद्वेत्तीति चिन्तयन् । उर्क्षणे मृगयमाणः स्वान् गोपोऽतीयाय तां निशाम् १ ?
 ग्रान्त्वा तेऽपि वलीवर्दाः पुनरेयुरुपप्रभु । निषद्य तस्थू रोमन्धायसानाः स्वस्थचेतसः ॥ २१ ॥
 ग्रान्त्वा सोऽप्यागतो गोपो वृषान् दृष्ट्व्यचिन्तयत् । प्रजाते नेलुकांमेन नूनं गवोऽमुना हुताः ॥ २२ ॥
 एवं विचिन्त्य रत्रसा समुत्पाद्य च दाम्नीम् । प्रभुं हन्तुमधाविष्ट सकोपो गोर्षपांसनः ॥ २३ ॥
 तदा चाचिन्तयन्नकः किं स्वामी प्रथमेऽहनि । विदधातीत्यथापश्यत्तं गोपं हन्तुमुद्यतम् ॥ २४ ॥
 संत्रयित्वाथ तं शक्रस्तत्रैतैवमतर्जयत् । किं नासुं वेत्ति रे पाप सिद्धार्यन्तुपनन्दनम् ॥ २५ ॥
 ततः प्रदक्षिणीकृत्य त्रिर्मूर्ध्नां प्रणिपत्य च । इति विज्ञपयाञ्चके प्रभुः प्राञ्चीनवर्हिषा ॥ २६ ॥
 न्रविष्यति षादशाब्दान्युपसर्गपरं परा । तां निषेधितुमिहामि चूत्वाहं पारिषार्धकः ॥ २७ ॥

१ स्वामिसमीपम् । २ मूके । ३ वृषान् । ४ अतिचक्राम । ५ बन्धनरज्जुम् । ६ अधमगोपः । ७ इन्द्रेण ।

शत्रौ मित्रे तृणे खैणे स्वर्णेऽर्धमनि मणौ मृदि । इहामुत्र सुखे दुःखे जवे मोक्षे समाशयः ॥ ४३ ॥
निष्कारणैकारुण्यपरायणमनस्तया । मङ्गद्भवोदधौ मुग्धमुद्दिधीर्धुरिदं जगत् ॥ ४४ ॥
प्रभुः प्रैजञ्जन इवाप्रतिबद्धोऽब्धिमेखलाम् । नानाग्रामपुरारण्यां विजहार वसुन्धराम् ॥ ४५ ॥

॥ नवत्रिः कुलकम् ॥
दीक्षाद्वेषे च यच्चक्रे विचोदैवैविलेपनम् । चृंगास्तसौरजाकृष्टास्तमागल्योपडुडुबुः ॥ ४६ ॥
गन्धयुक्तिमयाचन्त ग्रामीणतरुणाः प्रभुम् । अंगसंगं तरुण्यस्तु स्मरुव्वरचरौषधम् ॥ ४७ ॥
दीक्षादिनात् प्रचृत्येवं सात्रं मासचतुष्टयम् । उपसर्गाञ्जगन्नाथः सेहे गिरिव स्थिरः ॥ ४८ ॥
अन्यदा विहरन् स्वामी मोराके सन्निवेशने । यथौ दूङ्जन्तकाख्ये तौपसत्रातसंकुले ॥ ४९ ॥
पितृमित्रं कुलपतिस्तत्र नाश्रमुपास्थितः । पूर्वान्यासात् स्वामिनापि तस्मिन् बाहुः प्रसारितः ॥ ५० ॥
प्रार्थितः कुलपतिना तत्रैकामवसन्निशाम् । प्रतिमथैकरात्रिक्या श्रीमान् सिद्धार्यनन्दनः ॥ ५१ ॥
विजिहीर्षुं अगवन्तमूचे कुलपतिः प्रेगे । वर्षाकालस्त्वया कार्यो विंक्तिवसताविह ॥ ५२ ॥
नीरागोऽपि वचस्तस्य प्रंतिश्रुत्योपरोधतः । निरञ्जनः शंख इव प्रयथौ प्रचुरन्थतः ॥ ५३ ॥
वायुरिवाप्रतिबद्धो निर्लेपः पद्मपत्रवत् । सर्वत्र विहरन् श्रीष्मकालं स्वाम्यत्यवाहयत् ॥ ५४ ॥
सिद्धार्यसुहृदस्तस्य स्मरन् कुलपतेर्वचः । स्वामी प्रावृषमत्येतुं मोराकं पुनरन्यगात् ॥ ५५ ॥

१ पाषाणे । २ उद्धर्तुमिच्छुः । ३ वायुः । ४ अमराः । ५ त्रातः समूहः । ६ विहर्तुमिच्छुम् । ७ प्रातःकाले । ८ एकान्तस्थाने ।
९ अंगकृत्य ।

वर्षत्युज्जितं मेघेऽखंडधारागृहोपमे । स्वस्वस्थानाय गल्लसु पथिकेष्वपि हंसवत् ॥ ५६ ॥
प्रचोत्रात्तृव्यतास्नेहसम्बन्धमधुराशयः । गृहमेकं कुलपतिस्तृष्णाढादितसार्पयत् ॥ ५७ ॥

॥ युग्मम् ॥

आजातुलम्बितश्रुजो जटावानिव पादपः । निर्यत्रितमनास्तत्र तस्थौ प्रतिमया प्रभुः ॥ ५८ ॥
श्रीष्मग्रीष्मर्तुमाहात्म्यान्निःशेषितवृणे वने । अनुद्यन्नृतनटणे नवत्यात्यावृषोऽपि च ॥ ५९ ॥
अथावन् खादितुं गावस्तापसानां तृणोटजान् । निर्दयास्तापसास्ते गास्ता यद्विचित्रताडयन् ॥ ६० ॥

॥ युग्मम् ॥

तैस्ताड्यमाना गावस्तास्तृणैकः स्वाम्यधिष्ठितम् । चखाडुः स्तंभनिचृते प्रभौ तासां कुतो हि ज्ञीः ॥ ६१ ॥
तापसा अपि तल्पेक्ष्याक्तुभ्यन्नेवं प्रभुं प्रति । रक्षामो वयमुटजान् स्वं न रक्षत्यसौ पुनः ॥ ६२ ॥
अहो कुलपतेः कोऽयमतिथिर्यस्य पश्यतः । चखाडुर्गाव् उटजमहो स्वाश्रैकनिष्ठता ॥ ६३ ॥
किं कुर्महे स्वं आत्मेव प्रियः कुलपतेरयम् । तन्नयादेव परुषं न वक्तुमिह शक्यते ॥ ६४ ॥
तापसास्तेऽन्यदा नाथे प्ररूढप्रौढमत्सराः । गत्वा कुलपतेः पार्श्वे सोपालंभमदोऽवदन् ॥ ६५ ॥
आश्रमे श्रमणः कोऽयमानीतो निर्ममस्त्वया । उटजस्यापि नाशोऽचृद्यर्दस्मिन्नह तस्थुषि ॥ ६६ ॥
अकृतज्ञ उदासीनो निर्दाक्षिण्योऽलसश्च सः । गोच्योऽपि रक्षति न यः खाद्यमानं स्वमाश्रमम् ॥ ६७ ॥

१ अनुपनानि नवतृणानि यस्मिस्तस्मिन् । २ वृणगृहम् । ३ स्तंभवनिश्चले । ४ आत्मीयः । ५ अस्मिन् श्रमणे तस्थुषि स्थिते सति ।

भुनिमन्योऽथवा नैप गा रक्षति समत्वच्यत् । गुरुदेवार्चकास्तत्किं वयं न मुनयो मुने ॥ ६८ ॥
 ततः कुलपतिरगाडुपनाथं ददर्श च । कृत्तपदं खगमिव बदिवर्जितमाश्रमम् ॥ ६९ ॥
 निर्भत्सराः सत्यगिरस्तापसा इति चिन्तयन् । स नाश्रमूचे किं तात त्रैतोऽयं नोटजस्त्वया ॥ ७० ॥
 त्वत्पिन्ना रक्षिताः सर्वे यावज्जीवं किलाश्रमाः । दुष्टशासनरूपं हि तवापि ब्रतमर्हति ॥ ७१ ॥
 आत्मानमिव रक्षन्ति स्वं नीकं नीडिजा अपि । विवेकिना त्वया हन्त किमाश्रम उपेक्षितः ॥ ७२ ॥
 स्वविवेकोचितां शिंक्षां स दत्वा जीर्णोत्पासः । स्वमाश्रमं यथौ ऋयः सारन् सिद्ध्यर्थसौहृदम् ॥ ७३ ॥
 दध्यौ चैवं विचुरेषामप्रीतिर्मञ्जिबन्धना । तदत्र स्थातुमुचितं न मे सर्वहितैषिणः ॥ ७४ ॥
 एवं च चिन्तयन् स्वामी वैराग्यमधिकं दधत् । अत्रिग्रहानिमान् पञ्च जग्राह करुणानिधिः ॥ ७५ ॥
 नैवाप्रीतिमतो गेहे वसनीयं कदाचन । स्थातव्यं च शरीरेण कायोत्सर्गजुषा सदा ॥ ७६ ॥
 स्थेयं मौलेन च प्रायो जोक्तव्यं पाणिञ्जानने । गृहस्थस्य च विनयो न कार्य इति पञ्च ते ॥ ७७ ॥
 अत्रिग्रहान् गृहीत्वामूर्धमासादनन्तरम् । ग्रामं नाज्ञास्थिकग्रामं यथौ प्रावृष्यपि प्रभुः ॥ ७८ ॥
 तत्र चैकस्य यदस्य शूलपाणेनिकेतने । अधिवस्तुं जगन्नाथो ग्रामीणानन्वजिज्ञपत् ॥ ७९ ॥
 ऊचुर्ग्राम्या न यद्वोऽयं वस्तुं दत्सेऽत्र कस्यचित् । यद्वस्यामुष्य हि कथा महती सा निशम्यताम् ॥ ८० ॥
 ग्रामोऽयमत्रवपूर्वं वर्धमानोऽजिधानतः । नद्यस्ति वेगवत्यत्र पंक्तिद्वोजयकूलभूः ॥ ८१ ॥

१ आत्मानं मुनिं मन्यत इति तथा । २ रक्षितः । ३ पक्षिणः । ४ उपदेशम् । ५ वृद्धतापसः । ६ अहमेव निबन्धनं कारण
 यस्याः सा । ७ हस्त एव भाजन पात्रं तास्मिन् ।

तत्र प्रांडचृतैरागादनसां पञ्चभिः शतैः । धनदेवो वणिक् तस्य चाचूदेको महावृषः ॥ ८२ ॥
 तं महोदं धुरि कृत्वा सर्वाणि शकटानि सः । नद्या उत्तरायामस विषमाया अपि कृणात् ॥ ८३ ॥
 अतिन्नाराकर्षणेन मुखेन रुधिरं वमन् । स महोद्वः पपातोर्व्यो तेजवर्जीव सात्त्विकः ॥ ८४ ॥
 संभूष्य च वणिग्ग्राम्यानुवाच वृषसाक्षिकम् । पाड्योऽयं वृषजो न्यासीकृतजीवितवन्मम ॥ ८५ ॥
 वृषस्य तृणपानीयनिमित्तं च धनं बहु । ग्राम्याणामर्पयामास स्वामिधर्मो ह्ययं खलु ॥ ८६ ॥
 ततो वणिक् स्वयमपि चारिपानीयढौकनात् । प्रियाकृत्य महोद्वाय साक्षेदक् परतो ययौ ॥ ८७ ॥
 धनमादाय ते ग्राम्यास्तृणवार्यादिना वृषम् । प्रतिचकुर्न तं पापाः कुवैद्या इव रोगिणम् ॥ ८८ ॥
 संजातहृदयत्रोटः छुत्पिपासाकृदर्थितः । चर्मकीकंसमात्रांगः स गौरैवमचिन्तयत् ॥ ८९ ॥
 अहो निष्करुणो ग्रासः पापिष्ठो निष्ठुराशयः । चांडादननिर्दिशेषोऽयमशेषोऽप्यतिवञ्चकः ॥ ९० ॥
 दूरे स्वयं करुणया दीनस्य मम पालनम् । मत्स्वामिदत्तमप्येज्जिर्जग्धं चार्थोदिवेतनम् ॥ ९१ ॥
 कुञ्जोऽक्रामनिर्जरावान् स गौर्मृत्योदपद्यत । व्यन्तरः शूलपास्त्राख्यो ग्रामेऽत्रैव पुरातने ॥ ९२ ॥
 सोऽथाज्ञासीद्विचंगेन पूर्वजन्मकथां निजाम् । ददर्श गोत्रपुस्तच्च ग्रामायास्मै चुकोप च ॥ ९३ ॥
 व्यकार्षीध्वंतरो मारिं स मारेरिव दैवतम् । मार्यमाणैरमी ग्राम्यैरञ्जुवन्नस्थिसंचयाः ॥ ९४ ॥
 अष्टुडंश्चालुरा ग्राम्या मुहुर्ज्योतिर्विदादिकान् । चक्रुः शान्त्यै तदाज्ञां च वैद्याज्ञासिव रोगिणः ॥ ९५ ॥

१ शकटानाम् । २ अश्वविशेषः । ३ सत्त्वगुणी । ४ प्रियं कृत्वा । ५ अशुसहितनेत्रः । ६ अत्यतः । ७ क्रीकसानि अस्थीनि ।
 ८ मक्षितम् । ९ तृणादीनां द्रव्यम् ।

विदधुर्गृहदेवीनां स्नानपूजादिकं मुहुः । नोपशान्तिरभून्मारेस्तथापि हि मनागपि ॥ ए६ ॥
 ग्रामान्तराण्ययुग्म्या व्यन्तरः स तु कोपनः । युवराजो यमस्येवामारयत्तांस्तथापि हि ॥ ए७ ॥
 ग्राम्या व्यचिन्तयंश्चैवं कोऽप्यस्माज्जिर्विरोधितः । देवो देत्योऽथवा यद्दः द्वेत्रपालोऽपरोऽपि वा ॥ ए८ ॥
 यामस्तत्रैव तद्ग्रामे तत्प्रसादनहेतवे । एवं विमुश्य ते न्ययः संन्येह समाययुः ॥ ए९ ॥
 ते स्नाताः श्वेतवसना उत्तरासंगधारिणः । मुरुकेशाश्चत्वरेषु त्रिकेपूद्यानभ्रूमिषु ॥ १०० ॥
 ऋतगेहेव्वथान्यत्र द्विपन्तः परितो बलिम् । ऊर्ध्वाननाः प्राञ्जलयो दीनास्या एवमूच्चिरे ॥ १०१ ॥
 युग्मम् ॥

जोः सुरा असुरा यद्दरुदः किंपुरुषादयः । यत्प्रमादान्मदाद्यार्गस्तन्नः ह्याभ्यन्तु सर्वथा ॥ १०२ ॥
 कोपः प्रणामावधिको महतां हि महानपि । तत्प्रसीदतु यः कश्चिदस्त्यस्माज्जिर्विरोधितः ॥ १०३ ॥
 व्यन्तरः सोऽन्तरिद्वस्थोऽथाब्रवीच्चि दुराशयाः । लुब्धा लुब्धकसंकाशाः क्लमणं कुरुताधुना ॥ १०४ ॥
 तदानीं वृषजस्य ह्युत्तृपाक्रान्तस्य तस्य तु । वणिग्दत्तधनेनापि दत्तं नां चस्तृणादि यत् ॥ १०५ ॥
 स मृत्वा वृषजोऽचूवं शूलपाणिरहं सुरः । तेन वैरेण वः सर्वान्मारयामि स्मरन्तु तत् ॥ १०६ ॥
 तच्छ्रुत्वा ते पुनस्तस्मै धूपोत्क्षेपणत्पराः । लुवन्तो ऋतवे दीना न्ययोऽप्येवं वज्राबिरे ॥ १०७ ॥
 अपराक्रमदोऽस्माज्जिस्तथापि ह्याभ्य शाभ्य च । शरणं त्वां प्रपन्नाः स्मो ह्यनन्यशरणा वयम् ॥ १०८ ॥
 तद्वाचा व्यन्तरः किञ्चिदुपशान्तोऽब्रवीदिति । अभूमि मानुषास्थीनि पुञ्जीकुरुत संप्रति ॥ १०९ ॥

तस्योपरि कुरुध्वं चायतनं तस्य चान्तरे । ममोद्धरूपानुगतां मूर्तिं स्थापयतीच्चकैः ॥ ११० ॥
 एवं कृत्रे प्राणितं वः प्रदास्ये नान्यथा पुनः । तथैव तद्वचस्तेऽपि ग्राम्या विदधुराहताः ॥ १११ ॥
 पूजकं शूलपाणेरिन्द्रशर्माणमाख्यथा । ग्रामः समादिशत्समै कल्पितानदपवेतनः ॥ ११२ ॥
 अत्रास्थिसंचयोऽस्तीति ग्रामोऽसावस्थिकाह्वयः । तदाप्रच्युति लोकेऽचूधर्मानाञ्चिधोऽपि सन् ॥ ११३ ॥
 श्रान्ताः कार्पटिका रात्रौ वसन्त्यायतनेऽत्र धे । तद्भ्रात्रावेव तान् हन्ति शूलपाणिः कृतान्तवत् ॥ ११४ ॥
 स्थित्वा लोको दिनें ह्यत्रेन्द्रशर्मां च तदर्चकः । सायं स्वसदने याति तद्वस्तुं तेऽत्र नोचितम् ॥ ११५ ॥
 इत्युक्त्वा ते पृथगपि स्वामिने वसतिं ददुः । प्रतीयेष न तु स्वामी यद्वैकस्तस्वयाचत ॥ ११६ ॥
 अथ ग्राम्यैरनुज्ञातो बोधाहं व्यन्तरं विदन् । तदायतनैककोणे तस्यौ प्रतिमथा प्रचुः ॥ ११७ ॥
 सायं कृत्वा धूपवेद्यामिन्द्रशर्मां तदर्चकः । निःसार्य पथिकान् सर्वान् जगवन्तमदोऽवदत् ॥ ११८ ॥
 अयि देवार्थं निर्याहि त्वमप्यायतनादितः । अग्रं हि व्यन्तरः क्रूरो प्राची ते निशि मृत्यवे ॥ ११९ ॥
 तस्यौ च स्वामी तुष्णीको व्यन्तरः सोऽव्यचिन्तयत् । अहो मुर्मुरुः कोऽप्येष ममायतनमागमत् १२०
 ग्रामेण वार्यमाणोऽपि मुहुर्मत्पूजकेन च । हसः कोयमिहावात्सीदर्पमस्य हरामि तत् ॥ १२१ ॥
 देवार्चके ततो यातेऽस्तमिते च दिवाकरे । कायोत्सर्गस्थिते नाथेऽदृष्ट्वासं व्यन्तरोऽकरोत् ॥ १२२ ॥
 पुष्पोटेव नञ्जोचाडं तुत्रोटेवोमुंरुदमम् । तेनादृष्ट्वासाशब्देनातिरौत्रेण प्रसर्पिणा ॥ १२३ ॥
 ग्रामलोकोऽपि तं शब्दं श्रुत्वावोचत्परस्परम् । नूनं देवार्थकः सोऽद्य व्यन्तरेण निहन्यते ॥ १२४ ॥

१ कल्पित बहु वेतनं मूलद्रव्य येन सः । २ मूर्तिभिच्छुः । ३ अस्तं गते ।

नाम्ना तत्रोत्पन्नः पार्श्वतीर्थसाधुवरस्तदा । परिब्रारुष्टांगमहानिमित्तज्ञानपंक्तिः ॥ १३५ ॥
 लोकादेवार्यवृत्तान्तं श्रुत्वाधादधृतिं हृदि । अर्पंश्चिमस्तीर्थकरो मा स्म ऋदिति शंकया ॥ १३६ ॥
 ॥ युग्मम् ॥
 अद्दहासखरेणापि न चुद्धोच यदा प्रभुः । हस्तिरूपं महाघोरं व्यन्तरो विचकार सः ॥ १३७ ॥
 स्वामिना हस्तिरूपे चावज्ञाते सति निर्ममे । पिशाचरूपं सोऽप्युच्चै रोदसीमानदंरुवत् ॥ १३८ ॥
 तेनाप्यह्युजिते नाश्रे सर्परूपं त्रयंकरम् । विचकार स दुष्टात्मा यमपाशायुधोपमम् ॥ १३९ ॥
 प्रभुं स सर्पो दर्पान्धो ज्ञो गेनावेष्टयदृढम् । ददंश दर्शनैर्वाढममोघविषनिर्जरः ॥ १४० ॥
 चक्रे सर्पे सुधाञ्जले चूत्तराद् सप्त वेदनाः । शिरोनेत्रश्रवोनासादन्तपृष्ठचखे प्रज्योः ॥ १४१ ॥
 एकापि वेदना मृत्युकारणं प्राकृते नरे । अधिसेहे तु ताः स्वामी सद्यपि युगपद्भवाः ॥ १४२ ॥
 कृत्वा कृत्वेत्युपसर्गान्निर्विषो व्यन्तरः स तु । नत्वा विज्ञापयामास प्रभुमेवं कृताञ्जलिः ॥ १४३ ॥
 मया डुरात्मना नाश्र तव शक्तिमजानता । नितान्तमपराङ्गं यत्तत्कमस्व दयानिधे ॥ १४४ ॥
 तदा च सिद्धार्थसुरः स्वकार्यव्यग्रमानसः । स्वामिसान्निध्यविषयमस्मार्षद्विक्रशासनम् ॥ १४५ ॥
 सादोपमेत्य चेत्यूचे शूद्रपाणे सुराधम । अप्रार्थितप्रार्थक ज्योः किमेतद्भवता कृतम् ॥ १४६ ॥
 तीर्थकरं जगवन्तं सिद्धार्थनृपनन्दनम् । जगत्रयस्यापि पूज्यं किं न जानासि दुर्मते ॥ १४७ ॥

१ चरमः । २ तिरस्कृते । ३ देहेन । ४ श्रवः श्रोत्रम् । ५ सामान्ये । ६ अप्रार्थितस्य मृत्योः प्रार्थक ।

यदि त्वच्चरितं शक्रः स्वसिन्नकोऽद्य वेत्स्यति । तदा तं कुलिशधाराद्योदपानीन्नविष्यसि ॥ १३७ ॥
 शूलपाणिस्ततो ज्रीत्या पश्चात्तापेन चाकुलः । पुनरदमयशाश्रुं नान्यदौपथिकं तदा ॥ १३८ ॥
 तं प्रशान्तं च सिद्धार्थः सानुकंपोऽभ्यधादिदम् । अहो तत्त्वानन्निज्ञोऽसि शृणु तत्त्वं यथातथम् १४०
 वीतरागे देवबुद्धिर्गुरुबुद्धिश्च साधुषु । धर्मे जिनोदिते धर्मबुद्धिरित्यात्मसात् कुरु ॥ १४१ ॥
 प्राणिवतः परं पीडां मा कार्षीरात्मनीव प्रोः । निन्देर्गर्हेश्च सर्वाणि पूर्वदुश्चरितानि च ॥ १४२ ॥
 अप्येकदाचरितस्य हन्त तीव्रस्य कर्मणः । कोटाकोटिगुणं दुःखविपाकं जन्तुरश्रुते ॥ १४३ ॥
 शूलपाणिस्तदाकल्पानेकप्राणिद्वयं कृतम् । स्मरन्मुहुर्निनिन्द स्वं पश्चात्तापाधिवासितः ॥ १४४ ॥
 सम्यक्त्वच्युन्नवोद्विग्नः सोऽर्चित्वा चरणौ प्रभोः । आगोमलदालनांनःसंगीतमुपचक्रमे ॥ १४५ ॥
 तज्जीतराब्दसाकर्ष्यं आस्य एवमचिन्तयत् । मन्ये व्यापाद्य देवार्थं देवः क्रीडति संप्रति ॥ १४६ ॥
 नाथोऽपि चतुरो यामान् किञ्चिदुनान् कदर्थितः । श्रमाञ्जिज्जामधिगतोऽपश्यत् स्वस्मानमून् दश ॥ १४७ ॥
 वर्धिष्णुस्तालपिशाचः स्वयं व्यापादितः किल । कोकिलौ श्वेतचित्रौ च सेवमानौ स्वसन्निधौ ॥ १४८ ॥
 दामघ्न्यं च गन्धाढ्यं गोवर्गः सेवनोद्यतः । पद्माचितं पद्मसरो दोर्भ्यां तीर्णश्च सागरः ॥ १४९ ॥
 उच्चरिमकं चार्कविंमथाङ्गिर्मानुषोत्तरः । निजात्रैर्वेष्टितः स्वेनारूढं मेरुशिरोऽपि च ॥ १५० ॥
 एवं प्रेक्ष्य दश स्वमान् प्राबुञ्च त्रिजगद्गुरुः । उदियाय च मार्तेडो विवन्दिषुशिव प्रभुम् ॥ १५१ ॥

१ तस्य कुलिशस्य वज्रस्य धारया चूर्णपात्रमिष्यसि त्विः । २ आत्माधीनम् । ३ उद्विक्ता रसमयः किरणा यस्य तत् । ४ सूर्यः ।

तदा चागाङ्गतः सर्वं इन्द्रशर्मोत्पलोऽपि च । अद्भुताङ्गं पूजितं च प्रभुं प्रेक्ष्य मुदं वयौ ॥ १५२ ॥
साश्वर्याः प्रभुमन्यन्त्यं पुष्पप्रचृतिञ्चिश्च ते । सिंहनादं विदधिरे वीरा इव जिंताहवाः ॥ १५३ ॥
सिंहनादमुखास्ते तु परस्परमदोऽवदन् । देवार्थेषुना दिश्योपशामि व्यन्तरश्चिरात् ॥ १५४ ॥
उत्पलोऽपि परिज्ञाय जगवन्तमवन्दत । निषसाद च तत्पादपद्मान्ते शिष्यलोशवत् ॥ १५५ ॥
कायोत्सर्गावसाने तु प्रभुं नत्वोत्पलः पुनः । ज्ञानसामर्थ्यतो ज्ञातप्रभुस्वप्नोऽब्रवीदिदम् ॥ १५६ ॥
स्वामिन्निशान्ते शुष्माग्निः सुस्वप्नाः प्रोद्धिता दश । तत्फलानि स्वयं वेत्सि जकल्याख्यामि तथाप्यहम् १५७
हतस्तावपिशाचो यत्तन्मोहं निहनिष्यसि । यद्भूतः कोकिलः शुक्लध्यानभारोद्दयसीश तत् ॥ १५८ ॥
यच्चित्रकोकिलस्तद्वाद्दशाङ्गीं प्रथयिष्यसि । गोवर्गो यत्तु तद्भावी संघस्तव चतुर्विधः ॥ १५९ ॥
यत्तु पद्मसरो देवनिकायः सेवकस्ततः । यत्तु सागरमुत्तीर्णं उत्तरिष्यसि तद्भवम् ॥ १६० ॥
यच्चार्कः केवलज्ञानं तत्समुत्पत्स्यते तव । यच्चत्रैर्वेष्टितोऽद्विस्तसप्रतापं यशस्तव ॥ १६१ ॥
यन्मेरुशृङ्गमारूढस्त्वं तत्सिंहासनस्थितः । धर्मं देख्यसि वैद्वान्नौ तयोर्वेत्सि फलं न हि ॥ १६२ ॥
अथाचचक्षे जगवान् दामद्वयफलं त्वदः । गृहस्थानां यतीनां च वक्ष्ये धर्मं द्विधापि हि ॥ १६३ ॥
अथ नत्वा जगन्नाथं ययौ स्वस्थानमुत्पलः । विस्मयप्रमदोन्मुद्रमनसोऽथापरेऽप्ययुः ॥ १६४ ॥
तत्रार्धमासदृषणैश्चतुर्मासीमतीत्य ताम् । निरगादस्थिकशामादिहर्तुं प्रचुरन्यतः ॥ १६५ ॥
अनुगहन् शूलपाणिः प्रभुं नत्वान्यथादिदम् । स्वसौख्यनिरपेक्षस्त्वं मिहागा मेऽनुकंपया ॥ १६६ ॥

१ जित आहवो युद्धं यैस्ते । २ मालाद्वयम् । ३ विस्मयेन यः प्रमदो हर्षस्तेन प्रफुल्लचेतसः ।

न पापो मत्समः कोऽपि यस्त्वय्यप्यकारकृत् । न स्वार्थस्त्वत्समः कोऽपि यो मय्यप्युपकारकृत् ॥ १६७ ॥
 अद्य यावदार्जयिष्यं कामहं नरकावनिम् । नाबोधयिष्यस्त्वं चेन्मां विश्वोपकृतिकर्मठ ॥ १६८ ॥
 इत्युदित्वा ऋत्विगर्त्रो ऋगवन्तं प्राणस्य च । शूलपाणिर्निववृते शान्तो ध्रिप इवामदः ॥ १६९ ॥
 दीक्षादिनादतीतेऽब्दे मोराकं सन्निवेशनम् । गत्वा तद्बहिरुद्याने स्वाम्यस्थाने प्रतिमाधरः ॥ १७० ॥
 तस्मिन्नब्रह्मन्दको नाम पाखंकी सन्निवेशने । ज्योतिष्कमंत्रतंत्रादिकरणेन स्म जीवति ॥ १७१ ॥
 तस्यासहिष्णुर्माहात्म्यं स्वाम्यर्चा चाग्निबाधुकः । सिद्धार्थव्यन्तरः कृत्वा संक्रमं स्वामिर्वर्षणि ॥ १७२ ॥
 यान्तमाहूय गोपालमूचे यो युक्तवानसि । क्रंयुक्कुरं ससैवीरं वृषांस्त्रातुं च गच्छसि ॥ १७३ ॥
 आगच्छंश्चाहिमद्गाहीः स्वप्नेऽरोदीश्च निर्जरम् । तदेतत्संवदति किं सत्यमाख्याहि गोपक ॥ १७४ ॥
 सत्यमेवेति तेनोक्ते सिद्धार्थस्तस्य ऋरिशः । ऋयस्तत्तत्समाचख्यौ प्रत्ययोत्पत्तिकारणम् ॥ १७५ ॥
 गोपः सविस्मयो ग्रामे गत्वाख्यद्यद्बह्विर्वने । देवार्योऽस्ति त्रिकालज्ञः सोऽपूरि प्रत्ययान्मस ॥ १७६ ॥
 तच्छ्रुत्वा कौतुकापूर्णैस्तूर्णे ग्रामजनोऽखिलः । पुष्पाद्गतादिपूजाचृदाययौ स्वामिसन्निधौ ॥ १७७ ॥
 सिद्धार्थः स्वामिसंक्रान्तो ग्रामीणानब्रवीदिदम् । ऋष्टुं मेऽतिशयं यूयं सर्वे स्थ किमिहागताः ॥ १७८ ॥
 ग्राम्यैरामेत्यन्निहिते यत्सैर्दृष्टं कृतं श्रुतम् । उक्तं च प्राक् तदानीं च सिद्ध्यार्थस्तदचीकथत् ॥ १७९ ॥
 सिद्ध्यार्थो जावि चाचख्यौ श्रुत्वा लोकस्ततोऽकरोत् । प्रजोः पूजां वन्दनां च महामहिमपूर्वकम् ॥ १८० ॥

१ स्वार्थः सुदु आर्थः पूजनीयः । २ स्वामिर्देहे । ३ सैवीरं कांजीविशेषत्वेन सहितम् । ४ शीघ्रम् ।

एवं च प्रत्यहं लोकेष्वापतत्सु पतत्सु च । सिद्ध्यर्थव्यन्तरस्याञ्जन्मनःप्रीतिर्गीयसी ॥ १८१ ॥
 ऊचुस्तत्रान्यदा ग्राम्याः स्वामिशब्दकात्रिधः । ग्रामे पशिवसत्यस्मिन् सोऽपि वेत्ति जवानिव ॥ १८२ ॥
 सिद्ध्यर्थस्तानत्राषिष्ट न स जानाति किञ्चन । कैजून् प्रतार्थं जवतः करोत्युदरपूरणम् ॥ १८३ ॥
 ते गत्वाह्वन्दकं स्मार्हुर्न त्वं जानासि किञ्चन । सर्वं जानाति देवार्यो जावि ज्ञृतं जवच्च यत् ॥ १८४ ॥
 स्वप्रतिष्ठात्रंशचीरुर्वत्राषेऽह्वन्दकोऽप्यदः । स वः पुरो वेत्ति परं परमार्थमजानताम् ॥ १८५ ॥
 पुरो मम यदि ज्ञाता मन्ये ज्ञाता तदा हि सः । गत्वा तस्याज्ञतामाविष्करोम्येषोऽद्य पश्यत ॥ १८६ ॥
 इत्युक्त्वाह्वन्दकः कुक्षो वृतो ग्राम्यैः सकौतुकैः । कायोत्सर्गस्थितं नाश्रं द्रुतं द्रुतमुपाययौ ॥ १८७ ॥
 करंगुर्वीचिः स तृणं गृहीत्वोजयपार्श्वयोः । ऊचे नाश्रं तृणमिदं किं मया नेत्स्यते न वा ॥ १८८ ॥
 ज्ञावस्तस्याजवच्चायं देवार्यो यच्च दिष्यति । तद्यत्तीपं करिष्यामि स्याद्यथानृतवागसौ ॥ १८९ ॥
 आचचक्षे च सिद्ध्यर्थो न नेत्स्यत इदं तृणम् । अह्वन्दकोऽपि तह्येत्तुमारेत्रे सज्जितांगुलिः ॥ १९० ॥
 दध्यौ शक्रस्तदा स्वामी विहरत्यधुना कथम् । दत्तोपयोगश्चापश्यत्तदह्वन्दकचेष्टितम् ॥ १९१ ॥
 मा चूत्स्वामिमुखो ज्ञीर्णा गीरसत्येति वज्रच्युत् । वज्रेण चिह्नेद् दशाभ्यह्वन्दककरंगुलीः ॥ १९२ ॥
 वीक्षापन्नस्तृणाह्वेदाश्रस्यमानोऽखिलैर्जनैः । अह्वन्दकोऽन्यतोऽगह्वन्मत्त इव सूढधीः ॥ १९३ ॥
 सिद्ध्यर्थोऽथावदद्ग्राम्यांस्तस्करोऽह्वन्दको ह्ययम् । ग्राम्याः प्रत्यूचिरे स्वामिन् किं कस्यानेन चोरितम् १९४
 सिद्ध्यर्थोऽप्यब्रवीदत्र वीरघोषोऽस्ति कर्मकृत् । तच्छ्रुत्वा वीरघोषोऽपि ग्राम्यं स्वमदर्शयत् ॥ १९५ ॥

१ आगच्छत्सु । २ गच्छत्सु । ३ सरलाशयान् । ४ अन्यथा । ५ अमत्यवाक् । ६ गीर्वाणी । ७ विस्मितः ।

आदिशेति च तेनोक्ते सिद्ध्यर्थः पुनरच्यधात् । आजनं ते दशपदं नष्टपूर्वं निकेतनात् ॥ १ए६ ॥
 आमैत्युक्ते च घोषेण सिद्ध्यर्थः स्माह तत्खलु । हतं पाखंनिनानेन प्रत्ययोऽत्र निरीक्ष्यताम् ॥ १ए७ ॥
 पथान्निजौकसः प्राच्यां दिशि शिशुमहीरुहः । हस्तमात्रमधः क्षिप्तमस्ति गत्वा गृहाण तत् ॥ १ए८ ॥
 उक्तौतुकैर्वृतो लोकैर्वीरघोषस्तदालये । आजनं तत्तथाख्यातं गृहीत्वा पुनराययौ ॥ १ए९ ॥
 ग्राम्यानुत्तुमुलान् चूयः सिद्ध्यर्थः प्रोचिवानिति । चूयोऽपि श्रूयतामिन्द्रशर्मेल्यत्रास्ति किं गृही ॥ १२० ॥
 अस्तीत्यन्निदधे लोक इन्द्रशर्मोप्युपस्थितः । आज्ञापयायमस्मीति वदन् प्राञ्जलिरग्रतः ॥ १२० ॥
 सिद्ध्यर्थोऽन्निदधे अत्र नष्टः किं ते पुरा हुतुः । एवमेतदित्यवोचदिन्द्रशर्मा सविस्मयः ॥ १२१ ॥
 सिद्ध्यर्थः स्माह हत्वा स ऋद्धितो त्रिष्ठुणामुना । बदर्थां दक्षिणे पार्श्वेऽवँकरेऽस्थीनि तस्य तु ॥ १२२ ॥
 लोकाश्च कौतुकाज्ज्वा तदस्थीनि व्यलोकयन् । सन्तीत्यन्निदधानास्तु जूयस्तत्र समाययुः ॥ १२३ ॥
 सिद्ध्यर्थः पुनरप्युचे तृतीयमपि चेष्टितम् । अस्यास्ति तदस्तु परं कथयिष्यामि न ह्यहम् ॥ १२४ ॥
 आख्याहि सर्वथा तन्नः प्रसीदति पुनः पुनः । ग्राम्यास्तमभुवन् रम्या स्यादर्धकश्चिता कथा ॥ १२५ ॥
 अथात्राषिष्ट सिद्ध्यर्थो नाख्यास्यामि तथाप्यहम् । कौतूहलं चेत्तन्नार्थी गत्वा पृष्ठत तद्गृहे ॥ १२६ ॥
 तदेस्मनि ययौ लोकः स्वजार्थी तेन तद्दिने । कुट्टितामर्षवत्येवं सास्त्रहक् चिन्तयन्त्यञ्जत् ॥ १२७ ॥
 सुष्ठु जातं यदेतस्य करांगुल्यो निकर्तिताः । न्यकृतश्चाखिलैलोकैर्लोकैः संप्रत्युपैति चेत् ॥ १२८ ॥

१ निजगृहस्य । २ शिशुः भाषायां 'सरगो' इति ख्यातः । ३ अजः । ४ अवकरः भाषायां 'उकरडो' इति ख्यातः । ५ अश्रुणा
 सहिता दृष्टिर्यस्याः सा । ६ तिरस्कृतः ।

अस्य दुश्चरितं सर्वं तदा प्रकटयाम्यहम् । यथैष लभते पापो मत्कुट्टनत्रयं फलम् ॥ २१० ॥
 अथाययौ ग्रामजनोऽपृह्यत्तच्छ्रेष्ठितं च ताम् । सावोचत् कोऽस्य नामापि गृह्णीयात् पापकारिणः ॥ २११ ॥
 यदसावात्मनः स्वस्त्रा समं वैषयिकं सुखम् । युक्ते धिक्कर्मचांफालो न मामिहति जातुचित् ॥ २१२ ॥
 एवं श्रुत्वा कलकलं कुर्वाणा ग्रामवासिनः । ययुर्निजनिजं गेहमहन्दकविगर्हिणः ॥ २१३ ॥
 सर्वत्र पाप पापेति त्रस्त्यमानः स त्रिभुक्कः । त्रिद्वामप्याप न कापि धिक् प्रतित्थाच्युतं नरम् ॥ २१४ ॥
 श्रीवीरं विजने गत्वा नत्वा दीनो जगाद सः । जगवन्नन्यतो याहि पूज्यः सर्वत्र पूज्यते ॥ २१५ ॥
 अत्रैवाच्योऽस्मि नान्यत्र नामापि ज्ञायते मम । स्वदर्योमेव शौर्यं हि गोमायोर्न पुनर्वहिः ॥ २१६ ॥
 अजानता दुर्विनयो यो मयाकारि नाश्र ते । संप्राप्तं तत्फलं संप्रत्यनुकंपस्व मां ततः ॥ २१७ ॥
 अप्रीतिमत्परीहारात्त्रिग्रही जगवानश्र । चचालोत्तरचावालं सन्निवेशं प्रति प्रभुः ॥ २१८ ॥
 दक्षिणश्चोत्तरश्चेति चावालौ द्वौ तदन्तरे । सुवर्णवालुका रूप्यवालुका चेति निर्भ्रौ ॥ २१९ ॥
 दक्षिणादन्तरे यातश्चावालेऽथात्वगल्पज्जोः । कंटके देवदूष्यार्धं सुवर्णवालुकातटे ॥ २२० ॥
 किञ्चिज्जत्वा प्रभुर्मां ब्रूष्टमस्थिंम्ले ह्यदः । इति तदीक्ष्य वस्त्रार्धं गन्तुं प्रववृते ततः ॥ २२१ ॥
 पृष्ठलशस्त्रयोदशमास्यन्ते ब्राह्मणस्तु सः । तत्रस्त्रार्धमुपादाय वन्दित्वा च प्रभुं ययौ ॥ २२२ ॥
 तुन्नवायस्य तस्यैव हृष्टो विप्रस्तदार्पयत् । सोऽपि ते देवदूष्यार्धं अयोजयदसंधिवत् ॥ २२३ ॥
 दीनारलदं तन्मूढ्यं वन्धू इव विज्जय तौ । अर्धमर्धं जगहस्तुन्नवायो द्विजश्च सः ॥ २२४ ॥

इतश्च जगवान् वीरः समीरण इवास्वलन् । श्वेतव्यञ्जिमुखं गह्वन्नित्यूचे गोपदारकैः ॥ ११५ ॥
 देवार्थयमृजुः पन्थाः श्वेतवीमुपतिष्ठते । किं त्वन्तरेऽस्य कनकखलाख्यतापसाश्रमः ॥ ११६ ॥
 स हि हृग्विषसर्पेणाधिष्ठितो वर्ततेऽधुना । वायुमार्त्रैकसञ्चारोऽप्रचारः पक्षिणामपि ॥ ११७ ॥
 विहाय तदमुं मार्गं वक्रेणाप्यमुना ब्रज । सुवर्णेनापि किं तेन कर्णेह्येदो जवेद्यतः ॥ ११८ ॥
 तं चाहिं प्रचुरज्ञासीद्यदसौ पूर्वजन्मनि । द्रुपकः पारणकार्थं विहर्तुं वसन्तेरगात् ॥ ११९ ॥
 गह्वता तेन मंडूकी पादपाताघिराधिता । आलोचनार्थमेतस्य दर्शिता शुद्धकेन सा ॥ १२० ॥
 सोऽथ प्रत्युत मंडूकीदर्शयन् लोकमारिताः । ऊचे लुहं मया लुघ्र किमेता अपि मारिताः ॥ १२१ ॥
 तूष्णीकोऽञ्जुत्ततः लुहोऽमंस्त चैवं विशुद्धधीः । महानुभावो यदसौ सायमालोचयिष्यति ॥ १२२ ॥
 आवश्यकेऽप्यनालोच्य यावदेष निषेदैवान् । लुहकोऽचिन्तयत्तावद्विस्मृतास्य विराधना ॥ १२३ ॥
 अस्मारयच्च तां त्रेकीमालोचयसि किं न हि । ह्यपकोऽपि क्रुधोऽथाय लुहं हन्मीति धावितः ॥ १२४ ॥
 कोपान्धश्च ततः स्तंभे प्रतिरुह्य व्यपद्यत । विराधितश्रमख्योऽसौ ज्योतिष्केषूपपद्यत ॥ १२५ ॥
 स च्युत्वा कनकखले सहस्रार्धतपस्विनाम् । पत्युः कुलपतेः पत्न्याः पुत्रोऽञ्जुत् कौशिकाह्वयः ॥ १२६ ॥
 तत्र कौशिकगोत्रत्वादासन्नन्येऽपि कौशिकाः । अत्यन्तकोपनत्वाच्च स ख्यातश्चक्रौशिकः ॥ १२७ ॥
 आर्धदेवातिथित्वं च तस्मिन् कुलपतौ गते । असौ कुलपतिस्तत्र तापसानामजायत ॥ १२८ ॥
 मूर्तेया वनखंडस्य सोऽन्तर्त्राग्यन्नहर्निशम् । अदात्कस्यापि नादातुं पुष्पं मूढं फलं ददम् ॥ १२९ ॥

१ उपाश्रयात् । २ निषसाद् । ३ क्रोधेन । ४ आर्धदेवस्य यमस्यातिथित्वम् पंचत्वमिति यावत् । ५ मोहेन ।

विकीर्णमपि योऽगृह्णावने तत्र फलादिकम् । उत्पात्य परशुं यष्टिं लोष्टुं वा तं जघान सः ॥ २४० ॥
 फलाद्यद्यन्नमानास्तु सीदन्तस्ते तपस्विनः । पतिते लगुडे काका इव जग्मुर्दिशो दिशम् ॥ २४१ ॥
 अन्येद्युर्वाटिकाहेतोः कौशिके बहिरिष्टुषि । अत्रां कुर्मस्तु रंजन्याः श्वेतव्या एत्य तद्वनम् ॥ २४२ ॥
 अथ व्यावर्तमानस्य गोपास्तस्य न्यवीविदन् । पश्य पश्य वनं कौशित्रज्यते ज्ञज्यते तव ॥ २४३ ॥
 जाज्वदयमानः क्रोधेन हविषेवं हुताशनः । अकुंठधारमुद्यम्य कुठारं सोऽज्यधावत ॥ २४४ ॥
 राजपुत्रास्ततो नेशुः श्येनादिव शकुन्तयः । स्वखित्वा च पपातार्थं यमवक्त्र ईवावटे ॥ २४५ ॥
 पततः पतितस्तस्य संसुखः परशुः शितः । शिरो द्विधा कृतं तेन ही विपाकः कुकर्मणाम् ॥ २४६ ॥
 स विपद्य वनेऽत्रैव चंनोऽहिर्द्विषोऽन्नवत् । क्रोधस्तीव्रानुबन्धो हि सह याति ज्वान्तरे ॥ २४७ ॥
 अत्रदयं चैष बोधार्ह इति बुध्या जगजुरुः । आत्मपीडामगणयद्भृजुनैव पथा ययौ ॥ २४८ ॥
 अन्नवत्पदसञ्चारसुषमी नृतवालुकम् । उदपानावहकुदयं शुक्कजर्जरपादपम् ॥ २४९ ॥
 जीर्णपर्णचयास्तीर्णं कीर्णं वटमीकपर्वतैः । स्थली नृतोदजं जीर्णरण्यं न्यविशत प्रभुः ॥ २५० ॥
 ॥ युगमम् ॥

तत्र चाथ जगन्नाथो यद्धमंरुपिकान्तरे । तस्यौ प्रतिमया नासाप्रान्तविश्रान्तलोचनः ॥ २५१ ॥

१ पतितम् । २ गते सति । ३ शीघ्रम् । ४ राजपुत्राः । ५ होमद्रव्येण । ६ अग्निः । ७ पक्षिविशेषाः । ८ गर्तायाम् । ९ तीक्ष्णः ।
 १० न भवन् यः पदसचारस्तेन सुष्ठु समीभूता वालुका यस्मिंस्तत् । ११ उदकं पीयतेऽस्मिन्नुदपानं कूपपार्श्ववती कुण्डविशेषस्तस्मादाव-
 हन्ती कुल्या निर्झरिणी यस्मिंस्तत् । १२ व्यासम् ।

ततो दृष्टिविषः सर्पः सदृशं त्रमितुं बहिः । बिलान्निरसरज्जिह्वाकालरात्रिमुखोदिव ॥ ३९२ ॥
 त्रमन् सोऽनुवनं रेणुसंक्रामद्भोगलेखया । स्वाज्ञालेखामिव लिखन्नीद्वान्चक्रे जगज्जुरुम् ॥ ३९३ ॥
 अत्र मां किम्विज्ञाय किमवज्ञाय कोऽप्यसौ । आः प्रविष्टो निराशंकं निष्कंपः शंकुवत्स्थितः ॥ ३९४ ॥
 तदेनं त्रस्मसादद्य करोमीति विचिन्तयन् । आध्मायमानः कोपेन फटाटोपं चकार सः ॥ ३९५ ॥
 ज्वालामालामुधमन्त्या निर्दहन्त्या लताद्रुमान् । जगवन्तं दृशाऽपश्यत् स्फारफूत्कारदारुणः ॥ ३९६ ॥
 दृष्टिज्वालालास्ततस्तस्य ज्वलन्त्यो जगवत्तनौ । विनिपेतुं उरालोका उटका इव दिवो गिरौ ॥ ३९७ ॥
 प्रत्रोर्महाप्रचावस्य प्रचवन्ति स्म नैव ताः । महानपि मरुमेरुं किं कंपयितुमीश्वरः ॥ ३९८ ॥
 दारुदाहं न दग्धोऽसावद्यापीति क्लुधा ज्वलन् । दर्शं दर्शं दिनेशं हि दृग्ज्वालाः सोऽमुचत्पुनः ॥ ३९९ ॥
 संपन्नासु प्रचौ वारिधाराप्रायासु तास्वपि । ददंश दँदशूकः स निःशूकः पादंपंकजे ॥ ४०० ॥
 ददृशा ददृषापचक्राम स्वविषोऽनेककुर्मदः । यत्पतन्मघिषाक्रान्तो मृदूनीयादेष मामपि ॥ ४०१ ॥
 ददशतोऽप्यसकृत्तस्य न विषं प्राचवत्प्रचौ । गोक्षीरधाराधवलं केवलं रक्तमद्वरत् ॥ ४०२ ॥
 ततश्च पुरतः स्थित्वा किमेतदिति चिन्तयन् । वीक्षांचक्रे जगन्नाथं वीक्षापन्नः स पन्नगः ॥ ४०३ ॥
 ततो निरूप्य रूपं तदसरूपं जगज्जुरोः । कान्तसौम्यतया संक्षु विध्याते तद्विलोचने ॥ ४०४ ॥
 उंपसन्नं च तं ज्ञात्वा बत्रापे जगवानिति । चंरुकौशिक बुध्यस्व बुध्यस्व ननु मा मुह ॥ ४०५ ॥
 श्रुत्वा तद्भगवद्वाक्यमूहापोहं वितन्वतः । पन्नगस्य समुत्पेदे स्मरणं पूर्वजन्मनाम् ॥ ४०६ ॥

१ अज्ञात्वा । २ तिरस्कृत्य । ३ आकाशात् । ४ दारुदग्ध्वा । ५ दृशा दृष्ट्वा । ६ सूर्यम् । ७ सर्पः । ८ निर्दयः । ९ अस-
 मानम् । १० समीपस्थम् ।

ततः प्रदक्षिणीकृत्य स त्रिखिद्युवनेश्वरम् । निष्कषायः स्वमनसानशनं प्रत्यपद्यत ॥ ३६७ ॥
 कृतानशनकर्माणं निष्कर्माणं महोरगम् । प्रशमापन्नमज्ञासीदन्वज्ञासीच्च तं प्रभुः ॥ ३६८ ॥
 कुत्राप्यन्यत्र मा यासीद्दृष्टिर्मे विषत्रीषणा । इति तुं^३ बिब्ले द्विष्ट्वा पपौ स समतामृतम् ॥ ३६९ ॥
 तस्यौ तथैव तत्रैव स्वामी तदनुकंपया । परेषामुपकाराय महतां हि प्रवृत्तयः ॥ ३७० ॥
 जगवन्तं तथा दृष्ट्वा विस्मयस्मेरलोचनाः । गोपाला वात्सपलाश्च तत्रोपैससृष्टुर्दुतम् ॥ ३७१ ॥
 वृद्धान्तरे तिरोच्य यथेष्टं श्रावलेष्टुञ्जिः । प्रणिजद्गुरनिज्ञास्ते पन्नगस्य महात्मनः ॥ ३७२ ॥
 तथाप्यविचलं ते तं वीक्ष्य विश्रंभजाजिनः । यष्टिर्घृष्ट्यामाहुर्निकटीञ्ज्य तत्तनुम् ॥ ३७३ ॥
 आख्यञ्जनानां तत्रोपास्ततस्तत्रागमञ्जनाः । ववन्दिरे महावीरममहंश्च महोरगम् ॥ ३७४ ॥
 द्यूतविक्रयकारिण्यो गह्वन्यस्तेन वर्त्मना । नागं हैयंग्वीनेनामन्नद्वयन् पस्पृशुश्च तम् ॥ ३७५ ॥
 आगत्य द्यूतगन्धेन तीक्ष्णतुंडाः पिपीलिकाः । चक्रिरे तित्तिजप्रायमहेस्तस्य कलेवरम् ॥ ३७६ ॥
 मत्कर्मणां कियदेतदित्यात्मानं निबोधयन् । वेदनामधिसेहे तां दुस्सहां सोऽहिपुंगवः ॥ ३७७ ॥
 वंराक्यो मा स्म पीड्यन्त स्वहृत्पसाराः पिपीलिकाः । इत्यचीचलदंगं न मनागपि महोरगः ॥ ३७८ ॥
 सित्तः कृपासुधावृष्ट्या दृष्ट्या जगवतोरगः । पंड्यान्ते पंचतां प्राप्य सहस्रारदिवं ययौ ॥ ३७९ ॥
 एवं कौशिकनागायोपकृत्य निरगाधनात् । प्राप चोत्तरचावात्सन्निवेशं जगद्गुरुः ॥ ३८० ॥

१ समताप्राप्तम् । २ सुखम् । ३ उपाजगमुः । ४ स्वतंत्राः सन्तः । ५ विश्वासभाजः । ६ अपूजयन् । ७ द्यूतेन । ८ तित्त
 भाषायां ' चालणी' तत्प्रायम् । ९ दीनाः । १० पंचदशदिनान्ते ।

पद्मान्ते पारणार्थं च त्रमन् गोचरचर्यया । गृहिणो नागसेनस्य सद्ने प्रथयौ प्रभुः ॥ १८१ ॥
 तत्राहनि षादशाब्दथा गृहिणस्तस्य नन्दनः । अचिन्तितस्तदाभ्यागाध्रुपर्दोऽनत्रवृष्टिवत् ॥ १८२ ॥
 उत्सवो नागसेनेन तेनाकारि स्ववेदमनि । जोजितः स्वजनोऽशेषः स्वाम्यायातश्च वीक्षितः ॥ १८३ ॥
 दूरास्त्वामिनमालोक्थ प्रमोदमधिकं वहन् । नागसेनोऽपि पथसा ऋक्तिमान् प्रत्यलात्रथत् ॥ १८४ ॥
 तत्रामरैरहोदानं सुदानमिति चापिञ्जिः । वसुधाराप्रचृतीनि पंच दिव्यानि चक्रिरे ॥ १८५ ॥
 पारथित्वा प्रचुरपि श्वेतवीं नगरीं ययौ । प्रदेशिना नरेन्द्रेण जिनत्रक्तेन ऋषिताम् ॥ १८६ ॥
 पौरामाल्यचमूपाद्यैः प्रदेशी परिवारितः । मेघवेवापरोऽञ्च्येत्य जगन्नाथमवन्दत् ॥ १८७ ॥
 प्रदेशी स्वपुरेऽथागात् स्वामी च बिहर्न् क्रमात् । नगरं सुरचिपुरं तपःसुरचिरञ्च्यगात् ॥ १८८ ॥
 मेदिन्या इव संन्यानं प्रतिमानमिवांबुधेः । गंगां तैरंगिणीमुच्चतरंगामासदत् प्रभुः ॥ १८९ ॥
 तां तित्तीडुः सिद्धदन्तनाविकप्रगुणीकृताम् । आरोहद्गगवान्नावं पथिका अपरेऽपि हि ॥ १९० ॥
 दंनञ्चयां चाढ्यमानाभ्यां पद्माभ्यामिव पद्मिणी । त्वरितं गन्तुमारेजे नौरञ्च्युद्यतनाविका ॥ १९१ ॥
 वार्शितं कौशिकेनोच्चैस्तदानीं तटवर्तिना । क्षेमिदाख्यः शकुनज्ञोऽवोचत्क्षेमं न खड्गिवह ॥ १९२ ॥
 प्राप्तव्यमचिरात् सर्वैर्व्यसनं मरणान्तिकम् । महर्षेरस्य महिम्ना तंस्मान्मोक्षयामहे परम् ॥ १९३ ॥
 बुवाण एव तत्रैवं नौरगाधं जलं ययौ । सुदाढो नागकुमारस्तत्रस्थं चैक्षत् प्रभुम् ॥ १९४ ॥

१ हर्षम् । २ इन्द्र इव । ३ उत्तरीयम् । ४ नदीम् । ५ तरिमुमिच्छुः । ६ सिद्धदन्तनाम्ना नाविकेन सजीकृताम् । ७ अम्युद्यता
 उद्यमवन्तो नाविका यस्या सा । ८ शब्दितम् । ९ धुकेन । १० व्यसनात् । ११ तस्मिन्क्षेमिले ।

स्मृत्वा प्रागजन्मवैरं स कुड्यन्नेवमचिन्तयत् । सोऽयं येन त्रिपृष्ठत्वे सिंहोऽहं निहतस्तदा ॥ ३९५ ॥
 एतदेशातिदुरस्थे गिरौ निवसता मया । नापराधं तदा किञ्चिन्निपृष्ठस्य सतोऽस्य हि ॥ ३९६ ॥
 निजदोर्वीर्यदर्पेण कुतूहलचिकीर्षया । गुहामध्ये निवीनोऽहं तदानीं निहतोऽमुना ॥ ३९७ ॥
 दिष्टौष गोचरो दृष्ट्याः स्वं वैरं साधयाम्यहम् । वैरं हि कृणवत्पुंसां जन्मान्तरशतानुगम् ॥ ३९८ ॥
 आसन्नमर्थवसानं मम खेदाय नाधुना । प्राग्वैरसाधनादद्य कृतार्थीकृतजन्मनः ॥ ३९९ ॥
 एवं विचिन्त्य सामर्षः सुदाढो विकटेद्वेषः । एत्योपवीरं व्योमस्थश्चक्रे किलकिदारवम् ॥ ३०० ॥
 अरे रे कुत्र यासीति विब्रुवन् विचकार सः । संवर्तकमहावातं संवर्तानिलञ्जीषणम् ॥ ३०१ ॥
 निपेतुस्तरवस्तेन पर्वताश्च चकंपिरे । गांगमुल्लवति स्मोच्चैर्जलमञ्ज्रविहोर्मिकम् ॥ ३०२ ॥
 सा च गांगैस्तरंगैर्नोः संमुत्पातिनिपातिञ्चिः । उदच्यते न्यच्यते स्म द्विरदोपात्तरूपवत् ॥ ३०३ ॥
 निर्घ्नः कूपकस्तंभः शीर्णः सितपदोऽपि च । आत्मेव नावो मूढोऽजूत् कर्णधारो जयातुरः ॥ ३०४ ॥
 आरेजे देवताः स्मर्तुं मर्तुकामः समाकुलः । यमजिह्वाश्रवतीव नौवर्ती सकलो जनः ॥ ३०५ ॥
 इतश्च मथुरापुर्थां जिनदासो वणिक् पुरा । श्रावकोऽजूत्तस्य चार्थां साधुदासीति विश्रुता ॥ ३०६ ॥
 प्रत्याख्यातां धार्मिकौ तौ चतुःपदपरिग्रहम् । दध्यादिकं चिक्रियतुश्चाञ्जीरीपार्श्वतोऽन्वहम् ॥ ३०७ ॥
 आञ्जीरी काचिदन्येद्युरानिन्ये प्रवरं दधि । क्रीत्वा च साधुदासीति तामुवाच प्रसन्नवाक् ॥ ३०८ ॥
 त्वया नान्यत्र नेतव्यं दुग्धदध्यादिकं निजम् । अहमेव ग्रहीष्यामि मूढ्यं दास्ये तवेप्सितम् ॥ ३०९ ॥

तथैव प्रत्यहं चक्रे साञ्जीरी श्रीतमानसा । तां वर्षवारदानेन सच्चक्रे साधुदास्यपि ॥ ३१० ॥
 द्वयोः प्रवृत्ते स्नेहः स्वस्रोस्वि तयोर्महान् । आञ्जीर्याः सदाने तस्या विवाहोऽत्रवदन्यदा ॥ ३११ ॥
 निमंत्रितौ तयोघाहे श्रेष्ठिनावेवमूचतुः । आवामद्वैणिकौ चक्रे नागन्तुं तत्र शक्यतुवः ॥ ३१२ ॥
 यतु वस्तु विवाहाहं तद्गृहाणास्मदासयात् । इत्युक्त्वा ददतुर्वस्वधान्याद्विक्रणदिकम् ॥ ३१३ ॥
 तद्वचैर्वस्तु जिस्तस्या विवाहः शोचनोऽत्रवत् । सर्वस्वजनगोपानामेकशृंगारकारणम् ॥ ३१४ ॥
 गोपाः प्रीता रूपवन्तौ घ्राबुद्धाणौ त्रिहायनौ । नाम्ना कंबलशवलो श्रेष्ठयश्रमुपनिन्विये ॥ ३१५ ॥
 श्रेष्ठिनोऽनैदानस्याप्युद्धाणौ ते बलादपि । धारे वङ्का ययुर्गोपा गोपानां स्नेह ईदृशः ॥ ३१६ ॥
 अथ दध्यौ जिनदासो मुच्येते यद्यमू वृषौ । हलादौ योजयिष्येते तदा हि प्राकृतैर्नरैः ॥ ३१७ ॥
 इह चानुपकारित्वाहुष्पलादौ किं करोमि हा । कीदृशे पातितोऽस्म्येष मूर्खस्नेहेन संकटे ॥ ३१८ ॥
 इति ध्यात्वा कृपापूर्णः श्रेष्ठी तावपुषुदृषौ । तृणादिना प्रासुकेन पयसा गदितेन च ॥ ३१९ ॥
 श्रेष्ठयष्टभ्यां चतुर्दश्यामुपवास्यात्तपौषधः । अवाचयद्भ्रमशास्त्रपुस्तकं शृण्वतोस्तयोः ॥ ३२० ॥
 जज्ञाते चक्रकौ तौ च धर्मकर्णनतोऽन्वहम् । श्रेष्ठी यत्राहि नायुक्त नायुज्जालां च तत्र तौ ॥ ३२१ ॥
 तृणादिकं दीयमानमपि तत्र दिने यदा । न वृषौ बुभुजाते तौ तदा श्रेष्ठीत्यचिन्तयत् ॥ ३२२ ॥
 मयातुंकंपया पुष्टावियत्कालं वृषाविमौ । अतः परं पोषणीयौ वन्धू साधर्मिकाविति ॥ ३२३ ॥

१ बल्लसमूहदानेन । २ श्रेष्ठी च श्रेष्ठिनी चेत्येकशेषः । ३ अप्राप्तसमयो । ४ त्रिवर्षी । ५ अगृह्यतः । ६ अपुण्यत् । ७ गृही-
 तपौषधव्रतः ।

तयोर्वृषभयोरेवं बहुमानं विशेषतः । चक्रे दिने दिने श्रेष्ठी न हि तौ तंक्षिया पशू ॥ ३२४ ॥
 अंडीरवणयक्षस्य जज्ञे यात्रोत्सवोऽन्यदा । बाहनानां बाहकेली चारेत्रे ग्रामदारकैः ॥ ३२५ ॥
 वयस्यो जिनदासस्य कौतुकी तौ वृषाबुजौ । अनापृञ्चय गृहीत्वागात् खेहे ह्यद्वैतमानिता ॥ ३२६ ॥
 कुकुटांडाविव श्वेतौ सैहदौ युग्मजाविव । कन्दुकाविव वृत्तांगौ चामरोपमवालधी ॥ ३२७ ॥
 उत्पत्तिष्णु इवौच्छुर्याद्वेगाघायोरिवात्मजौ । शकट्यां योजयामास तौ वृषौ श्रेष्ठिनः सुहृत् ॥ ३२८ ॥
 तैत्सौकुमार्यमविदन् प्राजनारात्रिरीरयन् । चित्रीयमाणो लोकानां सोऽकृपस्ताववाहयत् ॥ ३२९ ॥
 बाहकेलीकृतपणान् पौरान् सर्वाङ्गिणाय सः । तान्यामद्वैतरंहोत्र्यां वृषभान्यां क्षणादपि ॥ ३३० ॥
 आराह्निजोह्लङ्गकलावितांगौ च तौ वृषौ । जातत्रोटौ श्रेष्ठिगृहे प्रूयो बङ्का जगाम सः ॥ ३३१ ॥
 भोजनावसरे श्रेष्ठी स्वयं यवसपूजयत् । तयोर्वृषभयोः पार्श्वे ययौ तनययोरिव ॥ ३३२ ॥
 व्यात्तास्यौ निःसहौ साक्षौ बहुश्यासौ सर्वपंथू । आरक्षतक्षरक्षकौ प्रेक्ष्य तावित्युवाच सः ॥ ३३३ ॥
 एतौ पापात्मनोक्षाणौ प्राणेश्योऽपि प्रियौ मम । ममानापृञ्चय नयता नीतौ केनेहर्षी दशाम् ॥ ३३४ ॥
 श्रेष्ठिनो मित्रवृत्तान्तमाख्यत् परिजनोऽखिलम् । खेदं श्रेष्ठयपि सोर्दर्थविपदीर्थासदद्भृशम् ॥ ३३५ ॥
 तौ वृषावप्यनशनं कर्तुकामौ विवेकिनौ । न मनाजगन्नुरपि श्रेष्ठिदत्ते तृणाञ्चसी ॥ ३३६ ॥

१ तस्य श्रेष्ठिनो बुद्ध्या । २ समानौ । ३ चामरसदृशपुच्छौ । ४ उद्धूर्ध्वं धूर्ययोस्तौ उदुरौ तयोर्भावस्तस्मात् । ५ तयोः सुकुमारत्वम् । ६ प्राजनं भाषायां 'परोणी' तस्याराभिः । ७ अद्वैतवेगाभ्याम् । ८ विद्वत्सुखौ । ९ कंपसहितौ । १० आरेण क्षतावत एव क्षाद्रुधिरौ । ११ वन्द्यविपत्तौ । १२ प्रापत् ।

ततश्चाढौक्येद्भेष्टी स्थालमाढ्यान्नपूरितम् । संभावयामासतुस्तदृशापि हि न तौ वृषौ ॥ ३३५ ॥
 ज्ञावं ज्ञात्वा तयोर्नक्तप्रत्याख्यानमदत्त सः । तावपि प्रतिपेदाते साञ्जिवाषौ समाहितौ ॥ ३३७ ॥
 तयोश्च कृपया श्रेष्ठी स्वयं त्यक्तान्यकर्मकः । नमस्कारान् ददत्तस्थौ बोधयंश्च त्रवस्थितिम् ॥ ३३९ ॥
 शृण्वन्तौ तौ नमस्कारान् ज्ञावयन्तौ त्रवस्थितिम् । समाधिना मृतौ नागकुमारेषु वञ्चवतुः ॥ ३४० ॥
 अथ कंबलशंबलाववधेस्तावपश्यताम् । क्रियमाणं सुदाढेन स्वामिनस्तमुपपन्नम् ॥ ३४१ ॥
 कृतमन्येन कृत्येन कृत्यमेतद्यदर्हतः । उपसर्गं निषेधावो ध्यात्वैवं तावुपेयतुः ॥ ३४२ ॥
 एकः प्रवृत्ते योच्छुं सुदाढेनाहिना सह । द्वितीयः पाणिनोत्पाद्य निन्ये नावं नदीतटे ॥ ३४३ ॥
 महर्द्धिकोऽपि सुदाढ आशुःप्रान्ते गलद्वलः । ताभ्यां नूतनदेवत्ववैत्रवाभ्यामजीयत ॥ ३४४ ॥
 नंद्वा सुदंष्ट्रः प्रययौ तौ च नागकुमारकौ । नत्वा प्रजौ ववृषतुः पुष्पगन्धोदके मुदा ॥ ३४५ ॥
 नद्या इवापदोऽमुष्या उत्तीर्णस्त्वत्प्रभावतः । इति बुवाणा नौलोका त्रकत्या वीरं ववन्दिरे ॥ ३४६ ॥
 प्रभुं नत्वैर्युर्नागौ तैर्या उत्तीर्य च प्रभुः । यश्चावदैर्यापथिकीं प्रतिक्रम्यान्वतोऽचलत् ॥ ३४७ ॥
 सूक्ष्मार्द्धमृत्तिके गंगसैकते पदपद्भतिः । चक्रादिलाञ्जिता चरुरश्चूष्णं स्फुटा ॥ ३४८ ॥
 सासुजलदृणाञ्जिह्वः पुष्पो नाम ददर्श ताम् । एवं च दध्यौ कोऽभ्येष एकाकी चक्रवर्त्यगात् ॥ ३४९ ॥
 अद्याप्यप्रासराज्यो वा हूतो वा केनचिद्बलात् । मन्ये संप्रत्यसौ याति तं सेवे सेवकैषिणम् ॥ ३५० ॥
 असावस्यामवस्थायां सेवितः फलदः खलु । सेव्यस्य सेवावसरः पुष्येनैव हि लज्यते ॥ ३५१ ॥

१ जगमतुः । २ नावः । ३ सेवकमिच्छतीति तथा तम् ।

ध्यात्वेत्यनुपदं सोऽगात् स्थूणकं सन्निवेशने । अथोऽशोकस्य चापश्यत्प्रभुं प्रतिमया स्थितम् ॥ ३५२ ॥
 श्रीवत्सलाञ्छितं वक्रः शिरोऽभ्युष्णीषलाञ्छितम् । चक्रादिवाञ्छितौ पाणी युजौ युजगराग्नित्रौ ॥ ३५३ ॥
 देह्निणावर्तगंजीरशुषिरं नात्रिमंफलम् । लोकोत्तराणि लक्ष्माणि प्रचोरेवं ददर्श सः ॥ ३५४ ॥
 एवं चाचिन्तयत् पुष्पो यथायं पादलक्षणेः । लोकोत्तरस्तथान्यैरप्यसौ चक्रीति सूचयते ॥ ३५५ ॥
 अभ्येन्द्रिर्लक्षणेरेष त्रिहुरित्यस्मि विस्मितः । धिञ्जो शास्त्रश्रमं धिङ्मामस्मिन्नाशाविधाधिनम् ॥ ३५६ ॥
 प्रतारणाय विश्वस्य स्वस्य कौतूहलाय वा । अनासैरेव शास्त्राणि विहितानीति मन्यते ॥ ३५७ ॥
 तेषां वाचा निबद्धाशो धावितोऽस्मि मुधैव हि । मृगतृष्णाजलायेव हरिणो मरुमंडले ॥ ३५८ ॥
 एवं विमृश्य पुष्पोऽधाधिषादमधिकं हृदि । तदा चाचिन्तयत्कः कथं विहरति प्रभुः ॥ ३५९ ॥
 अपश्यच्चावधिदृशा स्थूणकं स्वामिनं स्थितम् । तं च नैमित्तिकं पुष्पं विषादाह्लास्त्रदूषकम् ॥ ३६० ॥
 अथ द्रुतमुपैत्येन्द्रो जिनेन्द्रं प्रतिमास्थितम् । अवन्दत महाकृद्धा तस्य पुष्पस्य पश्यतः ॥ ३६१ ॥
 शक्रः पुष्पं वज्राषे च किं नु शास्त्राणि निन्दसि । तत्कारकांश्च किं तैर्हि न मृषा ज्ञापितं किञ्च ॥ ३६२ ॥
 बाह्यान्येव हि जानासि लक्ष्णान्यानतराणि नु । स्वामिनः क्षीरधवले अविद्ये मांसशोणिते ॥ ३६३ ॥
 मुखपंकजनिःश्वासः पंकजामोदसोदरः । निरामयं मलस्वेदवर्जितं च प्रजोर्वपुः ॥ ३६४ ॥
 अयं हि त्रिजगन्नाथो धर्मचक्री जगद्धितः । विश्वात्रयप्रदः स्वामी वीरः सिद्धार्थनन्दनः ॥ ३६५ ॥
 इन्द्राश्चतुःषष्टिरपि स्वामिनोऽस्य पदातयः । कियन्मात्रं चक्रिणस्ते येभ्यः फलमञ्जीप्ससि ॥ ३६६ ॥

१ उष्णीषं शिरोवेष्टनम् । २ दक्षिणावर्तशंखवद्गंभीरं श्लुषिरं छिद्रं यस्य तत् । ३ दुर्गन्धरहिते ।

दत्वासौ वार्षिकं दानं तितीर्षुर्नवसागरम् । त्यक्तराज्यः परित्रज्य विहरत्येवमश्रमः ॥ ३६७ ॥
 शास्त्राणि संवदन्त्येव मा विधीद मनागपि । ददाम्यचीप्सितं ते च न मुधा स्वामिदर्शनम् ॥ ३६८ ॥
 इत्युक्त्वाचीप्सितं तस्मै दत्त्वा च त्रिदशेश्वरः । नमस्कृत्य जगन्नाथं यथास्थानं पुनर्ययौ ॥ ३६९ ॥
 कायोत्सर्गं पारयित्वा विहरन् जगवानपि । पादन्यासैः पुनानः क्वां प्राप राजगृहं पुरम् ॥ ३७० ॥
 पुरस्यादूरतस्तस्य नालंदाया बहिर्द्वि । विशालां स्वाम्यगङ्गावालां तन्तुवायस्य कस्यचित् ॥ ३७१ ॥
 तन्तुवायमनुज्ञाप्य वर्षां वस्तुं जगद्गुरुः । शालाया एकदेशेऽस्थान्मासद्वयमाश्रितः ॥ ३७२ ॥
 इतोऽचून्मंखल्विमंख्यो जज्ञा तस्य च गेहिनी । ज्यौ विजहदुः पृथ्वीं दधानौ चित्रपट्टिकाम् ॥ ३७३ ॥
 प्राप्ते शरवणग्रामे सुजज्ञासूत चान्यदा । विजातेर्गोवहुदस्य गोशालायां तैन्नूरुहम् ॥ ३७४ ॥
 स गोशालामसूतत्वाज्ञोशाल इति संज्ञितः । क्रमादुद्यौवनो मंखलशिल्पमन्यस्तवान्निजम् ॥ ३७५ ॥
 निःसर्गतः कलिकरः पित्रोरप्यवशंवदः । निर्लक्षणे जन्मतोऽपि सोऽचूत्कूटविचक्षणः ॥ ३७६ ॥
 पितृभ्यां कवलहं कृत्वा गृहीत्वा चित्रपट्टिकाम् । ब्राम्हन् त्रिदां स एकाकी ययौ राजगृहेऽन्यदा ॥ ३७७ ॥
 स्वामिनालंकृते शालाकोणे तत्रानुमान्य तम् । गोशालोऽप्यवसत्सिंहसन्निधाविव जंबुकः ॥ ३७८ ॥
 नाथोऽपि मासद्वयपरणस्य विधिंत्सया । विजयश्रेष्ठिनो वेत्स्य प्राविशत्पाँणिचाजनः ॥ ३७९ ॥
 जकत्या महत्या विजयश्रेष्ठी श्रेष्ठमतिः स्वयम् । सम्यग्भोजनविधिना स्वामिनं प्रत्यलाचयत् ॥ ३८० ॥

१ पवित्रा कुर्वाणः । २ चित्रशिल्पजीवी भिक्षुकविशेषः । ३ पुत्रम् । ४ स्वभावात् । ५ विद्युत्प्रभृच्छया । ६ हस्तावेव भाजनं

पात्रं यस्य सः ।

अहो दानं सुदानं चेत्युच्चैराघोषिणोऽमराः । रत्नवृष्ट्यादिदिव्यानि तद्गृहे पञ्च चक्रिरे ॥ ३०१ ॥
 आकर्ष्य तत्तु गोशालोऽचिन्तयद्यदयं मुनिः । न सामान्योऽस्याज्ञदातुर्गृहे श्रीर्यदचूदियम् ॥ ३०२ ॥
 विहाय चित्रफलकपाखंडं तदसुं निजम् । अस्य शिष्यीचवाम्यद्य निःफलो नेदृशो गुरुः ॥ ३०३ ॥
 तत्रैवं चिन्तयत्येव पारयित्वा जगज्जुरुः । एत्य तत्रैव शालाग्रामस्थात्प्रतिमया प्रभुः ॥ ३०४ ॥
 गोशालः स्वामिनं नत्वोवाच वाचंयमस्य ते । मया प्रत्रावो नाज्ञायि विज्ञेनापि प्रमादतः ॥ ३०५ ॥
 शिष्यस्तेऽहं त्रिविध्यामि त्वमेकः शरणं मम । इत्युक्त्वा स तथा चक्रे तूर्णीकोऽस्थायप्रभुः पुनः ॥ ३०६ ॥
 गोशालो त्रिद्वया प्राणवृत्तिं कुर्वन् दिवानिशम् । नामुञ्चत् स्वामिनः पार्श्वं स्वबुध्या शिष्यतां गतः ॥ ३०७ ॥
 द्वितीयमासद्वये स्वामी वेदमन्युपागतः । आनन्देन गृहस्थेन खाद्यैकैः प्रत्यलान्यत ॥ ३०८ ॥
 तृतीयमासद्वये सुनन्दगृहिणा प्रभुः । सर्वकामगुणारब्धेनाहारेण प्रत्यलान्यत ॥ ३०९ ॥
 गोशालकोऽपि त्रैद्वेण कुक्षिपूरणतपरः । त्रगवन्तं महावीरमसेवत दिवानिशम् ॥ ३१० ॥
 प्राप्तार्थामूर्जराकायां गोशालो हृद्यचिन्तयत् । ज्ञान्येष श्रूयत इति परीक्षे ज्ञानमस्य हि ॥ ३११ ॥
 जायमाने प्रतिगृहं वर्षिकेऽस्मिन् महोत्सवे । त्रिद्वयां किमहं लप्स्ये स्वामिज्ञारब्ध्याहि मेऽधुना ॥ ३१२ ॥
 सिद्ध्यर्थः स्वामिसंक्रान्तो वत्रापि त्रय लप्स्यसे । धान्याम्लं कोऽवकूरेमेकं कूटं च रूपकम् ॥ ३१३ ॥
 तदाकर्ष्य च गोशालो दिनारंश्चात्प्रचृत्यपि । विशिष्टत्रोजनान्यर्थी श्वेवात्राम्यगृहे गृहे ॥ ३१४ ॥
 तथापि कुत्रचित् किञ्चिन्न कथंचिदवाप सः । श्रान्तोऽपराह्णे केनापि निन्द्ये कर्मकृता गृहे ॥ ३१५ ॥

१ मुनेः । २ दक्षेणापि । ३ आनन्दनाम्ना । ४ कार्तिकपूर्णमायाम् ।

धान्याम्बकोज्वकूरे दत्ते तेनापि सोऽपि ते' । बुभुजेऽतिष्ठथा लेत्रे दक्षिणायां च रूपकम् ॥ ३ए६ ॥
 परीक्षिते रूपकेऽपि कूटे सति स लज्जितः । यद्भावि तद्भवतीति नियतिवादमग्रहीत् ॥ ३ए७ ॥
 दीक्षातः प्रावृषं स्वामी द्वितीयमैतिगम्य ताम् । नालन्दाया निरीयागात् कोह्वाके सन्निवेशने ॥ ३ए८ ॥
 तदा च बहुलो नाम विप्रो विप्रानचोजयत् । महादरेण स्वगृहे निद्वार्षी चाययौ प्रभुः ॥ ३ए९ ॥
 सशर्कराज्यदैरेथ्या स प्रभुं प्रत्यदाजयत् । चक्रुश्च पञ्च दिव्यानि तदौकसि दिवौकसः ॥ ४०० ॥
 चतुर्थमासद्वयपारणं व्यधित प्रभुः । संसारतारणं दातुः श्रेयानुरपि जन्मिनः ॥ ४०१ ॥
 इतश्च सायं गोशालः शालां ह्रीणोऽविशब्धनैः । अग्रश्यन् स्वामिनं लोकान् क्व स्वामीत्यन्वयुक्तसः ॥ ४०२ ॥
 स्वाम्युदन्तं न कोऽप्याख्यत् सोऽन्वेष्टुं स्वामिनं ततः । पर्याट सुचिरं दीनो नालन्दासन्निवेशने ॥ ४०३ ॥
 नृयो वरौक एकाकी जातोऽस्मीति विचिन्त्य सः । मुंडयित्वा शिरस्यक्तवस्त्रो निरगमत्ततः ॥ ४०४ ॥
 गतश्च कोह्वाकेऽश्रौषीद्धन्योऽयं बहुलो विजः । मुनौ दानाद्यस्य गृहे रत्नवृष्टिः सूरैः कृता ॥ ४०५ ॥
 तच्छ्रुत्वा चिन्तयत् सोऽपि प्रजावस्तस्य हीदृशः । मजुरोरेव नान्यस्य नूतमत्र स तिष्ठति ॥ ४०६ ॥
 एवं विमृश्य सोऽन्वेष्टुं त्राम्यन्निपुण्या दृशा । ऐदिष्ट स्थितमेकत्र कायोत्सर्गधरं प्रभुम् ॥ ४०७ ॥
 स प्रणम्य प्रभुं स्माह नाहं दीद्वोचितः पुरा । वस्त्रादिसंगादन्नवं त्यक्तसंगोऽस्मि संप्रति ॥ ४०८ ॥
 प्रतिपद्यस्व मां शिष्यं यावज्जीवं गुरुर्नव । त्वां विनेषदपि स्थातुं न ह्यमः परमेश्वर ॥ ४०९ ॥
 नीरागे त्वयि कः स्नेहो नैकहस्ता हि तालिका । स्वामिन्मन्मनः किं तु बलात्त्वामनुधावति ॥ ४१० ॥

१ ते धान्याम्बं कोद्रवकूरं च । २ अतिष्ठुधया । ३ अतिक्रम्य । ४ निर्गत्य । ५ श्रद्धावतः । ६ लज्जितः । ७ दीनः ।

त्वयाच्युपगतं स्वं तु जानाम्येष तथापि हि । स्मरंरविन्दसध्रीच्या दृशा मां यन्निरिद्वसे ॥ ४११ ॥
नीरागोऽपि न्रव्यतार्थं तन्नावं च विदन्नपि । तद्वचः पत्यपादीशो महान्तः क्व न वत्सलाः ॥ ४१२ ॥
गोशालेन समं स्वर्णखलाख्यं सन्निवेशनम् । प्रत्यचालीत्प्रचुर्मर्गे युगमात्रप्रदत्तदृक् ॥ ४१३ ॥
मार्गे गोपै र्देश्यमानं पायसं प्रेक्ष्य मंलसूः । ज्ञचेति ह्युधितोऽस्म्येहि कुर्वः पायसचोजनम् ॥ ४१४ ॥
सिद्धार्थः स्माह निष्पत्तिं नेदं यास्यति पायसम् । गोशालोऽप्येत्य गोपालान् दुष्टधीरित्यज्ञाषता ॥ ४१५ ॥
देवार्थोऽयं त्रिकालज्ञ आख्याति यदसावुषा । स्फुटिष्यत्यर्धनिष्पन्नपायसैवामैचांडवत् ॥ ४१६ ॥
त्रीता वंशदलैः स्थालीं बबन्धुस्तां च गोपकाः । शूचिष्ठैस्तंजुलैः द्विषैर्विकसद्भिश्च सास्फुटत् ॥ ४१७ ॥
आदाय कर्पराल्याडुर्गोपास्तदपि पायसम् । तदद्वान्ने च गोशालोऽत्यन्तं नियतिलग्रहीत् ॥ ४१८ ॥
स्वाम्यगाङ्गाह्यणशामे दौ स्तस्तत्र च पाटकौ । तयोर्नन्दोपनन्दाख्यौ स्वामिनौ व्रातराडुजौ ॥ ४१९ ॥
षष्ठ्यपारणके स्वामी प्राविशन्नन्दपाटके । स दधुषितकूरेण नन्देन प्रत्यलान्नि च ॥ ४२० ॥
गोशालः पाटकेऽन्यस्मिन् प्रविष्टः प्रेक्ष्य वेदम च । उचुंगमुपनन्दस्य यथौ त्रिद्वार्थमाहृतः ॥ ४२१ ॥
उपनन्दाज्ञया दासी कूरं तस्योषितं ददौ । तच्चानिह्युपनन्दमाचुक्रोश स दुष्टधीः ॥ ४२२ ॥
उपनन्दोऽवदन्नकं नैष गृह्णाति चेत्तदा । अस्य मूर्ध्नि द्विप द्विप्रं सापि चक्रे तथैव हि ॥ ४२३ ॥
गोशालः कुपितोऽवोचन्मद्दुरोरस्ति चेत्तपः । तेजो वा तर्हि सद्योऽपि दह्यतामस्य मन्दिरम् ॥ ४२४ ॥

१ विकचितकमलसमानया । २ पच्यमानम् । ३ गोशालः । ४ मृत्स्थाली । ५ अपक्वमृत्सात्रवत् । ६ स्थालीशकलानि ।
७ नियतिवादम् । ८ रथ्ये ।

मा स्वामिनामग्रहणाघन्ध्यः शापोऽपि ऋदिति । तत्रस्थव्यन्तराः सन्नाधाद्भुस्तृणपूलवत् ॥ ४३५ ॥
 स्वामी च प्रययौ चंपां वर्षारान्नं तृतीयकम् । तत्र चास्थात् प्रतिशतद्विमासद्वपणध्वयः ॥ ४३६ ॥
 कायोत्सर्गेणोत्कटिकादिजिसैस्त्रैरथासनैः । तस्यौ मुक् द्वेहापि स्वामी सम्यक्समाधिचृत् ॥ ४३७ ॥
 बहिः पुर्यां द्वितीयं द्विमासद्वपणपारणम् । कृत्वा स्वामी सगोशालः कोट्टाकेऽगान्निवेशने ॥ ४३८ ॥
 नक्तं तत्र गृहे शून्ये तस्यौ प्रतिमया प्रभुः । तद्द्वारेऽस्थात्तु गोशालो लीत्वा कपिरिवास्थिरः ॥ ४३९ ॥
 तदा ग्रामेशतनयः सिंहोऽन्निनवयौवनः । विद्युन्मत्था समं दास्या रिरिंशुस्तत्र चाविशत् ॥ ४४० ॥
 सोऽवोचदुच्चकैरेवं योऽत्रास्ति श्रमणो धिजः । पान्थो वापि स आख्यातु यामो येनान्यतो वयम् ॥ ४४१ ॥
 कायोत्सर्गप्रपन्नत्वात्तूष्णीकः स्वाम्यञ्जुत्तदा । तत्तु श्रुत्वापि गोशालः कपटाञ्जोत्तरं ददौ ॥ ४४२ ॥
 अलब्धप्रतिवाक् सिंहश्चिरं रेमे तथा सह । द्वाणं स्थित्वा च निर्गन्तुं प्रावर्तत ततो गृहात् ॥ ४४३ ॥
 गोशालो धारदेशस्थः प्रकृत्या दुर्मतिश्चलः । विद्युन्मतीं विनिर्यान्तीं दासीं पस्पर्श पाणिना ॥ ४४४ ॥
 स्वामिन् स्पृष्टास्मि केनापीत्युच्चकैर्व्याजहार सा । वलित्वा कुपितः सिंहो धृत्वा गोशालमब्रवीत् ॥ ४४५ ॥
 अरे रे ब्रह्मना ब्रह्मः स्थित्वानाचारमावयोः । पश्यन्नस्था ज्ञापितोऽपि तदा नादास्त्वमुत्तरम् ॥ ४४६ ॥
 इत्युक्त्वा कुट्टयित्वा तं सिंहः स्वस्थानमभ्यगात् । गोशालः स्वामिनं स्साह पश्यतां वो हतोऽस्म्यहम् ४४७
 सिद्धार्थोऽथावदब्धीलमस्मद्वत्किं न रक्षसि । आचरंश्चापलं चैवं धारस्थः किं न कुड्यसे ॥ ४४८ ॥
 निष्क्रम्य स्वाम्यगान्नामे पत्रकालेऽन्निधानतः । प्रावच्चास्थाद्भून्यगृहे निशायां प्रतिमाधरः ॥ ४४९ ॥

त्रयान्वितीय गोशालः कोणेऽस्थात्तत्र वेदमनि । रन्तुं दन्तिद्वया दास्यागात् स्कन्दो ग्रामणीसुतः ४४० ॥
 सिंहवज्राहरत् सोऽपि न च कोऽप्युत्तरं ददौ । क्रीडित्वा निर्ययौ स्कन्दो गोशालोऽहसदुच्चकैः ॥ ४४१ ॥
 उन्नः पिशाचवत्स्थित्वा हसत्युच्चैस्तु को न्विति । जहंपंस्तं कुट्टयामास स्कन्दोऽगादथ वेदमनि ॥ ४४२ ॥
 गोशालोऽप्यब्रवीन्नाथं स्वामिधर्मः किमेष ते । निर्दोषं हन्यमानस्य त्राणं मे कुरुषे न यत् ॥ ४४३ ॥
 सिद्ध्यर्थः पुनरुचे तं ज्ञो मूर्खैवमनेकशः । अनर्थं मुखदोषेण त्वं तित्तिरिखाश्रुषे ॥ ४४४ ॥
 कुमारसन्निवेशेऽगाद्गवानथ तत्र च । चंपकरमणीयाख्योद्यानेऽचूत् प्रतिमाधरः ॥ ४४५ ॥
 तत्र चासीद्भनधान्यरुद्धः कूपनयाह्वयः । कुलालः प्रियमदिरो मदिराकीटवत्सदा ॥ ४४६ ॥
 तद्वाद्यायां पार्श्वनाथशिष्यः शिष्यगणावृतः । बहुश्रुतो मुनिचन्द्राचार्य आसीत्तदा स्थितः ॥ ४४७ ॥
 शिष्यं गच्छे स्थापयित्वा स सूर्खिर्धनाञ्जिधम् । जिनकहपप्रतिकर्म विदधेऽत्यन्तदुष्करम् ॥ ४४८ ॥
 तपःसत्त्वसूत्रैकत्वबलानां तुलनाञ्जिदाम् । ज्ञावयन् स्वं द्वितीयया सोऽन्यदास्थात्समाहितः ॥ ४४९ ॥
 इतश्चोवाच गोशालो नाथं मध्यन्दिनक्षणे । समयो वर्तते यामो ऋद्धायै ग्राममध्यतः ॥ ४५० ॥
 सिद्ध्यर्थोऽथाब्रवीदद्य वर्तामह उपोषिताः । गोशालस्त्वविशद्भामे ऋद्धाहेतोर्बुद्बुद्धितः ॥ ४५१ ॥
 सोऽपश्यत्पार्श्वशिष्यांस्तान् विचित्रवसनावृतान् । पात्रादिधारिणः के नु यूयमित्यन्वयुक्तं च ॥ ४५२ ॥
 निर्ग्रन्थाः पार्श्वशिष्याः स्मो वयमित्यूचिरेऽथ ते । गोशालोऽपि हसन्नूचे धिग्वो मिथ्याञ्जिन्नाषिणः ॥ ४५३ ॥
 कथं नु यूयं निर्ग्रन्था वस्त्रादिग्रन्थधारिणः । केवलं जीविकाहेतोरियं पाखंरुकहपना ॥ ४५४ ॥

१ शिष्यसमूहेनावृतः । २ तुलनाभेदाना मध्ये द्वितीयया सत्त्वभिदालानं भावयन्नस्थादित्यन्वयः ।

वस्त्रादिसंगरहितो निरपेक्षो वपुष्यपि । धर्माचार्यो हि यादृज्जे निर्ग्रन्थास्तादृशाः खलु ॥ ४५९ ॥
 ते जिनेन्द्रमजानन्तः प्रत्यूचुर्यादृशो ऋवान् । धर्माचार्योऽपि ते तादृगात्तल्लिंगः स्वयं किमु ॥ ४५६ ॥
 क्रुधा चुक्रोश गोशालो मम धर्मगुरोर्यदि । तपस्तेजोऽस्ति तदयं दह्यतां व जपाश्रयः ॥ ४५७ ॥
 तेऽप्यञ्जुवंस्त्ववचनान्न हि दह्यामहे वयम् । गोशालोऽपि विलक्षः सन् गत्वा स्वामिनमन्यधात् ॥ ४५८ ॥
 दृष्टा मयाद्य सग्रन्था निन्दन्तो वस्तपस्विनः । दह्यतामाश्रमोऽसावित्याकुष्टं च रुषा मया ॥ ४५९ ॥
 तथापि नाश्रयस्तेषामदह्यत मनागपि । तत्र किं कारणं स्वामिन्नाख्याहि परमार्थतः ॥ ४६० ॥
 सिद्धार्थोऽप्यवदद्विष्याः श्रीपार्श्वस्वामिनो हि ते । तेषामुपाश्रयो हन्त त्वद्गिरा दह्यते कथम् ॥ ४६१ ॥
 अत्रान्तरे निशा जज्ञे मुनिचन्द्राख्यसूरयः । जपाश्रयाद्बहिर्भूत्वा तस्थुः प्रतिमया तदा ॥ ४६२ ॥
 स च कूपनयः श्रेणिकेके पीतसुरो बहिः । मत्तो घूर्णन् समागच्छन्नाचार्यस्तानुदैक्षत ॥ ४६३ ॥
 आचार्यार्थैरबुद्ध्या तान् गृहीत्वा निर्दयं गले । निरुह्वासीचकाराशु कुञ्जकारो दुराशयः ॥ ४६४ ॥
 शुभ्रध्यानानादचलिता वेदनां तां सहिष्णवः । सद्यो जातावधिज्ञाना मृत्वाचार्या दिवं ययुः ॥ ४६५ ॥
 तेषामुपरि पुष्पाणि प्रत्यूषपवना इव । अवर्षन्तो महिमानमासन्नव्यन्तरा व्यधुः ॥ ४६६ ॥
 इतोऽपि च स गोशालो विद्युन्मालामिवांबरे । तेजोरूपां देवपंक्तिं दृष्ट्वाचख्या इति प्रभोः ॥ ४६७ ॥
 स्वामिंस्त्वत्प्रत्यनीकानां दह्यते किं प्रतिश्रयः । न्योम्ना ज्वालाकुलेनानुमीयतेऽदः प्रदीपनम् ॥ ४६८ ॥
 सिद्धार्थोऽप्यच्यधान्मैवमन्निधास्ते हि सूरयः । दिवं गताः शुभ्रध्यानान्छुभ्रध्यानं हि कामधुक् ॥ ४६९ ॥

१ पानगोष्ठयम् । २ पीता दुरा येन सः । ३ प्रातः कालस्य वायवः । ४ तव शत्रूणाम् ।

तेषां कर्तुं महिमानमेते तेजोमयाः सुराः । यैस्ते प्रदीपनत्रान्तिरुहन्ना स्वहपमेधसः ॥ ४७० ॥
तद्गुह्यं कौतुकात्तत्र गोशालः प्रययौ द्रुतम् । स्वस्थानं च ययुर्देवाः केदशां देवदर्शनम् ॥ ४७१ ॥
पुष्पगन्धाम्बुवृष्टिं स तत्र हृष्टा प्रमोदन्नाक् । गत्वा प्रतिश्रये सुप्तांस्तद्विष्यानन्यथादिति ॥ ४७२ ॥
किं भ्रवन्तो द्रुष्टशिष्या मुंडा जिह्वां यदृहया । युक्त्वा दिने निशां सर्वां शेरतेऽजगरा इव ॥ ४७३ ॥
न हीदमपि जानीथ यत्सूरिः प्राप पञ्चताम् । गुरुषु प्रतिबन्धोऽयमहो वः कुलजन्मनाम् ॥ ४७४ ॥
उत्तस्थुस्तेऽपि तद्वद्वात् पिशाच इव को न्वसौ । एवं शब्दायत इति चिन्तयन्तो महर्षयः ॥ ४७५ ॥
तेऽथ जंगुसुरुर्पाचार्यमाचार्यं प्रेक्ष्य तं तथा । चिरं निनिन्दुरात्मानं कुलीना इव नन्दनाः ॥ ४७६ ॥
तान् गोशालोऽपि निर्जत्स्यं स्वेह्वात्पापविदूषकः । श्याय नाथं नाथोऽपि चोराकेऽगान्निवेशने ॥ ४७७ ॥
प्रतिचक्रयत्तत्रारक्षैश्चोरगवेषिभिः । कायोत्सर्गस्थितः स्वामी सगोशालोऽप्यदृश्यत ॥ ४७८ ॥
ब्रूहि कोऽसीति तैः पृष्टः स मौनाजिग्रहः प्रभुः । न किञ्चिदन्यथाघ्राचंयमा हि बधिरा इव ॥ ४७९ ॥
कस्मापि देरिंको ह्येष नूनं यन्मौनजागसौ । स्वामिनं ते सगोशालं जगृहुः क्रूरबुद्ध्यः ॥ ४८० ॥
गोशालं शाकिनीवत्ते बङ्गा कूपे निचिद्धिपुः । मुहुर्घटीवद्विदधुर्न्यचनोदंचनानि च ॥ ४८१ ॥
पार्श्वशिष्ये उत्पलस्य जामी सोमाजयन्तिके । साधुवर्धौ परिव्राजौ चोराकेऽवसतां तदा ॥ ४८२ ॥
ईदृश्रूपौ नरौ कौचित् कोपणोत्केपणैर्जले । आरक्षैः पीड्यमानौ स्तस्ते इत्यश्रुणुतां जनात् ॥ ४८३ ॥
बद्धस्थश्चरमतीर्थकरोऽसौ नु ज्ञेवेदिति । उपेत्य ते क्षणात्तत्राश्रं तथावस्थमपस्यताम् ॥ ४८४ ॥

१ आचार्यसमीपम् । २ पुत्राः । ३ स्वेच्छालापेन विदूषकः । ४ शत्रुमयात् । ५ गूढचरः । ६ भगिन्यौ ।

आरदानूचतुश्चैवं किं रे मूर्खा मुमूर्षवः । न जानीथ प्रभुमसुं सिद्धार्थनृपनन्दनम् ॥ ४८५ ॥
 ते भीताः स्वामिनं मुक्त्वा नत्वा चाक्षमयन्सुहुः । महान्तो हि न कुप्यन्ति क्षम्यन्ते त्वात्मशंकितैः ४८६
 दिनानि कतिचित्तत्रातिवाह्य परमेश्वरः । तुर्यो प्रावृषमत्येतुं पृष्ठचंपां पुरीं ययौ ॥ ४८७ ॥
 चतुर्मासद्वयकृद्विधप्रतिमाधरः । चतुर्मासीं जगन्नाथस्तत्र तस्थाववस्थितः ॥ ४८८ ॥
 चतुर्मास्यन्तद्विसे पारयित्वा बहिः क्वचित् । जगाम त्रिजगन्नाथो नगरं कृतमंगलम् ॥ ४८९ ॥
 दरिद्रस्थविरात्रिण्याः सारंज्ञाः सपरिश्रहाः । सकलत्राः संसन्तानास्तत्र पाखंडिनोऽवसन् ॥ ४९० ॥
 मध्ये तत्पाटकस्यासीदेकं देवकुलं महत् । तेषां कुलक्रमायातदेवताप्रतिमांकितम् ॥ ४९१ ॥
 तस्य देवकुलस्यैककोणे तस्यौ समाहितः । तत्संज्ञ इव निष्कंपः कायोत्सर्गधरः प्रभुः ॥ ४९२ ॥
 माघमासे तदा रात्रौ शीतमासीत् सुदुस्सहम् । तेषां पाखंडिनां देवकुले चाभ्रूमहोत्सवः ॥ ४९३ ॥
 ते पुत्रादिपरीवारास्तस्मिन्नायतने मुदा । तदा संभ्रूय ननृतुर्जगुः परिजजागरुः ॥ ४९४ ॥
 हसन्नूचेऽथ गोशालः पाखंदाः केऽप्यमी बत । येषां पत्न्यो मद्यपानं गीतनृत्तादि चोच्चैकैः ॥ ४९५ ॥
 तच्छ्रुत्वा कुपितास्तेऽपि सारमेयमिवालयत् । कंठे गृहीत्वा गोशालं तत्कालं निरसारयन् ॥ ४९६ ॥
 शीतसंकुचित्तांगोऽस्थाज्जोशालोऽथ हंकारवत् । वादयन्दन्तपंकितं च वैष्णिको वद्वकीमिव ॥ ४९७ ॥
 गोशालं सानुकंपास्ते तत्र प्रावेशयन् पुनः । सोऽप्यंशीतो मुहूर्तेन तथैव पुनरन्यथात् ॥ ४९८ ॥
 स तैर्निःसारितो भ्रूयो भ्रूयश्चापि प्रवेशितः । एवं कोपकृपाभ्यां ते तस्य त्रिरिति चक्रिरे ॥ ४९९ ॥

१ मर्तुमिच्छवः २ सपुत्राः । ३ कुर्वन्तीत्यध्याहारः । ४ श्रानम् । ५ हकाराक्षरवत् । ६ वीणाम् । ७ अपगतं शीतं यस्मात्सः ।

तुर्यवारेऽथ गोशालः प्रविष्टोऽप्यब्रवीदिति । सद्भूतार्थोचिधानेऽपि को वः कोपोऽहपमेधसाम् ॥ १०० ॥
 निजाय दुश्चरित्राय पाखंडाः किं न कुप्यथ । स्फुटार्थवादिनेऽसुप्तै महां दुह्यथ किं सुहुः ॥ १०१ ॥
 छत्तिष्ठतोऽथ पाखंभूनस्तकुट्टनेह्यथा । निवारयन्तस्तद्धृञ्चा एवमभ्यधुरुच्चकैः ॥ १०२ ॥
 देवार्थस्य तपोराशेः कोऽप्यसुभ्य महात्मनः । पीठधारश्चत्रधारोऽपरो वा स्यादुपासकः ॥ १०३ ॥
 अनेन चाषितेनालं चापतां स्वेह्यथाप्यसौ । श्रोतुं चेन्न क्मास्तम्भोः कुरुध्वं वाद्यवादनम् ॥ १०४ ॥
 तथैव चक्रिरे तेऽपि जातेऽथ तपनोदये । श्रावस्तीं स्वाम्यगात्तस्यौ बहिश्च प्रतिमाधरः ॥ १०५ ॥
 भोजनावसरे प्राप्ते गोशालः प्रभुमभ्यधात् । त्रिद्वार्थं भगवन्नेहि जन्मसारं हि भोजनम् ॥ १०६ ॥
 सिद्ध्यर्थः प्राग्बदित्यूचे हंहो वयमुपोषिताः । गोशालोऽपृह्यदथ स्यान्ममाहारोऽद्य कीदृशः ॥ १०७ ॥
 सिद्ध्यर्थोऽप्याख्यदधुना नृमांसं ब्रह्मयिष्यसि । गोशाल ऊचे तन्नोक्ष्ये मांसगन्धोऽपि यत्र न ॥ १०८ ॥
 एवं निश्चित्य त्रिद्वार्थै श्रावंस्तीं सोऽविशत्पुरीम् । इतश्च तस्यां नगर्यां पितृदत्तोऽवसङ्गृही ॥ १०९ ॥
 श्रीचक्रा तत्प्रिया निडुनैमिचं शिवदत्तकम् । अपत्यं मे कथं जीवेदित्यपृह्यत् कृतादरा ॥ ११० ॥
 सोऽप्याचख्यौ जातमृतं पिष्ट्वा सांस्कृपलं शिशुम् । क्षीरेण पायसीकृत्य सर्पिर्मधुसमन्वितम् ॥ १११ ॥
 यद्युञ्जूलितपादाय भोक्तुं दत्से सुचिह्नवे । तज्जीविष्यन्त्यपत्यानि नूनं नश्यत्यसूतिके ॥ ११२ ॥
 ॥ युग्मम् ॥

१ चतुर्थवारे । २ सेवकः । ३ जातान्येव यस्या अपत्यानि म्रियन्ते सा निडुः । ४ शोणितमांससहितम् । ५ नश्यन्ती प्रसूतिः
 प्रसवो यस्यास्तत्संबुद्धौ ।

शुक्त्वा तत्र गते गेहद्वारं कार्यं त्वयान्यथा । ज्ञात्वा तद्भोजनं कुञ्चो मा धाह्नीत्स गृहं तत्र ॥ ११३ ॥
 मृतार्त्तं पायसीचक्रे स्वं तथैव सुतार्त्थिनी । गोशालायागतायादातदानीं नक्तितश्च सा ॥ ११४ ॥
 शुक्त्वा च गत्वा स्वाम्यग्रेऽवोचञ्चान्तश्चिरादसि । सिद्धार्थोऽप्याख्यदेतस्मै पायसं तत्तथा कृतम् ॥ ११५ ॥
 ववाम तसु गोशालो मुखे द्विष्ट्वा निजांगुलीम् । नखाद्यवयवांस्तत्र ददर्श च चुकोप च ॥ ११६ ॥
 ययौ तर्धश्म चान्वेष्टुं तद्द्वारे चान्यथा कृते । नाज्ञासीत्तसु गोशालो गोपाल इव लक्षणम् ॥ ११७ ॥
 ततोऽभ्युवाच गोशालस्तपस्तेजश्च मञ्जुरोः । यदि तद्दृष्ट्वा तमेव प्रदेशः सकलोऽपि हि ॥ ११८ ॥
 मान्यथा जिनमाहात्म्यं ऋदिति व्यन्तरामराः । तत्र सन्निहिताः सर्वे प्रदेशमदहंस्तकम् ॥ ११९ ॥
 किञ्चित् स्थित्वा प्रचुरगाङ्गामं नाम्ना हरिद्रुकम् । बहिर्हरिद्रुवृक्षस्य तलेऽस्थात् प्रतिमाधरः ॥ १२० ॥
 धर्मत्रिणायातपत्रस्य तले तस्यैव शाखिनः । तदावात्सीन्महासार्थः श्रावस्तीं नगरीं गमी ॥ १२१ ॥
 स तु सार्थः शीतत्रीतो व्याघ्रत्रीत इवानलम् । नक्तमज्ज्वालयत्प्रातरुत्थाय च ययौ पुरः ॥ १२२ ॥
 स प्रमादादशान्तोऽग्निर्व्याधिवत्प्रसरन् क्रमात् । आगाडुपमहावीरं मध्यांजोधीव वारुवः ॥ १२३ ॥
 एतेषु बहिर्भगवन्नश्य नश्येत्यथ ब्रुवन् । काकनाशं प्रणश्यगाजोशालः शीघ्रमन्यतः ॥ १२४ ॥
 श्रुत्वापि तद्वचः स्वामी ध्यानानलमिवानलम् । तं कर्मेन्धनदाहाय मन्वीनोऽस्थादतिस्थिरः ॥ १२५ ॥
 चरणौ स्वामिनस्तेन बहिना श्यामदीकृतौ । हैमनेन तुषारेण पद्मकोशाविवाधिकम् ॥ १२६ ॥
 शान्ते वह्नौ सगोशालो ग्रामेऽगाह्वांगलात्रिधे । स्वाम्यस्थाच्च प्रतिमया वासुदेवनिकेतने ॥ १२७ ॥

१ तम् । २ पत्राणां छाया पत्रच्छायं तदेवातपत्रं तस्य । ३ अग्निम् । ४ वडवानलः । ५ मन्यमानः । ६ श्यामीकृतौ ।

क्रीडायातान् ग्रामनिजान् गोशालस्तत्र कौतुकी । प्रेतवद्विकृतं रूपं कृत्वात्रीषयताञ्जितः ॥ ५३७ ॥
 जयात् कोऽपि पतवस्त्राः स्फुटज्ञासाश्च केचन । प्रखलजतयो नेशुग्रामाजिसुखमर्जकाः ॥ ५३८ ॥
 अन्येत्य पितरस्तेषां गोशालं प्रेक्ष्य तादृशम् । अर्चान् किं त्रासयसीति जटपन्तोऽकुह्यन् चृशम् ५३९ ॥
 तदृचाः स्वामिनं प्रेक्ष्य स्वानूचुर्मुच्यतामयम् । देवार्थस्यास्य संजाव्य एष शुश्रूषकः खलु ॥ ५४० ॥
 तन्मुक्त ऊचे गोशालः स्वामिन्नद्यापि किं नु माम् । उपेक्षसे हन्यमानं वज्रवन्निष्ठुरोऽसि हा ॥ ५४१ ॥
 सिद्ध्यर्थस्तमन्नाषिष्ट सुष्टुद्यापि निहन्यसे । व्याधिनेवांगोस्थितेन स्वजावेनामुनैव हि ॥ ५४२ ॥
 कायोत्सर्गं पारयित्वा ग्राम आवर्तनामनि । गत्वा स्वामी बलदेवौकस्यस्थात् प्रतिमाधरः ॥ ५४३ ॥
 भिन्नास्तत्रापि गोशालो त्रीषयामास पूर्ववत् । तत्पितृभिः कुड्यते स्म चक्रीवानिव दुर्मदः ॥ ५४४ ॥
 गतेषु तत्पितृष्वर्चान् पुनर्त्रीषयते स्म सः । प्राणाल्येऽपि जन्तूनां प्रकृतिः खलु दुस्स्यजा ॥ ५४५ ॥
 कुद्यास्तत्पितरोऽभ्येत्य परस्परमदोऽवदन् । वराकं बालकुट्टाकं कुह्यदित्वाबलेतकम् ॥ ५४६ ॥
 स्वाम्यस्य कुड्यतामेष य एवं न निषेधति । नृत्यानामपराधे हि जतुर्दम् इति स्थितिः ॥ ५४७ ॥
 हित्वागस्यपि गोशालं शालावृकमिवाथ ते । जदस्तदंडाः श्रीवीरमन्यढौकन्त दुर्धियः ॥ ५४८ ॥
 तत्रस्थव्यन्तरेणार्हद्भक्तेनाधिष्ठिता रूपा । साद्यात्सीरीव सीर्यर्चोत्सीरोऽस्थाच्च तद्गुहे ॥ ५४९ ॥
 आशंकाविस्मयाकीर्णाः पतित्वा पादपद्मयोः । स्वामिनं क्षमयामासुस्ते ग्रामीणाः स्वनिन्दिनः ॥ ५५० ॥

१ गर्दभः । २ बालश्चासौ कुट्टाको हन्ता च तम् । ३ अपराधे । ४ श्वानम् । ५ क्रोधेन । ६ सीरिणो बलदेवस्यार्चा प्रतिमा ।
 ७ उदूर्ध्वं सीरं हलं यस्याः सा । ८ आत्मनिंदाकारिणः ।

ततश्च प्रययौ स्वामी चोराके सन्निवेशने । तत्रैकत्र रहःस्थाने तस्थौ च प्रतिमाधरः ॥ १४२ ॥
 गोशालो नाशमित्यूचे गन्तव्यं चर्यया न वा । सिद्धार्थोऽत्रिदधेऽस्माकमुपवासोऽद्य वर्तते ॥ १४३ ॥
 गोशालः ह्युधितोऽविद्वद्भ्रामे त्रिद्वार्थमुत्सुकः । गोष्ठीञ्जकं तदा तत्र राध्यमानं ददर्श च ॥ १४४ ॥
 त्रिद्वद्वाणोऽचून्नवेति ढीनो गोशाल ऐह्यत । तत्र ग्रामे तदानीं चात्रवच्चोरत्रयं महत् ॥ १४५ ॥
 चौरोऽयं चौरचारो वा निलीनो यदुदीक्षते । एवं वितर्क्य ते ग्राम्या गोशालकमकुट्टयन् ॥ १४६ ॥
 मम धर्मगुरोस्तेजस्रपो वा यदि तद्भुतम् । दह्यतां मंरुपोऽमीषामिति गोशालकोऽशपत् ॥ १४७ ॥
 व्यन्तरैर्जगवन्नकैरदह्यत स मंडपः । जगाम च जगन्नाथः सन्निवेशं कलंबुकम् ॥ १४८ ॥
 तत्रोच्चौ त्रातरौ मेघः कालहस्ती च शैर्दपौ । कालहस्ती तदा सैन्यैरधावच्चौरपृष्ठतः ॥ १४९ ॥
 गोशालसहितं नाशमागन्तं ददर्श सः । चौरावित्याशशंके च तादृशामीदृशी हि धीः ॥ १५० ॥
 कौ युवामिति सोऽपृष्ठत् स्वामी मौनीत्युवाच न । केद्विप्रियत्वाजोशालोऽप्यस्थान्मौनी ह्वंगवत् ॥ १५१ ॥
 गोशालं स्वामिनमपि स बह्ना त्रातुरार्पयत् । स्वामिनं दृष्टपूर्वीं च मेघः सिद्धार्थसेवकः ॥ १५२ ॥
 क्षमयित्वामुचन्मेघो नाशं नाशोऽपि चावधेः । ज्ञात्वाचिन्तयद्दद्यापि निर्जयं बहु कर्म मे ॥ १५३ ॥
 कर्मासहचरैस्तन्मन्ये न हि कैश्यं ऋणित्यपि । जश्यं महद्विषच्चक्रं विना न खलु सैनिकैः ॥ १५४ ॥
 अर्थदेशे विहरता सहाया दुर्लभा मया । तस्मादनार्थदेशेषु विहरिष्यामि संप्रति ॥ १५५ ॥

१ गुप्तः । २ चोरस्य चारो दूत इति यावत् । ३ पर्वतस्वामिनौ । ४ वानरवत् । ५ क्षेतुं शक्यम् । ६ उप-
 सर्गकारिण एवात्र सहाया इयाः ।

एवं विमृश्य भगवान्निर्गच्छरूपरुषम् । विवेश लाटाविषयं थादोघोरमिवाणवम् ॥ १५६ ॥
 मुमु इत्यहनन् केऽपि स्पृश इत्यपरेऽधरन् । बबन्धुर्दस्युरित्येके श्रीवीरं तत्र पूरुषाः ॥ १५७ ॥
 त्रषणान्मुमुधुः केऽपि प्रतिस्वामि कुतूहलात् । चक्रुः स्वरुच्या निःशंकमन्येऽन्याश्च विरुंबनाः ॥ १५८ ॥
 अमोदतोपसर्गैस्तैः कर्मणां ह्यपणत्प्रभुः । अत्युग्रैर्षेणै रोगी रोगनिग्रहणादिव ॥ १५९ ॥
 गोशालोऽप्यनुलभः सन् सेहे विविधवेदनाः । बन्धनताडनाद्युत्था वनानीत इव द्विपः ॥ १६० ॥
 तत्रैवं चूरिशाः कृत्वा कर्मनिर्जरणं प्रभुः । कृतकृत्य इवाचालीदार्षदेशस्य संमुखम् ॥ १६१ ॥
 यान्तं च स्वामिनं पूर्णकलशग्रामसन्निधौ । प्रवेष्टुकामौ लाटोर्व्यां तस्करौ द्वावपश्यताम् ॥ १६२ ॥
 तावसौ दुःशकुनमित्युद्यतासी जिघांसया । प्रति प्रभुं दधावाते प्रेताबुत्कर्त्रिकाविव ॥ १६३ ॥
 वर्ततेऽद्य कथं स्वामीत्युच्चिन्तो वज्रचूतदा । ददर्शावधिना नाशं जिघांसू तौ च तस्करौ ॥ १६४ ॥
 तौ वज्रेणावधीद्वज्री वज्रशैलहूमौजसा । दन्तिहोदहमेणैव पाणिना हरिणौ हरिः ॥ १६५ ॥
 क्रमेण ऋद्धिपुरे स्वाम्यगात्तत्र पंचमीम् । निन्ये वर्षाचतुर्मासीं चतुर्मासीमुपोषितः ॥ १६६ ॥
 पारयित्वा बहिः कापि विहरंश्च प्रभुः क्रमात् । ग्रामे जगाम कदलीसमागम इतीरिते ॥ १६७ ॥
 तत्राथास्तारिकात्रकं दीयमानं तदार्थिनाम् । बिलोक्योवाच गोशालो स्वामिन्नेह्यत्र जुज्यताम् ॥ १६८ ॥
 सिद्धान्थोऽत्रिदधेऽस्माकमुपवासोऽद्य वर्तते । चोक्ष्येऽहमेकोऽपीत्युक्त्वा तत्र गोशालको ययौ ॥ १६९ ॥

१ थादोभिर्जलजन्तुभिर्घोरम् । २ गूढचरः । ३ शुनः । ४ हन्तुमिच्छया । ५ गजचूर्णीकरणे समर्थेन । ६ सिंहः । ७ ख्याते ।
 ८ सदाव्रतभोजनम् ।

शुभ्रानस्तत्र गोशालः पिशाच इव नातृपत् । ग्राम्याः स्थालं महत् सर्वान्नपूर्णं तस्य चार्पयन् ॥ १७० ॥
 तन्नक्तमखिलं भोक्तुं गोशालो न ह्यशूद्रमः । आकंठमानाहारो यदाचामेऽव्यलसायते ॥ १७१ ॥
 स्वाहारशक्तेरप्यज्ञः किं दुष्कालोऽसि मूर्तिमान् । इत्युक्त्वा चिद्विपुर्नक्तस्थालं तन्मूर्ध्नि तज्जनाः ॥ १७२ ॥
 तुन्दं परामृशंस्तृह्या गोशालोऽगाद्यथागतम् । जंबूखंडाच्चिधं ग्रामं जगाम जगवानपि ॥ १७३ ॥
 प्रतिमास्थे प्रचौ तत्रास्तास्त्रिकान्नकलिप्सया । गतो गोशालकः प्रागवत्राप भोजनधर्षणे ॥ १७४ ॥
 क्रमेण प्रययौ स्वामी तुंबके सन्निवेशने । बहिश्चास्थालप्रतिमया गोशालो ग्रामसच्यगात् ॥ १७५ ॥
 तत्र पार्श्वशिष्यान्नन्दिषेणान् वृद्धान् बहुश्रुतान् । परिवारचृतो मुक्त्वा गृह्णचिन्तामशेषतः ॥ १७६ ॥
 जिनकदपप्रतिकर्म प्रपन्नान्मुनिचन्द्रवत् । दृष्ट्वा जहास गोशालः स्वाम्यच्यर्णमगात्पुनः ॥ १७७ ॥ युग्मम् ॥
 नक्तं चतुष्के ते तस्थुर्नन्दिषेणमहर्षयः । कायोत्सर्गचृतो धर्मध्यानस्थाः स्थाणुवत्स्थिराः ॥ १७८ ॥
 आरक्षेण च दृष्टाले चौरत्रान्त्या च जश्निरे । सद्यो जातावधिज्ञाना मृत्वा दिवमुपासदन् ॥ १७९ ॥
 भेदय गोशालकस्तेषां महिमानं कृतं सुरैः । तद्विष्याणामुपेत्याख्यदुच्चैर्भर्त्सनपूर्वकम् ॥ १८० ॥
 अथागाधिहरन् वीरः कूपिकां सन्निवेशनम् । तत्रारक्षैः सगोशालः स्पशत्रान्त्या कदर्थितः ॥ १८१ ॥
 देवार्थो रूपवान् शान्तो युवारक्षैः स्पशत्रमात् । निरागास्ताड्यमानोऽस्तीत्युद्धापोऽञ्जुज्जनेऽखिले ॥ १८२ ॥
 पार्श्वशिष्ये च प्रगदत्राविजये प्रोज्जितव्रते । निर्वाहाय परिब्राह्म्यं प्रपन्ने तत्र तिष्ठतः ॥ १८३ ॥
 वार्तामाकर्ण्य तां मा शूद्रीरोऽर्हन्निति शंकया । तत्रेयतुस्तथास्थं च जगवन्तमपश्यताम् ॥ १८४ ॥ युग्मम्

१ कंठप्रमाणाहारवान् । २ जलपानेऽपि । ३ उदरम् । ४ स्पशो गूढवरः । ५ प्रोज्जितं त्यक्तं व्रतं चारित्रं याभ्यां ते ।

ते स्वामिनं ववन्दते आरक्षांश्चैवमूचतुः । रे मूर्खा किं न जानीथ वीरं सिद्धार्यनन्दनम् ॥ ५८ए ॥
 शीघ्रं मुञ्चत चेज्जाता शक्तो व्यतिकरं ह्यमुम् । पातयिष्यति वो मूर्ध्नि वज्रं प्राणहरं तदा ॥ ५८६ ॥
 अथ तैश्चकितैर्मुक्तः ह्यमितश्च प्रभुः पुरीम् । विशालीं प्रतिचचाल दौ मार्गौ सास्तदन्तरे ॥ ५८७ ॥
 तत्रावोचत गोशालो नायास्यामि त्वया समम् । मां हन्यमानमपि यत्त्वं तदस्थ इवेक्षसे ॥ ५८८ ॥
 अन्यत्तवोपसर्गैः स्युरुपसर्गं ममापि हि । यदग्निः शुष्कसंपर्काद्दहत्याद्रिमपि क्षणात् ॥ ५८ए ॥
 अन्यच्च लोको मामादौ निहन्ति त्वां ततः खलु । क्लेशाद्भोजनवृत्तिश्च जायते वा न वा मम ॥ ५९० ॥
 आवखंडे च रले चारण्ये च नगरेऽपि च । आतपे मंडपे चापि वह्नौ च सखिलेऽपि च ॥ ५९१ ॥
 जिघांसौ सेवके चापि निर्विशेषस्य ते ननु । सेवां को नाम कुर्वीत तनयोऽहमिव मूढधीः ॥ ५९२ ॥
 त्वत्सेवा तादसेवैव मया द्रान्तेन या कृता । सा स्मर्तव्यातः परं तां करिष्यामि न खट्वहम् ॥ ५९३ ॥
 सिद्धार्योऽथावदत्तुच्यं रोचते यत्कुरुष्व तत् । इयमेव हि नः शैली सा भवेज्जालु नान्यथा ॥ ५९४ ॥
 ततो जगाम जगवान् विशालीगामिनाध्वना । प्रचचाल च गोशाल एको राजगृहाध्वना ॥ ५९५ ॥
 गोशालोऽयान्महारण्यं चौरपंचशतान्वितम् । विवेश मूषक इव सर्पाकीर्णं महाबिलम् ॥ ५९६ ॥
 वृक्षारूढधौरपुमान् गृध्रवद्दूरतोऽपि तम् । ददर्शाख्यच्च चौराणां नम्रः कोऽथैत्यकिंचनः ॥ ५९७ ॥
 तेऽप्यूचिरे तथाप्येष न मोच्यः स्याच्चरोऽप्ययम् । किं चैष नः पराचूय यातीदमपि नोचितम् ॥ ५९८ ॥
 एवं चान्यर्णमाथातं गोशालं मातुलो हि ज्ञोः । वदन्तः पृथगिति तेऽध्यारुह्य तमवाहयन् ॥ ५९९ ॥
 पृथक् पृथग्वाहनया तेषां गोशालकोऽजवत् । श्वासशेषवपुस्ते च चौराः प्रययुरन्यतः ॥ ६०० ॥

अचिन्तयच्च गोशालो विपप्रथमतोऽथसौ । शुनेव स्वामिहीनेन मया लब्धाद्य दुःसहा ॥ ६०१ ॥
 अर्तुश्च विपदं व्रन्ति देवाः शक्रादयोऽपि हि । तत्पादशरणस्थस्य ममापि विपदोत्थगुः ॥ ६०२ ॥
 ह्यं स्वयमपि त्रातुमुदासीनं तु कारणात् । मन्दत्राग्यो निधिमिव तं प्राप्स्यामि कथं पुनः ॥ ६०३ ॥
 अन्वेष्यामि तमेवेति निश्चिन्त्यातीत्य तद्वनम् । गोशालोऽश्रान्तमत्राम्बत् प्रभुपाददिदृक्षया ॥ ६०४ ॥
 स्वामी जगाम विशाह्यां शालां कर्मरसंश्रिताम् । अनुज्ञाप्य जनांस्तस्यांस्तस्थौ च प्रतिमाधरः ॥ ६०५ ॥
 कर्मरो रोगितश्चैष षण्मास्या कैल्यतां गतः । शुभ्रेऽहनि स्वजनेन वृतः शालामियाय ताम् ॥ ६०६ ॥
 तत्राग्रे स्वामिनं दृष्ट्वा सोऽचिन्तयदहो इदम् । प्रथमेऽप्यह्नि पाख्मिदर्शनाशकुनं मम ॥ ६०७ ॥
 इहैवांगलमिदं पातयामीत्यथोघनम् । उत्पाद्य स्वामिनं हन्तुं सोऽधावत दुराशयः ॥ ६०८ ॥
 क्व स्वामीति तदा ज्ञातुं प्रायुक्त मघवावधि । जिघांशुं तं च कर्मरमपश्यच्चाजगाम च ॥ ६०९ ॥
 तस्यैव तं धनं मूर्ध्नि स्वशक्त्यापातयद्भरिः । कथञ्चिज्जोगमुक्तोऽपि जगाम स यमालयम् ॥ ६१० ॥
 प्राणम्य स्वामिनं शक्रः कदपं सौधर्ममन्यगात् । स्वामी च विहरन् प्राप ग्रामाकं सन्निवेशनम् ॥ ६११ ॥
 विभ्रेलिकात्रिधानस्य तत्र यद्वस्य सन्नानि । विभ्रेलकोद्यानस्थेऽस्थात् कायोत्सर्गधरः प्रभुः ॥ ६१२ ॥
 स यद्वः प्राग्भवस्पृष्टसम्यक्त्वोऽपूजयत्यभुम् । दिव्यैः पुष्पांगरागाद्यैरनुरागाधिवासितः ॥ ६१३ ॥
 ग्रामेऽथ शालिशीर्षेऽगात्तत्र च त्रिजगत्प्रभुः । उद्यानेऽस्थालप्रतिमया माघमासस्तदा त्वञ्चत् ॥ ६१४ ॥
 बाणमन्तरिका तत्र नामतः कटपूतना । त्रिपृष्ठजन्मनि विभ्रोः पत्नी विजयवत्यञ्चत् ॥ ६१५ ॥

१ निरन्तस्म । २ कर्मरः, लोहकारः । ३ नीरोगताम् । ४ अथसो लोहस्य धनम् ।

सम्यग्रप्रतिचरिता सामर्षा च सती मृता । ज्ञान्त्वा जयान् सा मानुष्यं प्राप्य बालतपोऽकरोत् ॥ ६१६ ॥
 सा तत्र व्यन्तरीचूता स्वामिनः पूर्ववैरतः । तेजोऽसहिष्णुर्व्यकरोत्तापसीरूपमग्रतः ॥ ६१७ ॥
 जटाचूषट्कलधरं हिमशीतेन पाथसा । आर्द्रयित्वा वपुस्तस्थानुपरिष्टाज्जागत्प्रजोः ॥ ६१८ ॥
 ततो वातं विकृत्याङ्गान्यधुनोऽहह्वकीव सा । जिने पेतुः शैलानीव दुःसहाश्चांबुबिन्दवः ॥ ६१९ ॥
 जटाम्राघट्कदाग्राच्च पतन्तस्तोयबिन्दवः । चिह्नित्युनांशमन्यश्चेद्भवेन्नूनं स्फुटेत्तदा ॥ ६२० ॥
 ऋतुः शीतोपसर्गं तं सहमानस्य तां निशाम् । विशेषात् कर्मदूपाणं धर्मध्यानमदीप्यत ॥ ६२१ ॥
 बन्धुव चावधिज्ञानं श्रीवीरस्वामिनोऽधिकम् । अनुत्तरस्थितस्यैव सर्वलोकावलोकनम् ॥ ६२२ ॥
 सहजं त्ववधिज्ञानं यावद्देवचवेऽभवत् । एकादशांगीसूत्रार्थचृत्वं च चरमार्हतः ॥ ६२३ ॥
 शान्ता निशान्ते सा सानुतापा च कटपूतना । पूजयित्वा प्रभुं नत्तया निजं स्थानमुपाययौ ॥ ६२४ ॥
 अथ गत्वा ऋजिकायां पुर्यां तस्थौ तपःपरः । दीक्षायाः प्रावृषं षष्ठीमतिवाहयितुं प्रभुः ॥ ६२५ ॥
 गोशालस्तत्र मिलितः षष्ठमासाज्जागुरोः । सेवां कुर्वन् प्राग्वदस्थान् प्रत्यहं प्रीतमानसः ॥ ६२६ ॥
 विविधान्निग्रहपूर्वकं चतुर्मासदूपाणं तत्र च प्रभुः । कृत्वा वर्षारान्ननिर्गमे विदधे पारणकं पुरो बहिः ६२७
 ॥ इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिते त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरिते महाकाल्ये दशमे पर्वणि श्रीमहावीरप्रथमषड्विंशत्यवस्थविहार-

वर्णनो नाम तृतीयः सर्गः ॥

१ असंतोषिता । २ जलेन । ३ शहकी भाषायां “शाहुडी” इति । ४ शलानि शहकीपिछानि भाषायां “सीसोलीयां” ।

५ बाधयामासुः । ६ पश्चात्तापसहिता ।

॥ चतुर्थः सर्गः ॥

अथ स्वामी महावीरो गोशालेनानुसेवितः । मासानष्टानुपसर्गं व्यहारीन्मगधावनौ ॥ १ ॥
 पुरीमादन्निकां गत्वा सप्तमीं प्रावृषं प्रभुः । चतुर्मासद्वपणचृद्धीरस्वाम्यत्यवाहयत् ॥ २ ॥
 चतुर्मासावसाने च पारयित्वा बहिः प्रभुः । गोशालसंयुतोऽगद्वत् कुंडके सन्निवेशने ॥ ३ ॥
 तत्र स्वामी वासुदेवायतनस्यैककोणके । तस्थौ प्रतिमया रत्नप्रतिमेव निवेशिता ॥ ४ ॥
 निर्हीः प्रकृत्या गोशालाश्चिरसंलीनतातुरः । न्यस्य विष्णुप्रतिमास्येऽधिष्ठानं समवास्थित ॥ ५ ॥
 आयातश्चार्चको दृष्ट्वा तं तथास्थमचिन्तयत् । पिशाचः कोऽप्यसौ नूनं ग्रहोत्तः कोऽपि वा ज्ञवेत् ॥ ६ ॥
 एवं विचिन्त्यायतने प्रविष्टस्तं निरीक्ष्य सः । नभत्वाद्भ्रमणो मन्थे कोऽप्यसावित्यलक्षयत् ॥ ७ ॥
 एवं दध्यौ च यद्येनं हनिष्यामि तदा जनः । वदिथ्यत्यमुना दुष्टेनादोषो धार्मिको हतः ॥ ८ ॥
 करोतु ग्राम एवास्योचितमाख्यामि तत्पुरः । इति गत्वा समनैषीद्ग्राम्यांस्तद्दर्शनाय सः ॥ ९ ॥
 ॥ शुभम् ॥

चपेटान्निर्मुष्टिनिश्च स जज्ञे ग्राम्यदारकैः । हत्वासुं ग्रहिलमलमिति वृद्धैरसोच्यत ॥ १० ॥
 कर्मारिमर्दनः स्वामी मर्दनाख्ये निवेशने । गत्वा चास्थालप्रतिमया बलदेवनिकेतने ॥ ११ ॥

१ उपसर्गरहितम् । २ स्थापिता । ३ निर्लज्जः । ४ लिंगम् । ५ ग्रहगृहीतः । ६ ग्रहगृहीतम् ।

लिंगं बलमुखे दत्त्वा गोशालोऽस्थाच्च पूर्ववत् । पूर्ववत् कुहितो ग्राम्यैः पूर्ववच्च विमोचितः ॥ १२ ॥
 ग्रामेऽगाद्धुशालाख्ये तपःशाली जगद्गुरुः । तत्र शालवनोद्याने तस्थौ च प्रतिमाधरः ॥ १३ ॥
 शालाया नामतस्तत्र व्यन्तरी कारणं विना । क्रुञ्चोपसर्गानकरोत् स्वामिनः कर्मघातकान् ॥ १४ ॥
 सा श्रान्ता नाथमानर्च नाथोऽपि विहरन् ययौ । पुरं लोहारगलं राज्ञाधिष्ठितं जितशत्रुणा ॥ १५ ॥
 तस्य राज्ञोऽन्येन राज्ञा विरोधः समञ्चूत्तदा । आयान् स्वामी सगोशालस्त्युंजिश्च पथीक्षितः ॥ १६ ॥
 नोचे किञ्चिच्चदा स्वामी पृष्टस्ते राजपूरुषैः । तदानीं हेरिक इति जितशत्रोः समर्पितः ॥ १७ ॥
 पूर्वाथातोऽस्थिकग्रामाडुत्पलो नाथमैक्षत । ववन्दे च बथावस्थं जितशत्रोः शशंस च ॥ १८ ॥
 राज्ञापि वन्दितो जस्तया विहरन् जगवान् ययौ । पुरे पुरिमतालाख्ये तत्र चेदं पुराजवत् ॥ १९ ॥
 तत्रासीवागुरः श्रेष्ठी धनी जज्ञा च तत्प्रिया । बन्ध्या श्रान्ता सुतकृते दत्तैर्देवोपयाचितैः ॥ २० ॥
 श्रेष्ठिनौ शकटमुखोद्याने तावन्यदा गतौ । चिरं चिक्रीरुतुर्देवाविव पुष्पोच्चयादिना ॥ २१ ॥
 ज्रमन्तौ क्रीरुया तत्र जीर्णमायतनं महत् । दृष्ट्वा कौतूहलान्मध्येऽविशतां ताबुजावपि ॥ २२ ॥
 प्रतिमां मल्लिनाथस्य सुधार्वातिनिचां दृशोः । अपश्यतां दंपती तौ श्रुत्वापूर्वं च नेमतुः ॥ २३ ॥
 ताबूचतुर्देव यदि त्वत्प्रसादान्नविष्यति । सुतः सुता वा तच्चैत्यमुद्गरिष्यावहे तव ॥ २४ ॥
 त्वद्भक्तौ च जविष्यावस्ततः प्रच्युति सर्वदा । इत्युदित्वा जग्मतुस्तौ श्रेष्ठिनौ निजमन्दिरम् ॥ २५ ॥

तत्रासन्नार्हतव्यन्तर्धनुत्रावेन चात्रवत् । नराया उदरे गर्भः श्रेष्ठिनः प्रत्ययप्रदः ॥ २६ ॥
 गर्जाहादपि चारज्य प्रारेजे वागुरो मुदा । तद्देवकुलमुद्भृतुमात्मानमिव दुरगतेः ॥ २७ ॥
 तत्र गत्वा स्वयं महिप्रतिमायाश्च वागुरः । त्रिसन्ध्यं विदधे पूजां गृहीताग्निग्रहः सुधीः ॥ २८ ॥
 तं ज्ञात्वा जिनत्रकं तु तपेरमनि समाययुः । विहर्तुं साधवः साध्व्यः सोऽप्यानर्च सदैव तान् ॥ २९ ॥
 साधूनां नित्यसंसर्गाद्धेष्ठिनौ श्रेष्ठबुद्धिकौ । श्रावकत्वं प्रपेदाते विधिज्ञौ च बभूवतुः ॥ ३० ॥
 इतश्च नगवान् वीरस्तस्थौ प्रतिमया स्थिरः । अन्तरे शकटमुखोद्यानस्य च पुरस्य च ॥ ३१ ॥
 तत्र वन्दितुमायात ईशानेन्द्रो जिनेश्वरम् । ददर्श वागुरं यान्तं महिबिंबार्चनेह्यया ॥ ३२ ॥
 ईशानो वागुरं चोचे किं प्रत्यहं जिनेश्वरम् । अतिक्रम्याग्रतो यासि तद्धिंबार्चनेहेतवे ॥ ३३ ॥
 अयं हि नगवान् वीरश्चरमस्तीर्थकृत्स्वयम् । ब्रह्मस्थो विहरन्नत्र वर्तते प्रतिमास्थितः ॥ ३४ ॥
 मिथ्यादुष्कृतमित्युक्त्वा त्रिश्च कृत्वा प्रदक्षिणाम् । स ववन्दे विष्टुं नत्स्या कूर्मवत्संकुचतनुः ॥ ३५ ॥
 ईशानो वागुरश्चेशं नत्वा घ्रावपि जगमतुः । उष्णकं सन्निवेशं च प्रत्यगाद्गवानपि ॥ ३६ ॥
 गह्वतः स्वामिनोऽचूतां संमुखीनौ बधूवरौ । तत्कालजातवीवाहौ सर्वतो विकृताकृती ॥ ३७ ॥
 प्रेक्ष्य गोरालकोऽवोचदहो द्वावपि तुन्दिलौ । दन्तुरौ दीर्घचिबुक्रीवौ चिह्नौ कुनासिकौ ॥ ३८ ॥
 अहो संयोजनौचित्यं विधातुर्यदिमाबुजौ । कृतौ बधूवरत्वेन मन्ये सोऽपि कुतूहली ॥ ३९ ॥
 एवमग्रे तयोर्भूत्वा जूयो जगद सः । अद्दहासं च विदधे वैर्हासिक इवासकृत् ॥ ४० ॥

१ विश्वासप्रदः । २ बृहदुदरौ । ३ किलन्ननेत्रौ । ४ विदूषकः

बभूवुरनराः कृत्वास्तं तस्करगिव द्रुतम् । यज्ञा मयूरवन्धेन सिद्धिपूर्वशगात्रे ॥ ४१ ॥
 गोशालोऽवोचत् स्वामिन् किं मां बन्धुमुपेक्षो । कृपाबुख्यं परत्रनेऽप्यगि किं न छि संनके ॥ ४२ ॥
 तं बजाये च सिन्धुश्रीं नलसिन्धु विपश्चि ते । निजद्वयशरैरेव नादास्य कयेसि ॥ ४३ ॥
 स्वाम्यप्यदूरे गत्वास्थात्तत्पतीश्रुणकाम्यया । नपूरनरा नाश्रं प्रेश्य धनं अग्निनायन् ॥ ४४ ॥
 पीवञ्चञ्चञ्चसौ गत्वान्योऽप्यस्य गेवकः । देवार्गस्य तपोराशेर्भेयोऽमुं प्रतीक्षते ॥ ४५ ॥
 एवं विचिन्त्य तेऽमुञ्चन् गोशालं स्वामिप्रेक्षया । गमं तेन व्रजन् स्वामी क्रमाजोऽनूगिगामदत् ॥ ४६ ॥
 गोशाल उक्ते गोपालान्भेद्यो वीजत्तमूर्खयः । व्रजशुग व्रजस्यैव क पन्थाः कथयन्नु ज्ञोः ॥ ४७ ॥
 प्रयूचिरे च गोपालाः किमस्मान् कारणं विना । आक्रोशस्यैवमध्वन्यं श्वश्रुगं नामि नः सख्यु ॥ ४८ ॥
 गोशालोऽप्यत्रवीक्ष्यो दोसोराः पशुपुत्रकाः । गच्छिष्यन्ते न बन्धुममाक्रोश्याम्यभिकं तदा ॥ ४९ ॥
 स्वनावाख्यानमेतच्छो नाक्रोशोऽयं मया कृतः । किं यूयं भ्रष्ट्रवीगतगा इत्यह्नीकं मभोधितम् ॥ ५० ॥
 ते कृत्वाः कुट्टयित्वा तं वज्रा संशयनेऽद्विगन् । अमोचयंश्च पयिनात्तमन्यं करुणापराः ॥ ५१ ॥
 स्वामी राजगृहे गत्वा वर्षारानमथाष्टमम् । चतुर्मासद्वयणञ्च द्विगिगानि व्रजोऽकरोत् ॥ ५२ ॥
 चतुर्मासावसाने तु स्वामी बहिरपारयत् । निर्गम्य कर्म भेष्यापि यत्नतीति अग्निन्तगत् ॥ ५३ ॥
 वयञ्चमिशुञ्चन्मिन्नादादिभ्वेद्यञ्चगिपु । कर्मनिर्जरापायागात् स्वामी गोशालकश्चितः ॥ ५४ ॥
 स्वद्वन्दं तत्र च भ्वेद्यः परमाधार्मिकोपमाः । नानानिभेष्यागर्गैः श्रीवीरमुपद्वुः ॥ ५५ ॥

१ स्वाम्यपेक्षेति वा पाठः । २ गज एव अश्वमत्स्यगोत्रम् । ३ ऐ पाठः । ४ पशुपुत्रः । ५ हे कण्ठीपुत्रः ।

जगद्गुः स्वामिनं केऽपि जहसुः केचिदुच्चकैः । सारमेयादित्रिदुष्टसत्त्वैः केचिद्वेषयन् ॥ ५६ ॥
स्वामी कर्मध्वंसकत्वाद्दुपसर्गैर्जहर्ष तैः । शब्दार्दित इव ह्रैदः शब्दयोश्चरणहेतुभिः ॥ ५७ ॥
कर्मद्वयसहायांस्तान्मलेष्ठान् बन्धूनिव प्रभुः । मेने ततोऽधिकान् वापि कर्मरोगिन्निषक् स्वयम् ॥ ५८ ॥
चकंपे चाचढो मेरुर्थत्पादांगुष्ठपीडनात् । कर्मभिः पीड्यमानः सोऽप्येवं वीरो व्यवर्तत ॥ ५९ ॥
शक्रेणापन्निषेधाय यः सिद्धार्थो न्ययुज्यत । गोशालोत्तरवेलायां जजुंन्ने सोऽपि नान्यदा ॥ ६० ॥
यत्पादान्ते किंकरन्ति लुगन्ति च सुहुर्मुहुः । सुरेन्द्रास्तेऽपि हा सर्वे तत्पीरुयामुदासते ॥ ६१ ॥
यन्नामंत्रमात्रेण ज्वन्ति दुरुपद्मवाः । सोऽप्युपद्रूयते ह्युद्वैः कस्य पूरुर्मेहे पुरः ॥ ६२ ॥
धिक् सुकृतानि जगतो धैः स्वामिप्रचरैरपि । कृतद्वैर्विद्विनिष्ठात्मा स्वामी त्रातो न दुर्विधेः ॥ ६३ ॥
जगन्नाणक्षयसहं न स्वैजोऽप्याहत प्रभुः । स्वैजःफलं हि गृह्णन्ति संसारसुखगृह्णवः ॥ ६४ ॥
अनामुवन् वसतिमप्युष्णीशीतादिभ्राजनम् । धर्मजागरिकां जाग्रत् षणमासान् स्वास्यवास्थित ॥ ६५ ॥
नवमीं प्रावृषं तत्र धर्मध्यानपरायणः । शून्यागारे द्रुतले वा स्थितः स्वास्यत्यवाहयत् ॥ ६६ ॥
सगोशालस्ततः स्वामी सिद्धार्थपुरसायधौ । ततोऽपि प्राचलद्भ्रामं कूर्मग्रामाच्चिधं प्रति ॥ ६७ ॥
सार्गे दृष्ट्वा तिलस्तंबं गोशालः प्रभुमच्यधात् । स्वामिन्नेष तिलस्तंबः कच्चिन्निषत्स्यते न वा ॥ ६८ ॥
ततो ऋषितव्यताया वशेन ऋगवानपि । त्यक्त्वा मौनं स्वयमाख्यन्नत्र निषत्स्यते ह्यसौ ॥ ६९ ॥

१ किंकरा इव आचरन्ति । २ विद्वैर्निम्नो हत आत्मा यस्य सः । ३ दुर्देवात् । ४ स्वबलम् । ५ ससार-
सुखलोलुपाः । ६ दृक्षतले ।

वधूवरनराः क्रुद्धास्तं तस्करमिव द्रुतम् । बद्ध्वा मयूरबन्धेन चिद्धिपुर्वेशगह्वरे ॥ ४१ ॥
 गोशालोऽवोचत स्वामिन् किं मां बद्धमुपेक्षसे । कृपालुस्त्वं परजनेऽप्यसि किं न हि सेवके ॥ ४२ ॥
 तं बजाषे च सिद्धार्थो नत्यसिद्धा विपद्भि ते । निजदुश्चरितैरेव चपलस्य कपेरिव ॥ ४३ ॥
 स्वाम्यथदूरे गत्वास्थात्तत्प्रतीक्षणाकाम्यया । वधूवरनरा नाश्रं प्रेक्ष्य चैवं व्यचिन्तयन् ॥ ४४ ॥
 पीठचूडत्रचूडसौ यवान्योऽप्यस्य सेवकः । देवार्थस्य तपोराशेर्यदेषोऽमुं प्रतीक्षते ॥ ४५ ॥
 एवं विचिन्त्य गोशालं स्वामिप्रेक्षया । समं तेन ब्रजन् स्वामी क्रमाज्ञोऽस्मिमासदत् ॥ ४६ ॥
 गोशाल ऊचे गोपालान्मलेढ्वा वीजत्समूर्तयः । ब्रजशूरा ब्रजल्लेष क्व पन्थाः कथयन्तु ज्ञोः ॥ ४७ ॥
 प्रत्यूचिरे च गोपालाः किमस्मान् कारणं विना । आक्रोशस्येवमध्वैन्य श्वशुर्यो नासि नः खलु ॥ ४८ ॥
 गोशालोऽप्यब्रवीद्भूयो दौसैराः पशुपुत्रकाः । सहिष्यध्वे न चेष्टूयमाक्रोक्षयाम्यधिकं तदा ॥ ४९ ॥
 स्वजावाल्यानमेतद्यो नाक्रोशोऽयं मया कृतः । किं भूयं मलेढ्वावीजत्सा इत्यलीकं मथोदितम् ॥ ५० ॥
 ते क्रुद्धाः कुट्टयित्वा तं बद्ध्वा वंशवनेऽद्विपन् । अमोचयंश्च पश्चिकास्तमन्ये करुणापराः ॥ ५१ ॥
 स्वामी राजगृहे गत्वा वर्षारात्रमथाष्टमम् । चतुर्मासद्वयणचृद्विदिधाजिग्रहोऽकरोत् ॥ ५२ ॥
 चतुर्मासावसाने तु स्वामी बहिरपारयत् । निर्जर्थं कर्म मेऽद्यापि बहुस्तीति व्यचिन्तयत् ॥ ५३ ॥
 वज्रचूमिशुक्रचूमिलाटादिमलेढ्वाचूमिषु । कर्मनिर्जराणयागात् स्वामी गोशालकान्वितः ॥ ५४ ॥
 स्वहृन्दं तत्र च मलेढ्वाः परमाधार्मिकोपमाः । नानाविधैरुपसर्गैः श्रीवीरशुपुडुडुः ॥ ५५ ॥

१ स्वाम्यपेक्षयेति वा पाठः । २ ब्रज एव शूरास्तत्संबोधनम् । ३ हे पन्थ । ४ श्वशुरपुत्रः । ५ हे दासीपुत्राः ।

जगद्दुः स्वामिनं केऽपि जहसुः केचिदुच्चैकः । सारमेयादित्रिदुष्टसत्त्वैः केचिदवेष्टयन् ॥ ५६ ॥
स्वामी कर्मध्वंसकत्वाद्दुपसर्गैर्जहर्ष तैः । शब्दयार्दित इव भ्रैदैः शब्दयोश्चरणहेतुभिः ॥ ५७ ॥
कर्मद्वयसहायांस्तान्मद्वेद्यान् वन्धूनिव प्रभुः । मेने ततोऽधिकान् वापि कर्मरोगनिषक् स्वयम् ॥ ५८ ॥
चकपे चाचलो मेरुयत्पादांगुष्ठीडनात् । कर्मभिः पीड्यमानः सोऽप्येवं वीरो व्यवर्तत ॥ ५९ ॥
शक्रेणापन्निषेधाय यः सिद्धार्थो न्यज्युज्यत । गोशालोत्तरवेदायां जङ्घने सोऽपि नान्यदा ॥ ६० ॥
यत्पादान्ते किंकरन्ति लुवन्ति च सुहुर्मुहुः । सुरेन्द्रास्तेऽपि हा सर्वे तत्पीश्यामुदासते ॥ ६१ ॥
यन्नामंत्रमात्रेण ऋवन्ति उरुपत्रवाः । सोऽप्युपद्रुयते लुङ्गैः कस्य पूकुर्महे पुरः ॥ ६२ ॥
धिकं सुकृतानि जगतो यैः स्वामिप्रचरैरपि । कृतध्वैर्विघ्ननिघ्नान्ना स्वामी त्रातो न दुर्विधेः ॥ ६३ ॥
जगन्नाणद्वयसहं न स्वौजोऽप्याहत प्रभुः । स्वौजःफलं हि गृह्णन्ति संसारसुखगुग्धवः ॥ ६४ ॥
अनासुवन् वसतिमप्युष्णीतादित्राजनम् । धर्मजागरिकां जाग्रत् षण्मासान् स्वाम्यवास्थित ॥ ६५ ॥
नवमीं प्रावृषं तत्र धर्मध्यानपरायणः । शून्यागारे हुंतले वा स्थितः स्वाम्यत्यवाहयत् ॥ ६६ ॥
सगोशालस्ततः स्वामी सिद्धार्थपुरमायथौ । ततोऽपि प्राचलद्भ्रामं कूर्मग्रामान्निधं प्रति ॥ ६७ ॥
सार्गे दृष्ट्वा तिलस्तवं गोशालः प्रभुमन्यधात् । स्वामिन्नेष तिलस्तंनः कच्चिन्निष्पत्स्यते न वा ॥ ६८ ॥
ततो ऋषितव्यताया वशेन ऋगवानपि । त्यक्त्वा मौनं स्वयमारुख्यद्भ्रज निष्पत्स्यते ह्यसौ ॥ ६९ ॥

१ किंकरा इव आचरन्ति । २ विघ्नैर्निघ्नो हत आत्मा यस्य सः । ३ हुंदेयात् । ४ स्वबलम् । ५ संसार-
सुखलोलुपाः । ६ वृक्षतले ।

सप्तापि पुष्पजीवास्तु परमस्मिन्नवस्थिताः । एकस्मिन्नेव शिंवायां तावन्तो जाविनस्तिदाः ॥ ७० ॥
 तद्वचोऽश्रद्धधानेन गोशालेनोदखानि सः । तिलस्तंबः समृत्पिम्नो सुमुचे चान्यतः क्वचित् ॥ ७१ ॥
 असत्या स्वामिवाज्जा ऋदित्यासन्नसुरैस्तदा । वारिवृष्टिर्विचके जक् तिलस्तंबोऽप्युदम्बसत् ॥ ७२ ॥
 तत्प्रदेशेन गह्वन्त्या गोरक्रान्तः खुरेण सः । अविष्टः क्लिन्नचूमधे सुप्रतिष्ठोऽजवत्ततः ॥ ७३ ॥
 क्रमात्प्ररूढमूलोऽचूत् क्रमाच्चोद्भिन्नैकंदलः । प्रावर्तन्त तिलस्तंबे तानि पुष्पाणि वर्धितुम् ॥ ७४ ॥
 गोशालेनान्वीयमानो दुर्धिया जर्कमानिना । कूर्मग्रामाजिधे ग्रामे जगाम जगवानपि ॥ ७५ ॥
 इतश्चास्ति धनापूर्णशंपाराजगृहान्तरे । नामतो गोबरग्रामो महीमंडलमंडनम् ॥ ७६ ॥
 कुडुंबी तत्र गोशंखी नामात्रीराधिपोऽजवत् । वन्ध्या बन्धवती नाम त्रार्या तस्यातिवल्लभा ॥ ७७ ॥
 ग्रामस्य तस्य चासन्नो ग्रामः खेटकनामकः । हलो दस्युच्चिरभ्येत्य बन्दा जगृह्णिरेऽपि च ॥ ७८ ॥
 तदा च वेशिका नाम तत्र स्त्री सुषुवे सुतम् । हते पत्यौ सुरूपेति दस्युच्चिश्चादिता च सा ॥ ७९ ॥
 सा तु प्रसवरोगार्ता बालपाणिः शशाक न । गन्तुं तैर्वेगिचिश्चौरैर्गोर्दुर्दान्तवृषैरिव ॥ ८० ॥
 अथ तामूचिरे चौरा यदि त्वं जीवितार्थिनी । तदेनं बालकं मुञ्च मूर्ते व्याधिमिवात्मनः ॥ ८१ ॥
 सार्धं तरुतले मुक्त्वा त्रीतागाद्दस्युच्चिः समम् । सर्वस्यापि हि लोकस्य न प्राणेष्योऽपरं प्रियम् ॥ ८२ ॥
 प्रजाते सह गोरूपैर्गोशंखी तत्र चागतः । ईहाञ्चके बालकं तं सुरूप इति चाग्रहीत् ॥ ८३ ॥
 निजपत्न्याः सुतत्वेन स तं बालकमार्पयत् । अन्यपुत्रोऽप्यपुत्राणां जवत्यत्यन्तवल्लभः ॥ ८४ ॥

१ शिंवा भाषायां “शींग” इति ख्यातम् । २ आर्द्रपृथ्वीमध्ये । ३ उद्गतंकुरः । ४ आत्मान भक्त मन्यते तेन ।

ठागं निहत्य रक्तेन मिश्रं चक्रे स बालकम् । पत्न्या च सूतिनेपथ्यं ग्राहयामास बुद्धिमान् ॥ ८५ ॥
 मद्भार्या गृहगर्भासीत् सा सुतं सुषुवेऽधुना । ग्रावादीदिति लोके स चकार च महोत्सवम् ॥ ८६ ॥
 तन्माता वेशिका चौरैश्चंपापुर्यां चतुष्पथ्रे । अवास्थाप्यत विक्रेतुं क्रीता योग्येति वेश्यया ॥ ८७ ॥
 गणिकाव्यवहारं सा शिक्षिता वेश्यया तथा । प्रसिद्धगणिका जज्ञे रूपावगणिताप्सराः ॥ ८८ ॥
 क्रमेण तरुणीञ्जतो गोशंखिकसुतोऽपि हि । विक्रेतुं घृतशकटं चंपायां समुहद्ययौ ॥ ८९ ॥
 पौरान् विलसतस्तत्र विदग्धरमणीवृत्तान् । सोऽपि दृष्ट्वा रन्तुमिच्छुर्गणिकापाटकं ययौ ॥ ९० ॥
 ददर्श वेशिकां वेश्यामध्यस्थां स स्वमातरम् । तामैवैह्यमयितुमज्ञा हि पशुवज्जनाः ॥ ९१ ॥
 अदापयद्ब्रह्मणकं तस्या एव तदैव सः । निशि स्नातविलिप्तगस्तजृहाय चचाल च ॥ ९२ ॥
 पादः शकृति निर्ममो गह्वतस्तस्य वर्त्मनि । न सोऽज्ञासीत् क्वचिन्मम इति स्मरविमोहितः ॥ ९३ ॥
 तं प्रबोधयितुं सद्यस्तदीया कुलदेवता । विकृत्य गां च वत्सं चान्तरा तस्त्रौ तदध्वनः ॥ ९४ ॥
 वत्से धर्षितुमारेत्रे यावत् सोऽग्निं पुरीषिणम् । वत्सः स तावन्नानुष्या वाचा गामित्यवोचत ॥ ९५ ॥
 मातः पश्यायमहीकैः पुंसपशुधर्मवर्जितः । शकृद्विप्तं निजं पादं सयि घर्षति निर्धृणः ॥ ९६ ॥
 गौरप्युवाच मा ताम्य नाकृत्यं किञ्चिदस्य हि । निजां यो जननीं रन्तुं त्वरते कामगर्दभः ॥ ९७ ॥
 तच्छ्रुत्वाचिन्तयत्सोऽपि गावो नरगिराः कथम् । वदन्त्यसुष्या वेश्ययाः सूनुरस्मि कथं नु वा ॥ ९८ ॥

१ सूतिकावेपथम् । २ रूपेण तिरस्कृता अप्सरसो यया सा । ३ सुदरस्त्रीवृत्तान् । ४ भगीकरणे मूल्यादिकम् । ५ आदौ स्नातं
 पश्चाद्विहितं स्नातानुलिप्तमग येन सः । ६ पुरीषे । ७ निर्लज्जः । ८ निर्दयः ।

प्रेक्षामि वेदयां तामेवेत्यालोच्यागात्तदोकसि । अच्युत्थानादिना तस्य प्रतिपत्तिं व्यधाच्च सा ॥ एए ॥
 निरुद्धकामव्यापारः साशंको गोगिराथ सः । स्थित्वा द्वाणमवोचत्तां पारंपर्यं निजं वद ॥ १०० ॥
 साऽनाकर्णितकं कृत्वा हावत्रावानदर्शयत् । इदं हि पल्यनारीणां मुख्यं मन्मथशासनम् ॥ १०१ ॥
 सोऽप्यवोचत दास्यामि जद्विपतद्विगुणं धनम् । स्वकीयं ब्रूहि सद्भावं स्वपित्रोः शपथश्च ते ॥ १०२ ॥
 एवं मुहुर्मुहुस्तेन पृष्टा साख्यद्यथातथम् । साशंकः सोऽपि चोत्थाय जगाम ग्राममात्मनः ॥ १०३ ॥
 सोऽपृष्टत् पितरौ तत्र युवयोरंगजोऽस्मि किम् । लब्धः क्रीतोऽथवान्यो वा कथ्यतां मे यथातथम् ॥ १०४ ॥
 आवयोरंगजोऽसीति यदा तौ हि जज्जदपतुः । तदा सोऽनेनशितस्तथावयथाख्यानपीकृतः ॥ १०५ ॥
 यथातथमथाख्यातां तत्यासिं पितरावपि । अज्ञासीद्वेशिकां वेदयां सोऽपि सातरमात्मनः ॥ १०६ ॥
 गत्वा चंपां वेशिकायाः स्ववृत्तान्तं शशंस सः । सापि तं स्वसुतं ज्ञात्वा सरोद न्यग्मुखी ह्रिया ॥ १०७ ॥
 असोचयच्च कुट्टिन्या रुव्यं दत्वा स्वमातरम् । ग्रामे नीत्वा निजेऽमुञ्चद्धर्मे चास्थापयत् पञ्चि ॥ १०८ ॥
 वेशिकासूनुरित्यासीत्स नाम्ना वैशिकायनः । तदैव विषयोद्विग्न आददे तापसजतम् ॥ १०९ ॥
 स्वशास्त्राध्ययनपरः स्वधर्मकुशलः क्रमात् । कूर्मग्रामे स आगह्यच्छ्रीवीरागमनाग्रतः ॥ ११० ॥
 तद्वह्निश्चोर्ध्वदोर्दरुः सूर्यमंडलदत्तदृक् । लंबमानजटौज्जरो न्यग्रोधद्वुरिव स्थिरः ॥ १११ ॥
 निसर्गतो विनीतात्मा दयादाह्निष्यवान् शमी । आतापनां स मध्याह्ने धर्मध्यानस्थितोऽकरोत् ॥ ११२ ॥
 आदित्यकरतापेन यूका निपतिता युवि । ग्राहं ग्राहं स चिद्वेप ऋष्यो मूर्ध्नि कृपानिधिः ॥ ११३ ॥

१ अगाजातः । २ भोजनरहितः । ३ अधोमुखी । ४ भारः समूहः । ५ वटवृक्षः । ६ सूर्यकिरणानां तापेन । ७ गृहीत्वा गृहीत्वा ।

तं चावलोक्य गोशालः स्वामिपार्श्वोदुपेत्य च । ऊचे जानासि किं तत्त्वं यूकाशय्यातरोऽसि वा ॥ १४ ॥
 योषिषा पुरुषो वासि सम्यग्बिज्ञायसे न हि । इत्युक्तोऽपि तपस्वी स हामी नोवाच किञ्चन ॥ १५ ॥
 ज्यूो ज्यूोऽपि गोशालस्तथैव तमन्नाषत । यंत्रेऽपि बहुशः द्विष्टं श्वपुच्छमनृज्जवेत् ॥ १६ ॥
 तापसः स चुकोपाथ तेजोलेश्यां मुमोच च । अत्यन्तघृष्टाहृहनेश्चन्दनादपि जायते ॥ १७ ॥
 तस्या ज्वालाकरावाया ज्ञीतो गोशालको ययौ । अत्रि प्रचुं दवन्नस्तोऽग्निनदीव वनद्विपः ॥ १८ ॥
 त्रातुं गोशालकं स्वामी शीतलेश्यामथामुचत् । तेजोलेश्या तथाशामि वारिणेव हुताशनः ॥ १९ ॥
 तामृद्धिं स्वामिनः प्रेक्ष्य विस्मितो वैशिकायनः । समुपेत्य महावीरं सप्रश्रयमदोऽवदत् ॥ २० ॥
 न ज्ञातो चवतामेष जगवन्नतिषज्जनः । तत्सहध्वमिहेहदं प्रतीपाचरणं मम ॥ २१ ॥
 एवमुक्त्वा गते तस्मिन् प्रचुं गोशालकोऽवदत् । तेजोलेश्याद्विधिरिं जायते जगवन् कथम् ॥ २२ ॥
 स्वार्याह्यत्सर्वदा षष्ठं विदध्याद्यश्च पारयेत् । यमी सनखैकुहमाषमुश्याम्बुचुलुकेन च ॥ २३ ॥
 तस्य षण्मासपर्यन्ते तेजोलेश्या गरीयसी । छत्पद्येतास्खलनीया प्रतिपद्भ्रयंकरा ॥ २४ ॥
 कूर्मग्रामाच्च गोशालेनान्वितः परमेश्वरः । प्रतस्थे प्रतिसिद्धार्थपुराख्यं नगरोत्तमम् ॥ २५ ॥
 संप्राप्ये तत्तिलस्तंबदेशे गोशालकोऽवदत् । न निष्पन्नस्ति तिलस्तंबो यः स्वामिचिरुदीरितः ॥ २६ ॥
 स्वाम्याचल्यौ तिलस्तंबो निष्पन्नः सोऽत्र विद्यते । गोशालोऽश्रद्धघत्तत्र तिलशिंवां व्यदारयत् ॥ २७ ॥

१ असरलीभवेत् । २ अग्निः । ३ सविनयम् । ४ शिष्यः । ५ विरुद्धाचरणम् । ६ नियमवान् । ७ सतुषकुल्माषधान्यमुष्ट्या ।
 ८ शत्रुभयकरा ।

तत्र सद्यतिलान्पश्यन्नेवं गोशालकोऽवदत् । जायन्तेऽङ्गे परावृत्य पुनस्तत्रैव जन्तवः ॥ ११७ ॥
तेजोलेश्यां स्वाभ्याख्यातां स साधयितुमन्यदा । स्वामिपादान् परित्यज्य श्रावस्तीं नगरीं ययौ ॥ ११८ ॥
स कुञ्चकारशालायां स्थितः षाण्मासिकं तपः । अन्वतिष्ठद्यथाख्यातं तेजोलेश्या सिषेध च ॥ ११९ ॥
तेजोलेश्यापरीक्षार्थं स गत्वा कूपकंठके । स्वस्य कोपकृते दास्याः कर्करेणान्निदग्धटम् ॥ १२० ॥
सा तमाक्रोष्टुसारेत्रे तेनापि सुमुचे द्वाणात् । तेजोलेश्या तन्निदिव च्युता दासीं ददाह सा ॥ १२१ ॥
संजातप्रत्ययश्चैवं कौतुकादोक्तनप्रियः । गोशालको वृतो लोकैर्विहर्तुमुपचक्रमे ॥ १२२ ॥
श्रीपार्श्वशिष्या अष्टांगनिमित्तज्ञानपंरिताः । गोशालकस्य मिलिताः परुमी प्रोज्जितव्रताः ॥ १२३ ॥
नाम्ना शोणः क्लिन्दोऽन्यः कर्णिकारोऽपरः पुनः । अहिज्रोऽश्रामिवेशानोऽथार्जुनः पञ्चमोत्तरः ॥ १२४ ॥
तेऽप्याख्युरष्टांगमहानिमित्तं तस्य सौहृदात् । पुंसां समानशीलानां सद्यो जवति सौहृदम् ॥ १२५ ॥
तेजोलेश्याष्टांगमहानिमित्तज्ञानगर्वितः । अहं जिनोऽस्मीति वदन् वसुधां विजहार सः ॥ १२६ ॥
नाथोऽपि सिद्धार्यपुरादैशाढीं नगरीं ययौ । शंखः पितृसुहृत्तत्राभ्यानर्च गणराट् प्रयुम् ॥ १२७ ॥
ततः प्रतस्थे जगवान् ग्रामं वाणिकं प्रति । मार्गे मंझिकिकां नाम नदीं नावोत्तार च ॥ १२८ ॥
उत्तीर्णमात्रो जगवान् सैकैते तस्रवालुके । अधारि नाविकैर्नद्युत्तारणप्रविणार्थिभिः ॥ १२९ ॥
तदा च शंखगणाराडूजामेयश्चित्रनामकः । नौसैन्येनागतो दूतो निवृत्तः प्रयुमैक्षत ॥ १३० ॥
जर्त्सयित्वा नाविकांस्तान् जगवन्तममोचयत् । जत्तथा चाभ्यर्च्य परया चित्रो निजपुरं ययौ ॥ १३१ ॥

स्वामिपारणकप्रीतैः पंचदिव्यानि नांकिञ्चिः । चक्रिरे तत्र सद्ने मुमुदे च जनोऽखिलः ॥ १९७ ॥
तदैव बहुला राज्ञा दासीजावादमोच्यत । जवादपि हि मुच्यन्ते प्रव्याः स्वामिप्रसादतः ॥ १९८ ॥
पारयित्वा प्रशुस्तत्र विहरन् पृथिवीमिमाभ् । दृढचूमिमनुप्राप बहुभ्लेब्धकुलाकुलाम् ॥ १९९ ॥
पेढालग्रामं निकषा पेढालाराममन्तरा । कृताष्टमतपःकर्मा पादासं चैत्यमाविशत् ॥ २०० ॥
जन्तूपरोधरहितमधिष्ठाय शिलातलम् । आजानुलंबितशुजो देरावनतविग्रहः ॥ २०१ ॥
स्थिरचेता निर्निमेषो रूढैकप्रव्यदत्तदृक् । तस्थौ तत्रैकरात्रिकया महाप्रतिमया अश्रुः ॥ २०२ ॥
तदा शक्रः सुधर्मायां सत्रायां परिवारितः । सहस्रैश्चतुरशीत्या सामानिकदिवौकसाम् ॥ २०३ ॥
त्रयस्त्रिंशत्रायस्त्रिंशैः पर्वद्भिस्त्रिस्तथा । चतुर्दिवोकपलैश्च संख्यातीतैः प्रकीर्णकैः ॥ २०४ ॥
प्रत्येकं चतुरशीत्या सहस्रैरंगरदकैः । दृढाबज्रपरिकरैः कंकुप्सु चतसृष्वपि ॥ २०५ ॥
सेनाधिपतिभिः सेनापरिवीतैश्च सप्तभिः । देवदेवीगणैरात्रियोग्यैः किल्बिषिकादिभिः ॥ २०६ ॥
तूर्यत्रयादिभिः कालं विनोदैरतिवाहयन् । गोप्ता दक्षिणलोकार्धं शक्रसिंहासने स्थितः ॥ २०७ ॥
अवधिज्ञानतो ज्ञात्वा जगवन्तं तथा स्थितम् । उत्थाय पादुके त्यक्तोत्तरासंगं विधाय च ॥ २०८ ॥
जान्वैसव्यं श्रुवि न्यस्य सव्यं च न्यंच्य किंचन । शक्रस्तवेनावन्दिष्ट श्रूतलन्यस्तमस्तकः ॥ २०९ ॥
समुत्थाय च सर्वैर्गोदञ्चज्रोमाञ्चकञ्चुकः । शचीपतिरुवाचेदमुद्दिश्य सकलां सत्राम् ॥ २१० ॥

१ देवैः । २ समीपे । ३ किञ्चिन्नगरशरीरः । ४ आभ्यन्तरमध्यवाह्यलक्षणभिः । ५ दिक्षु । ६ सेनावेष्टितैः । ७ दक्षिणं जानु ।
८ संकुच्य । ९ सर्वाणिपूद्गवद्रोमांचकञ्चुकः ।

ज्ञो ज्ञोः सर्वेऽपि सौधर्मवासिनस्त्रिदशोत्तमाः । शृणुत श्रीमहावीरस्वामिनो महिमाद्भुतम् ॥ १७२ ॥
 दधानः पञ्चसमितीर्गुञ्जित्रयपवित्रितः । क्रोधमानमायालोचानत्रिचूतो निराश्रवः ॥ १७३ ॥
 ज्रव्ये क्षेत्रे च काले च ज्ञावे चाप्रतिवद्धधीः । रूढैकपुजलन्यसनयनो ध्यानमास्थितः ॥ १७४ ॥
 अमरैरसुरैर्यद्दे रक्षोत्रिरुसैर्नरैः । त्रैलोक्येनापि शक्येत ध्यानाच्चालयितुं न हि ॥ १७५ ॥
 इत्याकर्ण्य वचः शंकरं शकसामानिकः सुरः । लैलाटपट्टघटितचुकुटीजंगत्रीपणः ॥ १७६ ॥
 कंपमानाधरः कोपाहो हित्तायतलोचनः । अत्रव्यो गाहमिथ्यात्वसंगः संगमकोऽवदत् ॥ १७७ ॥
 मर्त्यः श्रमणमात्रोऽयं यदेवं देव वर्ण्यते । स्वहृन्दं सदसवादे प्रच्युत्वं तत्र कारणम् ॥ १७८ ॥
 देवैरपि न चाढ्योऽयं ध्यानादित्युद्भूतं प्रज्ञो । कथं धीर्येत हृदये धृतं वा प्रोच्यते कथम् ॥ १७९ ॥
 रुद्धान्तरिद्वः शिखैरभूले रूद्धरसातलः । यैः किलोर्दस्यते दोषणा सुमेरुलोडुलीलया ॥ १८० ॥
 सकुलाचलमेदिन्याः प्लावनव्यक्त्यैचवः । वेपामेपोऽपि गंडूयं करश्च मंकराकरः ॥ १८१ ॥
 अयंकेकजुजदंडेन ग्रचंडां ठत्रलीलया । उद्धरन्ति संहानेकचूधरां ये वसुन्धराम् ॥ १८२ ॥
 तेपामसमकञ्चीनां सुराणाममितौजसाम् । इह्यासंपन्नसिद्धीनां मर्त्यमात्रं क्रियानयम् ॥ १८३ ॥
 ऐपोऽहं चालयिष्यामि तं ध्यानादित्युदीर्घं सः । करेण भूमिमाहृत्योदस्थादास्थानमंडपात् ॥ १८४ ॥

- १ इन्द्रसंबन्धि । २ ललाट एव पट्ट तत्र घटिता या शुकुटी तस्या भंगेन भयंकरः । ३ रक्ते दीर्घे च लोचने यस्य सः ।
 ४ संगमक्रनामा देवः । ५ उद्धतं वचः । ६ तथा कर्त्री । ७ मूले रुद्धं रसातलं पाताल येन सः । ८ उर्ध्वं क्षिप्यते । ९ समुद्रः ।
 १० अनेकपर्वतैः सहवर्तमानाम् । ११ सभामंडपात् ।

अर्हन्तः परसाहाय्यात्तपः कुर्वन्त्यखंभितम् । मा ज्ञासीदिति दुर्बुद्धिः शक्रेण स जपेक्षितः ॥ १८५ ॥
 ततो वेगानलोत्पातपतापतघनाघनः । रौद्राकृतिदुरालोको जयापसरदप्सराः ॥ १८६ ॥
 विकटोरःस्थलाघातपुञ्जितप्रहमंरुलः । स पापस्तत्र गतवान् यत्रासीत्परपेश्वरः ॥ १८७ ॥

॥ युगम् ॥

निष्कारणजगद्वन्धुं निराबाधं तथा स्थितम् । श्रीवीरं पद्म्यतस्तस्य मत्सरो ववृधेऽधिकम् ॥ १८८ ॥
 गीर्वाणपांसनः पांसुवृष्टिं दुष्टोऽतनिष्ट सः । अकाण्डघटितारिष्टामुपरिष्टाज्जगत्प्रजोः ॥ १८९ ॥
 विधुर्विधुन्नुदेनेव दुर्दिनेनेव त्रास्करः । पिदधे पांसुपूरेण सर्वांगीणं जगत्प्रजोः ॥ १९० ॥
 समन्ततोऽपि पूर्णानि तथा श्रोतृांसि पांसुजिः । यथा समज्रवत् स्वामी निःश्वासोद्ध्वासवर्जितः ॥ १९१ ॥
 तिलमात्रमपि ध्यानान्न चचाल जगद्गुरुः । कुलाचलश्चलति किं गजैः पॅरिणतैरपि ॥ १९२ ॥
 अपनीय ततः पांसु वर्ज्यतुंजाः पिपीलिकाः । स ससुत्पादयामास प्रजोः सर्वांगपीलिकाः ॥ १९३ ॥
 प्राविशन्नैकतोऽङ्गेषु स्वैर निर्ययुरन्यतः । विध्यन्त्यस्तीदणतुंराग्रैः सूच्यो निवसन्नेष्विव ॥ १९४ ॥
 निर्जागयस्येव वांढासु मोघीर्चूतासु तास्वपि । स दंशान् रचयामास नाकृत्यान्तो दुरात्मनाम् ॥ १९५ ॥
 तेषामेकप्रहारेण रकैर्गोक्षीरसोदैरैः । ह्यरन्निरन्नन्नश्रयः सनिर्जरं इवाञ्जिरौद्र ॥ १९६ ॥

॥ ४७ ॥

- १ वेगोत्थात्रिरूपः उत्पातनिविडभेघरूपश्च । २ मयंकराकृत्यादुरालोकः । ३ भयान्नाश्रयन्त्योऽप्सरसो यस्मात्सः । ४ अधमदेवः ।
 ५ विधुंनुदेन राहुणा । ६ इन्द्रियाणि । ७ तिर्यग्दंतप्रहारिभिः । ८ वज्रमुखाः । ९ वक्षेषु । १० व्यर्थीभूतासु । ११ अकार्यस्यान्तः ।
 १२ पर्वतराजः ।

तैरप्यद्वोच्यमाणेऽथ जगन्नाथे स दुर्मतिः । चक्रे प्रचंडतुंकात्रा दुर्निवारा द्यूतेलिकाः ॥ १९७ ॥
 शरीरे परमेशस्य निमग्नमुखसंभवाः । ततस्ताः ससदक्ष्यन्त रोमादीव सहोस्थिता ॥ १९८ ॥
 ततोऽप्यविचलच्चित्ते योगैवित्ते जगद्गुरौ । स महावृश्चिकांश्चके ध्यानवृश्चननिश्चयी ॥ १९९ ॥
 प्रलयान्निस्फुलिंगान्नैस्तर्षतोसरदारुणैः । तेऽत्रिन्दन् जगवद्देहं लांगूलोक्तुकंटकैः ॥ २०० ॥
 तैरप्यनाकुले नाथे कूटसंकल्पसंकुलः । सोऽनदपान् कल्पयामास नकुलान् दशनाकुलान् ॥ २०१ ॥
 खिल्वीति रसमानास्ते दंष्ट्रानिर्गवत्तनुम् । खंरुखैरैस्त्रोटयन्तो मांसखंरानसातयन् ॥ २०२ ॥
 तैरप्यर्कृतकृत्योऽसौ यमदोर्दंडदारुणान् । अत्युत्कटफटादोपान् कोपात्प्रायुंक्त पन्नगान् ॥ २०३ ॥
 आशिरःपादमत्यर्थं महावीरं महोरगाः । अनेष्टन्त महावृद्धं कर्पिकंबुदता इव ॥ २०४ ॥
 प्रजन्हुस्ते तथा तत्र स्फुटन्ति स्म फटा यथा । तथा दशन्ति स्म यथाऽत्रज्यन्त दशना अपि ॥ २०५ ॥
 उघ्रान्तगरलेष्वेषु वंभमानेषु रज्जुवत् । स वज्रदशानानाद्यु मूर्षिकानुर्दपीपदत् ॥ २०६ ॥
 स्वाभ्यंगं खनकाश्चखनुर्नखैर्दन्तैर्मुखैः करैः । मोर्भूच्यसाणालस्रैव ह्येते द्वारं निचिद्विपुः ॥ २०७ ॥
 तेष्वप्यकिञ्चिद्भूतेषु जृतीचूत इव लुधा । उद्दंढन्तमुशालं हस्तिरूपं ससर्ज सः ॥ २०८ ॥
 सोऽधावत् पादपातेन मेदिनीं नमयन्निव । उडून्नुदत्तहस्तेन नजस्तस्त्रोटयन्निव ॥ २०९ ॥

१ घृतेलिका भाषाया "धीमेल" इति प्रसिद्धम् । २ योगे । ३ ध्यानच्छेदने निश्चयवान् । ४ तोमरं मङ्गम् । ५ अङ्कुरं ।
 ६ दुष्टविचारव्याप्तः । ७ शब्दं कुर्वन्तः । ८ अकृतार्थः । ९ शिर आरभ्य चरणपर्यन्तम् । १० कपिकच्छुरोपधिशेषः । ११ सर्पफणाः ।
 १२ भृशमुदपादयत् । १३ वारवारं मूलं कुर्वन्तः । १४ व्यर्थीभूतेषु । १५ अभूतो भूतो भूतयोनिविशेषो भूतो जात इति च्विः ।
 १६ उश्चिस्तशुडादेनाकाशानक्षत्राणि त्रोटयन्निव ।

कराग्रेण गृहीत्वा च दुर्वारेण स वारणः । दूरमुह्यालयामास जगवन्तं नञस्तले ॥ २१० ॥
विशीर्य कणशोऽगहन्त्वसाविति दुराशयः । दन्ताबुदस्य स व्योन्नः पतन्तं स्म प्रतीहति ॥ २११ ॥
पतितं दन्तघातेन विध्यति स्म मुहुर्मुहुः । वैद्वसो वज्रकठिनास्समुत्तस्थुः स्फुलिंगकाः ॥ २१२ ॥
न शशाक वराकोऽसौ कर्तुं किञ्चिदपि द्विपः । यावत्तावत्सुरश्चक्रे करिणीं वैरिणीमिव ॥ २१३ ॥
अखंभुंडदन्ताभ्यां जगवन्तं विजेद सा । स्वैरं शरीरनीरेण विषेणैव सिषेच च ॥ २१४ ॥
क्रेरणो रेणुसाञ्छते तस्याः सारे सुराधमः । पिशाचरूपमकरोन्मकरोत्कटदंष्ट्रकम् ॥ २१५ ॥
ज्वालाजावाकुलं व्यक्तव्यायतं वक्रकोटरम् । अजवञ्चीषणं तस्य वह्निकुन्मिव ज्वलत् ॥ २१६ ॥
यमौकस्तोरणसंज्ञाविर्व प्रोत्तंजितौ जुजौ । अञ्च तस्य जघोरु तुंगं तालडुमोपमम् ॥ २१७ ॥
स सादृहासः फेत्कुर्वन् स्फूर्जेत्किलकिदारवः । कृत्तिवासाः कर्त्रिकाञ्चगवन्तमुपाज्वत् ॥ २१८ ॥
तस्मिन्नपि हि विध्याते क्षीणैतैलप्रदीपवत् । व्याघ्ररूपं क्रुधा ध्मातः शीघ्रं चक्रे स निर्दृणः ॥ २१९ ॥
अथ पुण्ड्रदाह्नोटैः पाटयन्निव मेदिनीम् । बूत्कारप्रतिशब्दैश्च रोर्दसी रोदयन्निव ॥ २२० ॥
दंष्ट्राञ्चिर्वज्रसाराञ्चिर्नखाग्रैः शूलसोदैरैः । अव्यग्रं व्योपिपतिं स्म व्याघ्रो जुवन्नञ्जर्तारि ॥ २२१ ॥
तत्र विहायतां प्राप्ते दवदग्ध इव द्रुमे । सिद्धार्यराजरूपं स विचक्रे विबुधाधमः ॥ २२२ ॥
किमेतन्नवता तात प्रक्रान्तमतिदुष्करम् । प्रत्रज्यां मुञ्च मास्माकं प्रार्थनामवजीगणः ॥ २२३ ॥

१ गजः । २ प्रसुवक्षःस्थलात् । ३ मकरस्थेवोत्कटा दष्ट्रा यस्मिस्तत् । ४ व्यातं विद्युत् च तद्वायतं दीर्घं चेति तथा । ५ चर्म-
वन्नः । ६ निर्दयः । ७ बूत्कारो व्याघ्रशब्दः । ८ द्यावापृथिव्यौ । ९ व्यापारं करोति स्म ।

वार्धके मामशरणं त्यक्तवान्निद्वर्धनः । विकृता त्रिशला चैनं विललाप मुहुर्मुहुः ॥ २२४ ॥

॥ शुभम् ॥

ततस्तयोर्विलापैरप्यलिप्तमनसि प्रभौ । आवासितं दुराचारः स्कन्धावारसकल्पयत् ॥ २२५ ॥

तत्रानासाद्य हृषदः सूदः सादर श्रोदने । चुह्रीपदे प्रभोः पादौ कृत्वा स्थालीं न्यवेदयत् ॥ २२६ ॥

तत्कालं ज्वालितस्तेन ज्वाला ज्वलनोऽधिकम् । पादमूले जगद्भृगुरिरेव दवानलः ॥ २२७ ॥

तप्तस्यापि प्रभोः स्वर्णस्येव न श्रीरहीयत । ततः सुराधमश्चक्रे पक्कणं दारुणैकणम् ॥ २२८ ॥

प्रकणोऽपि प्रभोः कंठे कर्णयोश्चुजदंशयोः । जंघयोश्च ह्युजपद्भिर्पंजराणि व्यलंबयत् ॥ २२९ ॥

खैगैश्चंचुनखायातैस्तथा दंष्ट्रे प्रभोस्तनुः । यथा विजराताकीर्णां तत्पञ्जरमिवाजवत् ॥ २३० ॥

तत्राप्यसारतां प्राप्ते पक्कणे पक्कपत्रवत् । उत्पादितमहोत्पातं खैरचासमजीजनत् ॥ २३१ ॥

अन्तरिक्षे महावृद्धोऽस्तुणोत्क्षेपं समुत्क्षिपन् । विक्षिपन् पांशुविक्षेपं दिक्षु च श्रावकर्करान् ॥ २३२ ॥

सर्वतो रोदसीर्गर्भं चत्त्रापूरं च पूरयन् । उत्पाद्योत्पाद्य बालोसौ जगन्तमपतयत् ॥ २३३ ॥

॥ शुभम् ॥

तेनापि खरवातेनापूर्णकामो विनिर्भसे । ह्युसत्कुलकलंकोऽसौ जाह् कलंकं विकानिलम् ॥ २३४ ॥

अर्च्यतोऽपि प्रमथितुमलंकर्मीणविक्रमः । प्रमथामास चक्रस्थमृत्पिंडमिव स प्रभुम् ॥ २३५ ॥

१ शोदनं पक्तु सादर आदरसहितः । २ चंडालम् । ३ मयंकरशब्दम् । ४ पक्षिभिः । ५ तीक्ष्णवायुं ज्ञानावातमिति यावत् ।
६ पाषाणकर्करान् । ७ देवकुले कलंकः । ८ आवर्तवज्जंहावातम् । ९ पर्यंतानपि ।

अथमाणोऽर्णवावर्तेनैव तेन नञ्स्वता । तदैकतानो न ध्यानं मनागपि जहौ प्रभुः ॥ २३६ ॥
 वज्रसारमनस्कोऽयं बहुधापि कदर्शितः । न ह्युच्यति कथमहं ज्ञन्नगुर्योमि तां सज्जाम् ॥ २३७ ॥
 तदस्य प्राणनाशेन ध्यानं नश्यति नान्यथा । चिन्तयित्वेति चक्रे स कालचक्रं सुराधमः ॥ २३८ ॥
 अर्होऽयं तदयोजारसहस्रघटितं ततः । उद्धार सुरः शैलं कैलासमिव रावणः ॥ २३९ ॥
 पृथिवीं संपुटीकर्तुं कृतं मन्ये पुटान्तरम् । उत्प्राप्य कालचक्रं स प्रचिद्देषोपरि प्रभोः ॥ २४० ॥
 ज्वालाजालैरुल्लङ्घिदिशः सर्वाः करालैश्चत् । तत्पयात जगद्भर्तुर्यौर्वानल इवाख्ये ॥ २४१ ॥
 कुर्वाकृतिधरद्वोदक्षमस्यास्य प्रहारतः । भमज्जाजानु जगवानन्तर्वसुमतीतलम् ॥ २४२ ॥
 एवं ऋतेऽपि जगवानशोचदिदमस्य यत् । तितारधिपवो विश्वं वयं संसारकारणम् ॥ २४३ ॥
 कालचक्रहृतोऽप्येष प्रपेदे पंचतां न यत् । अगोचरस्तदल्लाणमुपायः क इहापरः ॥ २४४ ॥
 अनुकूलैरुपसर्गैः ह्युच्येद्यदि कथंचन । इति बुद्ध्या सुरश्चक्रे तानाशु त्रिजगद्गुरोः ॥ २४५ ॥
 सद्यः प्रकाशं मानाशं क्रोशं त्वगकुलाकुलम् । प्रातःकालमकालेऽपि दर्शयामास दुष्टधीः ॥ २४६ ॥
 तां च दैवीमसौ मायां मन्यमानो महामनाः । न मुमोच विभुर्ध्यानमग्निप्रहृताग्रहः ॥ २४७ ॥
 ताडं कंहारकेयूरकिरीटद्योतितांबरः । तत्संहृत्य विमानस्थः स पुरोऽस्थ्याहुवाच च ॥ २४८ ॥

१ समुद्रस्थावर्त्तनेन । २ वायुना । ३ भया अथा गौर्वाग्यस्य सः । ४ तत्क्षणम् । ५ कराल भयंकरमाचरत् कर्तृपदम् ।
 ६ कुलपर्वताना चूर्णकरणे क्षमस्य । ७ जानुपर्यन्तम् । ८ अन्यांस्तारयितुमिच्छव । ९ प्रकाशमाना दिशो येन तत् । १० शब्द
 कुर्वता पक्षिणां कुलेनाकुलम् ।

महर्षे तव तुष्टोऽस्मि सत्त्वेन तपसौजसा । प्राणैरपेक्ष्येन्नारब्धनिर्वहणेन च ॥ २४९ ॥
पर्याप्तं तपसानेन शरीरहेतुशकारिणा । ब्रूहि याचस्व मा कार्षीः शंकां यद्यामि किं तव ॥ २५० ॥
इत्यामात्रेण पूर्यन्ते यत्र नित्यं मनोरथाः । किमनेनैव देहेन त्वां स्वर्गं प्रापयामि तम् ॥ २५१ ॥
अनादित्रयसंरूढकर्मनिर्मोहलक्षणम् । एकान्तपरमानन्दं मोहं वा त्वां नयामि किम् ॥ २५२ ॥
अशेषमंजवाधीशमौलिलाहितशासनम् । अथवात्रैव यद्यामि साम्राज्यं प्राज्यसृष्टिभिः ॥ २५३ ॥
इहं प्रलोचनावाक्यैरहो ज्यमनसि प्रजौ । अप्राप्तप्रतिवाक् पापः पुनरेवमचिन्तयत् ॥ २५४ ॥
मोघीकृतमनेनैतन्मम शक्तिविजृम्भितम् । तदिदानीममोघं स्याद्यद्येकं कामशासनम् ॥ २५५ ॥
यतः कामास्त्रचूताग्निः कामिनीभिः कटाक्षिताः । दृष्ट्वा महापुमांसोऽपि लुंपन्तः पुरुषत्रतम् ॥ २५६ ॥
इति निश्चित्य चित्तेन निर्दिदेश सुरांगनाः । तद्विभ्रमसहायान् षट् प्रायुंक्त स इतूनपि ॥ २५७ ॥
कृतप्रस्तावना मत्तको किलाकलकूजितैः । कंदर्पनाटकनटी वसन्तश्रीरशोजत ॥ २५८ ॥
मुखवासं संजयन्ती विकसञ्चीपरेणुभिः । सैरैन्धीव दिग्बधूनां ग्रीष्मलक्ष्मीरजृञ्जत ॥ २५९ ॥
राज्याग्निषेककामस्य संगद्वयतिलकानिव । सर्वांगं केतकव्याजात् कुर्वती प्रावृत्ताबभौ ॥ २६० ॥
सहस्रनयनीञ्ज्य नवनीलोत्पलह्लात् । स्वसंपदमिवोदामां पश्यन्ती शुशुभे शरद् ॥ २६१ ॥
जयप्रशस्तिं कामस्य श्वेताक्षरसहोदरैः । हेमन्तश्रीर्बिलेखेव प्रत्यग्रेः कुन्दकुब्जालैः ॥ २६२ ॥

१ प्राणाना निरपेक्षत्वेन । २ अनादिसप्तारैः संरूढानां कर्मणां नितरां मोक्ष एव लक्षणं यस्य तम् । ३ कृता प्रस्तावना यथा सा
४ रचयन्ती । ५ दासीव । ६ केतकीपुष्पमिषात् । ७ जयप्रशंसापत्रम् ।

गणिकेवोपजीवन्ती हेमन्तधुरचीसमम् । कुन्दैश्च सिन्दुवारैश्च शिशिरश्रीरचीयत ॥ २६३ ॥
 एवमुज्ज्वलाणेषु सममेवर्तुषु क्षणात् । मीनध्वजपताकिन्यः प्रादुरासन् सुरांगनाः ॥ २६४ ॥
 संगीतमविगीतांग्यः पुरो जगवत्सतः । ताः प्रचक्रमिरे जैत्रं मंत्रास्त्रमिव मान्मस्यम् ॥ २६५ ॥
 तत्राविसूत्रितलयं गान्धारग्रामबन्धुरम् । काञ्चिश्चिद्रुदगीयन्त जातयैः शुक्रवेत्सः ॥ २६६ ॥
 क्रमव्युत्क्रमगैस्तानैर्व्यक्तैर्व्यजनधातुभिः । प्रवीणास्वादयत्पीणां काचित् सकलनिष्कलाम् ॥ २६७ ॥
 स्फुटञ्जकारधौकारप्रकारैर्भेद्यनिस्वनान् । काश्चिच्च वादयामासुर्दृदंगंस्त्रिविधानपि ॥ २६८ ॥
 नञोचूगतचारीकं विचित्रकरणोद्भटम् । दृष्टिजवैर्नवनवैः काश्चिदध्यनरीन्तुः ॥ २६९ ॥
 दढांगंहाराञ्चिनयैः सद्यस्त्रुटितकंबुका । बभ्रन्ती श्लथधम्मिहं दोर्मूलं काप्यदीदृशात् ॥ २७० ॥
 दंडपादाञ्चिनयनह्लात् कापि मुहुर्मुहुः । चारुगोरोचनागौरमूरुमूलमदर्शयत् ॥ २७१ ॥
 श्लथचर्मगतकग्रंथिदृढीकरणलीलया । कापि प्राकाशयच्चैपीसनाञ्चि नाञ्जिमंडलम् ॥ २७२ ॥
 व्यपदेश्येजदन्ताख्यहस्तकाञ्चिनयं मुहुः । गाढमंगपरिष्वंगसंज्ञां काचिच्च निर्भसे ॥ २७३ ॥
 संचारयन्त्युत्तरीयं नीवीनिर्बिम्बनह्लात् । नितंबबिंबफलकं काचिदाविरञ्जावयत् ॥ २७४ ॥

१ सुरभिर्नसन्तुः । २ अविगीतं कुन्दरमंगं यासा ताः । ३ जयनशीलम् । ४ कामदेवसंबन्धि । ५ लयास्तानविशेषाः ।
 ६ षड्जगद्विस्वराणाम् । ७ पूर्णयोग्याम् । ८ नभसि भुवि च गता चारी गलिविशेषो यस्मिन् कर्मणि यथास्यात्तथा । ९ विचित्रं
 यत्करण संगीत तेनोद्भरमुदारं यथा स्यात्तथा । १० दृढो योगहारोऽद्भुत्यादीनामभिनयपूर्वकं नर्तनं तस्याभिनयैः । ११ श्लथो यो
 धम्मिहः केशपाशस्तम् । १२ चंडातकः उत्तरीयम् । १३ वापीसदृशम् । १४ नीव्या दृढीकरणमिषात् ।

अंगचंगापदेशेन बद्धः पीनोन्नतस्तनम् । सुचिरं रोचयामास काचिद्भुचिरलोचना ॥ १५५ ॥
 यदि त्वं वीतरागोऽसि रागं तन्नस्तनोषि किम् । शरीरनिरपेक्षश्चेदत्से बद्धोऽपि किं न नः ॥ १५६ ॥
 दयालुर्थदि वासि त्वं तदानीं विषमाशुधात् । अक्रांडाकृष्टकोदंडादस्मान्न त्रायसे कथम् ॥ १५७ ॥
 उपेक्षसे कौतुकेन यदि नः प्रेमलावसाः । किंचिन्मात्रं हि तद्युक्तं मरणान्तं न युज्यते ॥ १५८ ॥
 स्वामिन् कविनातां सुंच पूरयास्मन्मनोरथान् । प्रार्थनाविमुखो सा चूः काश्चिदित्यूचिरे चिरम् ॥ १५९ ॥
 एवं गीततोद्यनृचैर्विकारैरंगिकैरपि । चादुञ्चिश्च सुरस्त्रीणां न बुद्धोऽत्र जगद्गुरुः ॥ १६० ॥
 एवं विशंत्युपसर्गां तत्र रात्रौ सुराधमः । चक्रे संगमकः कायोत्सर्गस्थस्य जगद्गुरोः ॥ १६१ ॥
 प्रातः संगमकश्चैवमचिन्तयदहो आयम् । नेषदप्यचक्ष्यानान्मर्यादाया इवाणवः ॥ १६२ ॥
 तत्किं यामि दिवं ब्रष्टप्रतिज्ञो यामि वा कथम् । द्योत्रविष्यास्युपसर्गैः स्थित्वाहं चिरमप्यमुम् ॥ १६३ ॥
 पथि सूर्यकरस्पृष्टे युगमात्रप्रदत्तहृक् । जगवान् बालुकात्रिस्थं ग्रामं प्रत्यचलत्ततः ॥ १६४ ॥
 सुराधमः संगमकः पंचचौरशतीं पथि । विचक्रे बालुकां चोच्चैर्बालुकार्णवसन्निभाम् ॥ १६५ ॥
 मातुल मातुलेत्युच्चैर्जल्पन्तो दस्यवः प्रयुम् । तथा सस्वजिरे गाढं यथा गिरिपि स्फुटेत् ॥ १६६ ॥
 जगाम बालुकाग्रामं प्रशमामृतसागरः । जानुर्दंष्ट्रं बालुकायां मज्जत्पादो जगद्गुरुः ॥ १६७ ॥
 निसर्गकूरधीरिच्छमुपसर्गान् सुराधमः । पुरे ग्रामे वनेऽन्यत्राप्यनुगृह्यन् प्रन्नोर्व्यधात् ॥ १६८ ॥
 लपसर्गकृतो जग्मुर्मासाः संगमकस्य षट् । अथागागोक्तुले स्वामी तदासीत्तत्र चोत्सवः ॥ १६९ ॥

१ कामात् । २ चादुवाक्यैः । ३ विशतेरुपसर्गाणां समाहारस्ताम् । ४ जानुप्रमाणं मज्जन्तौ पादौ यस्य सः ।

षड्युपोषितो मासान् जगवानतिलिङ्घ्य तान् । कर्तुकामः पारणकं चिद्व्यर्थं गोकुलेऽविशत् ॥ ३९० ॥
 यत्र यत्र गृहे स्वामी प्रययौ तत्र तत्र च । अनेषाणां प्रविद्धे पापधीः स सुराधमः ॥ ३९१ ॥
 दत्तोपयोगो ज्ञात्वा तमनिवृत्तं सुराधमम् । स्वामी निवृत्त्य चिद्व्यासस्तथौ प्रतिमया बहिः ॥ ३९२ ॥
 किं जगपरिणामोऽयमिति सोऽप्यवधेः सुरः । यावदैक्षिष्ट तावच्चापश्यदद्भुन्नितं प्रचुम् ॥ ३९३ ॥
 स सुरोऽचिन्तयच्चैवं षण्मासीं सन्ततैः कृतैः । नोपसर्गैः कंपितोऽसौ संह्योऽर्णवजलैरिव ॥ ३९४ ॥
 दीर्घेणाप्येष कालेन ध्यानाज्ञ हि चलिष्यति । वृथा मे प्रक्रमोऽत्राचूजजस्त्रेवाञ्जिचेदने ॥ ३९५ ॥
 स्वार्थिदाससुखं हित्वा शापत्रष्ट द्वावनिम् । कियच्चिरं ह ह्यत्राम्यं निजदुर्बुद्धिबन्धितः ॥ ३९६ ॥
 एवं विचिन्त्य स सुरः प्रणम्य च जगज्जुरुम् । कृताञ्जलिस्त्रानमुखो ह्रीणश्चैवमजाषत ॥ ३९७ ॥
 यथा सन्नायां शक्रेण कीर्तितोऽसि तथा ह्यसि । तदचोऽश्रद्धधानेन मयास्येवमुपद्रुतः ॥ ३९८ ॥
 सत्यप्रतिज्ञस्त्वं द्रष्टप्रतिज्ञोऽहमसौ पुनः । न व्यधाचि मया साधु तत्कमस्व ह्यमानिधे ॥ ३९९ ॥
 द्यां चास्थाम्युपसन्नोऽहमुपसर्गपराङ्मुखः । ब्रज त्वमपि निःशंको ग्रामाकरपुरादिषु ॥ ३०० ॥
 ग्रामेषु विश चिद्व्यर्थे युंश्वाहारमदूषितम् । चिद्व्यादोषा अपि पुरा विहितास्ते मयैव हि ॥ ३०१ ॥
 स्वाम्यवोचत नश्चिन्तां युञ्च संगमकामर । कस्याप्यधीना न वयं विहरामो निजेह्यया ॥ ३०२ ॥
 इत्युक्तवन्तं श्रीवीरं प्रणम्य स सुराधमः । सानुतापः प्रचचाल पुरुहूतपुरीं प्रति ॥ ३०३ ॥
 इतश्च कालं तावन्तं सुराः सौधर्मवासिनः । निरानन्दा निरुत्साहा ज्विन्नाश्चावतस्थिरे ॥ ३०४ ॥

१ सहाद्विः । २ उपक्रमः । ३ स्वर्गकीडासुखम् । ४ शान्तः । ५ इन्द्रनगरीम् ।

शक्रोऽपि मुक्तनेपथ्यांगारगोऽत्यन्तदुःखितः । संगीतकादिविमुखो मनस्येवमचिन्तयत् ॥ ३०५ ॥
 इयतामुपसर्गाणां निमित्तमचक्रं ह्यहम् । मया स्वामिप्रशंसायां कृतायां सोऽकुपत्सुरः ॥ ३०६ ॥
 अत्रान्तरे संगमकः पापपंकमतीमसः । प्रणष्टकान्तिप्राग्भारोऽम्भ्रःस्पृष्ट इव दर्पणः ॥ ३०७ ॥
 ब्रष्टप्रतिज्ञो मन्दोद्दिमन्दीञ्जलाद्द्विपंकजः । देवराजाधिष्ठितां तां सुधर्मासाययौ सन्नाम् ॥ ३०८ ॥
 ॥ युगमम् ॥
 शक्रः संगमकं हृष्ट्वा सद्यो जूल्वा पराङ्मुखः । इत्यूचे ज्ञोः सुराः सर्वेऽप्याकर्णयत मक्वचः ॥ ३०९ ॥
 अयं हि कर्मबंधालः पापः संगसकामकः । हृश्यमानोऽपि पापाय तद्बुद्धुं नैष युज्यते ॥ ३१० ॥
 बहूनेनापराजं हि यत्स्वामी नः कदर्शितः । नास्मन्मयसपि किं प्रीतो प्रवाप्नोतीति न यद्ययम् ॥ ३११ ॥
 अर्हन्तो नान्यसाहाय्यात्तथ्यंते तप इत्यहम् । तथोपसर्गकालेऽपि नामुं पापमशिष्यम् ॥ ३१२ ॥
 अतः परमिह तिष्ठन्नस्माकमपि पाप्मने । निर्वासनीयस्तदसौ कदपादस्मात्सुराधमः ॥ ३१३ ॥
 इत्युदित्वा वज्रपाणिर्वज्रेणैव शिलोच्चयम् । जघान वामपादेन सुराधमममर्षणः ॥ ३१४ ॥
 पर्यसमानो विविधायुधैर्मघवनैर्जटैः । आक्रुरयमानस्त्रिदशस्त्रीन्निर्मोदितपाणिभिः ॥ ३१५ ॥
 सामानिकैर्हस्यमानो यानकाख्यविमानगः । स शिष्टैर्कार्णवायुष्को मेरुचूलां सुरो ययौ ॥ ३१६ ॥
 ॥ युगमम् ॥

१ प्राग्भारः समूहः । २ मन्दान्यक्षाणीन्द्रियाणि यस्य स चासौ मन्दीभूताक्षिपंकजश्च । ३ पापाय । ४ गिरिम् । ५ इन्द्रसे-
 वकैः । ६ मोदिता वक्तीकृता हस्ता यभिस्ताः ।

सद्विष्यः संगमकस्य शक्रमेवं व्यजिज्ञपन् । स्वनाथमनुगह्यामस्त्वदादेशो भवेद्यदि ॥ ३१७ ॥
अनुगन्तुं संगमकं दीनास्या अन्वमंस्त ताः । अवारयत्परीवारमशेषमपि वासवः ॥ ३१८ ॥
द्वैतीयिकेऽथ दिवसे तत्र गोचरचर्यया । प्राविशजोकुलवरे पारणेह्वर्जगजुरुः ॥ ३१९ ॥
तत्रैका प्रकितो वत्सपालकस्थविरा प्रयुम् । कदपेन परमाब्धेनोषितेन प्रत्यलाभयत् ॥ ३२० ॥
चिराज्जातेन जगवत्पारणेन प्रमोदतः । चक्रिरे पञ्च दिव्यानि तत्र सन्निहिताः सुराः ॥ ३२१ ॥
ततश्च विहरन् स्वामी पुरीमादञ्जिकां ययौ । तस्यौ प्रतिमया तत्रालेख्यस्थ इव सुस्थिरः ॥ ३२२ ॥
तत्र विद्युत्कुमारेन्द्रो नाम्ना हरिरिति प्रयुम् । एत्य प्रदक्षिणीकृत्य प्रणम्यैवमवोचत ॥ ३२३ ॥
उपसर्गास्त्वया नाथ ते सोढा यैः श्रुतैरपि । अस्मादृशा विदीर्यन्ते वज्रादप्यतिरिच्यसे ॥ ३२४ ॥
स्तोकेनाप्युपसर्गेण घातिकर्मचतुष्टयम् । हनिष्यस्यचिरादेव केवलं चार्जयिष्यसि ॥ ३२५ ॥
इत्युदित्वा जगवन्तं नमस्कृत्य च प्रकितः । हरिविद्युत्कुमारेन्द्रो ययौ निजनिकेतनम् ॥ ३२६ ॥
जगवानपि निर्गत्य नगरीं श्वेतवीं ययौ । विद्युदिन्द्रो हरिसहस्रत्रैत्यावन्दत प्रयुम् ॥ ३२७ ॥
आख्याय सोऽपि हरिविज्जागाम निजमाश्रयम् । नाथोऽपि गत्वा श्रावस्त्यां तस्यौ प्रतिमया स्थिरः ३२८
तस्यां पुर्यां दिने तस्मिन्महाविह्वदपूर्वकम् । प्रारब्धोऽञ्जुज्जलैः स्कन्दरथयान्नामहोत्सवः ॥ ३२९ ॥
प्रतिमास्थमतिक्रम्य जगवन्तं पुरीजनाः । स्कन्दं प्रति ययुश्चैत्यपूजापटलिकाचतः ॥ ३३० ॥
स्वपयित्वा पूजयित्वा स्कन्दस्य प्रतिमां जनाः । रथमध्यारोपयितुमसज्जन्त यथाविधि ॥ ३३१ ॥

१ चित्रस्थः । २ महाडंबरपूर्वकम् । ३ चैत्यपूजाकृते पटलिका पूजासामग्रीं विभ्रतीति तथा ।

तदा चाचिन्तयञ्चक्रः कथं विहरति प्रभुः । ददर्श चावधेवीरं तथास्थं तांश्च नागरान् ॥ ३३३ ॥
 कथं नाशमतिक्रम्य निर्विवेको जनो ह्ययम् । स्कन्दपूजां करोतीति सेष्यस्तत्राययौ हरिः ॥ ३३३ ॥
 शक्रेणाधिष्ठिता स्कन्दप्रतिमा प्रतिमास्थितम् । जगवन्तं प्रत्यचालीढं त्रपांचालिकेव सा ॥ ३३४ ॥
 अहो स्कन्दकुमारोऽयं रथमारोह्यति स्वयम् । इत्थूचूर्नागरा यावत्तावत् सा स्वामिनं ययौ ॥ ३३५ ॥
 सा त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य जगवन्तं ननाम च । उर्पासितुं च प्रारेजे निषणा पृथिवीतले ॥ ३३६ ॥
 अयमस्यापि देवस्य पूज्यः कोऽपीति सर्वथा । चक्रे न युक्तमस्मान्निर्घदस्यातिक्रमः कृतः ॥ ३३७ ॥
 इति ब्रुवाणस्ते पौरा विस्मयानन्दधारिणः । महिमानं प्रचोश्चक्रुः कौशांबीं च ययौ प्रभुः ॥ ३३८ ॥
 तत्रार्केन्दू सविमानौ जिनेन्द्रं प्रतिमास्थितम् । जत्स्यान्ध्येत्य ववन्दते सुयात्राप्रश्नपूर्वकम् ॥ ३३९ ॥
 क्रमाच्च विहरन् स्वामी ययौ वाराणसीं पुरीम् । अन्येत्य तत्र शक्रेण ववन्दे मुदितात्मना ॥ ३४० ॥
 ततो राजगृहे गत्वा स्थितं प्रतिमया प्रभुम् । ईशानेन्द्रोऽनमसन्नस्तथा सुयात्राप्रश्नपूर्वकम् ॥ ३४१ ॥
 गतोऽथ मिथिलापुर्यां स्वामी जनकञ्चुजा । धरणेन्द्रेण चापूजि प्रियप्रश्नविधायिना ॥ ३४२ ॥
 ततो विहरमाणोऽगादिशादीं नगरीं प्रभुः । तत्र चैकादशो वर्षाकालो ब्रतदिनादञ्जत् ॥ ३४३ ॥
 तस्यां च समरोद्याने बलदेवनिकेतने । चतुर्मासद्वयणञ्चुचस्थौ प्रतिमया प्रभुः ॥ ३४४ ॥
 चूतानन्दो नागराजस्तत्रैत्यावन्दत प्रभुम् । आसन्नं केवलज्ञानं समाख्याय जगाम च ॥ ३४५ ॥
 परमश्रावकस्तत्र जिनदत्ताग्निधोऽवसत् । दयावान् विश्रुतो जीर्णश्रेष्ठीति विज्ञवद्वयात् ॥ ३४६ ॥

तत्रोद्याने बलेदेवायतने स गतस्तदा । जिनदत्तो जिनपतिं ददर्श प्रतिमास्थितम् ॥ ३४७ ॥
 बद्धस्थ एष सर्वज्ञोऽस्तीति निश्चित्य स प्रभुम् । प्रक्त्या बवन्दे परया चित्ते चैवमचिन्तयत् ॥ ३४८ ॥
 उपोषितोऽसौ जगवानद्यास्ति प्रतिमाधरः । श्वः कर्ता पारणं चेन्मन्मन्दिरे सुंदरं तदा ॥ ३४९ ॥
 नित्यमित्याशया नाशं चतुर्मासीमसेवत । तदन्याहे निमंज्येशं स यथौ निजवेश्मनि ॥ ३५० ॥
 पूर्वसंसाधितान्यात्मनिमित्तं स महामनाः । प्रासुकान्येषणीयानि वरज्जोष्यान्यचिन्तयत् ॥ ३५१ ॥
 जिनदत्तो जिनमार्गदत्तदृक् श्रांगणे स्थितः । दध्यावेतानिं ज्ञोज्यानि दास्यामि स्वामिने खलु ॥ ३५२ ॥
 धन्योऽस्मि खलु यस्यौकस्यहर्न स्वयमिहेष्यति । करिष्यति पारणं च संसाराणवतारणम् ॥ ३५३ ॥
 आगच्छतश्च नाथस्य गमिष्याम्येष संमुखम् । त्रिश्च प्रदक्षिणीकृत्य बन्दिष्ये तत्पदांबुजे ॥ ३५४ ॥
 अपुनर्जन्मने जन्म मम चेदं नविष्यति । मोक्षाय दर्शनमपि किं पुनः पारणं प्रजोः ॥ ३५५ ॥
 एवं च चिन्तयन् यावत्स तस्यौ शुचिमानसः । तावज्जगामान्नबश्रेष्ठिनो धामनि प्रभुः ॥ ३५६ ॥
 स श्रेष्ठी श्रीमैदोद्गीवश्रेष्ठीं श्रित्याहगादिशत् । दत्त्वा त्रिद्वामसौ त्रिछुर्मंछु ऋधे विसृज्यताम् ॥ ३५७ ॥
 दारुहस्तकहस्ता सा कुटुमाषान् समुपानयत् । चिद्धेप च जगद्भर्तुः पाणिपात्रे प्रसारिते ॥ ३५८ ॥
 तास्मिन्तौ कुन्दुजिदैवैश्वेरोत्क्षेपश्च निर्ममे । वसुधारा पुष्पगन्धान्त्रसां वृष्टिश्च तत्क्षणात् ॥ ३५९ ॥
 लोकैश्च पृथोऽजिनवश्रेष्ठीं माय्येवमब्रवीत् । स्वयं मया पायसेन पारणं कारितः प्रभुः ॥ ३६० ॥

१ मोक्षाय । २ पवित्रचित्तः । ३ लक्ष्या मदेनोर्ध्वश्रीवः । ४ दासीम् । ५ दारुहस्तकः काष्ठनिर्मितहस्तकः हस्तको भाषाया
 “कड्डी” इति ख्यातम् । ६ मायावान् ।

अहो दानं सुदानं चेत्याकार्यं दिविषङ्कनिम् । लोको राजा चाग्निवश्रेष्ठिनं तुष्टुवुर्मुहुः ॥ ३६१ ॥
 स्वान्यागमनचिन्तावाङ्गीर्णश्रेष्ठी तथा स्थितः । दिविषहुन्तुन्निधानमाकर्ण्यैवं व्यचिन्तयत् ॥ ३६२ ॥
 धिगहो मन्दजाग्योऽस्मि मुधा मम मनोरथः । यदतिकम्य मधेरमान्यत्र प्रचुरपारयत् ॥ ३६३ ॥
 पारयित्वा प्रचुरपि विहरन्नन्यतो ययौ । तत्रोद्याने पार्श्वशिष्यः केवल्यथ समाययौ ॥ ३६४ ॥
 राजा लोकश्च तं गत्वा पग्रह जगवन्निह । नगर्थी को महापुण्यसंनारोपार्जको जनः ॥ ३६५ ॥
 जीर्णश्रेष्ठीति सोऽप्याख्यद्वोक्तोऽप्युचे कश्चं ह्यसौ । न स्वामी पारितोऽनेनाग्निवनेन हि पारितः ॥ ३६६ ॥
 वसुधाराग्ध्यग्निवश्रेष्ठिनो मन्दिरेऽपतत् । स कथं न महापुण्यसंनारोपार्जकः प्रजो ॥ ३६७ ॥
 केवल्यारुच्यन्नावतोऽर्हञ्जिनदत्तेन पारितः । तथोपार्ज्यच्युते कल्पे जन्मानेन जवादितः ॥ ३६८ ॥
 तादृग्भावस्तदायं चेन्नाश्रोष्यहुन्तुन्निध्वनिम् । तदाध्यानान्तरगतः प्राप्स्यत्केवल्यज्वलम् ॥ ३६९ ॥
 शुश्रूज्जावविहीनेनाग्निवश्रेष्ठिना पुनः । प्राप्तमर्हत्पारणस्य वसुधारैर्हिकं फलम् ॥ ३७० ॥
 अस्त्यन्नक्तिविहीनं तदर्हत्पारणजं फलम् । आकर्ण्य विस्मितो लोकः स्थानं निजनिजं ययौ ॥ ३७१ ॥
 इतश्च नगरग्रामाकरजोणमुखादिषु । विहरन् जगवान् वीरः सुसुमारपुरं ययौ ॥ ३७२ ॥
 तत्रोद्यानेऽशोकखंभेऽथोऽशोकजोः शिवातले । कृताष्टमप्रचुरैजे प्रतिमामेकरात्रिकीम् ॥ ३७३ ॥
 इतश्चात्रैव जरते विन्ध्यपादतलस्थिते । विन्धेले सन्निवेशेऽनूप्नवान् पूरणो गृही ॥ ३७४ ॥
 निशीथे सोऽन्यदा दध्यौ नूनं पूर्वजने मया । कृतं महत्तपो येन श्रीरियं मान्यता च मे ॥ ३७५ ॥

फलं प्राक्कर्मणामत्र प्राप्यते हि शुभाशुभम् । सेव्यसेवकजावेन तज्जनेष्वनुमीयते ॥ ३७६ ॥
 गृहवासं परित्यज्य स्वजनान्प्रतिबोधय च । ऐश्वर्यवे फलप्राप्त्यै चरित्यामि तपो यतः ॥ ३७७ ॥
 भौसैरष्टचिरह्लादिपूर्वेण वयसायुषा । तत्कर्तव्यं मनुष्येण येनान्ते सुखमेधते ॥ ३७८ ॥
 एवं विचिन्त्य स प्रातर्नोजयित्वा स्वकाञ्चनान् । आपृह्य च व्रतकृते स्वपदे तनयं न्यधात् ॥ ३७९ ॥
 स्वयं तु नाम्ना प्राणमं तापसव्रतमाददे । चतुःपुटं दारुमयं चिह्नापात्रमथाग्रहीत् ॥ ३८० ॥
 आरज्य तद्दिनादेव सदा ब्रह्मनि सोऽकरोत् । आत्मानमातापनया करुणामास चान्वहम् ॥ ३८१ ॥
 प्राप्ते च पारणदिने न्नाजनं तच्चतुःपुटम् । गृहीत्वा प्रययौ सिद्धाकृते मध्यंदिनक्षणे ॥ ३८२ ॥
 द्विप्तमाद्ये पुटे चिह्नां पान्ध्यादीनामदत्त सः । द्वितीयपुटत्रिह्नां च काकादिज्यः पुनर्ददौ ॥ ३८३ ॥
 मत्स्यादिजलचारिभ्यस्तृतीयपुटगामदात् । रागद्वेषौ विनाशुंक्त चतुर्थपुटगां स्वयम् ॥ ३८४ ॥
 एवं षादशवर्षाणि कृत्वा बालतपः स तु । विजेलसन्निवेशस्यैशान्यान्यासनशनं ललौ ॥ ३८५ ॥
 मासं सोऽनशनं कृत्वा बालतपोवशात् । अजूच्चमरचंचायां चसरेन्द्रोर्णैवस्थितिः ॥ ३८६ ॥
 उत्पन्नमात्रो युवनान्तराण्यवधिचक्षुषा । जक्त् पश्यन्पूर्वमपि हि सौधर्मेन्द्रं ददर्श सः ॥ ३८७ ॥
 स्थितं विमाने सौधर्मवतसे वज्रधारिणम् । शक्रं महर्षिं स प्रेक्ष्य कुञ्जोऽवोचदिति स्वकात् ॥ ३८८ ॥
 अप्राथितप्रार्थकोऽयं को नु मे शिरसि स्थितः । दुरात्मा निदसत्येवं निर्लज्जः सुरपांसनः ॥ ३८९ ॥

१ आगामिभवे । २ अष्टमिससैस्तत्कर्तव्य येन कृतेनान्ते मासाष्टकस्यान्ते सुखमेधते, एव आदिशब्दपूर्वेण वयसा, आयुषा च योज्यम् । ३ सागरोपमाशुभकः ।

सामानिकाद्यास्ते मूर्ध्नि निवञ्जलवयोऽवदन् । अयं सौधर्मकद्वेषन् महीजाश्रंङशासनः ॥ ३ए० ॥
तच्छ्रुत्वाच्यधिकं क्रुद्धो वृकुटीनीषणाननः । नासासूत्कारपर्यस्तचमरश्चमरोऽवदत् ॥ ३ए१ ॥
मद्विक्रमानजिज्ञाः स्थ तद्यूयं तं प्रशंसथ । एष वो दर्शयिष्यामि स्ववदं तस्य पातनात् ॥ ३ए२ ॥
उच्चस्थानस्थितो दैवात् प्रभुर्नैतावताप्ययम् । गैजशारीनिविष्टः किं काकोलो रथिकीत्रवेत् ॥ ३ए३ ॥
यत् स्थितस्तत् स्थितोऽसौ ज्ञो मयि क्रुद्धे त्वतः परम् । न स्थास्यत्युदिते ह्यर्के न तेजांसि तमांसि च ३ए४
अथ सामानिकाः प्रोचुरयं पूर्वत्रवाजितैः । पुण्यैर्दिविषदीशोऽभूदधिकार्द्धिपराक्रमः ॥ ३ए५ ॥
त्वं स्वपुण्यानुमानेन प्रचुरस्माद्दशमच्छः । पुण्याधीनो हि वित्रवस्तदीर्घ्यामिह मा कृथाः ॥ ३ए६ ॥
विक्रमोपक्रमो ह्यस्मिन् क्रियमाणस्त्वया त्रवेत् । उपहासाय पाताय शरत्रस्यांबुदेव्विव ॥ ३ए७ ॥
तत्प्रशान्त्य सुखं तिष्ठ शृंक्ष्व जोगान् यथासुखम् । विनोदान् पश्य विविधान् सेव्यमानोऽस्मदादिभिः ३ए८
अथ तांश्चमरोऽवोचद्यूयं तद्भीरवो यदि । ननु तत्तिष्ठतात्रैव यास्याम्येकोऽपि तद्युधे ॥ ३ए९ ॥
सुराणामसुराणां च स्यादिन्द्रः सोऽथवाप्यहम् । प्रत्याकारे यदेकस्मिन् युगपन्न ह्यसिष्यम् ॥ ४०० ॥
इत्यूर्जितं स गर्जित्वा समुत्पिपतिषुर्दिवि । किञ्चिज्जातविवेकः सन् भूयोऽप्येवमचिन्तयत् ॥ ४०१ ॥
अमी सामानिकाः शक्रं शक्तमाचक्षते यथा । नविष्यति तथा किञ्चिन्न खल्वेते समाहिताः ॥ ४०२ ॥
कार्यगतिर्विषमा च दैवाच्चेन्मे पराजयः । तदा कं शरणं यास्याम्यमुष्मादधिकौजसः ॥ ४०३ ॥

१ नासिकायाः सूक्काशब्देन पर्यस्तानि उक्त्विसानि चमराणि येन सः । २ चमरेन्द्रः । ३ गजस्य शारी वर्म तत्र स्थितः ।
४ काकविशेषः । ५ यदियन्तं कालं स्थितस्तत् स्थितः । ६ शरभोऽष्टापदो मृगः । ७ कोशे । ८ खड्गद्वयम् ।

एवं विचिन्त्य प्रायुक्तावधिं सोऽथ ददर्श च । सुसुमारपुरे वीरस्वामिनं प्रतिमास्थितम् ॥ ४०४ ॥
 निश्चित्य शरणीकार्यं श्रीवीरं चमरासुरः । उत्थायागात् प्रहरणशालां तुंबावयाह्वयाम् ॥ ४०५ ॥
 जग्राह तत्र परिधं मृत्योर्भुजमिवापरम् । द्विस्त्रिश्च चालयामास तिर्यग्ूर्ध्वं च स द्रुतम् ॥ ४०६ ॥
 वीर इत्यसुरस्त्रीचिर्वाह्यमाणः सर्कामनम् । उत्साहमानो युवनपतिभिः कौतुकार्थिभिः ॥ ४०७ ॥
 लोपेक्ष्यमाणोऽङ्ग इति निजैः सामानिकासुरैः । पुर्याश्चमरचंचाया निर्यथौ चमरासुरः ॥ ४०८ ॥

॥ युग्मम् ॥

दृष्ट्वाच्छ्रीवीरमासाद्य मुक्त्वा परिधमायुधम् । स त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य नत्वा चैवं व्यजिह्वपत् ॥ ४०९ ॥
 जगवंस्त्वल्पत्रावेण शक्रं जेष्यामि दुर्जयम् । सोऽत्यन्तं बाधते मां हि मन्मूर्ध्नः उपरि स्थितः ॥ ४१० ॥
 इत्युक्त्वादाय परिधमैशान्यामुपसृत्य च । सद्यो विचक्रे स्वं रूपं प्रमाणे लक्ष्ययोजनम् ॥ ४११ ॥
 मूर्तीभूतमिव व्योम श्यामच्छविमहातनुः । नन्दीश्वरमहाघ्नीपाञ्जनाक्ष्रिकि जंगमः ॥ ४१२ ॥
 दंष्ट्रकचचीमास्यो विब्लोदश्यामकुन्तलः । वक्रैकुंभोऽबलज्ज्वालाजालपद्मवितांबरः ॥ ४१३ ॥
 पृथुवदस्थदात्रोगस्थैगितादित्यमंरुदः । दोर्दंभ्रैखणप्रशयङ्गहनदत्रतारकः ॥ ४१४ ॥
 नात्रीमंडलसंवीनफणिफूत्कारदारुणः । शैलचूलाग्रसंदमजानूज्जनितविस्मयः ॥ ४१५ ॥

१ कामनासहितं यथा तथा । २ वक्रमेव कुण्डं तस्मादुच्छलन् यो ज्वालामसमूहस्तेन पल्लवितमंबरं त्रेण सः । ३ स्थगित-
 माच्छादितम् । ४ भ्रंखणं चलनम् ।

पादावष्टत्रविधुरीकृतभ्रूमंरुलोऽथ सः । समुत्पपात दर्पान्धः सौधर्माधिपतिं प्रति ॥ ४१६ ॥
॥ पंचत्रिः कुलकम् ॥

ऊर्जितैर्गजितैः सर्वं ब्रह्माणं स्फोटयन्निव । व्यन्तरान् त्रीष्यमाणो त्रीष्योऽन्तक इवापरः ॥ ४१७ ॥
ज्योतिष्कांस्त्रासयन्नृचैः कुरंगानिव केसरी । ह्यणत्पापातिसूर्येन्दुमंडलः शक्रमंरुलम् ॥ ४१८ ॥
निद्विड्यिरे किद्विषिकास्तत्रसुश्चात्रियोगिकाः । सेनान्योऽपि समं सैन्यैरकस्मादपि कुट्टुबुः ॥ ४१९ ॥
पलायन्ते स्म दिक्पालाः सोमैश्वश्रवणादयः । वेगेनापततस्तस्माद्भयंकरमहातनोः ॥ ४२० ॥
आत्तरक्षैरस्वदितो वेत्रिणाण्यनिवारितः । किमेतदिति संत्रान्तैस्त्रायस्त्रिशैर्निरीक्षितः ॥ ४२१ ॥
सकोपविस्मयैर्दृष्टः सोऽथ सामानिकैर्न्यधात् । एकं क्रमं पद्मवेद्यां सुधर्मायामथापरम् ॥ ४२२ ॥
॥ युग्मम् ॥

परिधेणेन्धकीलं त्रिस्ताडयित्वा स दुर्मदः । उत्कटां त्रकुटिं वित्रह्यक्रमेवमवोचत ॥ ४२३ ॥
एवंविधानां वृन्देन विज्ञानोमिव नाकिनाम् । ओजसा किं विभोजस्त्वं ममोपर्यवतिष्ठसे ॥ ४२४ ॥
अधुना पातयामि त्वामधस्तादात्मनोऽपि हि । मुधा चिरं स्थितोऽसीह शौलाग्र इव मौकुलिः ॥ ४२५ ॥
पुर्याश्चमरचंचायाः स्वामिनं चमरासुरम् । किं मामपि न जानासि विश्वासह्यपराक्रमम् ॥ ४२६ ॥
केसरीव व्याधहकां तादृक्षं पुरुषं वचः । अनाकर्णितपूर्वीन्द्रः सिम्भिष्येऽथ विस्मिष्मिये ॥ ४२७ ॥

१ पदन्यासेन विधुरीकृतं भयविह्वलीकृतं भ्रूमडलं येन सः । २ सूर्यचंद्रमंडलमतिकान्तः । ३ पादम् । ४ जार पुरुषाणा-
मिव । ५ काकः ।

ज्ञात्वावधेस्तं चमरं रे रे नश्येत्यथ ब्रुवन् । शृकुटीमिव दुर्दशं शक्रो दंष्ट्रीलिमुद्दधे ॥ ४२७ ॥
सारं कटपानलस्येव विद्युतामिव संचयम् । वृन्दीभ्रूतमिर्वौर्वाग्निज्वालेश्चं सोऽमुचत्पविम् ॥ ४२८ ॥
तदत्तडिति कुर्वाणं त्रस्तगीर्वाणवीक्षितम् । गीर्वाणपतिमुक्तं तच्चमरं प्रत्यधावत ॥ ४२९ ॥
अर्कतेज इवोत्सृक्तो ह्यष्टुमप्यहमः पविम् । वैद्युलीबोर्ध्वपादोऽधोमौलिर्बत्रंश सोऽसुरः ॥ ४३० ॥
जगवन्तं महावीरं प्रपित्सुः शरणं ततः । ज्ञाक् पलायिष्ठ चमरश्चमरश्चित्रकादिव ॥ ४३१ ॥
महाहेरिव मंडूक उरत्र इव दन्तिनः । कुञ्जरः शरभस्येव गरुडस्येव पन्नगः ॥ ४३२ ॥
अनात्मज्ञः कथमरे युयुत्सुरसुराधम । शक्रस्यास्फलित इति स नश्यद्ब्रह्मसेऽमरैः ॥ ४३३ ॥

॥ शुग्मम् ॥

योऽभ्रूतादृज्जहादेहो लघुदेहः क्षणेन सः । वाताहत इवांजोदस्त्वरितत्वरितं ययौ ॥ ४३४ ॥
तस्याणुकृतरूपस्य गोधाया इव पृष्ठतः । समापतन्नशोन्निष्ट ज्वालाजालाकुलोऽर्शनिः ॥ ४३५ ॥
इतश्च वज्रे निर्मुक्तमात्रे वज्रीत्यचिन्तयत् । नासुराणामिहागन्तुं शक्तिः संचवति स्वतः ॥ ४३६ ॥
अर्हन्तमर्हच्चैत्यं वा महर्षिं कंचनाथ वा । मन्ये मनसिकृत्यासौ जातशक्तिरिहाययौ ॥ ४३७ ॥
विचिन्त्येत्यवधेः शक्रोऽज्ञासीत् स्वामिप्रजावतः । तत्रायातं चमरेन्दं यान्तं च स्वामिनं प्रति ॥ ४३८ ॥
हा हा हतोऽस्मीति वदन्निन्धः कुलिशवर्मना । द्रुतद्रुतमधाविष्ट द्रुतधारादिचूषणः ॥ ४३९ ॥

१ वज्रम् । २ वल्युली पक्षिणीविशेषः भाषायां “ वडवानरी ” इति ख्यातम् । ३ प्रपुं प्रभुमिच्छुः । ४ चमरसृगः ।
५ अजः । ६ वज्रम् ।

अधस्तान्नजन्मिन्त्वाच्चमरस्तत्र चाग्रतः । तत्पृष्ठतोऽगाहं ज्ञोऽत्रिर्वज्री तत्पृष्ठतः पुनः ॥ ४४१ ॥
 पश्चात्प्रचलितोऽपीन्ध्रो निजशक्त्यातिवेगवान् । करीव प्रतिकारस्य तयोर्निकटवर्त्यञ्चूत् ॥ ४४२ ॥
 आसन्नप्रायकुलिशः कथंचित्प्राप सोऽसुरः । प्रतिमास्थं महावीरं देवार्तद्विपवन्नदीम् ॥ ४४३ ॥
 शरणं शरणमिति बुवाणः स्वामिपादयोः । अन्तरे सूक्ष्मकीञ्चूय कुन्धुवच्चमरोऽविशत् ॥ ४४४ ॥
 चतुरंगुलमग्राहं स्वामिपादारविन्दयोः । वज्रं मुष्ट्याग्रहीद्वज्री सर्पं गारुम्निको यथा ॥ ४४५ ॥
 प्रष्टुं प्रदक्षिणीकृत्य वन्दित्वा च पुरन्दरः । कृताञ्जलिरुवाचैवं ऋक्तिनिर्जरया गिरा ॥ ४४६ ॥
 नाज्ञासिषं यथा स्वामिपादपद्मप्रचावतः । आगमच्चमरेन्ध्रो मामुपजोतुं समुञ्जतः ॥ ४४७ ॥
 अज्ञानादमुचं वज्रं पश्चाच्चावधिनाबुधम् । अमुं त्वत्पादसंलीनं सहस्वाग इदं मम ॥ ४४८ ॥
 इत्युक्त्वा शक्र ऐशान्यां स्थित्वा वामाङ्घ्रिणा युवम् । रोषनाशाय न्नित्वा त्रिश्वमरेन्ध्रमदोऽवदत् ४४९ ॥
 ज्ञो ज्ञोः साधु त्वया चक्रे यद्विश्वान्नयदः प्रभुः । शिश्रिये शरणायायं गुरुः सर्वगरीयसाम् ॥ ४५० ॥
 मया वैरं समुत्सृज्य मुक्तोऽसि चमरासुर । गत्वा चमरचंचायां स्वशङ्घिसुखन्नाग्नव ॥ ४५१ ॥
 एवं चमरमाश्वस्य भ्रूयोऽपि परमेश्वरम् । नमस्कृत्य प्रतिययौ निजं स्थानं पुरन्दरः ॥ ४५२ ॥
 गते शक्रे चमरेन्ध्रः प्रजोः पादद्वयान्तरात् । निरागादस्तमितेऽर्के गुहाया इव कौशिकः ॥ ४५३ ॥
 स प्राणम्य जगन्नाथमित्यूचे रचिताञ्जलिः । अशेषजीवजीवातो त्वमेव मम जीवदः ॥ ४५४ ॥
 अनेकदुःखनिलयाद्विमुच्यन्ते त्रवादपि । त्वत्पादौ शरणं प्राप्ताः किं पुनः कुलिशादहम् ॥ ४५५ ॥

अहं पूर्वजवेऽप्यज्ञोऽकार्षं बालतपः प्रजो । अज्ञतासहितं प्रापमासुरेन्द्रं च तत्फलम् ॥ ४९६ ॥
मया स्वयमनर्थोऽयमज्ञानादात्मनः कृतः । इदमेव कृतं सुप्तु यत्त्वं शरणमाश्रितः ॥ ४९७ ॥
शरणं प्राग्जवेऽपि त्वामकरिष्यमहं यदि । प्राप्स्यमप्यच्युतेन्द्रत्वमहमिन्द्रत्वमप्यथ ॥ ४९८ ॥
यदि वा कृतमिन्द्रत्वैः सर्वं प्राप्तं मया प्रजो । जगत्रितयनाथत्वं नाथः प्राप्तोऽधुनापि यत् ॥ ४९९ ॥
सश्रद्धमन्त्रिधायैवं नत्वा च परमेश्वरम् । पुर्यां चमरंचचायां जगाम चमरासुरः ॥ ४६० ॥
तत्र सिंहासनासीनश्चमरेन्द्रस्त्रैपानतः । अबोधत स्वागतिकान्निजान् सामानिकान् ॥ ४६१ ॥
यथा हि मध्यस्थतया शक्तो शुष्माज्जिरोच्यत । स तथैव परं मोहादज्ञायि न मया तथा ॥ ४६२ ॥
तत्सन्नामगमं सिंहकन्दरामिव जंबुकः । उपेक्ष्यमाणस्तद्वोकैः कौतुकस्य दिदृक्षया ॥ ४६३ ॥
शक्रनिर्मुक्तकुलिशात् कृच्छ्रान्मुक्तो गतोऽस्म्यहम् । शरणं वीरचरणौ सुरासुरनमस्कृतौ ॥ ४६४ ॥
श्रीवीरशरणस्थोऽहं जीवन्मुक्तो बिहौजसा । इहागण्डं बलत ज्ञो गत्वा वन्दामहे जिनम् ॥ ४६५ ॥
इत्युक्त्वा सपरीवारश्चमरः प्रभुमाययौ । नत्वा चक्रे च संगीतं जगाम स्वां पुरीं ततः ॥ ४६६ ॥
प्रातर्नाथोऽपि संहृत्य प्रतिमामेकरात्रिकीम् । क्रमेण विहरन् प्राप पुरं जोगपुरान्निधम् ॥ ४६७ ॥
माहेन्द्ररुद्रत्रियस्तत्र जिनेन्द्रं प्रेक्ष्य दुर्मतिः । खर्जूरीयष्टिसुद्यम्य प्रजिहीर्षुरधावत ॥ ४६८ ॥
चिरदर्शनसोत्कंठो ज्रष्टुं च स्वामिनं तदा । आगात् सनत्कुमारेन्द्रस्तत्रापश्यच्च तं शठम् ॥ ४६९ ॥
निर्चर्त्स्य च ह्यत्रियं तमिन्द्रः प्रभुमवन्दत । त्रयत्या सुखविहारं चापृच्छत् स्वं च पदं ययौ ॥ ४७० ॥

नन्दिग्रामं यथौ ग्रामं विह्वन् जगवानपि । नन्दिना पितृमित्रेण प्रकितस्तत्र चार्थत ॥ ४७१ ॥
 ग्रामेऽथ सेढकग्रामे जगवान् विह्वन् यथौ । दधौवे तत्र हन्तुं च गोपालो बालरञ्जुवृत् ॥ ४७२ ॥
 कूर्मारग्रामवत्तत्र भ्रन्तमेत्य पुरन्दरः । गोपं निवारयामास ववन्दे च जगद्गुरुम् ॥ ४७३ ॥
 ततो निःक्रम्य जगवान् कौशाबीं नगरीं यथौ । राजा तस्यां शतानीकः परानीकत्रयंकरः ॥ ४७४ ॥
 चेढकोवींशडुहिता तज्जानी च मृगावती । श्राविका तीर्थकृत्पादपूजानिष्ठा सदैव हि ॥ ४७५ ॥
 राजस्तस्य च सचिवः सुगुप्तो नाम तल्पिया । नन्दा नाम श्राविकेति मृगावत्याः पैरा सखी ॥ ४७६ ॥
 श्रेष्ठी धनावहो नाम्ना तत्र चासीन्महाधनः । मूलाभिधाना तस्यापि गृहिणी गृहकर्मठा ॥ ४७७ ॥
 तत्र स्वामी पौषमासबहुलप्रतिपदिने । दुराचरं दुर्ग्रहं च जग्राहैवमभिग्रहम् ॥ ४७८ ॥
 अग्र्योनिगरुवद्भ्रंघ्रिर्मुक्ताऽनशिता सती । रुदती मँन्नुना राजकन्यापि प्रेथ्यतां गता ॥ ४७९ ॥
 देहद्व्यन्तः स्थितैकांघ्रिर्बहिः द्विसापरांघ्रिका । गृहत् प्रतिनिवृत्तेषु सर्वत्रिद्याचरेषु च ॥ ४८० ॥
 यदि मे शूर्पकोणेन कुह्माषान् संग्रदास्यति । चिरेणापि तदैवाहं पारयिष्यामि नान्यथा ॥ ४८१ ॥
 त्रिन्निर्विशेषकम् ॥

गृहीत्वावदथमाणाभिग्रहं प्रतिदिनं प्रभुः । उच्चावचेषु गेहेषु प्रमति स्म यथाह्वणम् ॥ ४८२ ॥
 आभिग्रहवशाद्भिदां दीयमानामगृह्णति । स्वामिनि प्रत्यहं पौरास्ताभ्यन्ति स्मात्मनन्दिनः ॥ ४८३ ॥
 अनात्तन्निकः स्वाम्येवं घाविंशतिपरीषहीम् । सहमानोऽनयन्मासांश्चतुरः प्रहरानिव ॥ ४८४ ॥

चिद्धार्षमन्थदा स्वामी सुगुप्तामालवेऽमनि । प्रविवेश दहशे च दूरादपि च नन्दया ॥ ४८१ ॥
 अयमर्हन्महावीरो दिष्ट्या मजृहमागतः । इति बुवाष्णान्युत्तस्थौ नन्दानन्देन पूरिता ॥ ४८६ ॥
 कदपनीयानि ज्योत्थानि साञ्जिज्ञा समुपानयत् । स्वाम्यप्यञ्जिग्रहवशात्तान्थनादाय निर्वयौ ॥ ४८७ ॥
 धिगहं मन्दजागयास्मि न पूर्णो मे मनोरथः । इति खेदं दधारोच्चैर्नन्दा मन्दमनाः सती ॥ ४८८ ॥
 तां सखेदां च दास्यूचे देवार्योऽयं दिने दिने । अनात्तञ्जिहो निर्याति न खट्वद्यैव निर्गतः ॥ ४८९ ॥
 एवमाकर्ण्य नन्दापि बुबुधे यदञ्जिग्रहः । विशिष्टः कोऽपि तन्नोपादत्तेऽसौ प्रासुकान्यपि ॥ ४९० ॥
 स्वामिनोऽञ्जिग्रहो ज्ञेयः कथं न्विति विचिन्तया । निरानन्दैव नन्दास्थात् सुगुप्तस्तां ददर्श च ॥ ४९१ ॥
 सुगुप्तस्तामुवाचैवं किमुद्विग्नेव लक्ष्यसे । खंडिताज्ञासि किं केनाप्यपराङ् मयाथवा ॥ ४९२ ॥
 साप्यूचे खंडिता नाज्ञा नापराधस्तवापि च । न पारयामि श्रीवीरमिति खेदाय किं तु मे ॥ ४९३ ॥
 चिद्धार्षी जगवान् वीरो नित्यमायाति याति च । अनात्तञ्जिह्व एवायमञ्जिग्रहविशेषतः ॥ ४९४ ॥
 जानीह्यञ्जिग्रहं चतुर्न चेजानासि तन्मुधा । बुद्धिस्तव महामाल्य परचित्तोपलक्षिणी ॥ ४९५ ॥
 सुगुप्तोऽपि जगादैवं जगद्गर्तुरञ्जिग्रहः । यथा विज्ञास्यते प्रातः प्रयतिष्ये तथा प्रिये ॥ ४९६ ॥
 तदैवागान्मृगावत्या वेन्निणी विजयाह्वया । तयोः श्रुत्वा तमालापं गत्वा देव्याः शशंस च ॥ ४९७ ॥
 तथैव खेदं विदधे मृगावत्यपि तत्क्षणम् । संत्रान्तश्च शतानीकोऽपृञ्चत्तां खेदकारणम् ॥ ४९८ ॥
 किञ्चिदुन्नमितभ्रूका व्याजहार मुगावती । अन्तर्विषादकालुष्योऽग्राहुरितया गिरा ॥ ४९९ ॥

अम्बानांगस्तथाप्यस्याद्विशुद्धज्ञानत्राक् प्रभुः । त्रीनाखेदाकुलैः पौरैर्वैदियमाणो दिने दिने ॥ ५१५ ॥
इत्थ पूर्व नौसैन्यैः शतानीको निशैकया । गत्वारुणत् पुरीं चंपां ऊंपासमसमागमः ॥ ५१६ ॥
चंपापतिः पलायिष्ट ततश्च दधिवाहनः । बलीयसावरुचानां त्राणं नान्यत्पलायनात् ॥ ५१७ ॥
चंद्रहो घोषितस्तत्र शतानीकेन चूचुजा । तदनीकरुचयाश्रयां स्वेह्यया मुमुक्षुस्ततः ॥ ५१८ ॥
दधिवाहनराजस्य धारिणीं नामतः प्रियाम् । वसुमत्या समं पुत्र्या तत्र कोऽन्यौष्ट्रिकोऽग्रहीत् ॥ ५१९ ॥
कृतकृत्यः शतानीकोऽप्यनीकैः परिवारितः । समाजगाम कौशांबीं वैरिकैरवजास्करः ॥ ५२० ॥
श्रौष्ट्रिकः सोऽपि धारिण्या देव्या रूपेण मोहितः । ब्रजझगाद पुरतो जनानामिदमुच्चकैः ॥ ५२१ ॥
प्रौढा रूपवती चेषं मम त्रार्यां त्रविष्यति । विक्रेष्ये कन्यकां त्वेतां नीत्वा पुर्याश्चतुष्पथे ॥ ५२२ ॥
तच्छ्रुत्वा धारिणी देवी मनस्येवमधारयत् । जाता महति वंशेऽहं शशांकादपि निर्मले ॥ ५२३ ॥
महावंशप्रसूतस्य दधिवाहनचूपतेः । पत्नी चास्मि परिणतजैनधर्मोदितोऽपि च ॥ ५२४ ॥
श्रुत्वैतान्यप्यक्षराणि धिर्जीवाम्भयंभ्राजनम् । स्वभ्रावलोच रे जीव किमद्याप्यवतिष्ठसे ॥ ५२५ ॥
न चेत् स्वयं निःसरसि तथापि हि बलान्मया । निस्सार्थसे सद्य एव नीडादिव विहंगमः ॥ ५२६ ॥
इति तन्नर्त्सनोविन्ना इव प्राणाः ह्युणादपि । तस्या मन्युप्रस्फुटितहृदयाया विनिर्भयुः ॥ ५२७ ॥
श्रौष्ट्रिकस्तां मृतां प्रेक्ष्य दध्यावेतां सतीं प्रति । धिग्धिज्ज्यैतदुदितं ग्रन्थे पत्नी त्रविष्यति ॥ ५२८ ॥

१ शंपा सुतगतस्तिरत्समः समागमो यस्य सः । २ रक्षणम् । ३ यत् किमपि गृह्यतामिति यस्मिन् घोषे स यद्ग्रहः । ४ वैरिणः शत्रव एव कैरावाणि कुमुदानि तेषु सूर्यः । ५ चन्द्रादपि । ६ प्रथमतोऽपि । ७ पापभाजनम् ।

अंगुलीदर्शनेनेव कूष्मांडं दुर्गिरा मम । विपन्नैयं यथा तद्वत् कन्याप्येषा विपत्स्यते ॥ ५२९ ॥
 एवं विमृश्य साम्ना तामालपन्ननचत् पुरि । कौशांब्यां सोऽथ निदधे विक्रेतुं राजवर्त्मनि ॥ ५३० ॥
 देवात्तत्रागतः श्रेष्ठी तामपश्यच्चननावहः । दध्यौ चेत्यनया मूर्त्या न हि सामान्यपुत्र्यसौ ॥ ५३१ ॥
 प्रथा पितृन्यां प्राप्तेयं निर्घृणेनामुनाधुना । दूथच्युता कुर्ंगीव लुब्धकैर्न दुरात्मना ॥ ५३२ ॥
 विक्रेतुं पंदवच्चेह स्थापितानेन मूढ्यतः । हस्ते हीनस्य कस्यापि हा यास्यति वैराक्यसौ ॥ ५३३ ॥
 दत्वार्थं बहुमध्यस्य गृह्णाम्येतां कृपास्पदम् । पुत्रीमिव निजां हीमां न ह्यमोऽहमुपेक्षितुम् ॥ ५३४ ॥
 विनाऽनैर्धं मम गृहे तिष्ठन्त्याः ऋमयोगतः । अस्याः स्वजनवर्गेण चविता संगमोऽपि हि ॥ ५३५ ॥
 धनावहो विमृश्यैवं दत्वा मूढ्यं तदीप्सितम् । नित्ये वसुमतीं वालां सानुकंपः स्ववेह्मनि ॥ ५३६ ॥
 सोऽपृढत् स्वहृदीस्तां च वत्से कस्यासि कन्यका । को वा स्वजनवर्गस्ते सा त्रैषीडुहितासि मे ॥ ५३७ ॥
 महत्वेन समाख्यातुं स्वकुलं सापि चाहमा । न किंचिद्दृचेऽस्यात्सायं नदिनीव त्वधोमुखी ॥ ५३८ ॥
 मूलां च श्रेष्ठिनीमूचे प्रियेऽसौ दुहितावयोः । पाठ्या लाड्या च तदियमतिथलेन पुष्पवत् ॥ ५३९ ॥
 एवं श्रेष्ठिगिरा तत्र गेहेऽवात्सीत्स्वगेहवत् । बाला बालेन्दुलेखेव सा नेत्रानन्ददायिनी ॥ ५४० ॥
 तस्या विनयाकूशीलै रञ्जितश्चन्दनोपमैः । चन्दनेत्यञ्जिधां श्रेष्ठी ददौ परिजनैः सह ॥ ५४१ ॥
 ईषच्च यौवनारंभं करञ्चोरुवाप सा । रौकारान्निश्चिन्नां श्रेष्ठि ददती मुदम् ॥ ५४२ ॥
 निसर्गतो रूपवतीं यौवनेन विशेषतः । निरीक्ष्य चन्दनां मूला दध्यावेवं समत्सरा ॥ ५४३ ॥

१ मांसवत् । २ दीना । ३ अपायम् । ४ करमस्येवोरु यस्याः सा । ५ पूर्णिमारात्रिः ।

पुत्रीवप्रतिपद्यापि यद्येतां रूपमोहितः । श्रेष्ठी परिणयेत्तर्हि जीवन्त्यपि मृतास्मि हा ॥ १४४ ॥
 एवं स्रैणसुलजेन तुल्येन दिवानिशम् । तदा प्रच्युति ताभ्यन्ती तस्थौ मूला दुराशया ॥ १४५ ॥
 श्रीभोग्मतोऽन्यदा श्रेष्ठी वेदमन्यागमदापणात् । तदाङ्घ्रिद्वालको नासीत् कोऽपि देवात् पुरःसरः १४६
 विनीता चन्दनोह्वाय श्रेष्ठिना वारितापि हि । प्रावर्तत द्यालयितुं तत्पादौ पितृचक्रितः ॥ १४७ ॥
 केशपाशास्तदा तस्याः स्निग्धश्यामलकोमलः । निःसैहांग्याः परिश्रस्तः क्वातले जलपंकिले ॥ १४८ ॥
 वत्सायाः केशपाशोऽयं मा ऋद्रूपं कजागिति । द्वीलायष्ट्योद्देशे श्रेष्ठी तमवभ्राच्च सादरः ॥ १४९ ॥
 तच्च मूला गवाक्षस्था निरीक्ष्यैवमचिन्तयत् । वितर्कः संवदति स यः पूर्वं कद्विपतो मया ॥ १५० ॥
 अस्याः स्वयं केशवन्धः पत्नीत्वस्य निबन्धनम् । प्रथमं श्रेष्ठिनो नूनं नेहशी हि पितुः क्रिया ॥ १५१ ॥
 जह्मेदनीया तदियं मूलाप्रयाधिरिवोद्धितः । इति निश्चित्य मूलास्थाङ्घ्राकिनीव दुराशया ॥ १५२ ॥
 द्राणं श्रेष्ठयपि विश्रम्य पुनरेव बहिर्यथौ । अशुभयच्चन्दनां च मूलाङ्घ्राहूय नापितम् ॥ १५३ ॥
 पादयोर्निगमान् द्रिष्ट्वा चन्दनां बहुताडयत् । मूला वल्लीमिव वशा विवशा क्रोधरक्षसा ॥ १५४ ॥
 गृहैकदेशे दूरस्थे मूला न्यधित चन्दनाम् । कपाटसंपुटं दत्त्वा परिवारसुवाच च ॥ १५५ ॥
 श्रेष्ठिनः पृष्ठतोऽप्येतत् कथनीयं न केनचित् । कश्चयिष्यति यः कोऽपि मत्कोपाग्नेः स आहुतिः ॥ १५६ ॥
 एवं नियंत्रणं कृत्वा मूला मूलगृहं यथौ । श्रेष्ठी च सायमायातोऽपृष्ठत् क्र ननु चन्दना ॥ १५७ ॥
 मूलात्रयान्न कोऽप्याख्यञ्छ्रेष्ठी चैवमबुध्यत । वत्सा भे रमते क्वापि यद्वास्त्युपरि वेदमनः ॥ १५८ ॥

१ पुरः सरतीति पुरःसरः सेवकः । २ वलितदेहायाः । ३ क्रीडायष्टया । ४ द्वारसंपुटम् ।

एवं रात्रावप्यपृच्छन्न कोऽप्याख्यत्तथैव च । प्रमुष्ठा चन्दनास्तीति चाज्ञासीद्वज्रुधीः स तु ॥ ५१ए ॥
 द्वितीयेऽप्यहि नापश्यत्तृतीयेऽपि तथैव ताम् । शंकाकोपाकुलः श्रेष्ठी प्रोचे परिजनं ततः ॥ ५६० ॥
 रे रे कथयत क्वास्ति चन्दना मम नन्दना । नाख्यास्यश्च विदन्तश्चेन्निग्रहीष्यामि वस्तदा ॥ ५६१ ॥
 श्रुत्वेदं स्थविरा तत्र काचिच्छेटी व्यचिन्तयत् । जीविताहं चिरतरं प्रत्यासन्ना मृत्तिर्मम ॥ ५६२ ॥
 कथिते चन्दनोदन्ते किं मूला मे करिष्यति । एवं विचिन्त्य तामाख्यन्मूलाचन्दनयोः कथाम् ॥ ५६३ ॥
 श्रेष्ठिनोऽदर्शयज्जत्वा चन्दनारोधवेक्ष्म सा । द्वारं चोद्घाटयामास स्वयं श्रेष्ठी धनावहः ॥ ५६४ ॥
 तत्र च ध्रुत्पिपासार्त्तां देवस्पृष्टां लतामिव । निगमैर्यन्त्रितामंश्योर्नवात्तां करिणीमिव ॥ ५६५ ॥
 परिसुंन्तमुंघां च चिहुक्कीमिव चन्दनाम् । अश्रुपूरितनेत्राजामीक्षांचक्रे धनावहः ॥ ५६६ ॥

॥ युग्मम् ॥
 विष्वस्ता भव वत्से त्वमिति जडपद्भुदश्रुदृक् । तन्नोज्यार्थं रसवतीं ययौ श्रेष्ठी द्रुतद्रुतम् ॥ ५६७ ॥
 विशिष्टं तत्र चापश्यन् नोज्यं देवाङ्गनावहः । कुड्मापात् शूर्पकोणस्यांश्चन्दनाच्चै समापयत् ॥ ५६८ ॥
 बुद्धीथास्तावदेतास्त्वं यावत्त्वन्निगमन्निदे । कर्मात्मानयामीति जल्पित्वा श्रेष्ठयगाद्बुद्धिः ॥ ५६९ ॥
 चन्दनोर्ध्वस्थिता चैवमचिन्तयदहो क मे । तस्मिन् राजकुले जन्म क चावस्थेयमीदृशी ॥ ५७० ॥
 भवेऽस्मिन्नाटकप्राये क्षणात्स्त्वन्यथा भवेत् । स्वातुचूतमिदं मे हि किं संयति करोमि हा ॥ ५७१ ॥
 पृथस्य पारणायामी कुड्मापाः सन्ति संग्रति । यद्यायात्यतिथिस्तस्मै दत्त्वा बुद्धेऽन्यथा न हि ॥ ५७२ ॥

१ दवानलेन स्थयाम् । २ दहननगृहीताम्, तत्कालगृहीतामिति यावत् । ३ अवशिष्टम् । ४ अयस्कारम्-लोहकार ।

एवं विचिन्त्य सा घारे ददौ दृष्टिमितस्ततः । तदा चागान्महावीरो चिह्नार्थै पर्यटन् प्रभुः ॥ १७३ ॥
 अहो पात्रमहो पात्रमहो मे पुण्यसंचयः । मुनिर्महात्मा कोऽप्येष चिह्नार्थै यदुपस्थितः ॥ १७४ ॥
 चिन्तयित्वेति साचालीघाला कुट्टमाषशूर्पचतु । एकमंघ्रिं न्यधादन्तर्देहल्या अपरं बहिः ॥ १७५ ॥
 निगमैर्देहलीं सा तु समुह्वंघितुमह्मा । तत्रस्थैर्वाद्भया ऋक्त्या ऋगवन्तमऋषत ॥ १७६ ॥
 स्वामिन्ननुचितं ऋज्यं यद्यप्येतत्तथापि हि । परोपकारैकरत गृहाणानुगृहाण माम् ॥ १७७ ॥
 ऋव्यादिन्नेदसंशुद्धं ज्ञात्वा पूर्णमग्निग्रहम् । तस्यै कुट्टमाषचिह्नार्थै स्वामी प्रासारयत् करम् ॥ १७८ ॥
 अहो धन्याहमेवेति ध्यायन्ती चन्दनापि हि । चिह्नैष शूर्पकोणेन कुट्टमाषान् स्वामिनः करे ॥ १७९ ॥
 स्वाम्यग्निग्रहसंपूर्त्या प्रीतास्तत्राययुः सुराः । वसुधाराप्रचृतीनि पञ्च दिव्यानि च व्यधुः ॥ १८० ॥
 पुत्रुदुर्निगडास्तस्यास्तत्पदे कांचनानि च । जङ्घिरे नूपुराण्यासीत् केशपाशश्च पूर्ववत् ॥ १८१ ॥
 सर्वांगीणं च तत्कालं रत्नालंकारधारिणी । श्रीवीरञ्जकैर्विदधे विंबुधैरथ चन्दना ॥ १८२ ॥
 उत्कृष्टनादं विदधू रोदःकुङ्किञ्जरिः सुराः । जगुश्च नचतुश्चै रंगाचार्या इवोन्मुदः ॥ १८३ ॥
 मृगावतीशतानीकौ सुगुप्तो नन्दया सह । तत्रैयुः सपरीवाराः श्रुत्वा तं दुन्दुञ्चिञ्चनिम् ॥ १८४ ॥
 आययौ देवराजोऽपि शक्रो मुदितमानसः । संपूर्णाग्निग्रहं नाश्रं नमस्कृतुं द्रुतद्रुतम् ॥ १८५ ॥
 दधिवाहनराजस्य संपुलो नाम कञ्जुकी । चर्षोवस्कन्द आनीतो राज्ञा मुक्तस्तदैव हि ॥ १८६ ॥
 तत्रायतो वसुमतीं दृष्ट्वा तत्पादयोर्नतः । विमुक्तकंठमरुदत् सद्यस्तामपि रोदयन् ॥ १८७ ॥

१ देवैः । २ नाट्याचार्याः । ३ अधिकहर्षाः । ४ चंपानगरीलुटने ।

किं रोदिषीति राज्ञोक्तः साशु प्रोवाच कंचुकी । दधिवाहनराजस्य धारिष्याश्चेयमात्मजा ॥ ५०८ ॥
 तादृग्विचववित्रथा पितृभ्यां रहिता च हा । इयं वसत्यन्यगृहे दासीवत्तेन रोदिमि ॥ ५०९ ॥
 राजाप्यूचे न शोच्येयं संपूर्णांश्चिप्रहो यया । जगत्रयत्राणवीरः श्रीवीरः प्रतिवाञ्जितः ॥ ५१० ॥
 मृगावत्यथत्रापिष्ट धारिणी जग्निनी मम । इयं तद्बुहिता वाला ममापि बुहिता खलु ॥ ५११ ॥
 पंचाहन्यूनपणमासीतपः पर्यन्तपारणम् । कृत्वा धनावहृद्दहान्निर्ययौ जगवानपि ॥ ५१२ ॥
 वसुधारामथादित्सुं लोचप्रबाल्यतो नृपम् । व्याजहार शतानीकं सौधमार्गधिपतिः स्वयम् ॥ ५१३ ॥
 नेह स्वस्वामिचावो यज्ञलवृष्टिं जिधृक्षसि । यस्मै ददाति कन्येयं स एव लज्जते नृप ॥ ५१४ ॥
 गृह्णात्विमां क इत्युक्ता राज्ञा प्रोवाच चन्दना । अयं धनावहः श्रेष्ठी पिता हि मम पादनात् ॥ ५१५ ॥
 जग्राह वसुधारां तां ततः श्रेष्ठी धनावहः । ऋयोऽध्याखंनलोऽवोचच्छतानीकनरेश्वरम् ॥ ५१६ ॥
 वाला चरमदेहेयं जोगतृष्णापराङ्मुखी । ऋविष्यत्यादिमा शिष्योत्पन्ने वीरस्य केवले ॥ ५१७ ॥
 आस्त्रामिकेवलोत्पत्ति रक्षणीया त्वया ह्यसौ । इत्युक्त्वा मघवा नाथं नत्वा च त्रिदिवं ययौ ॥ ५१८ ॥
 कन्यकान्तःपुरे निन्दे शतानीकिन चन्दना । सा स्वामिकेवलोत्पत्तिं तत्र ध्यायन्त्यवास्थित ॥ ५१९ ॥
 अनर्थमूलं मूला च श्रेष्ठिना निरवास्यत । अप्रध्यानवती साथ विपद्य नरकं ययौ ॥ ६०० ॥
 नाथोऽपि विहरन् प्राप ग्रामं नाम्ना सुमंगलम् । तस्मिन् सनत्कुमारेन्द्रेणाभ्युपेत्याश्रयवन्द्यत ॥ ६०१ ॥
 ततो जगाम जगवान् सत्केत्रे सन्निवेशने । तस्मिन्माहेन्द्रकदपेन्द्रेणैत्य जकत्यानमस्यत ॥ ६०२ ॥

१ ग्रहीषुमिच्छसि । २ स्वामिनः केवलोत्पत्तिं मर्यादीकृत्य ।

नाथोऽथ पालकग्रामे यथौ तत्र त्वदृश्यत । वणिजा नायलाख्येन यात्राथै चलयता सता ॥ ६०३ ॥
 असावराकुनं त्रिभुः क्षिपाम्यस्यैव मूर्धनि । इति हन्तुं प्रभुं पापः स कृष्णसिमधावत ॥ ६०४ ॥
 सिद्धार्थव्यन्तरस्तस्य स्वयमेवाब्धिदब्धिदः । स्वामी च विहरन् प्राप चंपां नाम महापुरीम् ॥ ६०५ ॥
 तत्राग्निहोत्रशालायां स्वातिदत्तद्विजन्मनः । तस्यौ वर्षाचतुर्मासीं घादशीं स्वाम्युपोषितः ॥ ६०६ ॥
 पूर्णचक्रमाणिक्यौ यदौ तत्र महर्द्धिकौ । रात्रौ रात्रौ समन्थेय पर्यंपूजयतां प्रभुम् ॥ ६०७ ॥
 स्वातिदत्तोऽचिन्तयच्च किमसौ वेत्ति किंचन । देवार्यो यदमुं देवाः पूजयन्ति प्रतिहृपम् ॥ ६०८ ॥
 एवं विचिन्त्य जिज्ञासुरेत्य पप्रह्य स प्रभुम् । देहे शिरःप्रभृत्यंगपूर्णे जीवः क उच्यते ॥ ६०९ ॥
 स्वाम्यपि व्याहरज्जीवः स योऽहमिति मन्यते । स्वातिदत्तोऽप्युवाचैवं सोऽपि कञ्चिन्निध संशयम् ॥ ६१० ॥
 भगवान् श्रीमहावीरः प्रत्यजाषिष्ट चो द्विज । शिरःकरप्रभृतिभ्यो विप्रिन्नः स हि सूक्ष्मकः ॥ ६११ ॥
 स्वातिदत्तद्विजोऽप्युचे ब्रूहि सूक्ष्मोऽपि को नु सः । व्याजहार प्रभुरपि न गृह्येत य इन्द्रियैः ॥ ६१२ ॥
 प्रश्नेनानेन विप्रः स ज्ञात्वा तत्त्वविदं प्रभुम् । प्रकृत्यानर्चं प्रभुणापि स प्रव्य इति बोधितः ॥ ६१३ ॥
 चतुर्मास्यत्यये स्वामी जृञ्जकग्राममायथौ । तत्र नाख्यविधिं शकौ दर्शयित्वाब्रवीदिति ॥ ६१४ ॥
 जगद्गुरो कतिपयैरद्य प्रभृति वासैरः । छत्पत्स्यतेऽत्रप्रवतः केवलज्ञानमुज्वलम् ॥ ६१५ ॥
 इत्युदित्वा सुनासीरो वीरं नत्वा दिवं यथौ । श्रीवीरोऽप्यगमद्ग्रामे मंडकग्रामनामनि ॥ ६१६ ॥
 चमरेन्द्रस्तत्र चैत्य भगवन्तमवन्दत । पृष्ठा सुखविहारं च जगाम प्रवनं निजम् ॥ ६१७ ॥

श्रामं षण्मासिनामानं जगाम जगवानपि । बहिश्च कायोत्सर्गेण तस्थौ ध्यानपरायणः ॥ ६१७ ॥
 वेद्यं कर्म तदोदीर्णं प्रचोर्विष्णुभवाजितम् । शय्यापालश्रवःक्षिप्ततप्तत्रपुनिबन्धनम् ॥ ६१८ ॥
 शय्यापालस्य जीवोऽपि गोपालस्तत्र सोऽत्रवत् । स्वाम्यन्तिके वृषान्मुक्त्वा गोदोहादिकृते ययौ ॥ ६१९ ॥
 चरन्तः स्वेह्यया ते च प्राविशन्नटवीं वृषाः । कृणात्सोऽप्या ययौ गोपोऽपश्यद्बृहणोऽवदत्प्रभुम् ॥ ६२० ॥
 देवार्थं क्व ममोद्घ्राणः किं न ब्रूषे मुनिब्रुव । न शृणोषि वचः किं वा कर्णरंध्रे वृथैव तत् ॥ ६२१ ॥
 अत्रादिनि प्रचावेवमत्यन्तकुपितोऽथ सः । अक्षिपत्काशशलाके स्वामिनः कर्णरंध्रयोः ॥ ६२२ ॥
 शलाके ताडिते तेन तथा ते मिक्षिते मिथः । अखडैकशलाकत्वं विजरांचक्रतुर्यथा ॥ ६२३ ॥
 मा कृष्यत् कीदृिकावतौ कोऽपीति स्वधिया कुधीः । तत्कीलकबहिर्भागं ङित्वागोपालको ययौ ॥ ६२४ ॥
 प्राणष्टमायामिथ्यादिशहयोऽपि श्रुतिशहयज्ञाग् । अकंपितः शुभ्रध्यानादपापां मध्यमां ययौ ॥ ६२५ ॥
 पारणार्थं प्रभुस्तत्र सिद्धार्यवणिजो गृहे । जगाम जगवांस्तेन चक्रत्या च प्रतिबान्धितः ॥ ६२६ ॥
 पूर्वाथातस्तत्र वैद्यः सिद्धार्यस्य सुहृत्प्रियः । खरकाख्यः प्रभुं प्रेक्ष्य सूह्रमधीरब्रवीदिदम् ॥ ६२७ ॥
 अहो जगवतो मूर्तिः संपूर्णा सर्वलक्षणैः । परं शह्यवती चेषं ग्लानत्वेनोपलक्ष्यते ॥ ६२८ ॥
 सिद्धार्यः संप्रमादूचे यद्येवं तन्निरूपय । सम्यग्जगवतो देहे क्व शह्यं हन्त तिष्ठति ॥ ६२९ ॥
 वैद्योऽपि निपुणं पश्यन्नखिलं स्वामिनो वपुः । ददर्श कर्णयोः कीलौ सिद्धार्यस्याप्यदर्शयत् ॥ ६३० ॥
 सिद्धार्योऽथावदत् केनाप्यपवादादनीरुणा । नरकादप्यत्रीतेन चक्रेऽदः कर्म दारुणम् ॥ ६३१ ॥

१ श्रवः कर्णः । २ वृषान् । ३ कुत्सितमुने । ४ श्रुत्योः कर्णयोः शल्यभाक् ।

कृतं वा तस्य पापस्य कथयाप्यनया सखे । नाथस्य शहयोद्गाराय प्रयतस्व महामते ॥ ६३३ ॥
 स्वामिनः कर्णयोः शहये पीडा तु महती मम । विलंबं न सहेऽन्नाथे सर्वस्वमपि यातु मे ॥ ६३४ ॥
 कर्णाभ्यां विश्वनाथस्योऽधृतयोरिह शहययोः । मन्ये जगमहांचोर्धेरावामेव समुद्धृतौ ॥ ६३५ ॥
 वैद्योऽप्युवाच नाथोऽयं विश्वत्राणद्वयद्वमः । कर्मक्षयाथोपैक्षिष्टं तं नाशकत्यापकारिणम् ॥ ६३६ ॥
 कथं चिकित्सनीयोऽयं निरपेक्षो वपुष्यपि । यः कर्मनिर्जराबुधो वेदनां साधु मन्यते ॥ ६३७ ॥
 सिद्धार्थोऽप्यवदत् केयं वाचोयुक्तिस्तवाधुना । न कालो वचसामेषां चिकित्स्यो जगवान् खलु ॥ ६३८ ॥
 तयोर्ब्रुवाणयोरेवं निरपेक्षः प्रचुर्यथौ । तस्यौ च बहिरुद्याने शुभ्रध्यानपरायणः ॥ ६३९ ॥
 सिद्धार्थखरकौ तौ च गृहीत्वा जेषजादिकम् । तत्रोद्याने त्वरावन्तौ जगवन्तमुपेतुः ॥ ६४० ॥
 तैलज्रोष्णां विनिवेश्य तैलेनान्यज्य च प्रशुम् । संवाहकैर्बलीयोत्रिस्तावमर्दयतामथ ॥ ६४१ ॥
 श्लथश्रेषु मर्दनात्संधिष्वोज्जस्विपुरुषैः प्रजोः । संदंशाभ्यामकृष्येतां युगपत्कर्णकीलकौ ॥ ६४२ ॥
 कीलकयं सरुधिरं निर्यथौ कर्णरन्ध्रयोः । श्रवशिष्टं वेदनीयं कर्म साह्यादिव प्रजोः ॥ ६४३ ॥
 तथाच्छूदना कीलकर्षणेन यथा प्रशुः । ररास जैरवारवं वज्राहत इवाचलः ॥ ६४४ ॥
 नास्फुटत् स्वामिमाहात्म्यात्तेन नादेन मेदिनी । विपद्यपि हि नार्हन्तः परोपद्रवकारिणः ॥ ६४५ ॥
 संरोहिष्या रोहयित्वा कर्णौ नाथं प्रणम्य च । ह्मयित्वा च सिद्धार्थखरकौ गृह्णीयतुः ॥ ६४६ ॥

१ तमपकारिणं कर्मक्षयाय उपैक्षिष्ट न त्वशक्त्या इत्यन्वयः । २ वेगवन्तौ । ३ अभ्यंगं कृत्वा । ४ बलवत्पुरुषैः । ५ संदंशः
 उपकरणविशेषः । 'साणसा' इति भाषायां । ६ भयंकरशब्दं यथा तथा ।

वेदनामपि तौ ऋतुः कृतवन्तौ शुभाशयौ । वऋवतुः सुरलोकश्रीजाजनमुजावपि ॥ ६४७ ॥
 दुष्टाशयस्तु गोपादो विधाय स्वामिवेदनाम् । सप्तर्मावनिडुःखानां ज्ञानं समजायत ॥ ६४८ ॥
 स्वामिनो ऋरवारावान्महाऋैरवमित्यऋत् । तडुद्यानं तत्र देवकुलं च विदधे जनैः ॥ ६४९ ॥
 एवं श्रीबीरनाथस्योपसर्गेष्वखिलेष्वपि । जघन्येषूत्कृष्टं कटपूतनाशीतमुत्कटम् ॥ ६५० ॥
 कालचक्रं मध्यमेषूत्कृष्टेषूऋरणं त्विदम् । गोपारब्धा उपसर्गा गोपेनैव च निर्दिताः ॥ ६५१ ॥ शुग्मम् ॥
 चतुर्मासरूपानि नव द्विमासिकानि षट् । मासिकानि द्वादशार्धमासिकानि द्विसप्ततिः ॥ ६५२ ॥
 एकं षाण्मासिकं द्वे त्रिमासे द्वे सार्धमासिके । सार्धद्विमासिके द्वे च ऋजादिप्रतिमात्रयम् ॥ ६५३ ॥
 महानगर्यां कौशांब्यामऋग्निग्रहसमन्वितम् । अहोऋनिः पंचऋनिन्यूनमेकं षाण्मासिकं तथा ॥ ६५४ ॥
 प्रतिमाश्चैकरात्रिकयो द्वादशाष्टमऋक्ततः । चरमायां विजावर्यां कायोत्सर्गसमन्विताः ॥ ६५५ ॥
 एकोनत्रिंशदधिके द्वे च षष्ठशते प्रभोः । नित्यऋक्तं चतुर्थं च वऋव न कदाचन ॥ ६५६ ॥
 प्रऋरेकोनपंचाशं पारणाहशतेत्रयम् । व्रताहाञ्चैत्यऋत् सार्धो द्वादशाब्दी सपत्निका ॥ ६५७ ॥
 कृत्वा तपो जलविहीनमशेषमित्थं षड्वस्थ एव विहरन् विजितोपसर्गः ।
 स्वामी जगाम रुजुपालिकया महत्या नद्या सनाथमथ जृंक्तकसन्निवेशम् ॥ ६५८ ॥
 ॥ इत्याचार्यश्रीहिमचन्द्रविरचिते त्रिषष्टिशलाकपुरुषचरिते महाकाव्ये दशमे पर्वणि श्रीमहावीरद्वितीयसाग्रषड्वार्षिकछ-
 ऋस्थविहारवर्णनो नाम चतुर्थः सर्गः ॥

॥ पंचमः सर्गः ॥

जगन्नाथोऽथ तत्रर्जुपादिकोत्तरोद्यसि । श्यामाकनाम्नो गृहिणः क्षेत्रे शाखतरोस्तले ॥ १ ॥
अव्यक्तैत्यस्यासन्ने षष्ठेर्नोक्तिकासनी । मुहूर्ते विजये स्वामी तस्थावातापनापरः ॥ २ ॥

॥ युगम् ॥

शुक्लध्यानान्तरस्थस्य क्षपकश्रेणिवर्तिनः । स्वामिनो घातिकर्माणि तुष्टुदुर्जाणिरञ्जुतत् ॥ ३ ॥
वैशाखश्वेतदशम्यां चन्द्रे हस्तोत्तरागते । यामे चतुर्थेऽहो अर्तुरुदपद्यत केवलम् ॥ ४ ॥
विज्ञायासनकंपेन केवलज्ञानमीशितुः । इन्द्राः सह सुरैस्तत्र समाजगमुः प्रमोदिनः ॥ ५ ॥
केऽप्युत्पेतुः केऽपि पेतुर्नचतुः केऽपि केऽपि च । जहसुः केऽपि च जगुर्बुच्चक्रुः केऽपि सिंहवत् ॥ ६ ॥
केऽप्यश्ववदहेषन्त बभुहुः केऽपि हस्तिवत् । रथवत् केऽपि चीच्चक्रुः फूच्चक्रुः केऽपि नागवत् ॥ ७ ॥
स्वामिनः केवलतोत्पस्या हृष्टात्मानोऽपरेऽपि हि । चतुर्विधा दिविषदो विविधं विचिचेष्टिरे ॥ ८ ॥
प्रतिवप्रं चतुर्घारं वप्रत्रितयचूषितम् । चक्रुः समवसराणं यथाविधि दिवौकसः ॥ ९ ॥

न सर्वविरतेरहः कोऽप्यत्रेति विदन्नपि । कल्प इत्यकरोत्तत्र निषण्णो देशनां विभुः ॥ १० ॥
तत्तीर्थजन्मा मातंगो यद्गः करिरथोऽसितः । बीजपूरं शुजे वामे दक्षिणे नकुलं दधत् ॥ ११ ॥

१ उक्तकिकं च तदासनं च तदस्यास्तीति तथा.

॥ ६४ ॥

सिद्धाधिका तथोत्पन्ना सिंह्याना हरिच्छविः । समानुलिङ्गवह्णक्यौ वामबाहू च विप्रती ॥ ११ ॥
पुस्तकात्रयदौ चोत्रौ दधाना दक्षिणौ जुजौ । अत्रूतां ते प्रभोर्नित्यासन्ने शासनदेवते ॥ १२ ॥
॥ त्रिन्निर्विशेषकम् ॥

उपकारार्हलोकानामत्रावात्तत्र च प्रभुः । परोपकारैकपरः प्रेक्षीणप्रेमबन्धनः ॥ १४ ॥
तीर्थकृन्नामगोत्राख्यं कर्म वेद्यं महन्मया । नव्यजन्तुप्रबोधेनानुज्ञाव्यमिति ज्ञावयन् ॥ १५ ॥
द्युसन्निकायकोटीत्रिसंख्यातात्रिरावृतः । सुरैः संचार्यमाणेषु स्वर्णोज्जेषु दधत्कर्मौ ॥ १६ ॥
स्फुटे मार्गे दिन इव देवोद्योतेन निश्चपि । द्वादशयोजनाध्वानां नव्यसत्त्वैरलंकृताम् ॥ १७ ॥
गौतमाद्यैः प्रबोधाहैर्त्रैरिशिष्यसमावृतैः । यज्ञाय मित्वैतैर्जुष्टामपायामगमत्पुरीम् ॥ १८ ॥
॥ पंचभिः कुलकम् ॥

तस्या अदूरे पुर्याश्च महासेनवनात्रिधे । उद्याने चारुसमवसरणं विबुधा व्यधुः ॥ १९ ॥
सञ्जातसर्वातिशयः स्तूयमानः सुरासुरैः । पूर्वघारेण समवसरणं प्राविशत्प्रभुः ॥ २० ॥
घात्रिंशद्भ्रनुरुतुंगं रत्नबंदनविनिजम् । ततः प्रदक्षिणीचक्रे चैत्यवृहदं जगद्गुरुः ॥ २१ ॥
नमस्तीर्थार्थेद्युदित्वा पादयन्नाहर्हतीं स्थितिम् । सपादपीठे न्यषदत्पूर्वसिंहासने प्रभुः ॥ २२ ॥
स्वामिनः प्रतिरूपाणि तन्महिम्नैव नाकिनः । विचक्रिरे नक्तिमन्तस्त्रिसृष्वन्यासु दिद्वपि ॥ २३ ॥
यथाघारं प्रविशयाथ यथास्थित्यवतस्थिरे । पश्यन्तः स्वामिवदनं सर्वे सुरनारादयः ॥ २४ ॥

नमस्कृत्य जगन्नाथं द्युसन्नाथः कृताञ्जलिः । रोमाञ्चितवपुर्चकत्या स्तोत्रुमेवं प्रचक्रमे ॥ ३५ ॥
 लावण्यपुण्यवपुषि त्वयि नेत्रामृतांजने । माध्यस्थ्यमपि दौस्थ्याय किं पुनर्दोषविप्लवः ॥ ३६ ॥
 तवापि प्रतिपद्दोऽस्ति सौऽपि कोपाद्विप्लुतः । अनया किंवदन्त्यापि किं जीवन्ति विवेकिनः ॥ ३७ ॥
 विपद्गते विरक्तश्चेत् स त्वमेवाँश्च रागवान् । न विपद्दो विपद्दः किं खद्योतो द्युतिमाखिनः ॥ ३८ ॥
 स्पृहयन्ति त्वद्योगाय यत्नेऽपि क्षेवसत्तमाः । योगमुद्रादरिद्राणां परेषां तत्कश्चैव का ॥ ३९ ॥
 त्वां प्रपद्यामहे नाथं त्वां स्तुमस्त्वामुपासहे । त्वत्तो हि न परस्त्राता किं ब्रूमः किञ्चु कुर्महे ॥ ३० ॥
 स्वयं मन्त्रीमसाचारैः प्रतारणपरैः परैः । वंचयते जगदप्येतत् कस्य पूत्कुर्महे पुरः ॥ ३१ ॥
 नित्यमुक्ताञ्जगज्जन्मस्थैर्मह्यकृतोद्यमान् । वन्ध्यास्तनन्धयप्रायान् को देवाँश्चेतनः श्रयेत् ॥ ३२ ॥
 कृतार्था जठरोपस्थदुस्थितैरपि दैवतैः । त्रवाद्दशाशत्रिहुवते ह हा देवास्तिकाः परे ॥ ३३ ॥
 खपुष्पप्रायमुत्प्रेक्ष्य किञ्चिन्मानं प्रकटय्य च । संमान्ति देहे गेहे वा न गेहेनर्दिनः परे ॥ ३४ ॥
 कामरागस्नेहरागावीषत्करनिवारणौ । दृष्टिरागस्तु पापीयान् दुरुद्धेदः सतामपि ॥ ३५ ॥
 प्रसन्नमास्यं मध्यस्थे हसौ लोकंर्षुणं वचः । इति प्रीतिपदे बाढं मूढास्त्वय्यप्युदासते ॥ ३६ ॥
 तिष्ठेद्यायुर्जवेदञ्जिर्ज्वलेज्जलमपि क्वचित् । तथापि प्रसौ रागाद्यैर्नाप्तौ त्रवितुमर्हति ॥ ३७ ॥

१ द्वेषोपद्रवः । २ स प्रतिपक्षोऽपि कोपादिनोपद्रुतः इत्थंभूतया किंवदन्त्या । ३ अथ चेत् ते विपक्षो रागांस्तर्हि स विपक्ष एव न भवति यतः सूर्यस्य विपक्षः किं खद्योतो भवतीति योजना । ४ अनुत्तरवासिनः । ५ स्थेम स्थितिः । ६ जठरोपस्थाभ्यामुदरपोषण-विषयाभ्यां दुःस्थितैः देवैः कृतार्थाः सन्तः । ७ गृहे गर्जन्तः । ८ लोकं पृणाति प्रीणयतीति लोकपृणम् ।

इत्यञ्छ्रुत्य विरते विभोजसि जगद्गुरुः । सर्वत्राषाजुषा वाचा विदधे देशनामिति ॥ ३८ ॥
 अहो अपारः संसारः सरस्वानिव दारुणः । कारणं तस्य कर्मैव हन्त वीजं तरोरिव ॥ ३९ ॥
 कर्मणा स्वकृतेनैव विवेकपरिवर्जितः । कूपकारं श्वाधस्ताज्जतिमाप्नोति देहञ्चूत् ॥ ४० ॥
 अप्यूर्ध्वगतिमाप्नोति निजेनैव हि कर्मणा । ग्रासादकारक इव शरीरी विषदाशयः ॥ ४१ ॥
 प्राणतिपातं नो कुर्यात् कर्मबन्धनिबन्धनम् । स्वप्राणवत् परप्राणपरिन्नाणपरो ज्ञवेत् ॥ ४२ ॥
 न मृषा जातु चापेत किं तु चापेत सूत्रतम् । परपीसां परिहरन्नात्मपीसासिवांगवान् ॥ ४३ ॥
 अदत्तं नाददीतार्थं बाह्यप्राणोपमं नृणाम् । अर्थं हि हरता तेषां वध एव कृतो ज्ञवेत् ॥ ४४ ॥
 मैथुनं न विदध्याच्च बहुजीवोपमर्दकम् । ब्रह्मैव कुर्यात्तत्प्राज्ञः परब्रह्मनिबन्धनम् ॥ ४५ ॥
 परिग्रहं न कुर्याच्च परिग्रहवरो न हि । गौरिवाधिकचारेण विधुरो निपतत्यधः ॥ ४६ ॥
 एतान्प्राणतिपातादीन् सूक्ष्मांस्त्यक्तुं न चेत्क्षमाः । त्यजेयुर्वादर्वांस्तर्हि सूक्ष्मत्यागेऽनुरागिणः ॥ ४७ ॥
 इत्थं च देशनां जतुः शृण्वन्तोऽवहिता जनाः । तस्थुरानन्दनिस्यन्दा आलेख्यलिखिता इव ॥ ४८ ॥
 इतश्च मगधे देशे गोवरग्रामनामनि । ग्रामे गौतमगोत्रोऽञ्ज्वसुचूतिरिति द्विजः ॥ ४९ ॥
 तस्येञ्ज्वल्यशिशूतिवायुञ्ज्वल्यचिधाः सुताः । पत्न्यां पृथिव्यामजवंस्तेऽपि गोत्रेण गौतमाः ॥ ५० ॥
 कोट्टाकेऽञ्ज्वनुर्मित्रो धम्मिह्वश्च द्विजस्तयोः । पुत्रौ व्यक्तः सुधर्मा च वारुणीञ्ज्विलाज्वौ ॥ ५१ ॥
 धनदेवश्च सौर्यश्च सौर्याख्ये सन्निवेशने । छावञ्ज्वां द्विजन्मानौ मातृवस्त्रेयकौ मिथः ॥ ५२ ॥

१ सागर इव । २ यथा कूपखनकः पृथ्वीं खनन्नघोऽधो याति तद्वत् । ३ मोक्षकारणम् ।

पद्यां विजयदेवायां धनदेवस्य नन्दनः । मंडकोऽचूत्र जाते धनदेवो व्यपद्यत ॥ ५३ ॥
 लोकाचारो ह्यसौ तत्रेत्यत्रार्यो सौर्यकोऽकरोत् । त्रार्यो विजयदेवां तां देशाचारो हि न द्विये ॥ ५४ ॥
 क्रमाद्विजयदेवायां सौर्यस्य तनयोऽचवत् । स च लोके सौर्यपुत्र इति नाम्नैव पप्रथे ॥ ५५ ॥
 तथैव विमलापुर्यां देवनाम्नो द्विजन्मनः । अचूदकंपितो नाम जयन्तीकुक्षिजः सुतः ॥ ५६ ॥
 अचूच्च कोशलापुर्यां वसुनाम्नो द्विजन्मनः । सूनुर्नाम्नाचलत्राता नन्दाकुक्षिसमुद्भवः ॥ ५७ ॥
 वत्सदेशे तुंगिकास्थे सन्निवेशे द्विजन्मनः । दत्तस्य सूनुर्मैतार्यो करुणाकुक्षिचूरचूत् ॥ ५८ ॥
 तथा पुरे राजगृहे वलनाम्नो द्विजन्मनः । प्रत्रासो नाम पुत्रोऽचूदतित्रज्जोदरोद्भवः ॥ ५९ ॥
 एकादशापि तेऽचूवंश्चतुर्वेदाब्धिपारगाः । गौतमाद्या उपध्यायाः पृथक् शिष्यशतैर्वृताः ॥ ६० ॥
 विप्रः पुर्यासपापायां यष्टुकामोऽथ सोमिलः । आनिनाथ श्रद्धया तान् यज्ञकर्मविचक्षणान् ॥ ६१ ॥
 तदा च तत्र समवसृतं वीरं विवन्दिषून् । सुरानोपततः प्रेक्ष्य बत्राषे गौतमो द्विजान् ॥ ६२ ॥
 मंत्रेणास्मान्निराहूताः प्रत्यक्षा नन्वमी सुराः । इह यज्ञे समायान्ति प्रत्रावं पश्यत क्रतोः ॥ ६३ ॥
 त्यक्त्वा चंभालवेश्मेव यज्ञवाटं सुरेषु तु । प्रति समवसरणं धात्सु लोकोऽब्रवीदिति ॥ ६४ ॥
 उद्याने समवसृतः सर्वज्ञोऽतिशयान्वितः । तं वन्दिषुं सुरा यान्ति पौराश्रामी प्रमोदितः ॥ ६५ ॥
 सर्वज्ञ इत्यहाराणि श्रुत्वाक्रोशमिवोच्चकैः । इन्द्रचूतिः प्रकुपितः स्वानेवमवदज्जनान् ॥ ६६ ॥
 मां त्यक्त्वा धिगमी यान्ति पाखंडिनमसुं जनाः । त्यक्त्वा चूतमिवाविज्ञाः करीरं मरुमानुषाः ॥ ६७ ॥

आद्यं गणधरं ज्ञात्वा ज्ञाविनं तं जगद्गुरुः । स्वयं प्रब्रजयामास पञ्चशिष्यशतीयुतम् ॥ ७३ ॥
 उपनीतं कुबेरेण धर्मोपकरणं ततः । त्यक्तसंगोऽप्याददानो गौतमोऽश्रेयचिन्तयत् ॥ ७४ ॥
 निर्वद्यव्रतत्राणे यदेतदुपयुज्यते । वस्त्रपात्रादिकं ग्राह्यं धर्मोपकरणं हि तत् ॥ ७५ ॥
 तद्वस्त्रैरिह षड्जीवनिकाययतनापरैः । सम्भक्त्वा प्राणदया कर्तुं शक्येत कथमन्यथा ॥ ७६ ॥
 यद्बुद्ध्यमुज्जमोत्पादेषणाञ्जिर्गुणसंयुतम् । गृहीतं तदहिंसायै तद्धि ग्राह्यं विवेकिनः ॥ ७७ ॥
 ज्ञानदर्शनचारित्र्याचारशक्तिसमन्वितः । आद्यन्तमध्येष्वमूढसमयार्थं हि साधयेत् ॥ ७८ ॥
 ज्ञानावलोकहीनो यस्त्वजिमानधनः पुमान् । अस्मिन् परिग्रहाशंकां कुरुते स हि हिंसकः ॥ ७९ ॥
 परिग्रहधियं धत्ते धर्मोपकरणेऽपि यः । बालानविदिततत्त्वान् स रञ्जयितुमिच्छति ॥ ८० ॥
 जलज्वलनवायूर्वीतरुन्नसतया बहून् । जीवांस्त्रातुं कथमलं धर्मोपकरणं विना ॥ ८१ ॥
 गृहीतोपकरणोऽपि करेणत्रयदूषितः । असंतुष्टः स आत्मानं प्रतारयति केवलम् ॥ ८२ ॥
 इन्द्रचूतिर्विज्ञाव्यैवं शिष्याणां पञ्चत्रिः शतैः । समं जग्राह धर्मोपकरणं त्रिदशार्पितम् ॥ ८३ ॥
 तं च श्रुत्वा प्रव्रजितमग्निचूतिरचिन्तयत् । तेनेन्द्रजादिकेनेन्द्रचूतिर्नूनं प्रतारितः ॥ ८४ ॥
 गत्वा जयाम्भ्यसर्वज्ञमपि सर्वज्ञमानिनम् । आनयामि त्रातरं स्वं माययैव पराजितम् ॥ ८५ ॥
 सर्वशास्त्रारहस्यज्ञमिन्द्रचूतिं महामतिम् । कोऽलं जेतुं विना मायां माया जैत्री त्वमाग्निषु ॥ ८६ ॥
 स चेन्मे संशयं ज्ञाता लेत्ता च हृदयस्थितम् । तदाहमपि तद्विष्यः सशिष्योऽपीन्द्रचूतिवत् ॥ ८७ ॥

१ निर्दोषव्रतस्य रक्षणे । २ कर्तारि षष्ठी । ३ निर्मलसूत्रार्थम् । ४ करणत्रयेण मनोवचनकारूपेण दूषितः । ५ जयनशीला ।

अग्निञ्चूतिर्विमृश्यैवं पञ्चशिष्यशतावृतः । यथौ समवसरणे तस्थौ चोपजिनेश्वरम् ॥ ९८ ॥
 तमाक्षपत्प्रभुर्विप्राग्निञ्चूते गौतमान्वय । अस्ति वा नास्ति किं कर्मत्येष ते संशयो हृदि ॥ ९९ ॥
 प्रत्यक्षादिप्रमाणानामगम्यं कर्म मूर्तिमत् । कर्षकारं स वद्वीयाज्जीवो मूर्तत्ववर्जितः ॥ १०० ॥
 उपघातानुग्रहाश्च कथं मूर्त्तेन कर्मणा । जीवस्य स्युरमूर्त्तस्येत्याशंका हि सुधैव ते ॥ १०१ ॥
 प्रत्यहं कर्मातिशयज्ञानिनां त्वाहशां पुनः । अनुमानाग्निगम्यं तज्जीववैचित्र्यदर्शनात् ॥ १०२ ॥
 कर्मणामेव वैचित्र्याद्भवन्ति च शरीरिणाम् । सुखदुःखादयो ज्ञावास्तत्कर्मास्तीति निश्चिनु ॥ १०३ ॥
 तथाहि स्युर्दृष्याः केऽपि हस्त्यश्वरथवाहनाः । केचित्तत्र ज्ञवे पादचारिणो निरुपानहः ॥ १०४ ॥
 सहस्रकुक्षिंशरयो ज्वनत्येके महर्द्धयः । जिहया स्वोदरमपि पूरयन्त्यपरे पुनः ॥ १०५ ॥
 देशकालादितुह्यत्वेऽप्येकस्य व्यवहारिणः । ऋथिष्ठो जायते दाजो मूलनाशोऽपरस्य तु ॥ १०६ ॥
 एवंविधानां कार्याणां ज्ञेयं कर्मैव कारणम् । न विना कारणं कार्यवैचित्र्यमुपजायते ॥ १०७ ॥
 मूर्तानां कर्मणां जीविनामूर्त्तेन च संगमः । समीचीनः सोऽपि नूनमाकाशघटयोरिव ॥ १०८ ॥
 उपघातानुग्रहाश्च नानाविधसुरौषधैः । अमूर्त्तेऽपि ज्वन्तीति निरवद्यमदोऽपि हि ॥ १०९ ॥
 एवं च स्वामिना छिन्नसंशयस्यक्तमत्सरः । अग्निञ्चूतिः प्रवव्राज शिष्यपञ्चशतीयुतः ॥ ११० ॥
 तस्मिन्नपि प्रव्रजिते वायुञ्चूतिर्व्यचिन्तयत् । जितौ मे ब्रातरौ येन सर्वज्ञः खड्गव्यं ततः ॥ १११ ॥
 तदेतस्य जगवतोऽर्च्यैर्हृणावन्दनादिभिः । धौतकटमषकालुष्यः स्यां ङिनङ्घ्रि च संशयम् ॥ ११२ ॥

१ सुरा मदिरा । २ अभ्यर्हणा पूजा । ३ धौतं कल्मषं पापमन्त्रानं वा तदेव कालुष्य येन सः ।

एवं विचिन्त्य सोऽध्यागात् स्वामिनं प्रणनाम च । स्वाम्यभ्युवाच जीवः स तद्दपुश्चेति ते त्रमः ॥ ११३ ॥
प्रत्यक्षाद्यग्रहणेन जीवो चिन्नस्तनोर्न हि । जलबुद्बुदवत्सोऽङ्गे मूर्धतीति तवाशयः ॥ ११४ ॥
मिथ्या तद्देशप्रत्यक्षो जीवः सर्वेशरीरिणाम् । तद्गुणानामीहादीनां प्रत्यक्षत्वात्स्वसंविदा ॥ ११५ ॥
देहेन्द्रियादिरिक्तः स इन्द्रियापगमेऽपि यत् । इन्द्रियार्थान् संस्मरति मरणं च प्रपद्यते ॥ ११६ ॥
इति स्वामिगिरा चिन्नसंशयो विमुखो जवात् । पर्यव्राजीषायुञ्चूतिः शिष्यपञ्चशतीयुतः ॥ ११७ ॥
व्यक्तोऽध्यचिन्तयश्चकं सर्वज्ञो जगवानयम् । इन्द्रचूल्यादयो येन जिता वेदा इव त्रयः ॥ ११८ ॥
ममापि संशयं तेत्ता निश्चितं जगवानयम् । ततः शिष्यीत्रविष्यामि ध्यात्वैवं सोऽध्यगाल्प्युम् ॥ ११९ ॥

॥ युग्मम् ॥

तमभ्युवाच जगवान् ज्ञो व्यक्त तव चेतसि । न हि ज्ञूतानि विद्यन्ते पृथ्व्यादीनीति संशयः ॥ १२० ॥
तेषां तु प्रतिपत्तिर्या सा त्रमाज्जलचन्द्रवत् । सर्वशून्यत्वमेवैवमिति ते दृढ आशयः ॥ १२१ ॥
तन्मिथ्या सर्वशून्यत्वपक्षे सुवनविश्रुताः । स्युः स्वप्नास्वप्नगन्धर्वपुरेतरत्रिदा न हि ॥ १२२ ॥
इदं च चिन्नसंदेहो व्यक्तोऽपि वैयक्तवासनः । परिवव्राज शिष्याणां शतैः पञ्चत्रिन्वितः ॥ १२३ ॥
उपाध्यायः सुधर्मापि संशयहेदेवाब्धया । समाययौ महावीरमनुब्धावोकचास्करम् ॥ १२४ ॥
तमभ्यजटपद्मगवान् सुधर्मस्तव धीरियम् । यादृगत्र ज्ञेवे देही तादृक् परत्रवेऽपि हि ॥ १२५ ॥
कार्यं हि कारणस्यानुरूपं जवति संसृतौ । न ह्युसे कलसबीजे प्ररोहति यवाङ्कुरः ॥ १२६ ॥

१ इच्छादीनाम् । २ स्पष्टवासनावान् । ३ संसारे । ४ कलमं धान्यविशेषः ।

तन्न युक्तं यद्भवेऽस्मिन् यो मृडुत्वार्जवादिभिः । नरः कर्म नरायुक्तं वद्वति स पुनर्नरः ॥ ११७ ॥
 मायादियुक् पशुर्यस्तु स प्रेत्यापि पशुः खलु । कर्माधीना समुत्पत्तिस्तन्वानत्वं च जन्मिनाम् ॥ ११८ ॥
 सदृशं कारणस्यैव कार्यमित्यप्यसंगतम् । शृंगप्रचृतिकेच्योऽपि शरादीनां प्ररोहणात् ॥ ११९ ॥
 इत्याकार्यं सुधर्मापि पञ्चशिष्यशतीयुतः । प्रब्रज्यामाददे पार्श्वे स्वामिपादारविन्दयोः ॥ १२० ॥
 मंनिकोऽपि जगामाथ स्वामिनं संशयच्छिदे । स्वाम्यप्युवाच तं बन्धमोक्षयोस्तव संशयः ॥ १२१ ॥
 तदसद्वन्धमोक्षौ हि प्रसिद्धौ तत्र चात्मनः । मिथ्यात्वादिक्रुतः कर्मसंबन्धो बन्ध उच्यते ॥ १२२ ॥
 रज्जुबद्ध इव श्वत्रतिर्यग्यसुरभूमिषु । दुःखं तेनानुभवति प्राणी परमदारुणम् ॥ १२३ ॥
 ज्ञानदर्शनचारित्रप्रमुखैर्हेतुभिस्तु यः । वियोगः कर्मणां ज्ञेयः स मोक्षोऽनन्तशर्मदः ॥ १२४ ॥
 अथ्यनादिमिथः सिद्धयोगानां जीवकर्मणाम् । ज्ञानादिना स्याद्वियोगोऽग्निना स्वार्णरश्मनामिव ॥ १२५ ॥
 इति स्वामिगिरा छिन्नसंशयो मंडिकोऽपि हि । सार्धत्रिंशत्या शिष्याणां सहितो व्रतमाददे ॥ १२६ ॥
 मौर्यपुत्रोऽपि संदेहच्छिदे स्वामिनमायथौ । स्वाम्यप्युचे मौर्यपुत्र तव देवेषु संशयः ॥ १२७ ॥
 स मिथ्या पश्य नन्वेतान् प्रत्यक्षमपि नाकिनः । अस्मिन् समवसरणे शक्रादीन् स्वयमागतान् ॥ १२८ ॥
 संगीतकादिवैयग्यान्मर्त्यगन्धाच्च दुःसहात् । नायान्ति शेषकालेऽमी तर्दन्नावो न तावता ॥ १२९ ॥
 अर्हजान्मान्निषेकादावायान्ति यदमी युवि । प्रज्जावः कारणं तत्र गरीयान् श्रीमदर्हताम् ॥ १३० ॥
 इति स्वामिगिरा बुद्धो मौर्यपुत्रोऽपि तत्क्षणम् । परिव्रजज शिष्याणां सार्धं सार्धैस्त्रिभिः शतैः ॥ १३१ ॥
 यथावकंपितोऽपीशमीशोऽवोचदकंपित । न सन्त्यहश्यमानत्वाद्भारका इति ते मतिः ॥ १३२ ॥

तदसन्नारकाः कामं पारतन्त्र्यवशादिह । आगन्तुमद्धमा गन्तुं तत्र च त्वाहशा अपि ॥ १४३ ॥
 प्रत्यहं नोपलब्ध्यास्ते शुक्तिगम्या ऋवाहशाम् । प्रत्यक्षा एव ते सन्ति द्वायिकज्ञानिनां पुनः ॥ १४४ ॥
 द्वायिकज्ञानिनोऽप्यत्र नो सन्तीति स्म मा ऋवीः । मयैव व्यञ्जिचारोऽस्या आशंकायाः परिस्फुटम् ॥ १४५ ॥
 इति श्रुत्वा प्रतिबुद्धोऽकंपितः स्वामिनोऽन्तिके । उपाददे परित्रज्यां त्रिन्निः शिष्यशतैः समम् ॥ १४६ ॥
 अथागादचलत्राता प्रष्टुं प्रचुरपि स्फुटम् । ऊचे तवाचलत्रातः सन्देहः पुष्ट्यपापयोः ॥ १४७ ॥
 मा कृथाः संशयं तत्र यत्फलं पुण्यपापयोः । प्रत्यहं दृश्यते लोके तथैव व्यवहारतः ॥ १४८ ॥
 दीर्घमायुः श्रियो रूपमारोग्यं जन्म सत्कुले । इत्यादि पुष्ट्यस्य फलं विपरीतं तु पाप्मनः ॥ १४९ ॥
 इत्थं ऋगवता हिन्नसंशयः समुपाददे । प्रब्रज्यामचलत्राता त्रिन्निः शिष्यशतैः सह ॥ १५० ॥
 मेतार्यः स्वामिनमगात् स्वाम्यूचे तव धीरियम् । ऋवान्तरप्राप्तिरूपः परलोको न विद्यते ॥ १५१ ॥
 ऋतसंदोहरूपत्वाज्जीवस्येह चिदात्मनः । परलोकाः कथं ऋताचावे तस्याप्यत्रावतः ॥ १५२ ॥
 तदसत् खलु जीवस्य ऋतेभ्यो हि स्थितिः पृथक् । पिंडितेष्वपि ऋतेषु चेतनानुपलंबतः ॥ १५३ ॥
 ऋतेभ्यश्चेतनाप्येवं जीवधर्मतया पृथक् । परलोकगतिस्तस्याज्जातिस्मृत्यादितोऽपि च ॥ १५४ ॥
 इत्थं प्रबुद्धो मेतार्यः समपि स्वामिपादयोः । शिष्यत्रिशत्या सहितः परित्रज्यामुपाददे ॥ १५५ ॥
 प्रचुमागात् प्रचासोऽपि तमूचे ऋगवानपि । निर्वाणमस्ति नो वेति प्रचास तव संशयः ॥ १५६ ॥
 मा संशयिष्ठा निर्वाणं मोक्षः कर्मद्वयः स तु । वेदात् सिद्धं कर्म जीवावस्थानैचिन्त्यतोऽपि च ॥ १५७ ॥

१ चैतन्यस्वरूपस्य जीवस्य पचमहाभूतसमूहरूपत्वात्परलोको न घटते भूतानामभावे सति तस्य जीवस्याप्यभावादिति संशयाभि-
 प्रायः । २ चेतनाया अनुपलंबभादप्राप्तेः ।

द्वीयते कर्म शुद्धैस्तु ज्ञानचारित्रदर्शनैः । प्रत्यक्षोऽतिशयज्ञानभाजां मोक्षस्तदस्ति चोः ॥ १५७ ॥
 प्रतिबुद्धः प्रभासोऽपि स्वाम्युपन्यस्तया गिरा । दीक्षाभादत्त सहितः खंस्त्रिकानां त्रिभिः शतैः ॥ १५८ ॥
 महाकुला महाप्राज्ञाः संविग्ना विश्ववन्दिताः । एकादशापि तेऽञ्चूवन्मूलशिष्या जगद्गुरोः ॥ १६० ॥
 इतश्च चन्दना तत्र शतानीकगृहे स्थिता । पश्यन्ती यान्तस्मायान्तं दिविषज्जनसंभवे ॥ १६१ ॥
 स्वामिनः केवलोलपत्तिनिश्चयाद्भक्तकाङ्क्षिणी । त्रिदशैरदेवीभ्योऽग्निर्नन्द्ये श्रीवीरपर्षदि ॥ १६२ ॥
 सः त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य नत्वा चोपास्थितः प्रभुम् । प्रब्रज्यार्थं नृपामात्यपुत्र्यो बह्व्योऽपरा अपि ॥ १६३ ॥
 चन्दनां धुरि कृत्वा ताः स्वयं प्रात्राजयत् प्रभुः । अस्थापयद्ब्रह्मवक्त्रे नृन्नारीश्च सहस्रशः ॥ १६४ ॥
 जाते संघे चतुर्धैवं भ्रौव्योत्पादव्ययात्मिकाम् । इञ्चूत्तिप्रभृतीनां त्रिपदीं व्याहरत् प्रभुः ॥ १६५ ॥
 आचारांगं सूत्रकृतं स्थानांगं समवाययुक् । पंचमं ऋगवत्यंगं ज्ञातधर्मकथापि च ॥ १६६ ॥
 उपासकांतद्दनुत्तरोपपातिकादशाः । प्रश्नव्याकरणं चैव विपाकश्रुतसम्यग् ॥ १६७ ॥
 दृष्टिवादश्चैत्यंगानि तत्रिपद्या कृतानि तैः । पूर्वाणि दृष्टिवादान्तः सूत्रितानि चतुर्दश ॥ १६८ ॥
 तत्रोत्पादाश्रायणीये वीर्यप्रवादमित्यपि । अस्तिनास्तिप्रवादं च ज्ञानप्रवादनाम च ॥ १६९ ॥
 सत्यप्रवादमात्मप्रवादं कर्मप्रवादयुक् । प्रत्याख्यानं च विद्याप्रवादकह्याणके अपि ॥ १७० ॥
 प्राणावायाञ्जिधानं च क्रियाविराडमित्यपि । लोकविन्दुसारमश्च पूर्वाण्येवं चतुर्दश ॥ १७१ ॥
 सूत्रितानि गणधैरैरंगेभ्यः पूर्वमेव यत् । पूर्वाणीत्यञ्जिधीयन्ते तेनैतानि चतुर्दश ॥ १७२ ॥
 एवं रचयतां तेषां सप्तानां गणधारिणाम् । परस्परमजायन्त विचित्रिन्नाः सूत्रवाचनाः ॥ १७३ ॥

१ शिष्याणाम् । २ अनतिदूरस्थैः समीपस्थैरित्यर्थः ।

अकंपिताचलत्रात्रोः श्रीमितार्यप्रज्ञासयोः । परस्परमजायन्त सदृहा एव वाचनाः ॥ १९४ ॥
 श्रीवीरनाथस्य गणधरेष्वेकादशस्वपि । द्योर्धियोर्वाचनयोः साम्यादासन् गणा नव ॥ १९५ ॥
 सौगन्धिकरत्नचूर्णपूर्णमादाय राजनम् । उत्थाय स्वामिपार्श्वेऽस्थात् समयज्ञोऽथ वज्रचृत् ॥ १९६ ॥
 तेऽपीन्ध्रचूतिप्रमुखाः परिपाठ्यावतस्थिरे । प्रतीह्वयः स्वाम्यनुज्ञां किञ्चिन्नमितमौलयः ॥ १९७ ॥
 ब्रह्मैर्गुणैः पर्यायैश्चानुज्ञातं तीर्थमित्यथ । जहपन् स्वाम्यद्विपत् पूर्वं चूर्णे गौतममूर्धनि ॥ १९८ ॥
 अप्यन्येषां क्रमात् स्वामी चूर्णं चिह्नेप मूर्धसु । पुष्पवर्षं चूर्णवर्षं प्रीता देवाश्च चक्रिरे ॥ १९९ ॥
 चिरंजीवी चिरं धर्मं द्योतयिष्यत्यसाविति । द्युरि कृत्वा सुधर्माणमन्वज्ञासीज्जणं प्रभुः ॥ २०० ॥
 साध्वीनां संयमोद्योगघटनार्थं तदैव च । प्रवर्तिनीपदे स्वामी स्थापयामास चन्दनाम् ॥ २०१ ॥
 पूर्णप्रथमपौरुष्यां देशनां व्यसृजत् प्रभुः । राजोपनीतस्तत्र प्राग्धारेण प्राविशद्वलिः ॥ २०२ ॥
 उर्दस्तस्य बलेस्तस्य खेऽप्यर्धं जगृहुः सुराः । अर्धस्य पतितस्यार्धं राजा शेषं पुनर्जनाः ॥ २०३ ॥
 अथोत्थाय जगन्नाथो देवहृन्द उपाविशत् । स्वाम्यंघ्रिपीठे चासीनो गौतमो देशनां व्यधात् ॥ २०४ ॥
 द्वितीयस्यां तु पौरुष्यां पूर्णयां गौतमोऽपि हि । देशनाया विरराम वृष्टेरिव नवांबुदः ॥ २०५ ॥
 तत्रातिगम्य कतिचिद्दिवसानि विश्वविश्वोपकारनिरतः प्रतिबोध्य लोकम् ।
 स्वामी सुरासुरनरेश्वरसेव्यमानपादारविन्दयुगलो विजहार पृथ्व्याम् ॥ २०६ ॥

॥ इत्याचार्यश्रीहिमचन्द्रसूरिविरचिते त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरिते महाकाव्ये दशमे पर्वणि महावी-
 रेकवलज्ञानचतुर्विधसंघोत्पत्तिवर्णनो नाम पंचमः सर्गः ॥

॥ षष्ठः सर्गः ॥

इतश्चात्रैव ऋरते कुशाग्रपुरपत्तने । कुशाग्रीयमतिरञ्चूत् प्रसेनजिदिद्वारपतिः ॥ १ ॥
 अलङ्कृतशेषदिकस्तस्यापारो यशोऽर्णवः । जग्रसे विधिषां कीर्तिनिर्जरीणीः समन्ततः ॥ २ ॥
 तस्याञ्चूत् केवलं राज्यशौचायै सैन्यसंग्रहः । यत्प्रतापानलेनैव वैरिव्याघ्राननाशयत् ॥ ३ ॥
 स्वद्योऽधिष्ठा वायुरपि दंभोर्द्वारैरपि वार्द्धिना । आज्ञा तस्य पुनः पृथ्व्यामस्वद्वयत न केनचित् ॥ ४ ॥
 स प्रसारितपाणिभ्यो याचकेभ्यो दददक्षसु । तेषामिव स्पर्धया स्वं न पाणिं समकोचयत् ॥ ५ ॥
 हित्वा स्वस्वपतीन् जातेऽन्धकारे रणरेणुभिः । तमालिङ्गिगुः सर्वांगं जयलक्ष्म्योऽन्निसारिकाः ॥ ६ ॥
 शुद्धे मनसि तस्याञ्चूत्सदाचारशिरोमणेः । जिनधर्मः स्थिरः सैान्द्रे केशपाशेऽधिवासवत् ॥ ७ ॥
 श्रीमत्पार्थजिनाधीशशासनांजोऽपट्टपदः । सम्यग्दर्शनपुण्यात्मा सोऽणुव्रतधरोऽञ्जवत् ॥ ८ ॥
 राज्ञां कन्याञ्जिरूढाञ्जिस्तस्योर्वीशशिरोमणेः । अवरोधोऽञ्जवद्भूयान् दिवीव दिविर्षपतेः ॥ ९ ॥
 पाकशासनतुड्यस्य शासतस्तस्य मेदिनीम् । सूनुवो बहवोऽञ्चवंस्तन्मूर्तय इवापराः ॥ १० ॥
 इतश्चात्रैव ऋरते वसन्तपुरपत्तने । यथार्थनामा समञ्जितशत्रुर्महीपतिः ॥ ११ ॥
 अमरीव सुवं प्राप्ता तस्य चामरसुन्दरी । बञ्चूत् पट्टमहिषी गुणरत्नमहाखनिः ॥ १२ ॥

१ तीक्ष्णबुद्धिः । २ पृथ्वीपतिः । ३ दंभोर्लिवज्रम् । ४ समुद्रेण । ५ इष्टनायक सन्मुखगामिन्यो नायिकाः । ६ गाढे ।
 ७ षट्पदो अमरः । ८ दिधिषदां देवानां पतेरिन्द्रस्य ।

तयोः सुमंगलो नाम मंगलानां निवासञ्च । सुतोऽञ्चद्रूपकन्दर्पः कलानां निधिरिन्दुवत् ॥ १३ ॥
सेनको नाम सवयास्तस्याञ्चुम्त्रिपुत्रकः । अलक्षणानां सर्वेषामुदाहरणमादिमम् ॥ १४ ॥
स पिंगकेशो दावाग्निदीप्तशृंग इवाचलः । द्यूकवच्चिपिटिघ्राणो मार्जार इव पिंगदृक् ॥ १५ ॥
उष्ट्रवह्मवकंठौष्ठ आलुवह्मचुर्णकः । मुखकन्दांकुराकारवह्निर्चूर्तरदांवल्लिः ॥ १६ ॥
जलोदरीवोदरिलो ह्रस्वोरुत्र्यमिकोलवत् । मंडलस्थानकेनेव वक्रजंबोऽतिशूर्पपात् ॥ १७ ॥

॥ त्रिचित्रिविशेषकम् ॥

संचचार दुराकारो वराको यत्र यत्र सः । जगाम तत्र तत्रापि हास्यमेकातपत्रताम् ॥ १८ ॥
दूरतोऽपि तमाद्यान्तं राजपुत्रः सुमंगलः । जहास विकृताकारं विलोक्येव विदूषकम् ॥ १९ ॥
एवं च राजपुत्रेण हस्यमानो दिवानिशम् । वैराग्यं सेनको जेजेऽपमानद्दुमहाफलम् ॥ २० ॥
अथ संजातवैराग्यो मन्दन्नाग्यस्ततः पुरात् । निरगाच्छून्यहृदय उन्मत्त इव सेनकः ॥ २१ ॥
सुमंगलकुमारोऽपि मंत्रिपुत्रे निरीक्षि । कालेन कियताप्यात्मराज्ये पित्रा न्यवेक्ष्यत ॥ २२ ॥
सेनकोऽपि त्रमन्नेकं दृष्ट्वा कुलपतिं वने । तत्पार्श्वे तापसो चूत्वा गुह्णाति स्मोष्टिकाव्रतम् ॥ २३ ॥
तीत्रेण तपसा नित्यं स्वमत्यन्तं कदर्थयन् । वसन्तपुरमेवागादपरेद्युः सतापसः ॥ २४ ॥
मंत्रिसूतापसश्चेति तमानर्च जनोऽखिलः । वैराग्यकारणं पृष्टः कथयामास चेति सः ॥ २५ ॥

१ रदावलिर्दन्तपक्तिः । २ जलोदरव्याधिमानिव बृहदुदरवान् । ३ ग्राम वराहवत् । ४ मंडलस्थानकमासनविशेषः । ५ निर्गते सति । ६ गुरुसहितः ।

सुमंगलकुमारेण रूपमंतदहासि मे । वैराग्यं तेन मे जातं सत्यंकारस्तपःश्रियः ॥ ३६ ॥
तच्छ्रुत्वा तं नमस्कर्तुं सुमंगलनृपोऽन्यगात् । ह्रमथित्वा पारणाय न्यमंत्रयत चादरात् ॥ ३७ ॥
सोऽपि राज्ञे प्रदत्ताशीरनुमेने तदर्थनाम् । कृतकृत्य इवागाच्च राजापि निजवेश्मनि ॥ ३८ ॥
पूर्णेऽथ मासद्वपणे नृपतेः प्रार्थनां स्मरन् । शान्तात्मा राजञ्चवनद्वारमाप स तापसः ॥ ३९ ॥
शरीरासौष्ठवमचूत्तदा च पृथिवीपतेः । द्वारं च पिदधे द्वास्थः कस्तदा त्रिह्रुमीक्षते ॥ ४० ॥
स्खलितो द्वारदानेन सेतुनेव जलप्लवः । पथा यथागतैनेव तपस्वी व्याजुघोट सः ॥ ४१ ॥
निश्चित्य मासद्वपणं ययौ च पुनरुष्टिकाम् । न चाकुप्यत्तपोवृष्टौ हृष्यन्ति हि महर्षयः ॥ ४२ ॥
स्वस्थीञ्जितो द्वितीयेऽह्नि ऋको राजा तपस्विषु । गत्वा नत्वा ह्रमथित्वा पुनरेवमुवाच तम् ॥ ४३ ॥
निर्मन्त्रितोऽसि पुष्याय मयाधं पुनरर्जितम् । प्रायः पापनिवासानां पापमेवातिश्रीयते ॥ ४४ ॥
तवान्यत्रापि ऋगवन्निषिद्धं पारणं मया । अदातुहिं प्रियादापोऽन्यत्र लान्त्रान्तरायकृत् ॥ ४५ ॥
तत्प्रसीद द्वितीयेऽपि मासद्वपणपारणे । मत्प्रांगणमलंकुर्याः कल्पशाखीव नन्दनम् ॥ ४६ ॥
तथेति प्रतिपेदाने तापसेऽगानृपो गृहम् । गणयन्नङ्गुलीस्तस्थौ तत्पारणदिनाय च ॥ ४७ ॥
पूर्णे च मासद्वपणे स तपस्वी नृपौकसि । ययौ देवादञ्ज्राज्ञः प्रागवच्छपुरपाटवम् ॥ ४८ ॥
तथैव पिहिते द्वारे व्याजुष्यागात्स लष्टिकाम् । स्वस्थीञ्जितोऽथ तं राजा न्यमंत्रयत पूर्ववत् ॥ ४९ ॥
पूर्णेऽथ मासद्वपणे तृतीयेऽपि स तापसः । तथैवागात्तथैवाञ्ज्राज्ञः पुनरपाटवम् ॥ ५० ॥

१ न्यवर्तते । २ पापम् । ३ कल्पवृक्षः । ४ वृषोऽपाटवमस्वास्थ्यम् ।

राजकीर्णैरचिन्त्येष तपस्येति यदा यदा । तदा तदा ज्वल्यस्मत्स्वामिनोऽशिवमेव हि ॥ ४१ ॥
ते चारहानथादिहंस्तपस्वी मंत्रिसूरपि । प्रविशन्नभ्यसौ सर्प इव निर्वास्यतामहो ॥ ४२ ॥
कृते तथैवारदैश्च निदानं तापसोऽकरोत् । ज्ञ्यासमहमेतस्य वधाय नृपतेरिति ॥ ४३ ॥
मृत्वा च तापसो जज्ञे सोऽदृष्टिर्वानमन्तरः । राजापि तापसो ज्ञूवा तामेव गतिमाप सः ॥ ४४ ॥
च्युत्वा सुमंगलः सोऽथ प्रसेनजिदिवापतेः । सुतोऽञ्चच्छ्रेणिको नाम धारिणीकुहिसंजवः ॥ ४५ ॥
इतश्च तत्रैव पुरे रथिको नाग इत्यञ्जत् । प्रसेनजिन्महीपालचरणान्नोजषट्पदः ॥ ४६ ॥
दयादानार्हतो दाता परनारीसहोदरः । वीरो धीरोऽधीतकलः स सर्वगुणञ्चूरचूत् ॥ ४७ ॥
नामधेयेन सुलसाऽर्नवसा पुण्यकर्मणि । बञ्ज्व गेहिनी तस्य पुण्यश्रीरिव देहिनी ॥ ४८ ॥
पतिव्रतात्वसम्यक्त्वार्जवप्रचृतयो गुणाः । तस्यां युगपदावात्सुः सपांशुक्रीडका इव ॥ ४९ ॥
एकदा नागरथिकोऽपुत्रोऽचिन्तयडुच्चकैः । स नौखनलिनाकारकरतदपशयाननः ॥ ५० ॥
पुत्रमुह्यापथिभ्यामि लालयिष्यामि चेति मे । अपुत्रस्यैवकेशीव निष्फलोऽञ्जन्मनोरथः ॥ ५१ ॥
न बाढ्याद्ब्रह्म विदधे पुत्रवक्रं च नैद्धि यैः । धिक् तेषां कामवैवश्यं लोकहितयवंचकम् ॥ ५२ ॥
इति चिन्ताविवर्णास्यं पंकमशमिव द्विपम् । पतिं प्रोवाच सुलसा विनयाद्भ्रुचिताञ्जलिः ॥ ५३ ॥
हस्तशय्या मुखस्येयं चिन्तामाख्याति नाथ ते । किं चिन्तयस्यादिश मे मां चिन्ताज्जागिनीं कुरु ॥ ५४ ॥

१ आलस्यरहिता । २ पद्मनालस्य नलिनं तदाकारो यः करस्तेदेव तल्पं तस्मिन् शेते इति शयमेतादृशमाननं यस्य सः । ३ बन्ध इव । ४ चिन्तया मलिनमास्यं यस्य तम् ।

नागोऽध्याख्यदपुत्रोऽस्मि पुत्रकौतूहलं च मे । न किञ्चिदस्त्यौपधिकं पुत्रीयं पुत्रकाम्यतः ॥ ११ ॥
 सुलसोवाच कन्यास्त्वं बह्वीः परिणयापराः । पुत्रप्रसविनी तासु किमेकापि न ज्ञाविनी ॥ १६ ॥
 नागोऽप्युचे त्वयैवाहं जायवानिह जन्मनि । जायाञ्चिः कृतमन्याञ्चिस्तपुत्राणां तु का कथा ॥ १७ ॥
 त्वदंगसंभवं पुत्रमिच्छामि प्रियदर्शने । स आवयोः प्रीतिवह्नेः फलायेत चिरादपि ॥ १८ ॥
 त्वं प्राणास्त्वं प्रतिवपुस्त्वं मंत्री त्वं च मे सखा । तद्यतस्व सुतार्थेऽस्मिन्नुपयाचितकादिञ्चिः ॥ १९ ॥
 सुलसोचे करिष्येऽहमर्हदाराधनां प्रिय । अर्हदाराधनैवैका सर्वकार्येषु कामधुक् ॥ २० ॥
 आचामाम्वादिञ्चिरथ तपोञ्चिरतिदुस्तपैः । आजन्मापि पवित्रं स्वं पावयन्ती विशेषतः ॥ २१ ॥
 मितमौक्तिकालंकारा नवोत्फुल्लेव महिका । कौसुंभवसना संध्येवारुणाञ्चा प्रगेतनी ॥ २२ ॥
 वीतरागार्चनपरा ब्रह्मचर्यपरायणा । समाहितमनाः सास्थात्पतिदुःखार्द्रमानसा ॥ २३ ॥

॥ त्रिञ्चिर्विशेषकम् ॥

इतश्च शक्रः सदसि प्रशंसामिति निर्ममे । आविका जप सुलसां सांप्रतं जरतावनौ ॥ २४ ॥
 एको देवस्तदाकर्ण्य विस्मयोत्कर्णिताननः । सुलसायाः श्राविकात्वं परीक्षितुमुपाययौ ॥ २५ ॥
 देवार्चनप्रसक्तायाः सुलसायाः स वेदमनि । प्राविशत् साधुरूपेण विरचस्य निषेधिकाम् ॥ २६ ॥
 सुलसापि हि तं दृष्ट्वानत्रवृष्टिवदागतम् । चकत्या ववन्देऽपृच्छच्च तदागमनकारणम् ॥ २७ ॥

१ पुत्रसंबन्धि । २ आत्मानम् । ३ प्रातःकालिकी रकाञ्जवती संध्येव । ४ अन्याः श्राविकाः सुलसाया उपहीनाः । ५ विस्मये-
 नोत्कर्णितमूर्ध्वकर्णवदानं यस्य सः ।

स उवाच ममाख्यातं वैद्येन त्वजृहेऽस्ति यत् । लक्षपाकं महातैलं ग्लानार्थं तत्प्रदीयताम् ॥ ६८ ॥
 सफलसैलपाकोऽयं साधाबुपकरिष्यते । इत्युदीर्थं मुदा तैलकुञ्जमज्यानिनाय सा ॥ ६९ ॥
 स तैलकुञ्जो देवेन स्वशक्त्या पातितः करात् । ज्ञाक्तु त्रडिति पुस्फोट कुंदायणखितांरुवत् ॥ ७० ॥
 तैलकुञ्जो द्वितीयोऽपि तथा पुनरहौक्यत । तथैव सोऽपि स्फुटितो न पुनर्विषसाद सा ॥ ७१ ॥
 तैलकुञ्जस्तृतीयोऽपि तथा नीतस्तथास्फुटत् । सा दध्यौ चाल्पपुर्यास्मि मोर्धेशाञ्चन साधुना ॥ ७२ ॥
 देवस्ततो निजं रूपं धृत्वेति निजगाद ताम् । ऋद्धे तव श्राविकात्वं प्रशशंस दिवस्पतिः ॥ ७३ ॥
 शक्रप्रशंसया चैव विस्मितः स्वर्गवास्यहम् । त्वत्परीद्वार्धमायातस्तुष्टोऽस्मि च वरं वृणु ॥ ७४ ॥
 सुलसा श्राविकाप्यूचे यदि तुष्टोऽसि तन्मम । देहि पुत्रमपुत्राया नान्यदिष्टमतः परम् ॥ ७५ ॥
 घात्रिशतं स गुटिका दत्त्वा देवोऽब्रवीदिदम् । क्रमेण ऋद्धयेरेतास्तावन्तः स्युः सुतास्तव ॥ ७६ ॥
 पुनः प्रयोजनवशात् स्मर्तव्योऽहं त्वयानधे । एष्यामि भूय इत्युक्त्वा त्रिदशः स तिरोदधे ॥ ७७ ॥
 अचिन्तयच्च सुलसा क्रमेण गुटिकादनात् । बहूनां बालरूपाणां मैदिष्यति हि कोऽशुचिम् ॥ ७८ ॥
 तस्मात्प्राश्नाम्यहं सर्वा युगपज्जुटिका इमाः । यथैकोऽपि ज्ञेवत् पुत्रो घात्रिशह्रहणान्वितः ॥ ७९ ॥
 इत्थं विमृश्य स्वधिया सा प्राश्नाज्जुटिकाः समाः । तथा बुद्धिरियं जज्ञे नान्यथा ऋकितव्यता ॥ ८० ॥
 जत्पेदिरे तज्जदरे गर्जा घात्रिशदभ्यथ । तैर्गर्जरसहा सान्मूछ्हीव बहुभिः फलैः ॥ ८१ ॥
 सा गर्जान् धर्तुमसहा वज्रसारान् कुशोदरी । कायोत्सर्गस्थिता देवं सस्मार पुनरेव तम् ॥ ८२ ॥

सुज्येष्ठं गुण्येष्ठा तस्या धर्मं निराकरोत् । श्रुतकूपनिपानान्नैवचोत्रिशुक्तिवर्मितैः ॥ २०० ॥
 ततो निरुत्तरीच्छतां तां मुञ्जितमुखीमिव । शैब्रान्तदास्यो जहसुमुखमर्केटिकादिभिः ॥ २०१ ॥
 स्वस्वामिनीजयोन्मत्तास्तामन्तःपुरचेटिकाः । उत्तालवतुमुलाः कंठे गृहीत्वा निवासयन् ॥ २०२ ॥
 छपादातुं गता दातुं प्रतीतेवाथ तापसी । पूजार्थिन्यागता सैवं प्रत्युतानर्थमासदत् ॥ २०३ ॥
 यान्ती च तापसी दध्याविमां वैदग्ध्यगर्विताम् । शूयसीषु सपत्नीषु दुःखपात्रीकरोम्यहम् ॥ २०४ ॥
 सुज्येष्ठारूपमथ सा पिरुस्थध्यानलीलया । कृत्वा मनस्याद्विलेख पटेऽखिलकलापटुः ॥ २०५ ॥
 लिखितं तच्च तद्रूपं त्वरिता क्रूरतापसी । गत्वा राजगृहे राज्ञेऽदर्शयद्भेणिकाय सा ॥ २०६ ॥
 तां दृष्ट्वा लिखितो नेत्रैर्मृगैकमृगजालिकाम् । राजा राजगृहाधीशः सानुरागमवर्णयत् ॥ २०७ ॥
 यान्त्यस्याः केशदासत्वं ते कलापाः कलापिनाम् । मनोज्ञनयनं वक्त्रं निलीनालीव पंकजम् ॥ २०८ ॥
 पत्रावलंबनं कंठोः कुरुते कंठकन्दलः । क्रीमत्कोकं सर इव बद्धो बद्धोजैञ्चूषितम् ॥ २०९ ॥
 नितंबः सर्षधानुष्कयोग्या शूरिव विस्तृतः । आर्दानवित्रमहरादूरु च क्रमवर्तुलौ ॥ २१० ॥
 विसकांडविडंबिन्यौ जंघे सरलकोमले । पादौ च कजुजंघाकाबुञ्जालनलिनोपसौ ॥ २११ ॥
 अहो सौन्दर्यमर्षतमहो लावाण्यमुज्वलम् । अहो अपरमथस्याः सर्वं रम्यं मृगीदृशः ॥ २१२ ॥

१ श्रुतस्थागमस्य कूपनिपानसदृशैः । २ अन्तःपुरदास्यः । ३ नेत्रमेव मृगस्तस्य ग्रहण एकाद्वितीया मृगजालसमाना ताम् ।
 ४ मयूराणाम् । ५ निलीना नितरा लीना अलयो अमरा यस्मिंस्तद्विव । ६ शंखस्थ । ७ स्तनभूषितम् । ८ स्मर एव धनुर्धरस्तस्य
 योष्या । ९ आलानो गजबंधनस्तंभः ।

अपृच्छ महाभागे किमियं स्त्रीर्मतस्त्रिका । अलोखि स्वंप्रतिभया रूपदर्शनतोऽथवा ॥ १३३ ॥
 तापस्यूचे यथाशक्ति दृष्टं रूपमलोख्यदः । यादवकु वर्तते राजंस्तादृक् स्याद्वर्षणे यदि ॥ १३४ ॥
 चित्रस्थामपि तां राजा प्रपश्यन् प्रेममोहितः । आदिविंशतिषु रिवाञ्छुञ्चुं विषुरिवाश्रवा ॥ १३५ ॥
 ऊचे च मुक्तावलिवंशे कस्मिन्नञ्चूदियम् । दिवं मृगांकलेखेव कां चालंकुरुते पुरीम् ॥ १३६ ॥
 धन्यस्य कस्य वा पुत्री लक्ष्मीः क्षीरोदधेरिव । यान्त्यस्याः कानि वा पुण्यान्यद्वराण्यन्निधानताम् १३७
 सरस्वत्याऽनुजगृहे कलयेयं कया कया । अस्याः पुंस्पाणिना पाणिशुंबितो यदि वा न वा ॥ १३८ ॥
 तापसी कथयामास वैशाढ्यधिपतेः सुता । हैहयान्वयजातस्य चेटकस्य कुमार्थसौ ॥ १३९ ॥
 निधिः कदानां सर्वासां सुज्येष्ठा नामधेयतः । गुणरूपानुरूपेण तत्तामुद्रोढुमर्हसि ॥ १४० ॥
 त्वयि सत्यपि चेदस्याः पतिरन्यो ऋविष्यति । तृतीयपुरुषार्थेन तर्हि त्वमसि वंचितः ॥ १४१ ॥
 विसृज्य तापसीं तस्थौ कथंचिदथ पार्थिवः । पक्षौ विधाय वैशाढ्यां यियासुरिव तां स्मरन् ॥ १४२ ॥
 सुज्येष्ठाप्रार्थने दत्त्वा शिहां राजगृहेश्वरः । अन्येद्युः प्रेषयामास दूतं चेटकञ्चूपतेः ॥ १४३ ॥
 दूतोऽपि सद्यो वैशाढ्यां गत्वा नत्वा च चेटकम् । उवाच वाचिकपटुर्न यच्चैडु न वा कडु ॥ १४४ ॥
 सुज्येष्ठां याचते त्वत्तो मत्स्वामी मगधाधिपः । न कन्याप्रार्थने जातु लज्जायै महतामपि ॥ १४५ ॥
 चेटकोऽन्यत्रवीदेवमनात्मज्ञस्तव प्रभुः । वाहीककुलजो वाञ्छन् कन्यां हैहयवंशजाम् ॥ १४६ ॥
 समानकुलयोरेव विवाहो हन्त नान्यथोः । तत्कन्यां न हि दास्यामि श्रेणिकाय प्रयाहि त्र्योः ॥ १४७ ॥

स्मृतमात्रोपस्थितेन सद्यस्तेनमरेण सा । किं स्मृतोऽस्मीति पृष्टाख्यतां तथा गुटिकाकथाम् ॥ ८३ ॥
 देवोऽवदत् किं गुटिका युगपन्नद्धितास्त्वया । श्रमोघाः खड्विमास्तेन गर्जास्तावन्त एव ते ॥ ८४ ॥
 न साधु विदधे ऋजे त्वयेदमृजुचेतसा । पुत्रास्तुद्वयायुषो ह्येवं धात्रिंशदपि चाविनः ॥ ८५ ॥
 मा विषीद महाजागे वलिष्ठा ऋवितव्यता । गर्जर्षीनापहारं तु करिष्ये सुस्थिता ऋव ॥ ८६ ॥
 सुखसाया गर्जर्षीनामपहृत्य स नाकसदू । जगाम साऋस्त्वस्या च गूढगर्जा च चूरिव ॥ ८७ ॥
 पूर्णे काले च सुखसा शुभेऽहनि शुभे ह्यणे । धात्रिंशद्दृष्टान् पुत्रान् धात्रिंशत्तमजीजनत् ॥ ८८ ॥
 धात्रीर्निर्वाड्यमानास्ते क्रमाववृधिरे सुताः । कदजा इव विन्ध्याजावखंभितसमीहिताः ॥ ८९ ॥
 प्रांगणे ते रुरुचिरे रसमाणाः कुमारकाः । गृहलक्ष्मीविहंगम्याः क्रीडाद्धितिरुहा इव ॥ ९० ॥
 उत्संगे नागरशिको ग्राहं ग्राहं कुमारकान् । स्नेहादस्त्रपयदिवानन्दजैर्वाष्पवारिन्निः ॥ ९१ ॥
 पादक्रौञ्चशिरोदेशे लगमानैः कुमारकैः । विरेजे नागरशिकः सिंहपौतैरिवाचलः ॥ ९२ ॥
 सर्वेऽपि नागरशिनः सूनवो वयसा समाः । ते श्रेणिकुकुमारस्य वञ्जुबुरनुयायिनः ॥ ९३ ॥
 अन्यदा च स्वपुत्राणां राज्याहृतं परीक्षितुम् । एकत्र पायसस्थालान्यशनाय नृपोऽर्पयत् ॥ ९४ ॥
 ततो ज्ञोक्तुं प्रवृत्तानां कुमारानाममोचयत् । व्याघ्रानिव व्यात्तवक्त्रान् सारभैयान् स सारधीः ॥ ९५ ॥
 कुमारा द्रुतमुत्तस्थुरापतत्सु ततः श्वंसु । एकस्तु श्रेणिकस्तस्थौ धियां धाम तथैव हि ॥ ९६ ॥
 सोऽन्यस्थालात्पायसान्नं स्लोकं स्लोकं शुनां ददौ । यावद्विद्विहिरे श्वानस्तावच्च बुभुजे स्वयम् ॥ ९७ ॥

१ देवः । २ गृहलक्ष्म्य एव विहंगमाः पक्षिणरत्तत्संवन्धिनः । ३ गृहीत्वा गृहीत्वा । ४ क्रोडं वक्षः । ५ सारभैयसु ।

येन केनाप्युपायेन परानेष निरोत्स्यति । जौहयते च स्वयं पृथ्वीं राजा तेनेति रञ्जितः ॥ ९७ ॥
 राजा पुनः परीक्षाार्थं सुतानामन्यदा ददौ । मोदकानां करमांश्च पयस्कुंजांश्च मुञ्जितान् ॥ ९८ ॥
 इमां मुद्रामभ्रंजतो युञ्जीध्वं मोदकानमून् । पयः पिबत मा कृढं विभ्रमित्यादिशत्रुपः ॥ १०० ॥
 विना श्रेणिकमेतेषां कोऽपि नाशुक नापिबत् । बुद्धिसाध्येषु कार्येषु कुर्युर्कूर्जस्विनोऽपि किम् ॥ १०१ ॥
 वदयित्वा वदयित्वा श्रेणिकस्तु करंडकम् । बुयुजे मोदैकदोदं शार्ङ्गोकाविवरच्युतम् ॥ १०२ ॥
 रूष्यशुक्ल्या घटस्याधो गर्लवाविन्दुपूर्णया । स पयोऽपि पपौ किं हि दुःसाध्यं सुधियां धियः ॥ १०३ ॥
 एवं परीक्षानिर्व्यूढं श्रेणिकं बुद्धिसंपदा । अमंस्त राज्याहृतया कुशाग्रनगरेश्वरः ॥ १०४ ॥
 कुशाग्रे चात्रवह्नीध्वं शीघ्रमग्नरुपञ्चवः । ततश्चाघोषणां राजा प्रसेनजिदकारयत् ॥ १०५ ॥
 जन्तास्यति पुरे वह्निर्यस्य यस्य गुहादिह । स स निर्वासनीयोऽस्मात् पुरान्मय इवामंथी ॥ १०६ ॥
 सूपकारप्रमादेन राज्ञ एवान्यदा गृहात् । उदस्थादग्निरग्निर्हि न स्वः कस्यापि विप्रवत् ॥ १०७ ॥
 तस्मिन् प्रदीपने वृद्धिसुपेयुषि महीपतिः । यो यं गृह्णाति मजेहात्तस्येत्यादिशत् सुतान् ॥ १०८ ॥
 सर्वे कुमारं हस्त्यादि समादाय यथारुचि । निर्ययुः श्रेणिकस्त्वेकां भ्रामादाय निर्ययौ ॥ १०९ ॥
 किमेतत्कृष्टमित्युक्तो नृपेण श्रेणिकोऽवदत् । जयस्य चिह्नं भ्रजेयं प्रथमं पृथिवीयुजाम् ॥ ११० ॥
 अस्याः शब्देन चूपानां दिग्धात्रामंगलं महत् । रक्षणीया क्त्वापलैः स्वामिंस्तदियमेव हि ॥ १११ ॥

१ शत्रुन् । २ बलिनोऽपि । ३ मोदकचूर्णम् । ४ शलकानां विवराण्यन्तराणि तेभ्यश्च्युतम् । ५ गलन्तो ये जलविन्दवस्तैः
 पूर्णया । ६ परीक्षया सुसंपन्नम् । ७ वारंवारम् । ८ उद्धः । ९ रोपी । १० स्वकीयः ।

ततश्चैवं महेश्चत्वप्रसन्नः पृथिवीपतिः । श्रेणिकस्य ददौ भ्रञ्जासार इत्यपराञ्चिधाम् ॥ ११२ ॥
 इदं च न विसस्मार तदा राजा प्रसेनजित् । उत्तिष्ठेद्यजृहादग्निः स पुरे न वसेदिति ॥ ११३ ॥
 ततश्चाचिंतयन्नाहमात्मानमनुशास्मि चेत् । सर्वथा तर्हि पर्याप्तं परेषामनुशासनम् ॥ ११४ ॥
 इति तत्याज नगरं तज्जाजा सपरिच्छदः । क्रोशेनैकेन च ततः शिबिरं स न्यवेशयत् ॥ ११५ ॥
 सञ्चरन्तस्तदा चैवं वदन्ति स्म मिश्रो जनाः । क्व नु यास्यथ यास्यामो वयं राजगृहं प्रति ॥ ११६ ॥
 ततो राजगृहं नाम तत्रैव नगरं नृपः । चकार परिखावप्रचैत्यसौधाट्टबन्धुरम् ॥ ११७ ॥
 राज्यार्हमानिनो भैनं राज्यार्हं सूनवोऽपरे । ज्ञासिषुरित्यावाज्ञासीब्ध्रेणिकं पृथिवीपतिः ॥ ११८ ॥
 पृथक् पृथक् कुमाराणां ददौ देशान्नरेश्वरः । न किञ्चिद्भ्रेणिकस्यास्तु राज्यमस्यायताविति ॥ ११९ ॥
 ततोऽन्निमानी स्वपुरात् कलत्रः काननादिव । निःसृत्य श्रेणिकोऽगह्वघ्णतटपुरं क्रमात् ॥ १२० ॥
 तत्र च प्रविशन् भ्रञ्जाञ्चिधस्य श्रेष्ठिनोऽथ सः । कर्म लाभोदयं मूर्तेमिवोपाविशदापणे ॥ १२१ ॥
 तदा च नगरे तस्मिन् विपुलः कश्चिदुत्सवः । नव्यदिव्यदुकूलांगरागौराकुलोऽभवत् ॥ १२२ ॥
 प्रचूतक्रायकैरासीत् स श्रेष्ठी व्याकुलस्तदा । कुमारोऽभ्यार्षयद्ब्रह्मा तत्पुटापुटिकादिकम् ॥ १२३ ॥
 ज्वयं कुमारमाहात्स्याद्भ्रेष्ठी चूयिष्ठमार्जयत् । पुण्यपुंसां विदेशेऽपि सहचर्यो ननु श्रियः ॥ १२४ ॥
 अद्यावित्थपुण्यस्य कस्यातिश्रिरसीत्यथ । श्रेणिकः श्रेष्ठिना पृष्टो भवतामित्यन्नाषत ॥ १२५ ॥

१ राज्ञो गृहम् । २ आत्मानं राज्यार्हं मन्यन्त इति तथा । ३ अस्य श्रेणिकस्यायतौ परिणामे राज्यं भवत्विति हेतोः श्रेणिकस्य
 किञ्चिन्न ददावित्यन्वयः । ४ बहुआहूकैः । ५ सत्यपुण्यवतः ।

नन्दायोग्यो वरो दृष्टः स्वप्नेऽद्य निशि यो मया । असौ साक्षात् स एवेति श्रेष्ठी चेतस्यचिन्तयत् १२६
सोऽत्राषिष्ट च धन्योऽस्मि यद्भवस्यतिथिर्मम । असावलसमध्येन ननु गंगा समागता ॥ १२७ ॥
संवृत्याहं ततः श्रेष्ठी तं नीत्वा निजवेश्मनि । स्नपयित्वा परिधाप्य सगौरवमञ्जोजयत् ॥ १२८ ॥
एवं च तिष्ठंस्तत्रेह श्रेणिकः श्रेष्ठिनान्यदा । कन्यां परिणयेमां मे नन्दां नाम्नेत्ययाच्यत ॥ १२९ ॥
ममाज्ञातकुलस्यापि कथं दत्से सुतामिति । श्रेणिकेनोक्त ऊचै स ज्ञातं तव गुणैः कुलम् ॥ १३० ॥
ततस्तस्योपरोधेनोदधेरिव सुतां हरिः । श्रेणिकः पर्येषीत्तां जवद्भवदमंगलम् ॥ १३१ ॥
शुद्धानो विविधान् जोगान् सह बह्वत्रया तथा । अतिष्ठेष्टेणिकस्तत्र निकुञ्ज इव कुञ्जरः ॥ १३२ ॥
श्रेणिकस्य स्वरूपं तद्विवेदाशु प्रसेनजित् । सहस्राद्या हि राजनो जवन्ति चरैलोचनैः ॥ १३३ ॥
उग्रं प्रसेनचिजोगं प्रापाथान्तं विदन्नजम् । ततः श्रेणिकमानेनुं शीघ्रमादिशदौष्टिकान् ॥ १३४ ॥
औष्टिकेच्यो ज्ञातवार्तः पितुरत्यतिवार्तया । नन्दां संबोध्य सत्सेहं प्रतस्थे श्रेणिकस्ततः ॥ १३५ ॥
वयं पांडुरकुब्ज्या गोपैला राजगृहे पुरे । आह्वानमंत्रप्रतिमान्यद्वाराणीति चार्पयत् ॥ १३६ ॥
माऽन्या तातस्य रोगार्तेर्मदतिर्चूदिति द्रुतम् । उट्ट्रीं श्रेणिकमारुह्य ययौ राजगृहं पुरम् ॥ १३७ ॥
तं दृष्ट्वा मुदितो राजा हर्षनेत्राश्रुभिः समम् । राज्येऽच्यपिञ्चद्विमलैः सुवर्णैकलशांबुभिः ॥ १३८ ॥
राजापि संस्मरन् पार्श्वजिनं पंचनमस्क्रियाम् । चतुःशरणमापन्नो विपद्य त्रिदिवं ययौ ॥ १३९ ॥
विश्वं विश्वं चरान्तरं वज्रार श्रेणिकस्ततः । तेन गर्भवती मुक्ता गर्भे नन्दापि दुर्वहम् ॥ १४० ॥

१ आमहणे । २ चरा एव लोचनानि येषां तैः । ३ गा धेनुः पालयन्ति पक्षे गां पृथ्वीं पालयन्तीति तथा ।

तस्या दोहद इत्यासीज्जारूढा शरीरिणाम् । महाभूल्योपकुर्वाणा ज्वान्यजयदा यदि ॥ १४१ ॥
 विज्ञपय्याथ राजानं तत्पित्रापूरि दोहदः । पूर्णे काले च सासूत प्राची रविमिवार्जकम् ॥ १४२ ॥
 दोहदार्थानुसारेण तस्याथ दिवसे शुभे । चकाराजयकुमार इति मातामहोऽजिधाम् ॥ १४३ ॥
 स क्रमाद्यवृधे विद्या निरवद्याः पपाठ च । अष्टवर्षोऽजवद्वहो घाससत्यां कवासु च ॥ १४४ ॥
 सवयाः कलहे कोऽपि तं कोपादित्यतर्जयत् । किं त्वं जह्यसि यस्याहो पितापि ज्ञायते न हि ॥ १४५ ॥
 ऊचेऽजयकुमारस्तं ननु जज्ञः पिता मम । पिता जज्ञो जवन्मातुः प्रत्युवाचेति सोऽजयम् ॥ १४६ ॥
 नन्दां प्रत्यजयोऽप्यूचे मातः को मे पितेत्यथ । अयं तव पिता जज्ञश्रेष्ठी नन्देत्यचीकथत् ॥ १४७ ॥
 जज्ञस्तव पिता शंस मदीयं पितरं ननु । पुत्रेणेत्युदिता नन्दा निरानन्देदमब्रवीत् ॥ १४८ ॥
 देशान्तरादागतेन परिणीतास्मि केनचित् । मम च त्वयि गर्जस्थे तमापुः केचिदौष्टिकाः ॥ १४९ ॥
 रहः स किंचिदुक्त्वा तैः सहैव क्वचिदप्यगात् । अद्यापि तं न जानामि कुतस्त्यः कश्चिदप्यहम् ॥ १५० ॥
 स यान् किंचिज्जह्यप त्वामिति पृष्टान्नयेन सा । अक्षराख्यार्पितान्येतानीति पत्रमदर्शयत् ॥ १५१ ॥
 तद्विज्ञान्याजयः प्रीतोऽब्रवीन्मम पिता नृपः । पुरे राजगृहे तत्र गह्वामो ननु संप्रति ॥ १५२ ॥
 आपृञ्च्य श्रेष्ठिनं जज्ञं सामग्रीसंयुतस्ततः । नान्देयो नन्दया सार्धं ययौ राजगृहं पुरम् ॥ १५३ ॥
 मातरं बहिरुद्याने विमुच्य सपरिह्वदाम् । तत्र स्वह्यपरीवारः प्रविवेशाजयः पुरे ॥ १५४ ॥
 इतश्च मेलितान्यासंस्तदा श्रेणिकभूशुजा । शतानि पंचैकोनानि मंत्रिणां मंत्रसन्निभाम् ॥ १५५ ॥

मंत्रिपञ्चशतीं पूर्णां कर्तुं नरपतिस्ततः । लोके गवेषयामास कंचिदुत्कृष्टपूरुषम् ॥ १५६ ॥
 ततश्च तत्परीक्षार्थं शुष्ककूपे निजोर्मिकाम् । प्रचिक्षेप ह्यितिपतिर्लोकानित्यादिदेश च ॥ १५७ ॥
 आदास्यते करेणैतामूर्मिकां यस्तदस्थितः । तस्य धीर्कौशलक्रीती मदीया मंत्रिधुर्यता ॥ १५८ ॥
 तेऽप्युचुर्यदशक्यानुष्ठानमस्मादृशामिदम् । ताराः करेण यः कर्षेत्स इमामूर्मिकामपि ॥ १५९ ॥
 ततोऽत्रयकुमारोऽपि संप्राप्तस्तत्र सस्मितम् । ऊचे किं गृह्यते नैषा किमेतदपि दुष्करम् ॥ १६० ॥
 तं दृष्ट्वा च जना दध्युः कोऽप्यसावतिशायिधीः । समये मुखरागो हि नृणामाख्याति पौरुषम् ॥ १६१ ॥
 ऊचुस्ते तं गृहाणेमामूर्मिकां तत्पणीकृताम् । अर्धराज्यश्रियं पुत्रीं धुर्यतां चैषु मंत्रिषु ॥ १६२ ॥
 ततोऽत्रयकुमारोऽपि मुञ्चिकां कूपमध्यगाम् । आर्द्रगोमयपिंडेन निजघानोपरि स्थितः ॥ १६३ ॥
 प्रक्षिप्योपरि तत्कावं ज्वलन्तं तृणपूवकम् । सद्यः संशोषयामास गोमयं तन्महामतिः ॥ १६४ ॥
 नन्दाया नन्दनः शीघ्रं कारयित्वाथ सारणिम् । वारिणापूरयत् कूपं विस्मयेन च तं जनम् ॥ १६५ ॥
 तेजोमयं श्रेणिकसुः करेण तरदाददे । धीमन्निः सुप्रयुक्तस्य किमुपायस्य दुष्करम् ॥ १६६ ॥
 तस्मिन् स्वरूपे चारक्षैर्विहसते जातविस्मयः । नृपोऽत्रयकुमारं जगज्जुहावात्मसन्निधौ ॥ १६७ ॥
 अत्रयं श्रेणिकः पुत्रप्रतिपत्त्याथ सखजे । बन्धुरज्ञायमानोऽपि दृष्टो मोदयते मनः ॥ १६८ ॥
 कुतस्त्वमागतोऽसीति पृष्टः श्रेणिकश्चूज्जा । आगतोऽस्मि पुरावेणतटादित्यत्रयोऽवदत् ॥ १६९ ॥
 राजापृष्ठन्नश्मुख सुत्रज्ञ इति विश्रुतः । श्रेष्ठी तत्रास्ति तस्यापि नन्दानाम्नी च नन्दना ॥ १७० ॥

अस्त्येव सम्यगित्युक्ते तेन ऋयोऽपि ऋपतिः । ऊचे नन्दोदरिएयासीत् किमपत्यमजायत ॥ १७१ ॥
 अश्राख्यत्कौन्तदन्तांशुश्रेणिः श्रेणिकसूरिदम् । देवाजयकुमारारख्यं सा नन्दनमजीजनत् ॥ १७२ ॥
 किरूपः किंगुणः सोऽस्तीत्युदिते सति ऋशुजा । ऊचेऽजयः स एवाहं स्वामिन्नस्मीति चिन्त्यताम् ॥ १७३ ॥
 परिष्वज्यांकमारोप्य तमाघ्राय च मूर्धेनि । स्नेहात्क्षपयितुमिव राजासिञ्चदृगंजसा ॥ १७४ ॥
 कुशलं वत्स ते मातुरिति पृष्टे महीशुजा । इति विज्ञपयामास वज्राञ्जलिपुटोऽजयः ॥ १७५ ॥
 अनुस्मरन्ती चृंगीव त्वत्पादांजोजसंगमम् । स्वामिन्नायुष्मती मेऽम्बा बाह्योद्यानेऽस्ति संप्रति ॥ १७६ ॥
 ततो नन्दां समानेतुममन्दानन्दकन्दलः । न्ययुक्त सर्वसामग्रीमग्रे कृत्वा नृपोऽजयम् ॥ १७७ ॥
 ततः स्वयमपि प्राज्योत्कंठोद्विखितमानसः । नन्दासन्निभयौ राजा राजहंस इवाञ्जिनीम् ॥ १७८ ॥
 शिश्रिलीचूतवलयं कपोलबुलितालकाम् । अजञ्जनादौ कवरीधारिणीं मलिनान्शुकाम् ॥ १७९ ॥
 तनोस्तैनिम्नां दधतीं द्वितीयेन्दुकलातुलाम् । ददर्श राजा सानन्दो नन्दामुद्यानवासिनीम् ॥ १८० ॥
 नन्दामानंद्य नृपतिर्नीत्वा च स्वं निकेतनम् । पद्मराज्ञीपदेऽकार्षीत् सीतामिव रघूत्तमः ॥ १८१ ॥
 ततः स्वसुः सुसेनायाः पुत्रीं मंत्रिषु धुर्यताम् । राज्यस्थार्धं चाजयाय नृपतिः श्रेणिको ददौ ॥ १८२ ॥
 ऋकितः पितरि स्वस्य पदातिपरमाणुताम् । मन्वानः साधयामास दुःसाध्वान् ऋशुजोऽजयः ॥ १८३ ॥
 इतश्च वसुधावन्वा मौलिमाणिक्यसन्निजा । वैशालीति श्रीविशाला नगर्धस्थगरीयसी ॥ १८४ ॥
 आखंडल इवाखंडशासनः पृथिवीपतिः । चैदीकृतारिभूपालस्तत्र चेटक इत्यचूत् ॥ १८५ ॥

१ गाभिणी । २ कान्ता मनोहरा दन्तकिरणपकिर्यस्य सः । ३ कृशत्वम् । ४ श्रिया लक्ष्म्या विशाला । ५ दासीकृताः शत्रुघ्ना येन सः ।

पुत्रग्राही नवास्तस्य बच्चुः सद्य कन्यकाः । सप्तानामपि तज्जाज्यांगानां सप्तैव देवताः ॥ १८६ ॥
 प्रजावती पद्मावती मृगावती शिवापि च । ज्येष्ठा तथैव सुज्येष्ठा चिह्मणा चेति ताः क्रमात् ॥ १८७ ॥
 चेटकस्तु श्रावकोऽन्यविवाहनियमं वहन् । ददौ कन्या न कस्मैचिदुदासीन इव स्थितः ॥ १८८ ॥
 तन्मातर उदासीनमपि ह्यापृह्य चेटकम् । वराणामनुरूपाणां प्रददुः पंच कन्यकाः ॥ १८९ ॥
 प्रजावती वीतज्येश्वरोदयनचूपतेः । पद्मावती तु चंपेशदधिवाहनचूजः ॥ १९० ॥
 कौशाम्बीशशतानीकनृपस्य तु मृगावती । शिवा तूज्जायिनीशस्य प्रद्योतपृथिवीपतेः ॥ १९१ ॥
 कुंडग्रामाधिनाथस्य नन्दिवर्धनचूजः । श्रीवीरनाथज्येष्ठस्य ज्येष्ठा दत्ता यथारुचि ॥ १९२ ॥
 सुज्येष्ठा चिह्मणा चापि कुमार्यावेव तस्थुः । रूपश्रियोपमाचूते ते द्वे एव परस्परम् ॥ १९३ ॥
 ते दिव्याकारधारिण्यौ दिव्यवस्त्रविभूषणैः । अविद्युके सदाचूतां तारे इव पुनर्वसू ॥ १९४ ॥
 कलाकलापकुशले श्रुताश्रौपनिषद्भिदौ । मूर्ती इव सरस्वत्या रेमाते ते परस्परम् ॥ १९५ ॥
 समानार्चतुर्देवं धर्मं शुश्रुवतुः समम् । चक्रतुः सममन्यच्च ते द्वे एकात्मिके इव ॥ १९६ ॥
 अपरेद्युश्च सुज्येष्ठाचिह्मणाज्यामलंकृतम् । कन्यान्तःपुरमज्यागादेका स्थविरतापसी ॥ १९७ ॥
 सा च व्याख्यह्यौचमूलं धर्मं पापविनाशकम् । उत्फुल्लगल्लमज्ञानपर्षदीव तयोः पुरः ॥ १९८ ॥
 सुज्येष्ठावोचदाः शौचमशुचाश्रवरूपकम् । अशुचश्चाश्रवः पापहेतुः पापहिदे कथम् ॥ १९९ ॥

१ शास्त्राणामर्थमुपनिषदं च ब्रह्मविद्यां वित्त इति तथा । २ उत्फुल्लौ प्रफुल्लौ गल्लौ यस्यां क्रियायामिति क्रियाविशेषणम् ।

